

NÛDEMI

No 39-40 2001

BI
XATIRÊ
WE!

Kovara Hunerî, Edebî û Çandî

NÜDEM NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NAVEROK

NÜDEM

Kovara hunerî, edebî û çandî

Xwedî û berpirsiyarê giştî
Chief Editor

Firat Cewerî

Hejmar: 39-40 sal 10
Payiz-zivistan: 2001

Şerdên abonetiye (salek)
Swêd: 240 Sek
Skandinaviya: 280 Sek
Ewrûpa: 100 DM
Amerîka, Australîa,
Kanada: 50 \$
Institution: 290 Sek

Postgiro: 636 36 25-2
ISSN: 1103-1964

Wêneyê bergê: F. Cewerî
Foto: Arîf Zêrevan

Çap:
Nina Tryckerî

Pergala bergê û rûpelan:
Nûdem

Adres:
NÜDEM, Box: 177
177 23 Järfälla-Sweden

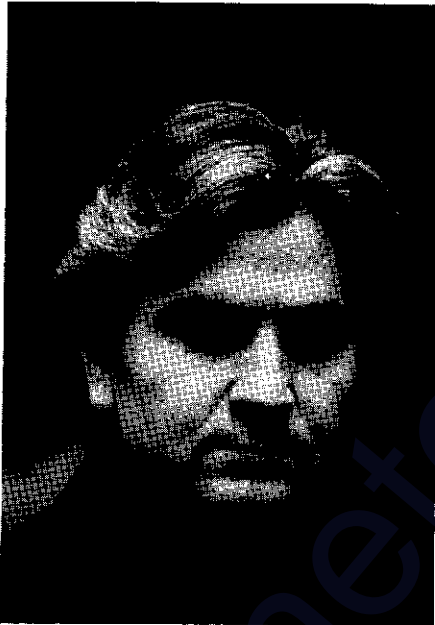
E-mail: nudem@telia.com
firat.ceweri@chello.se

Tel û Fax: 8-580 131 62
8- 583 564 68

Malpera Nûdemê:
www.welcome.to/nudem

- 4 Çiroka min û Nûdemê ♦ **FIRAT CEWERÎ**
29 Dehsaliya Nûdemê ♦ **ROJEN BARNAS**
31 NÜDEM malbatek e ♦ **ENWER KARAHAN**
35 NÜDEM ji bo niviskaran bû pêpelûk û dergehok
♦ **BERKEN BEREH**
38 Kovara NÜDEMê bi awayekî xurt li hemberî pêla asimilasyonê radiweste ♦ **WEZIRÊ EŞO**
42 Ji bo kovara NÜDEMê ♦ **XELİL DUHOKÎ**
43 Dehsaliya NÜDEMê pîroz be ♦ **ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ**
46 NÜDEM bûye ekolek ♦ **EVDILE KOÇER**
49 Ez bi xêra NÜDEMê hîni zimanê xwe bûm ♦ **ABIDÎN**
51 NÜDEM rêxistineke kurdî ye ♦ **NEJDET BULDAN**
53 NÜDEM: kullîkeke nûbîşkîvî li ser rîya Diyarbekirê
♦ **İBRAHÎM SEYDO AYDOĞAN**
55 Bi dîtina min NÜDEM ♦ **SİDQÎ HIRORÎ**
57 Di dîroka edebiyata kurdî de NÜDEM xwediyê cihêkî bilind e
♦ **CANKURD**
58 Kovara NÜDEMê ya li dû şopa HAWARÊ li dû xewna Mîrê nemir C. Bedir-Xan e ♦ **S. UNUS**
61 Berdewamî, naverok û xeta NÜDEMê di edebiyata kurdî de cihêkî girîng digire ♦ **SİRACETTÎN KIRKÎ**
64 Mizgîniya xêrê: NÜDEM ♦ **SALIHÊ KEVIRBIRÎ**
66 Bi NÜDEMê nûdemek ♦ **ZEYNELABDÎN ZINAR**
69 Deriyekî zimanê kurdî: NÜDEM ♦ **YAQOB TILERMENÎ**
71 10 salia kovara NÜDEMê pîroz be ♦ **NECÎB BALAYÎ**
73 Kelehên parastîna zimên ♦ **ROŞAN LEZGÎN**
77 NÜDEM di xîzmeta ziman û çanda kurdî de ye
♦ **YAKUB KARADEMİR**
78 Ziman û wêje nasnama netewan e ♦ **RUKIYE OZMEN**
80 NÜDEM herdem hat seredana me ♦ **ŞERMÎN BOZARSLAN**
82 NÜDEM zarokek deh salî ♦ **MERVANÊ KELEŞ**
86 NÜDEM ji her aliyê ve kovareke nûjen e ♦ **ZANA FARQÎNÎ**
88 Di dehsaliya NÜDEMê de em gurzek nêrgîz ji Firat Cewerî re pêşkêş bikin ♦ **KONÊ REŞ**
90 Kovara NÜDEMê mîna sibeheke buharê ye
♦ **EBDULBAQÎ HUSEYNÎ**
92 NÜDEM bi dema nû re dimeşe ♦ **ASLİKA QADIR**
94 NÜDEM wek miqnatîsekê evîndarên ziman, edebiyat û hunera kurdî ber bi xwe ve kişand ♦ **SERHAD BAPÎR**
97 NÜDEM siwæreke serbixwe ye, dide pey siwarên revonek û kelehên parastîne ji zimanê kurdî re ava dike
♦ **BÊWAR İBRAHÎM**
100 Mîrkuç ♦ **ROJEN BARNAS**
101 Her ji deh rojan zimanek dimire ♦ **SİLÊMAN DEMİR**
106 Rojîn ♦ **ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ**
109 Îstîqbal çi ye, pêşeroj an paşeroj e? ♦ **ROJEN BARNAS**
112 Li Nîsêbinê Qeptan û li Cizîrê heywan e ♦ **MUSTAFA CIZÎRÎ**
114 Li ser çapa berhemenê edebî ♦ **N. ZAXURANÎ**
119 Bavoyê televizyonê neşikîne, wê bide min ♦ **SERKAN BIRÛSK**
125 Li ser nivîskariyê ♦ **FIRAT CEWERÎ**
129 Şiroveya diwana Melayê Cizîrî ♦ **MELE EHMEDÊ ZIVINGÎ**
Werger: **EMÎN NAROZÎ**
139 Mirîna Baldassare Silvande... ♦ **MARCEL PROUST**
Werger: **HUSEIN MUHAMMED**
156 Edebiyata kurdî ya klasîk ♦ **İSMET KILIÇASLAN**
167 Çend nimûne ji nameyan ♦
179 Çend nimûne ji çapemeniyê ♦
194 Xebata deh salan û çil hejmarên Nûdemê ♦

Çîroka min û Nûdemê

FIRAT CEWERÎ

Dibe ku neyê bîra nivîşê niha, lê salên heftêyê salên bi têkoşînê ve dagirtî bûn. Li seranserê welêt xort li ser lingan bûn û li dû guhertin û nûyîtiyan bûn. Min jî cihê xwe di nav xortan de girtibû û ez yek ji wa bûm. Em ji rewşa xwe ne razî bûn, me dixwest em qedera xwe biguherin û buhayê guhertina qedere çî diba bila biba em amade bûn ku bidin. Ji aliyekî ve gava me dixwest em rewşa xwe biguherin û nasnava xwe bi dest bixin, ji aliyê din ve jî me gora nasnav û zimanê xwe dikola, me bendên neyartiyê di navbera xwe de ava dikirin û me di bin çavan re li hev dinerî. Wê helwest û nêrîne kir ku ez zû li xwe hayê bibim, nerazîbûna xwe ya ji rewşê bînim zimên û li nasnava xwe bigerim.

Min di gelek nivîs û hevpeyvînan xwe de gotiye ku min bi kitêbeke Cegerxwîn dest bi nivîsandina kurdî kiriye. Gava ez dibêjim min bi kitêbeke Cegerxwîn dest bi nivîsandinê kiriye, bila welê neyê fêhmkirin ku bi sedan kitêbên kurdî li ber destên min hebûn û min ji nav wan bi taybetî ya Cegerxwîn hilbijartiyê û di bin tesîra wê de mame. Rast e, li gora wê demê ez di bin tesîra şîrên Cegerxwîn de mam, lê wê demê, yanî salên 1977-78an min tu kitêbên bi kurdî nedîtibûn û du rêzên bi kurdî nexwendibûn. Erê em li malê bi kurdî dipeyvîn, me bi heval û hogirên xwe re bi kurdî dida û distand, lê min nizanîbû ku mirov dikare bi kurdî binivîsîne.

Ew kitêba Cegerxwîn, ya ku ji binxetê gihîştibû min û bergê wê bi kaxezêke roj-

nameyê ji nû ve hatibû pêçan, bi min da nîşandan ku bi kurdî tê nivîsandin. Gava min ew şîr dixwendin û jê fêhm dikir, dilşahiyeke di hundurê min de pêl dida û hêzeke weşartî ez dajotim ser xwendin û nivîsandina bi wî zarf. Êdî siyaseta partîtiyê zêde bala min nedikişand, ez bi tenê li dû bidesixistina wî zimanî digeriyam. Ez digeriyam û min dixwest ez ji xwe re heval û hogiran jî çêbikim. Lê di hin deman de parastin û mijûlbûna bi hin tiştan re ne hêsan e. Mirov li derve dimîne, bi tenê dimîne û dikare bibe mijara pêkenîn û qerf û henekan. Hevalên min bi devkî piştgi-riya xwe ji bo min tanîn zimên û hinan ji wan jî ez teşwîq dikirim, pesnê min didan û bawer dikirin ku ez ê bikaribim tişteki bi ser bixim. Loma, yê min jî qelem û kaxez ji min xalî nedibûn, ez bi ku de biçûma, ez li ku bûma, min dinivîsand. Bê ku ez alfabeya kurdî baş nas bikim, min zor dabû nivîsandinê û min meraq dikir bê çima kurd bi zimanê xwe nanivîsinin û kovar û rojnameyên xwe bi zimanê xwe dernaxin. Sal çûn û hatin û di salên heştê de sekinî. Şer û pevçûnên grûbên kurdan, xirecir û tevliheviya nediyar, pêjna lingên leşkeran kir ku ez li derketina derveyî welêt bifikirim. Mayîna li welêt roj bi roj ez dixwarim, hevalên min yê xortaniyê roj bi roj li kuçe û kolanan ji aliyê heval û bajariyên xwe de dihatin kuştin û bajar bûbû kabûsek û destê xwe dixist qirika min.

Erê, min dixwest ez derkevim, ez ji welêt herim, lê dîsa zû lê vegerim. Hezkerên min li welêt bûn, malbata min li welêt bû, cihên bîranîn û evînen min li welêt bûn. Destê min jê nedibû, lê ew li min bûbû agir û ketibû pêxîla min. Rojê min got bes e, min bi hevalekî xwe yê bi navê Elî re amadekariya xwe kir û di rojêke gulanê ya xweş de em daketin binxetê. Piştî mayîna çendakî li Sûriyê û Almaniyayê, me xwe di ser Norvecê re gihand Swêdê. Me xwe gihand welatê ku ez ji bo nivîsandinê hatibûmê. Min ê li Swêdê binivîsanda, kurdiya xwe bi pêş bixista û dû re gava piştî çend salan ez vegeyama welêt, ez ê bi serbilindî vegeyama, min ê li welêt alîkariya hevalên xwe bikira, alfabe û rêzimana kurdî nîşanî wan bida û bi wê riyê me ê dest bi tevgerêke kulturî bikira. Fikir ew bû, armanc ew bû, lê nebû. Tiştê bû ew bû ku sala ez hatim Swêdê, yanî di sala 1980ê de min kitêbeke xwe ya şîran bi kurdî weşand. Hingî yê ku bi kurdî dinivîsandin gelekî kê m bûn, bi awayekî giştî, jiyan û tevgerêke edebî tunebû. Li gelek cihan mijûlbûna bi kurdî, nivîsandina bi kurdî ji aliyê kurdan ve biçûk dihat dîtin, dihat gotin ku ma em ê bi çîrok û şîran xelas bibin. Lê min li her kesî guhdarî dikir û bi a xwe dikir. Min carinan dev li dilê xwe dikir û tiştê tê de dida der. Hîn wilo di 12ê îlona 1980ê de eskeran dest danîn ser hukum û ewrekî reş bi ser welêt ve girt. Bi hatina wî ewrê reş re ji aliyekî egoya min zora wijdanê min dibir û ez bi derketina xwe ya ji welêt kêfxweş dibûm, ji aliyê din ve jî gava ez li rewşa welêt difikirim û min zilma wê demê

bi bîr ranî, agir bi dilê min diket, lê min dîsa dixwest agirê dilê xwe bi edebiyatê vemirînim.

Dibe ku min di derin din de jî gotibe ku hatina cûntayê ji bo geşkirina zimanê kurdî baş bûye. Ji encama hatina cûntayê bi hezaran xwendayên kurd derketin derveyî welêt. Ew li derveyî welêt bêtir bi nasnav û girîngiya zimanê xwe hesiyar û li Ewrûpayê dest bi derxistin û weşandina weşanan kirin. Li Ewrûpayê çî weşana ku bi kurdî derket ez nêzikî wê bûm, min xwe ji weşanên bi zimanê kurdî dîr negirt û li gora hêza xwe ji wan re bûm piştgir û alîkar. Lê belê, mîna ku di cihêkî de valahiyek hebû, ew weşana ku ez lê digeriyam, ew weşana ku min dida ber kovarên xelkê yên edebî min nedidît. Carinan jê mirov ne di nav tiştinan de ye, wan naecibîne û rexnan lê digire, ev mafê mirov e. Gava mirov tiştêkî neecibîne, ji mirov bê mirov ê tiştêkî jê baştir bike. Digel ku haya min ji hemû zehmetî, berberî û nelihêvkirinên kurdan hebû jî, min dixwest ez kovarekê derxim, ew kovar edebî be, edebiyarvanan bigihîne û bibe neynika edebiyata kurdî, bibe berdewamiya Hawar û Ronahiyan. Bêguman, derxistina kovareke weha, di dema ku kurd xwedî partî û rêxistin bûn, di demeke ku ramana kolektîvîzmê îndîvîd û îndîvîdualîzm helandibû û nehiştibû de, ne hêsan bû. Derxistina kovaran, derxistina rojnameyan, avakirina weşanxaneyan ne karê şexsan bûn, ew karê partiyên siyasî bûn û diviyabû kolektîv bûna. Li gora wan, ya çûna serî hey nedîçû serî, lê belê ew ê bibûna hedefa rexneyan û cihê şik û şupheyar.

Sal 1983 ye. Min sê kitêbên amator, bi dehan çîrok nivîsandine û ew di kovar û rojnameyan de weşandine. Ji aliyê din ve, ez hogirî kovara Hawarê bûme û di nav rûpelên wê de derketime rêwîtiyeke dîrokî. Ji berdêla ku ez bi mêjiyê xwe yê ter serê xwe bi firansî û îngilîzî re biwestînim ez ketime cihana kurdîyê û bûme şabaşvanê her rêzeke Hawarê. Tiştê ku ez lê digeriyam Hawar bû, fikra ku min ji bo me maqûl didît fikra xwediyê Hawarê bû, riya ku em ê pê bibûna xwediyê nasnav û şexsiyeta xwe naverok û çarçoveya Hawarê bû. Ramana ku me ê xwe bispartayê ramana dûrbîn ya Celadet Alî Bedir-Xan bû. Min hingî ji xwe pirsî bû gelo çima me ev kovara ha li welêt nedît, çima em li derveyî welêt li vê kovarê xwedî dernakevin, an jî kovarên bi vê babetê dernaxin.

Min hingî jiyana Celadet û kesayetiyên ku di Hawarê de nivîsandibûn pir meraq kir û min xwest ez tavilê xwe bigihînim kesên ku hê sax mane. Ez bi riya nameyan bi Dr. Nûredîn Zaza re ketim têkiliyê, ez çûm Sûriyê seredana Rewşen Bedir-Xan û Osman Sebrî û min li Swêdê xwe gihand Cegerxwîn. Min li wan guhdarî kir, min guh da şîretên wan û ez pir li ber ked û taba Celadet Bedir-Xan diketim, min hêsrên ji xwîné li ser têkoşîn û keftelefa wî ya avakirina zimanekî rijandin. Min

hêsir rijandin, lê min xwest ez bidim ser şopa wî, cihê ku ew lê maye dewam bikim û ramana wî ya dûrbîn ji xwe re bikim rêber. Ji bo bicihanîna projeyê welê mesrefek lazim bû. Mesrefekî mezin lazim bû. Di demeke ku min hem dixwend hem kar dikir û alîkariya malbata xwe ya madî dikir, destpêkirina projeyê welê ne mimkin bû û pir zehmet bû. Gava min ji hin kesan re behsa derxistina kovareke kurdî ya edebî dikir, an ew di bin simbêlan re dikeniyên an jî ji bo ku dilê min nehêlin, piştgiriya gotinên min dikirin. Piştgiriya gotinên min dikirin lê bi xwe tu entrese nişan nedidan. Demekê min xwe bi xwe got ku heta projeya min nestewe û ez bingehe her tiştî navêjim, ez li ba kesî û ji kesî re behs nakim.

Hingî mala min li Stockholmê, li taxeke bi navê Upplands Väsby bû. Min xwendina xwe ya pedagojîya zarokan nuh qedandibû, hebekî jî bi zarokan re xebitibûm. Lê piştî hemû mesrefan tiştê ku di destên min de dima, tişteki bêqîmet bû û bi wî pereyî jî mirov nikaribû tu kovar derxista. Rojekê ez li Uppsalayê li mala dostê xwe Sulhedîn, (Sulhedîne Bêrtî) bûm mêvan. Wî jî ji rewşa xwe gazin kir û me fikra xwe kir yek ku em bi hev re restorantekê vekin. Sulhedîn nuh ehliyet stendibû û ajotina otomobîlê hê pê şêrîn bû. Em ketin rîyan û li restorantê gerîyan. Em herdu jî di wî warî de bêtecrube bûn, lê me dîsa jî, bi wî awayê xwe ye amator, li herêma Värmlandê, li derveyî bajarê Karlstadê nivrestorat û nivmarketekê dît. Me û xwediye wê tavilê li hev kir, me vîlaya wî ya li hemberî dîkanê jî kirê kir û me bar kir Karlstadê. Lê bala min qet ne li ser kar bû, min her dinivîsand û Sulhedîn jî kaxezên li dû min didan hev. Paşê ez têgihîştim ku ez ê nikaribim karekî welê bikim û min bi dostanî cihê kar dewrî Sulhedîn kir.

Min hingî li wê herêmê dest bi karê tercumanî û mamostetiya zimanê kurdî kir. Lê gava bi tesadûfî pizzaxaneyek bi dest min ket, min negot, na, min kirî û hemû wextê xwe da pizzaxaneyê. Pizzaxana min baş çû û piştî xebitandina çend salan min perayekî baş jê bi dest xist. Min di wê navê de kitêbeke çîrokên ya bi navê *Girtî* dabû çapê, lê kar pir dema min digirt û wextê min ji edebiyatê re bi sînor dikir. Ez bi nexweşiya peran nekeribûm, lê peran gelek derî li ber min vedikirin û jiyana bi min hêsan dikir. Ez biçûma kîjan welatî ez karibûm bi hêsanî biçûmayê, min alîkariya kê bikira min dikir û min ji xwe re otomobîleke BMW ya nû kiribû. Temenê min hê nebûbû sih, pereyên min bi têra min çêbûbûn, an min ê bi wan pereyan projeya armanca xwe ya jiyana, yanî derxistina kovareke edebî bi cih bianiya, an jî min ê bida dû dewlemendiyê û dev ji fikir û ramanên berê, dev ji projeya derxistina kovar û kitêban berda. Ne ku ez li wê nefikirim, lê wê fikrê ez eşandim, min tavilê dev ji wê fikrê berda û ez bi dû projeya xwe ketim. Ez bi dû ketim û min xwest ez li welêt dest pê bikim. Rewşa welêt ya hingî ne ewqas baş bû, lê gava

di dema hîlbijartinan de serokên partiyan sozên demokrasî û aştiyê didan, ez jî bi sozên wan dixapiyam û min digot heger ew bi ser bikevin, wê derxistina kovareke bi kurdî jî mimkin bibe.

Min dixwest ez Nûdemê li Diyarbekirê derxim

Min ê kovar ne li Stembolê, lê li Diyarbekirê derxista. Min dixwest ez bi derxistina kovarê ya li Diyarbekirê tradisyonekê bişikînim û berê çapemeniya kurdî ya ku her dem li derveyî welêt bûye, bi welêt ve bikim û Diyarbekirê bikim navenda kultur û edebiyata kurdî.

Lê, li dora deh salan bû ku riya min bi welêt neketibû. Herçiqa nas û dostan ji min re behsa guhertinên welêt dikirin jî, min bi xwe cesaret nedikir û ez nedixwest. Ji nivê min hema bêje kes neçûbûn. Gava di sala 1990î de min bi hevalemî xwe re bi otomobîlê berê xwe da Îzmîrê, dilê min ji kelecana bûbû min mirîşkeke serjêkirî. Min paşê bi balafirê xwe ji Îzmîrê gihand welêt jî û ez li Diyarbekirê li cihê ku ez bikaribim Cafêyêke kulturî lê vekim geriyam. Ez li Cafêyêke digeriyam lê min yekî ku bi kurdî binivîsanda nedît. Hin şair û nivîskar ji berê de li Diyarbekirê hebûn, lê wan bi tirkî dinivîsandin û loma jî qet bala min nedikişandin. Haya min ji nebûna nivîskaran hebû û min baş zanibû ku xwendevan jî peyda nabin, lê baweriyam min ya xurt di guhê min de dikir pistîni ku wê bi derketina kovareke xerû bi kurdî hem nivîskar û hem jî xwendevan bigihîjin. Ya din jî min dixwest ez bi riya kovara edebî weşanxane û kitêbfiroşekê jî vekim, bi riya wergerandina berhemên ji edebiyata dinyayê û bi riya ezimandina nivîskarên biyanî bo Diyarbekirê, edebiyatê li welêt aktuel bikim, keç û xortan ber bi çîhana edebî ve bikişînim û Diyarbekirê bikim navenda ziman û edebiyata kurdî. Ez li ser vê yekê bi hin navên ku berê nêzikî huner û edebiyatê bûn re peyivim û min ji wan re behsa vê fikrê kir. Wan wek fikir baş dîtin, lê baweriyam xwe bi Tirkiyeyê neanîn û bi min jî dan zanîn ku siyaseta Tirkiyeyê li ser derewan hatiye avakirin û divê mirov baweriyam xwe bi derewên siyasatvanan neyne. Bi rastî sozên siyasatvanan li gora tecrubeyên hevalan derket û piştî hatina Demirel ya ser hukum planên min bi tenê wek fantazî man. Lê qet nebe, min digot çawa be wê Tirkiye were guhertin, loma min xwest ez hêdî hêdî rehê xwe bera welêt bidim û li rê û imkanên vegeerê bigerim. Ji bo ku mirov xwe şîrkê welatê bibîne û dilê mirov bi wî welatî re be, divê an perçak erd an jî xaniyekî mirov lê hebe. Heger xanima mirov jî ji wî welatî be û zarokên mirov bi zimanê wî welatî bipeyivin ew welatê edî cihê xwe di dilê mirov de çêdike. Min li Diyarbekirê cihê ji bo Cafê û kovarê nedît, lê ez ji welêt zewicim û min xaniyek

kirî. Welatê ku ez demekê lê hatibûm dinyayê, lê bi firê ketibûm û jê reviyabûm û niha jê bi dûr ketibûm, min êdî lingekî xwe davêtiyê û dixwest dîsa lê vegerim, zarokên xwe li cih û deverên ku zaroktî û xortaniya min lê bihurîne, mezin bikim û bi wê erdê ve bibim yek. Lê gava ez ji sedî sed bawer bûm ku ez ê nikaribim kovarê li wir derxim, nikaribim ji zarokên xwe re bi zimanê xwe binihurînim, min dilê xwe li welêt hişt û êdî biryar da ku kovarê li Swêdê derxim.

Min di vê navê de pizzaxaneyê xwe jî firotiyê û pereyekî baş jê bi dest xistiye. Min ji wî pereyî li dor 500 000 kronî ji bo kovarê veqetandiyê û bi qasî sermayekî jî di destê min de maye. Min dixwest ez bi wî sermayeyî jî marketekê vekim û her ku pere li min kêmbikeve, ez ji fêda marketê peran bixim ser û bi vê riyê kovarê bikim kovareke temendirêj.

Min ji bo temendirêjiya Nûdemê marketek vekir

Min di sala 1991ê de nêzikî bajarê Uppsalayê marketek digel xaniyekî duqatî û bi hewşeke mezin dît. Ji marketê bêtir dilê min ket xênî û min tavilê biryara kirîne da. Min bi pereyên di destên xwe de jî pê market dagirt. Karê marketê pir baş çû, ji ber têkiliyên min yê germ roj bi roj mişterî zêdetir bûn û wilo bû ku êdî em hewcedarî karkeran bûn. Lê di wê navê de, ji derxistina kovareke edebî pê ve tiştekî bala min nedikişand, min dixwest ez rojekê berî rojekê dest bi derxistina kovara xwe bikim û ji bin barê ku ez bi salan lê fikirîme derkevim. Ez di wê navê de haziriya nivîsan dikim, werdigerînim û loma min li ser qasê û li der û dora qasê bi dehan kitêb li xwe vehewandibûn. Rojekê mişteriyekî min ji min pirsî, got xuyaye ji bilî dikandariyê tu bi tiştekî din re mijûl î. Min jê re behs kir, lê min kêmbehs kir. Mêrik ez ezimandim malê. Mala wî nêzikî marketa min bû û ez êvarî çûm mala wî. Odeya ku em lê rûniştin mirov nikaribû ji kitêban gava xwe biavêta. Ew Eric Fylkesson bû. Wî di dema xwe de sê kovarên edebî derxistibûn, bi dehan kitêbên xwe yê şîran dabûn weşandin û weşanxaneyêke piçûk bi rê ve biribû. Lê niha, bi teqawîtiya ku ji Yekîtiya Nivîskaran distand, digel jin û zarokên xwe li vê devera xalî bi cih bûbû. Ew xwedî tecrube bû, serê wî li gelek keviran ketibû, bi raman û fantaziyên xwe nuhîtiyek xistibû şîra swêdî û mîna futurîstên rûsan li seranserê Swêdê û li hin welatên Skandinavyayê turneyên şîrxwendina bi muzîk kiribû. Min fikra xwe û mijûliya xwe ji Eric re got. Ji ber ku ew jî di eynî riyê re derbas bûbû wî kelecana min fêhm dikir, lê bi fikir û tecrube yê xwe dixwest rê nîşanî min bide û bike ku ez bi ser bikevim. Carinan jê mirov bi armanca biserketîne dest bi karekî dike, lê ji ber astengî û kelemên ne di hesêb de dihulkume û miradê mirov di qiri-

ka mirov de dimîne. Haya min ji destpêkê ve ji astengî û keleman hebû. Lê min dixwest berî destpêkirina kovarê ez an wan astengî û keleman bi carekê ve ji navê rakim, an jî qet nebe ew astengî û kelemên ku wê derkevin pêşiya min hebekî sivik bikim. Yek jê problema abortî bû, min ew çareser kiribû, qet nebe min aboriya kovarê ya pênc salan garantî kiribû. Ew pereyên ku min ji bo derxistina kovarê danîbûn aliyekî, çi biba, çi biqewimiya jî ez ê têkilî wan pereyan nebûma, min ê destên xwe neda wan. Ya din nivîs û nivîskar bûn. Ji ber ku min hebekî zû dest bi nivîsandinê kiribû û ez di salên heştêyan de bi kitêb û di kovaran de aktîv bûm, çi bigire dostaniya min bi hemû nivîskarên kurd yê seranserî dinyayê re çêbûbû û min têkiliyeke baş û dostane bi wan re ava kiribû. Ji aliyê din ve jî min bi navên cihê hem nivîsên di mijarên cihê de dinivîsandin, hem jî ji edebiyata dinyayê werger dikirin. Ji ber ku hingî, heger nivîskarên dost hemûyan binivîsandina jî, dîsa bi zorê têra kovarekê dikirin. Loma, min dixwest ez bi riya kovarê di hundurê çend salan de navên nû jî bigihînim û bi nivîskarên kurd yê navdar re nivîsên wan jî biweşînim.

Dem hatibû û stewiyabû, min navê derxistina kovarekê bi dû xwe xistibû û diviyabû min êdî dest pê bikira.

Navê kovarê

Ji kovarê re navek lazîm bû. Ez bi rojan, bi mehan li navan fikirîm, min gelek nav nivîsandin, min di hin navan de biryar digirt, lê paşê min dîsa dev jê berdida û bi dû navên nû diketim. Min dixwest ez ji kovarê re navekî wilo bibînim ku ew bi tenê ya kovarê be û keşifa min be. Navekî wilo ku berê tunebe, lê ez têxim ferhenga kurdî û ew nav her û her bimîne. Hin navên naylonî hatin bîra min, lê ez ji wan geriyam û dawîya dawî min biryar di navê NÛDEMê de girt.

Wê kovar di adara 1992an de derketa. Gava di dawîya 1991ê de ez bi ser navê NÛDEMê vebûm, hingî jina min Şaneşîn jî bi zaro bû û em ji bo zikê wê jî li navekî digeriyam. Me wilo biryar dabû ku heger zaroka me keçik be wê navê wê jî Nûdem be. Karê kovarê û zarokê bi hev re dimeşiyam, herdu jî berhema fikrên eynî demê bûn. Lê ez niha zanim ku min bi vê helwestê tade li jina xwe dikir û hezkirina ji zikê wê re bi kaxezan ve parve dikir. Min ew gelek caran bi tenê dihişt û ez diketim riya Stockholmê. Min dixwest ez bi gelek kesan bişewirim. Heger min zanîba wê hinekî din jî xwe bidin ber, min biryara kovarê ya derxistina bi serê xwe nedida. Ji ber ku min berê jî mijar ji gelek kesan re vekiribû, lê wan zêde guh neda-bûnê, karekî weha pir mezin didîtin û ji bo kirina karekî weha behsa rola partî û organîzasyonên mezin dikirin. Yê ku min piştî biryara derxistina kovarê jî dîtîn

hinan biryarek baş û di cih de dîtin, hinan jî rasterast gotin, te bi zorê ji xwe re çend quruş gihandine ser hev, li mala xwe rûne, tu guneh î.

Rast e, ez guneh bûm, min ew pere bi ked û xwêdana xwe bi dest xistibûn, lê bi tenê rûniştina li malê jî di jiyana min de valahiyek çêdikir û wê valahiyê jiyana li sirgunê ji min re pir bêmane dikir. Ez di wê navê re çî bigire bi hemû nivîskarên kurd re ketim têkiliyê û min ji wan li ser mijar û babetên cihê nivîs xwestin. Nivîsên gelek kesan zû gihastin destên min, lê hemû nivîs bi destan û bi deqîlo bûn. Hingî bi giştî komputer kêr bûn, lê komputera min bi xwe jî tunebû. Min hemû nivîs li derve bi peran dan nivîsandin û hejmara pêşî di destpêka meha nîsanê de derket. Zaroka me berî kovarê, di 11ê adarê de çêbû. Ez bi yê me pir kêfxweş bûm, ji ber ku min lawikek dixwest û Xwedê lawik da me, me navê wî kir Yezdan û gava ya min jî derket, ez ketim hundurê dilşahiyeke bêhawe. Zaroka mirov li ber çavên mirov şêrîn e, lawikê me jî li ber çav û dilê me bêhawe şêrîn bû. Keçika min Nûdem jî spehî bû. Kovareke zêdeyî sed rûpelî, rengîn, bi nivîs û babetên cihê ve xemilandî û bi rêk û pêk bû. Berî derketinê jî min ji du rojnameyên kurdî re, rojnameya *Welat* ku nû li Stembolê dest bi weşanê kiribû û rojnameya *Armanê* ku ji mêj ve li Stockholmê derdiket îlaneke çend rêzî şandibû. Min bi zanebûn ev herdu rojname hibbijartibûn. Herdu rojname ji aliyê siyasî ve dûrî hev bûn û xetên wan cihê bûn. Hingî derketina weşaneke ji derveyî xetên siyasî zêde ne mimkin bû. Min bi wê îlanê xwest nîşan bidim ku ev tiştêkî cihê ye, ne bi tu xetan re ye û ne jî li dijî tu xetan e. Îlana herdu rojnameyan jî derket. *Armanê* ji bo wan çend rêzan faturek şand û rojnameya *Welat* jî îlaneke xwe şand. Min hingî ji *Armanê* jî îlan xwest lê wan neşand, perên xwe xwestin. Min perê wan ji wan re şand û îlana rojnameya *Welat* jî bi çend îlanên din re di rûpelên dawiyê de belav kir.

Hejmara yekê

Heta niha jî, ez bi kelecana li benda derketina Nûdemê radiwestim û her hejmareke wê ya nû dilşahiyeke dide min. Lê kelecana û dilşahî nagihîjin ya hejmara yekê. Tam di wê navê de, civîna Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li Swêdê hebû. Civîn li dereke bi navê Biskops Arnö bû. Biskops Arnö bi qederê 40 kilometreyî dûrî Stockholmê ye. Hingî li dor panzdeh rewşenbîr û zimanzanên kurd beşdar bûn û min xwest ez dilşahiya xwe bi wan re jî par ve bikim. Min êvarî, Şaneşin digel zaroka nûçêbûyî bi tenê hişt, kartonek kovarên ku hê bêhna çapxanê jê dihat xist bagaja otomobîla xwe, libek jî danî ser qoltixa pêşî, ji bo ku ez car caran lê binerim û ez ketim rîya Biskops Arnöyê. Ez çûm lê min kes ji wan nedît. Min ji jinika berpirsiyar pîrsa

Beşdarên civînê li mala R. Zilan (Foto: Z. Zinar)

wan kir, jinikê got ku ew çûne bajarê Uppsalayê mala Reşo Zilan. Min berê xwe da Uppsalayê û piştî nîvsaetê ez gihîştim mala Reşo Zilan. Mala Reşo Zilan hebekî li derveyî Uppsalayê di vîlayekê de bû. Ez berê jî çûbûm mala Reşo û vê carê jî min zû derxist. Reşo Zilan ji bo beşdarên civînê ziyafetek dabû. Ew hemû li qatê jêr, li erdê rûniştibûn. Ez jî tevî kartona kovaran di derenceyan de daketim jêr û min silav da wan. Ji ber ku nivîsên hinçkan ji wan di kovarê de hebûn wan jî meraq kirin, lê Mehmed Uzun xwe negirt û kovarek xwest. Di hejmara yekê de ez bi Xelîl Duhokî, Mehmed Uzun û Mahmûd Lewendî re li ser edebiyatê bi giştî û bi taybetî jî li ser romanên Mehmed Uzun peyivîbûm û min ew bi resim weşandibû. Min kartona di destê xwe de danî erdê, kovarek jê derxist û dirêjî Mehmed Uzun kir. Dû re min her yekî kovarek danî ber yên din jî. Demekê bêdengiyek çêbû, dû re rehmetiyê Mahmûd Baksî tiliya xwe danî ser reklama rojnameya *Welat* û got: "Ev

Mehmed Uzun, Firat Cewerî û Mahmûd Baksî (Foto: Z. Zinar)

çi ye? Yê min ez vê kovarê naxwînim. Apocî vê kovarê derdixin û her kes zane ku rişma apociyan di destê kê de ye.” Wek tu satilek ava cemidî bi ser min de birijînî, ez di cihê xwe de sar mam. Ez li bende wan û reaksiyoneke pozîtîf bûm. Min digot wê bi derketina kovareke weha pir kêfa wan were û ew ê jî kêfa min bînin.

Herçiqas min ji Mahmûd Baksî re behsa reklam çi ye ne çi ye kir jî, lê wî guh nedida min û her ya xwe digot. Di navbera min û wî de mînaqêşeyeke hebekî sert derbas bû û ez hinekî bi ser de rabûm. Herçiqas min digot tu têkiliya kovarê bi partiyên kurdan re nîne jî, wî dîsa dajot ser min û digot heye. Wek yekî bi perê xwe ji xwe re otomîbîlekê, xaniyekî an jî qatek kinc bikire, lê mirov li hember raweste û bibêje, na, te ev ne kirî ne, hinin din ji te re kirî ne. An jî wek yek bibêje navê min Azad e, tu bibêjî na, navê te ne Azad e. Ev nimûneya rehmetiyê Baksî jî bi min wilo hatibû. Min jê re got xwezî apocî an jî partiyêke kurd a dîn kovareke

weha fînanse bikira. Lê piştî kêliyekê hewa hebekî nerm bû û çend camêrên li civatê ji bo abonetiye navên xwe nivîsandin.

Bi rastî min nedixwest ez van çend rêzan li ser Mahmûd Baksî binivîstinim. Mahmûd Baksî dostekî min î salan bû, lê digel ku wî bi fikra min a azad û serbixwe zanîbû jî, bêhawe dilê min şikandibû, kêfa min di qirika min de hiştibû. Ez wê êvarê derengê şevê gihîştim malê. Lawikê me razabû, lê Şaneşîn li benda min mabû. Ez bi hêrs û acizî derbasî hundur bûm û min xwe teva solan da ser qoltixan.

Ez qederekî nepeyivîm, min çavên xwe bera nixteyeke nediyar dan û wilo bêdeng rûniştim. Şaneşîn jî li hemberî min rûnişt û tişt negot. Wê ez nas dikirim, wê zanîbû ez aciz bûme, lê nizanîbû mesele çi ye. Paşê, gava dît ku hêdî hêdî bêhna min fireh dibe, meraq kir bê çi bûye û çima ez wilo aciz bûme. Min jê re behs kir û min got ez ê dev ji wî karî berdim. Min got jî berdêla dijminan wê kurd min biêşînin û ez ê bi êşandina kurdan pir li ber xwe bikevim. Wê hebekî bêhna min fireh kir, di ber dilê min da û got ku divê ez ne wek her kesî bim, zû teslîm nebim û di riya xwe de berdewam bim.

Rast e, diviyabû ez di riya xwe de berdewam bûma, min barekî mezin dabû ser milên xwe û ji kurdan re sozeke giran dabû. Min gotibû wê Nûdem pênc salan derkeve û diviyabû Nûdem pênc salan û bêî navbir derketa. Lê ji bo wê yekê jî baweriyeye xurt û înyadeke mezin lazim bû.

Min hejmara yekê belav kir, vir de û wê de şand û pir tê re neçû nameyên pesin-tijî bi ser min de rijyan. Min ew bûyera li mala Reşo Zilan ji bîra kir û êdî diviyabû ez li gora wan pesinan bûma û min kurd bê Nûdem nehišta. Lê ji aliyekî ve jî min nedixwest keda min ji hinin din re bibe mal, karê ku ez şev û rojên xwe didimê bibe malê hinekî din. Loma, min bang Mahmûd Baksî kir, ew û Mehmed Uzun hatin mêvandariya min û min ji bo hejmara zan bi Baksî re sohbetek kir. Vêca piştî derketina hejmara dudan hin xwendevanên bi ser PKKê ve jî gotin: "Nûdem kovareke baş e lê mirovên wek Baksî tê de tunebin wê baştir be".

Min fêhm kir ku ez bi dewla hinek kurdan herim avê, ez ê tişteki bi ser nexim û projeya ku ez ribek ji jiyana xwe lê fikirî me, divê ez nivîci bihêlim û li mala xwe rûnim. Piştî hejmara dudan, êdî di warê siyasî de kê çi bigota min guh nedidayê, min tenê bi ya xwe dikir. Ji ber ku armanceke min a ku ez li dijî partiyên siyasî an jî li dijî weşanên wan rawestim qet tunebû, min dixwest dostaniya min bi hemûyan re hebe û kovarê jî bikim platformeke azad ku hemû nivîskar û hunermendên kurdan xwe tê de bibînin. Îdeolojiya kê çi bûya, bi ser kîjan partî û rêkxistinê bûya, fikra wî/wê ya dinyayî çi bûya ji bo ku nivîsên wan di Nûdemê de biweşiyana tu astengî tunebû. Ji xwe kovar, bi fikir û nêrînen cihê dibin kovar; kovarên ku bixwazin

dengê pirdengiyê bilind bikin, divê ew rengîn bin, ji fikrên cihê re vekirî bin, platforma ramana azad bin. Platformeke weha encamê dide, ruhê toleransê firehtir dike, ji guhertina civatê ya ber bi pêş ve dibe bingehekî qewîn.

Min dixwest kovar li ser wî bingehê qewîn weşana xwe bidomîne. Min dixwest, lê derketina wê ya li derveyî welêt jî ez diêşandim. Loma, min hejmara dudan li Enqerê derxist. Min hingê dît ku heger ez ne li ser karê xwe bim wê kar nemeşe û dibe ku hinek kovarê ji bo armacin din bi kar bînin. Min hejmara sisiyan dîsa li Swêdê, li bajarê Uppsalayê derxist. Hê kovar di çapê de bû, min kuştina Musa Anter bihîst. Ez pir pê êşiyam û min tavilê berê xwe da çapxanê da ku ez nûçeya kuştina wî di kovarê de biweşînim. Min apê Musa nas dikir, gava ez zewicbûm em çendakî li Stembolê li mala wî mabûn, wî di hejmara Nûdemê ya yekê de li ser Nîsêbînê nivîsek nivîsandibû û ji min re soz dabû ku ew ê di her hejmarê de binivîsîne. Gava ez bi xar di deriyê çapxanê re ketibûm hundur, ez pêrgî Mehmed Emîn Bozarslan hatibûm. Min û Bozarslan li eynî çapxanê berhemên xwe çap dikirin û gava em li çapxanê pêrgî hev dihatin, me li ser lingan sohbet dikir. Ez, yê ku herdem devbiken bûm û bi Seyda re xweş dikir, vê carê bêkêf bûm û min bi sarî silav dayê. Bozarslan tavilê bêkêfiya min di bîra min de anî û min jî nûçeya kuştina Musa Anter gihandê. Gava Bozarslan ew nûçe bihîst, hejiya û heger ez neketima bin milê wî ew ê ji kerban bikera. Rewşa Bozarslan agir berda dilê min û careke din bêxwedîrî û trajediya rewşenbîrên kurdan bi bîr anî.

Xwendevan ji ber berdewamiya kovarê bi şik bûn

Hejmara sisiyan jî di dema xwe de û paqij derketibû. Lê hê jî xwendevanan cesaret nedikirin ku bibin abone. Nizanîbûn wê çi bête serê kovarê. Nizanîbûn ka gelo wê kovar derkeve an na. An jî bawer nedikirin ku wê kovar di jiyana xwe ya weşanê de berdewam be. Gava hejmara yekê derket, digotin wê ya dudan dernekeve, gava ya dudan derket, digotin wê ya sisiyan dernekeve û niha gava ya sisiyan di destê me de bû, digotin, wê ya çaran dernekeve. Lê ez qet ji ber vê helwesta wan aciz nedibûm, min di ser re heq jî dida wan. Wê çima bawer bikirana? Gelek kovar û rojnameyên kurdan bi niyeta temendirêjiyê derdiketin lê paşê ji nişka ve dawî li jiyana wan dihat. An polîtîkaya serdestên kurdan dibû sebaba nederketina wan, an ew diketin krîza aborî, an jî mîna rêkxistin ji hev diqetiyên û weşan jî di wê navê de radîwestiya. Talûkeyeke welê ji bo Nûdemê ne aktuel bû. Yek jê Nûdem li Swêdê derdiket, ew ê nekera krîza aborî û ew ne ya tu partî û rêxistina bû ku rêxistin ji hev biqetiya kovar jî rawestiya. Gelek caran ez bi xwe bûme aboneyên hin kovaran,

Dîmenek ji şahiya yeksaliya Nûdemê.

min perê xwe daye, hejmarek ji min re hatiye û kovara ku ez abone me ji nişka ve rawestiyaye û xwediye wê ne ez di derbarê rawestandina kovarê de agahdar kirime, ne jî perên min li min vegerandine. Loma, gava min dibihîst ku hin xwendevan ji ber pêşeroja kovarê bi şik in, min heq dida wan û min qet dilê xwe nedigirt. Lê piştî hejmara çaran bawerî xurt bû, yê ku bi rexne nêzîk dibûn fikra xwe guhertin û êdî bi dilsozî nêzîkî kovarê bûn.

Yeksaliya Nûdemê

Min ji bo hejmara çaran, an jî yeksaliya Nûdemê, di meha donzdehan de, nêzîkî cejna Noelê, êvareke şahiye li malê li dar xist û hinek nivîskarên Nûdemê ezimandin malê. Nivîskarên ku hingî hatibûn pîrozbahiya yeksaliya Nûdemê ev bûn; Nacî Kutlay, Zeynelabidîn Zinar, Hesenê Metê, Fewaz Husên, Rohar Alakom, Xelîl Duhokî, Mehmed Uzun, M. Alî Kut... Şaneşin digel ku zarok li dest bû û bi tenê

Dîmenek ji şahiya yeksaliya Nûdemê.

bû, ji mêvanan re gelek xwarinên cihê çêkiribûn, ji ber ku ji dil û bi evîn çêkiribûn, pir xweş çêkiribûn û pir bi dilê mêvanan bû. Me wê êvarê xwar, vexwar, em li ser edebiyat û siyaseta peyivîn, me ji paşerojê gazin kir û bi xweşbînî li pêşerojê nerî. Ji ber ku hingî mala me dûtî Stockholmê bû û piraniya mêvanan jî ji Stockholmê hatibûn, gelek ji wan li malê razan û adinî rojê sibehê zû çûn malên xwe.

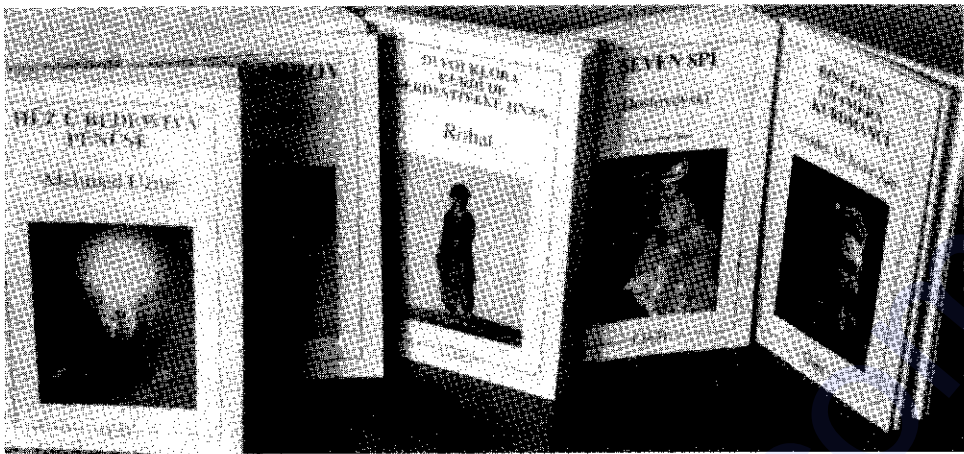
Êdî Nûdem dibû kovarek û cihê xwe digirt. Berpirsiyariya min jî zêdetir dibû, min bêhna xwe firehtir fikir, pêwendiyên xwe firehtir digirtin û bûbûm evîndarekî kovarê. Çi bigire westandin li min tunebû, ez heta saet sisê-çarê sibehê rûdiniştim û dixebitîm û sibehan zû, saet di heftê sibehê de radibûm.

Carinan du kar û sê kar jî baş bi hev re dimeşin û carinan jî qet nameşin. Yê min jî welê bû. Karê kovarê baş dimeşiya, ji ber ku min hemû wextê xwe didayê, lê ji ber ku min kêm wextê xwe dida marketê, vêca kêmaniyê di marketê de xwe nîşan

dida. Şîr û rûnê ku dema wan dibihurî, me nedidan alî, me sebze û fêkiyên çilmisî nedineqandin û li gora mişteriyên Swêdê ji heftê carekê erzaniya tiştêkî nedikir û carinan jê hin tişt xelas dibûn, lê me ji bîr dikir û ew tişt nedixwastin. Vêca hêdî hêdî me gazine mişteriyên dibihîst, lê ji ber ku hemû mişteriyên dewamî bûn û em bûbûn mîna malbarekê, zêde bi ser me de nedihatîn, bi fikir û şîretên xwe alî-kariya me dikirin.

Ez hin şevan qet ranedizam

Min got ku ez heta saet çaran şiyar dimam û saet di heftê sibehê de jî radibûm, lê şevî hebûn ku ez qet ranedizam û rast dihatim kar. Ew jî şevên nêzîkbûna derketina Nûdemê bûn. Ji ber kêmbûna komputeran, nebûna hin tîpên alfabe ya kurdî gelek caran ji me re serêşiyên mezin derdiketin. Min hin êvaran lê dixist ez diçûm Stockholmê mala Zeynelabidîn Zinar. Zeynelabidîn Zinar berî gelek kesan bûbû xwediyê komputerê û li gora hin kesan jî wî ji komputerê fêhm dikir. Camêr ji alî-kariya bi min re rexsîr nedikir, bi min re heta sibehê rûdinişt, me bi hev re Nûdem mîzanpaj dikir, derdixist ser kaxezê û dû re jî şorbeyek nîskê dida ser, me bi hev re şorba xwe digel seriyek pîvaz dixwar û ez li otomobîla xwe siwar dibûm û min berê xwe dida malê. Mesafeya di navbera mala min û Zeynelabidîn Zinar de li dora 120 kilometreyan hebû. Piştî ajotina nivê rê, êdî xwekê xwe davêr ser çavê min û ji bo ku ez di xew re neçim, geh min radiyo vedikir, geh min camên otomobîlê dadixistî û bilind dikirin, geh min distira, bi kurtî ji bo şiyarmayîne min her rê û metod diceribandîn. Ji bo her sê-çar hejmarên pêşt min gelek şev wilo kirin sibeh û ew sibeh bi giranî bi ser min de dihatin. Wê giraniyê tesîr li marketê jî dikir, êdî ez bi tu awayî li marketê ne miqate bûm û min piraniya caran market teslîmî karkeran dikir û dispart wijdanê wan. Rojekê ez têgihîştim ku nema dimeşe, an divê ez marketê bifiroşim an jî bi riyekê xwe jê rizgar bikim. Lê di wê navê de karê wê kêmbû, herçiqas me xwest em bifiroşin jî, mişterî lê derneket û me nikaribû bifirota. Ji bo ku market neçe iflasê me mişteriyek dît, alavên marketê bi bihayekî mirî firotinê û bi wî awayî xwe jê xelas kir. Piştî ku me market ji destê xwe derxist, min çavên xwe li Stockholmê li xaniyekî gerand. Xaniyê ku em niha tê de ne me peyda kir û tavilê mal bar kiriyê. Herçiqas ez niha bêkar bûm jî, lê rizgarbûna ji berpirsiyariya marketê hêsanî û aramiyek dida min, stresa min kêmtir kiribû, fişenda ku ez nas û dostan bibînim zêdetir kiribû, imkanê ku ez bi Nûdemê dakevim firehtir bûbû. Di vê navê de ji bilî Nûdemê min du kitêb; *Mişk û Mirov* a John Steinbeck û *Şevên Spî* a Dostoyevskî wergerandibûn, kitêba Celadet Bedir-Xan *Bingehên gra-*

Her pênc kitêbên Nûdemê yên pêşî.

mera kurdmançî ya ku min ji Baniyê ji ba kevaniya wî Rewşen Bedir-Xan anîbû, kitêbeke Mehmed Uzun ya bi navê *Hêz û bedewiya pênuşê* û kitêba Rohat Alakom ya bi navê *Di folklorê Kurdî de serdestiyê jinan*, wek kitêbên ji bo çapê amade kiribûn û min hem ji xwe re hem jî ji herdu nivîskarên xwe re soza dabû ku ez ê wan kitêban biweşînim. Lê heger min mesrefê çapa kitêban ji sermayeyê Nûdemê bi kar baniya, wê hingê pereyên Nûdemê kêmketa û dibû ku min nikaribûya pênc salan Nûdem derxista. Lê min dîsa jî kitêb dane çapê. Her pênc kitêb jî pir spehî derketin û herkesê çap û estetîka wan ecibandin û pesinandin. Çapxanê xwe mehekê li min ragirtibû û diviyabû min di hundurê mehekê de pereyên wan bidaya wan. Adetêke min heye ku ez qet peran ji şexsan deyn nakim, an jî ez heta niha hewcedar nebûme, loma, min xwest ez otomobîla xwe bifroşim û pê pereyên kitêban yên ku kêmketine bidim. Min otomobîla xwe ya bi markeya BMW ku berî bi çend salan nû kiribû, firot û bi wî awayî ji deynê çapxanê pak bûm. Tê bîra min, gava min otomobîl firotibû û xwediyên nû hatibûn ew ji parka ba mala me biribûn, kurê min Yezdan ku hingê nû bi ser lingan ketibû, bi dû wan de nerîbû, girî ketibû çirikê, tiliya xwe ber bi otomobîlê ve dirêj kiribû û gotibû; "ereba me, ereba me."

Ereba me çû, em êdî bêê erebe mabûn û me zû xwe hîni bêtêrebetiyê kir. Em êdî bi tirên û otobusan diçûn û dihatin û me xwe welê konsantre dikir ku mirov bi otomobîlan tiral dibe, bêtêvger dimîne û diweste. Me bi rastî erebe ji bîr kir, bi tenê di demên ku Nûdem derdiket de dihat bîra me. Bi tenê hingê erebe ji me re lazim dibû.

Carinan tê gotin ku filankes derwêşê filan tiştî ye. Yanî wî hemû jiyana xwe daye tiştê ku jê bawer dike. Gava ew bi wî tiştî re mijûl dibe, guh nade tiştên din, dix-

waze ji tiştê ku bawer dike re xizmetê bike. Xizmet an jî helwestên weha dikarin dî-
nî, siyasî an jî evînî bin. Malê dinyayê zêde bala mirov nakişîne, tiştê ji bo mirov
balkêş e ew e ku mirov baweriya xwe pê aniye û mirov pê mijûl dibe. Ji bo min jî
welê bûbû. Ez bi karekî weha re mijûl dibûm ku ez bi salan lê fikirîbûm, ez bi sa-
lan li riyên destpêkirina wî karî geriyabûm û niha jî min dest bi wî karî kiribû û ew
karê min ketibû destên piraniya şair û nivîskarên kurd. Ya din jî wî karî baweriyek
dabû xwendevanên zimanê kurdî, hêviyên çilmisî hêdî hêdî geş dikirin, dikir ku
keç û xort dest bavêjin pê nûsê û ew meydana ku vala mabû dihat dagirtin. Ew va-
lahî jî bi Nûdemê dihat dagirtin. Piştî Hawarê, di kurmançî de, ev cara yekê bû ku
kovareke ne bi tu partî û rêkxistinên siyasî, dînî, kulturî an jî civakî ve girêdayî bû.
Kovareke edebî, xwerû bi kurdî û serbixwe bû. Û ew kovar jî min derdixist. Ji pê-
wendiyên bi nivîskar û xwendevanan re bigire, heta hîlbijartina nivîsan, pergala
bergê û rûpelan, birin û anîna çapxanê, şandina ji aboneyan re, hemû min dikirin.
Min dikirin, lê ez qet jî pê nedwestiyam, min kêf û zewqek jê distand, min pê xwe
serbilind û dilşa hîs dikir. Roj hebûn bîst name dihatin û min her bîst name jî di
eynî rojê de dibersivandin. Min pir qîmet dida xwendevanan û ew cidî digirtin.
Min xwe wilo dabû bawerkirin ku Nûdem bi wan heye û wê bi wan bijî. Heger ew
jê hez bikin, wê bixwînin û lê bi xwedî derkevin, ew ê roj bi roj berfirehtir belav bi-
be û bibe malê bi sedan û bi hezaran. Bi qasî ku min guh dida xwendevanan min
ewqasî jî qîmet dida nivîskarên Nûdemê jî. Ji kê dera dinyayê şîrek, çîrokek, an jî
gotarek bihata, min ew biweşanda neweşanda min ji xwediyê wan re bersivêk dini-
vîsand. Lê mixabin ji ber ku piraniya name û nivîsên kurdên binxetê bêf adres di-
hatin, min nikarîbû xwe bigihanda wan. Gelek nivîsên ku wan dişandin jî nedigi-
hîştin me, di sînor de winda dibûn û gava nivîsên ku şandine di Nûdemê de nedî-
hatin weşandin, dilê xwe digirtin, wilo bawer dikirin ku nivîs gihîştine me û em bi
zanebûn naweşînin. Lê bi vê hincetê ez dixwazim careke din bala wan bikişînim ku
gelek nivîsên ku wan şandine negihîştine me. Gelek canik û camêrên din nivîsên
xwe bi destan dişandin. Çawa ku nivîsên wan nedigihîştin me, wilo jî Nûdem ne-
digihîşt wan. Me jî ji wan re Nûdem bi destan dişand û paşê me dibihîst ku ew
Nûdemê li wir ji nû ve kopî dikin û difiroşin. Wan ev ji ber welatheziya xwe diki-
rin, heger wan bi dizî bikirana, wan xwe êşkere nedikirin. Heta carekê yek ji wan
bi telefonê li min geriya û got ku ew hejmareke Nûdemê dixwazin û mikur hat ku
ew Nûdemê ji nû ve kopî dikin û difiroşin. Gava min ew yek bihîst, min nizanîbû
ez ê çi bikim, kêf bikim an aciz bibim. Min li Swêdê ewqas zehmetî dida xwe ku ez
Nûdemê rengîn û estetîk derxim, wan jî ew Nûdema rengîn kopî dikirin û dikirin
mîna her kovarê. Ji aliyê din ve jî ew dibûn sebeba belavkirina Nûdemê. Dibe ku jî

Dimenek ji buroya Nûdemê. Nûdemê gelek kitêb li xwe civandibûn. (Foto: Arif Zêrevan)

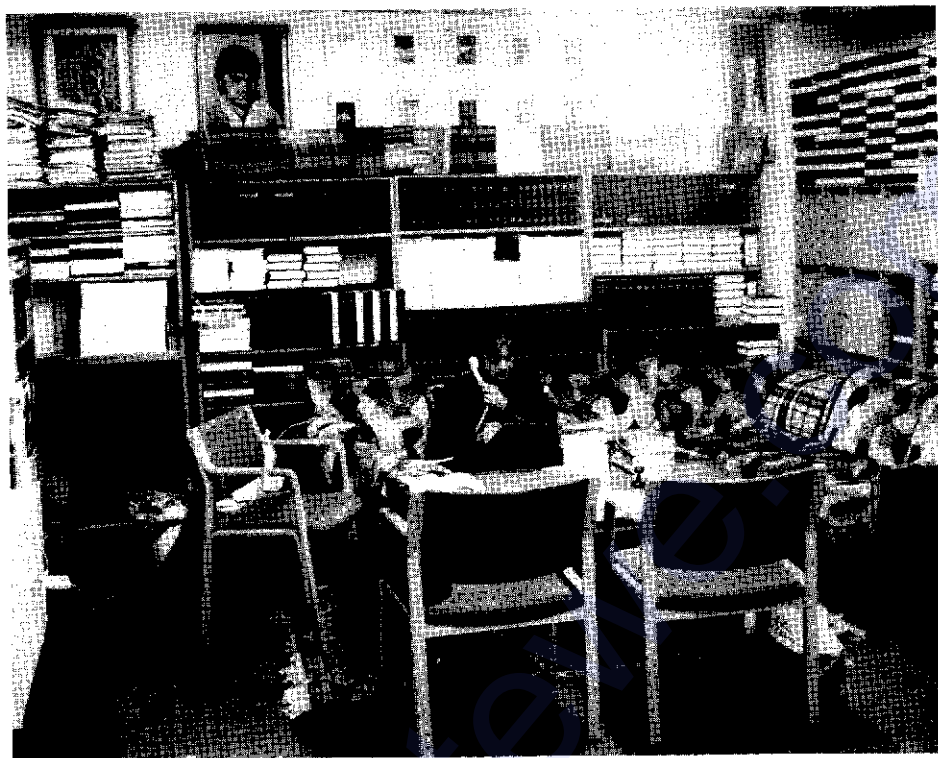
bi xêra Nûdemên kopîkirî be ku Nûdem di nav kurdên Binxetê de baş belav bû.

Nûdemê ez sewesî kiribûm

Nûdemê ez sewesî kiribûm, min dev ji her tiştên din berdabû û bi tenê ew ji min re mihîm bû. Wê yekê hêzek jî dida min, min xwe xurt hês dikir û min wilo bawer dikir ku ez ê Nûdemê bi rastî jî bikim kovareke Kurdistanî, wê an li hemû perçeyan çap bikim an jî bi riyekê bigihînim hemû perçeyan û bikim dengê nivîskarên hemû perçeyên welêt.

Di vê navê de kovar û rojnameyên kurdan jî bi germî nêzikî Nûdemê dibûn, her hejmara ku nû derdiket bi xwendevanên xwe didan naskirin û wê naskirinê jî dikir ku xwendevanên wan weşanan jî bi çavekî dostane li Nûdemê binerin, wê bixwînin û bibin aboneyê wê. Lê bi tenê kovara *Armançê* ku ew jî li Stockholmê xwerû bi kurdî derdiket û xizmeteke baş ji ziman û edebiyata kurdî re kiribû, li hemberî Nûdemê sar bû. Wê ne tu hejmarên Nûdemê bi xwendevanên xwe da naskirin ne jî dev ji Nûdemê berda. Bi navê Mîsto Mastro di çend hejmaran de rexneyên ji edebiyatê dût li min û Nûdemê girtin. Digel ku karê Nûdemê pir baş dimeşiya, roj bi roj hejmara nivîskar û aboneyan zêdetir dibûn, rojê bi dehan nameyên pîrozbahî û pasindayîne ji min re dihatin jî, wan nivîsên *Armançê* ez pir aciz dikirim, ez ji dil xemgîn dikirim. Di wê demê de, gelek nivîsên li dijî *Armançê* hatin, lê min ew neweşandin, min nexwest em nexweşiya siyaseta têxin nava edebiyatê jî û bibim sebeba neyartiyê. Min ji destpêkê ve dixwest ku ez siyaseteke nerm bajom. Ji ber ku hem haya min ji pevçûn û berberiyên siyasî hebû, hem jî ez ji berberiyên eşîrî û şexsî haydar bûm. Ji bo ku min karîba ew yek biguherta, diviyabû min pêşî ji xwe dest pê bikira. Min ê di vir de felsefeya Îsa bîajota, ji bo ziman û edebiyata kurdî, an jî ji bo temendirêjîya Nûdemê yekî li rûyekî min bixista, min ê rûyê din bida ber, loma min hemû neheqî dadiqurtandin û hewl dida ku bi xelkê re nekevim heft û heyştan û nekevim polemîkên bêfêde. Lê min bi xwe fêda wê paşê dît. Yên ku li rûyekî min xistibûn, paşê li ber xwe ketin û nêzikî min bûn. Ez dîsa bi wan re neketim gir û berberiyên, mîna ku qet tiştek neqewimî be, min di Nûdemê de cih da wan û nivîsên wan jî weşandin.

Piştî alîkariya Zeynelabidîn Zinar û Nedîm Dagdevîren ya mîzanpajên Nûdemê, Mumtaz Aydin û Arif Zêrevan jî di warê teknîka komputer û pergala rûpelan de ji min re bûn alîkar. Êdî piştî hejmara heftan mîzanpajên hemû hejmaran min bi xwe dikirin. Ne bi tenê mîzanpaj, nivîsên destnivîs û bi deqîlo jî min bi xwe dînivîsandin, tashîha wan min bi xwe dikir û ji hîlbijartina bergên kovarê heta resimên

Gava telefon ji derve dihatin û min bersiv dida, yê/ya li hember ecêbmayî dima. (Foto: Arif Zêrevan)

hundur hemû min dikirin. Lê di pêwendiyên ji derve re min gelek caran pronava "em" û "me" bi kar dianî. Gava hinekan li rewşa kovarê dipirsîn min digot *em* ê welê an jî *me* welê kir. Min nedixwest ez bi xwendevanan bidim hîskirin ku hemû karên kovarê di stûyê min de ye û bi tenê ez kovarê bi rê ve dibim. Ji xwe nas û dostên Swêdî qet bawer nedikirin ku ez bi tena serê xwe kovareke weha bi rê ve dibim. Xelkên dût jî bawer nedikirin. Ji wan webû ku avahiyeke Nûdemê ya çend-qatî heye, bi kêmanî deh-panzdeh kes di Nûdemê de dixebitin û ez jî li ser serê wan im. Gava telefon ji derve dihatin û min bersiv dida, yê/ya li hember ecêbmayî dima.

Ji bo min ya girîng encama kar bû. Heger em panzdeh kes jî bixebitiyana û kar bi rê ve neçûya, çi fêda wê hebû. Carinan hin hevalan gazina nebûna redaksiyonê dikirin. Rast e, redaksiyonek hebûya û redaksiyonek bi rêk û pêk bûya, dibe ku kar

baştir bimeşiya. Lê ev jî rastiyeke e ku peydakirina redaksiyoneke welê li xerîbiyê ne hêsan bû. Ji bo danîna redaksiyonekê an diviyabû mirov endamê partiyeye siyasî bûya û redaksiyon ji aliyê tevgera siyasî ve hatibûya danîn, an jî diviyabû redaksiyoneke profesyonel bûya û meaşê wan ji aliyê kovarê ve bihata dayîn. Ya yekê em ne tu partî bûn û me nikarîbû ji jor ve redaksiyonek tespît bikira, ya dudan jî perê me tunebû ku em redaksiyoneke profesyonel deynin.

Swêd welatekî welê ye ku betalî lê kêm e û kurdên Swêdê jî mecbûr ketine nava sîstemê û ew jî mîna hevvelatîyên vî welatî her mijûl in. An divê ew ji bo debara xwe kar bikin, an jî heger ew kar nekin divê herin hin kursan da ku ji aliyê dewletê ve meaşekî bistînin. Loma, yê dema wan bi ser biketa û wextê xwe bidana Nûdemê jî nebûn. Lê mîna ku gelek kesan rastiyeke fêhm kiribûn û digotin yabo wilo baştir dimeşe û digotin heger gelek kes têkilbûna nedimeşiya. Gava wan ev yek digotin jî hinek kovarên ku ez naxwazim bi nav bikim nimûne didan û helwesta min rast dîtîn.

Gava em li dîroka çapemeniya kurdan dinêrin em dibînin ku dîroka rojnâmege-riya kurdî bi rojnâmeya *Kurdistanê* dest pê kiriye û rojnâmeya *Kurdistanê* jî ji aliyê kesekî, Mîqtad Mîthat Bedirxan ve derketiye. Kovarên *Hawar* û *Ronahî* ji aliyê Celadet Alî Bedir-Xan û kovarên *Roja Nû* û *Stêr* jî ji aliyê Kamran Alî Bedir-Xan ve hatine derxistin. Nimûneyên welê li cîhanê gelek in, lê bi taybetî jî piştî ku fikra çepîtiyê li ba me xurt bû, me bi tenê baweriya xwe bi kolektivîzmê anî û me karê îndîvîdî pir bêmane û biçûk dît. Loma min carinan dibihîst ku dilxwazên hin der û doran bi tirkî digotin: "Iyi bir dergi ama bireysel bir çıkış."

Herçiqas barê kovarê, hemû berbirisyariyên kovarê di stûyê min de bûn jî, dîsa min tu carî nedixwest ez wilo nîşan bidim, min hertim dixwest ez wê fireh bigirim, min dixwest insanên cihê, fikrên cihê, ji perçeyên cihê şair û nivîskarên kurdan cihê xwe rê de bigirin. Min ji destpkê ve dixwest ez kovareke bi giranî kurmancî derxim, loma ez zêde li ser zaravayên din ranewestiyam. Min xwest ku bi kêmanî çend rûpelan ji zazakî re jî veqetînim. Ew nivîsên bi zazakî ku di hejmarên kovarê yên destpêkê de hatin weşandin, ji aliyê zazakîzanan ve hatin rexnekirin û gava min xwest ew alîkariyê bikin, wan jî gazin ji pirbûna karê xwe kirin û xwe nedan ber, ji ber ku ez jî ne şarezayê zazakî me, me hêdî hêdî zazakî jî rakir û kovar bi tenê kovareke kurmancî hişt. Me bi tenê carinan di nav re şûrin soranî an jî zazakî weşandin.

Gava min nivîsên zazakî diweşandin û min hem di Nûdemê de hem jî di hevpeyvînan di kovar û rojnâme-yên din de zazakî mîna zaravayekî kurdî dida nîşandan, ji hin der û doran name û fax bi ser min de dirijiyay û dixwest nîşan bidin ku zazakî ne zaravayekî kurdî ye û zimanekî serbixwe ye. Ji ber ku tu adres li ser name

Her ku diçû
kar zêdetir
dibû. Rojê bi
dehan nivîs
û name
dihatin û
heta ji min
dihat min di
wextê de
bersiv dida.
(Foto: Arif
Zêrevan)

û faxan tunebû loma min ew bêbersiv dihiştin. Min nexwest ez di kovarê de jî mijareke welê vekim û pirsgirêkan têxim serê xwendevanan. Gelek kurmanc jî dibêjin em ne kurmanc in, xwe tirk dibînin û dixwazin ji wan re xizmetê bikin.

Weşanên kurdan

Gava min dest bi derxistina Nûdemê kir, weşanên kurdî hebûn, lê kêma bûn. Hem di destpêka weşana Nûdemê de hem jî di pêvajoya derxistina kovarê de hejmara weşanan zêdetir bûn, hinek dirêj jiyan hinek jî zû rawestiyay û dîsa mîna hertim bêhêvîti li dû xwe hiştin. Ji nav weşanên ku derketin de, televizyon jî hebû. Ev kanala satelît ku bi navê Med-tv dest bi weşanê kir û heta niha bi navên cihê berde-wam e, carinan bi mijara min ve girêdayî bang min jî dikirin, ez jî beşdarî programan dibûm û min di wan programan de fikrên xwe tanîn zimên. Program bi kurdî bûn û min bi kurdî fikrên xwe tanîn zimên. Digel ku min di piraniya programan de doza pirdengiyê, doza demokrasî û azadiya fikrê dikir û piraniya çaran rexne li partiyên kurdan ku guh nedidan zimanê kurdî digirt jî, kesî fikrên min sansur nedikirin. Piştî her beşdarbûna min a televizoyê, gava ez vedigeriyam malê, bi taybetî jî pênc-şeş kesên ku ji aliyê siyasî ve antî xwediyên televizyonê bûn, ez didam ber pêla rexneyan û digot ku televizyon me bi kar tîne û dixwazin bi yê wê me polîtîkaya xwe li ser gelê kurd ferz bikin. Ji aliyê din ve ew bi xwe jî beşdarî programan dibûn û piştî kurtedemekê gelek ji wan kesên ku ji bo çûna min a televizyonê rexne li min dibarandin, wêca ew çûn wir, her roj derketin, program çêkirin, bûn berpirsiyar. Di vir de ne hewce ye ez navan bidim, ew bi xwe xwe nas dikin û gava hinek ji wan çav li min dikevin, şerm dikin û serê xwe dixin ber xwe. Ez zanim hinek ji wan jî, bi tundî hatin ser yê wê min û heta ji wan hat nehiştin ku danasî-nên Nûdemê di rojname an jî di televizyonê de derkevin. Lê helwesta min li hemberî televizyonê çî bû, hê jî wilo ye, helwesta min li hemberî wan kesan çî bû, hê jî ew e. Min tu carî nexwestiye ez bi kurdan re têkevim berberiyê û bi wan re şer û pevçûnê bikim. Min hertim xwestiye ez bi wan re di têkiliyê de bim, diyaloga min bi wan re hebe û ancax em bi riya diyalogê karibin tiştekî bikin û bigihîjin armanca xwe.

Nûdem dibû nimûne

Bi riya wê diyalogê, bi riya danûstandinên berfireh, bi riya parastina pirdengî û pirdengiyê, bi bêhna fireh Nûdemê nêzikî li pêncsalîya xwe kir. Di wê navê re weşanên Nûdemê jî bi dehan nimûne ji edebiyata kurdî û ya dinyayê pêşkêşî xwendevanên kurd kiribû. Êdî Nûdem bi cih dibû û yê ku di destpêkê de dijayetiya Nûdemê dikirin jî ew qebûl kiribûn, cih bi cih pesnê wê didan û cidiyeta wê ji xwe re nimûne digirtin. Kovarên ku derdikevin, form û fikra Nûdemê li ber çavan digirtin, ji aliyê toleransê jî yê berî xwe firehtir bûbûn û vê yekê jî hêdî hêdî qet nebe

di warê edebî û fikrî de di çapemeniya kurdî de toleranseke çêdikir.

Nûdem dibû pêncsalî

Lê soza ku min ji bo peryoda weşana Nûdemê dabû dawî dihat û Nûdemê pêncsalîya xwe dadigirt. Min di hejmarên destpêkê de û di hevpeyvînen di kovar û rojnameyên kurdan de dabû xuyakirin ku ez ê Nûdemê pênc salan derxim. Min wilo plan kiribû. Min hem di warê aborî de, hem jî di warê taqeta derxistina kovarê de pênc sal dabûn ber xwe. Lê, va ye pênc salên min qediyabûn û mîna ku min di pêşgotina hejmara zoî de nivîsandibû, pênc salên Nûdemê mîna bahozê bihurîbûn. Bi rastî jî pênc salên Nûdemê ji bo min mîna bahozê bihurîbûn. Ez hê xort bûm, li ser xwe bûm û ez karîbûm bêî navbir rojê deh saetan bixebitîyama. Xurta-hiya ruhî tesîr li laş jî dikir û laş ji ber westandin û bêxewiyê baş li ber xwe dida. Pênc sal buhurîbûn, min bêî navbir pênc salan kovareke berfireh derxistibû û ez hê jî newestiyabûm, ez hê jî lê germ bûm. Ya din ew bi rastî jî bûbû mîna zarokeke malê. Bûbû mîna zarokeke delalî û hezkirî. Roj tunebû ku navê wê nehata hilanîn, roj tunebû ku behsa wê nehata kirin, roj tunebû ku bi çendan name ji bo wê nehata, bi çendan telefon ne li ser wê bûna. Û ew hê jî mîna zarokeke pênc salî bû. Tu nexweşiyên wê tunebûn û karîbû bijiya. Lê qedera wê di destên min de bû. Ez ji bo wê Hades bûm. Min karîbû ruhê wê jî bîstanda û bihişta ew bijiya jî. Lê ez dilbirehim bûm, min nikarîbû ew bikuşt, min nikarîbû bi destê xwe zaroka ku min mezin kiribû bikuşt. Zaroka ku bi kêf ber bi pêşerojê ve dida lotikan û bûbû hezkira bi hezaran kurdan. Ez nikarîbûm bibûma xwîniyê keçeke wilo spehî. Ez bi xwe nizanîm ez kengî hatime dinyayê û loma ez nikarîm rojbûna xwe jî pîroz bikim, lê, min Nûdem anîbû dinyayê, min nav lê kiribû, min ew mezin kiribû û min zanîbû ew kengî hatiye dinyayê. Loma, min xwest ez rojbûna wê, an jî pêncsalîya wê pîroz bikim û hemû dostên xwe û hezkirên wê biezimînim rojbûna wê. Û me, li Stockholmê restorantek kirê kir û bangî hemû şair, nivîskar, muzîkkar, siyasetvan û hinek aboneyan kir. Digel ku wan ê heqê şîva xwe bidana jî, gava bû êvar û saeta me ji wan re gotibû hat, di hundurê nîvsaetê de restoranta mezin bi dev re hat dagirtin. Ji bilî çend mêvanên ku ji derve hatibûn, hema bêje hemû navdarên kurdan hatibûn şahîya pêncsalîya Nûdemê.

Ew şeva me, ya ku zêdeyî sêsed dostên Nûdemê beşdar bûbûn, bi şahîyeke xweş derbas bû, lê wê şahîyê, helvesta wan mirovan kir ku ez bi rastî jî nikarîbim dev ji Nûdemê berdim.

Pênc salên din

Ji bo ku ez pênc salên din jî nedim ber xwe tu sebab tunebû. Min bi alîkariya nivîskar û aboneyan zora hemû zehmetiyan biribû. Astengiyên ku di destpêka weşana kovarê de derdiketin pêşberî min nemabûn, kovar ji aliyê piraniya nivîskar, rewşenbîr û partiyên kurdan ve hatibû qebûl kirin, êdî herkesî ew wek nimûne didan. Bêguman ev jî ji bo min dibû berpirsiyariyeke pir mezin û barekî giran. Loma diviyabû ez bi awayekî pir cidî li ser kovarê rawestiyama û min hem xeta wê ya serbixwe biparasta, hem jî di navbera kes û rêxistinên kurdan de balanseke çêbikira. Ji aliyê din ve, diviyabû ez pir li ser kalîteya kovarê rawestiyama. Vê yekê jî ez behawe diwestandim, jiyan min ya taybetî serûbin dikir, ji aliyê aborî ve ez mehû dikirim. Lê min tu carî êşa xwe neda der, min kêrî caran gazinên aborî kirin û min qet destê xwe li ber kesî venegirt. Min dixwest ez bi ked û iniyada xwe li ser lîngan bimînim û bi imkanên xwe Nûdemê bidomînim.

Di peryoda pênc salên nû de, ji bo ku cih ji gelek nivîskaran re çêbibe min rûpelên Nûdemê jî zêde kirin. Lê zêdebûna rûpelan hem di aliyê çapê de, hem jî di aliyê postê de ji bo min bû bargiraniyeke mezin. Ji bo ku ez vî barî sivik bikim û vegirim fikra destpêkê, min biryar da ku ez kovarê bibim Tirkiyeyê û pênc salan jî li Stembolê derxim. Min xwe wilo konsantre kiribû, enerjîyeke xortane hatibû min û di hundurê bêhêvîtiyê de hêviyeke xurt li ba min peyda bûbû. Lê bi hatina payizê re ewrekî xemgîniyê xwe bi ser jiyan min a taybetî de girt, destê min li kar sist kir, hêviya min çilmisand, ez dilşikestî kirim û bû sebaba ku Nûdem bi tenê di dehsaliya xwe de bimîne.

Spasî

Berî ku ez dawiyê li gotina xwe bînim, ez dixwazim ji dil spasî hemû nivîskarên ve hejmarê bikim û herweha spasî hemû nivîskar, rewşenbîr û xwendevanên kurd bikim ku wan bi piştgirî û dilsoziya xwe kirin ku ez deh salan kovarekê derxim. Hege min di pêvajoya van deh salan de dilê hinan hiştibe ez ji wan doza lêborînê dikim û yê ku dilê min hiştine jî ez ji dil wan efû dikim. Lê, ez ê bi dawîanîna Nûdemê ji qada edebiyatê venekişim, dibe ku ez bi awayekî hê xurttir têkevim nav çîhana edebiyatê.

Niha bi xatirê we!

Dehsaliya NÛDEMÊ

ROJEN BARNAS

Nûdem dibe deh salî, li çande û edebiyata kurmancî pîroz be û bi hêviya jiyanekê bi çendîn dehsalên dîtir.

Deh sal: çar cara deh dike çil; çil hejmar kovar... Her hejmarek ji 120-130 rupelî û ji 20-25 nivîsaran diçe li kuderê dikeve? Ez giliyê bêhejmar pirtûkên rexberhemên wê nakim û Firatê bi tena serê xwe ku hem xwedî, hem redaktor, hem nivîsvan û hem bişkûrî...

Nûdem pêwistiyek bû û wek kovareke edebî-çandeyî hêjî ji nivîsara kurmancî re pêwistî ye.

Kovara edebî; ziman, bi taybetî jî zimanê nivîsandinê pêşve dibe. Bikaranîna ziman û stîla nivîsanê bi danûstana wê siviktir, herikandîtir û xweştir dibe. Bi vê riyê ebra tesewir, xeyalkirin û fikirînê ferehtir û kûrtir dibe. Bi xwe re nivîskarên nû digihîne, besta yêr heyî li nivîsandinê hildike.

Kovara edebî meydana bihevguhastin û hevnasîna zewq û rengên edebî yêr cihê-reng e. Di wan de meriv çêjên nû dinase û bi ser rengên cuda vedibe. Herwisa ew cîgeha rastîhevbûna edebiyata kevin û nû, ya biyanî û xwemalî ye.

Hin ji wan di edebiyatê de li pêş xwe çexerên nû vedikin ku ev çexer bi xwe re têgehek û bergehek nû tîne cîhana edebiyatê.

Edebîyat bi xwe şîraniya jiyana entellektuelî ye û ya nivîskî neynika bidestgir a zewq, reng, fikir û tesewira neteweyî ye. Herwisa neynika herî bi hêztira binasîndayîna gelekî ye jî. Hêza meriv a aborî her tim dest nade ku meriv here li welatên ci-

hê cihê bigere û gelê wan binase, lê bi rêgeha berhemên edebî meriv li mala xwe dikare rûnê û bi nivîskarê edebiyatê re li welatê wî bigere: Bi Homeros re li Yûnana antîk, bi Nerûda re li Amerîkana Latîn, bi Pûşkîn re di nav serhildana Pûgaçev, bi Şoloxov re li kersaxên Donê, bi Aytmatov re li şafirên Asya navîn, bi Steinbeck re li nav peyzanoyên Amerîkayê, bi Balzac re li Fransaya sedsala 19an, bi Ereb Şemo re li zozanên Elegazê û deşta Rewanê bigere; bi kesên wan re bikene, vecinîqe, hêrs bibe, bikeve mitala û bigirî.

Ev hêza giyanî ya nexuyanî ku gelên hevnedîtî bi hev dide nasîn û hezkirin ji serkaniya edebiyatê tê. Bêdera edebiyatê jî îro kovarên edebî ne.

Nûdem jî di warê kurmancî de kovareke wisa ya hêja ye. Xwedîpênûsên cihê cihê yên deverên cografîk ên ji hev dûr, yên ji dîtînen siyasî yên cihê tê de dînivîstînin. Bi tenê nanivîstînin, ji hev kelk jî digirin. Ez her hejmarê bi mebesta sûdek jêhilanîne ta ku zemanê min dest bide dixwînim û bi kêrî min tê jî; pê bêjezaniya xwe teze dikim, hin tiştên nû hîn dibim.

Pêdiviya min bi kovareke edebî ya kurmancî ya bi vî rengî bi kalîte û tekûz hebû û hê jî heye. Xwezî ku ev ji mehê carekê derketa.

Gotin hêsa lê kirin zor e. Ji bona jiyana kovarekê divê:

a) Xwestinek ji dil û bi dîsîplîn,

b) Sermiyanê nivîsarî,

c) Hatîniya darayî (finans) û bazar (lêpirsîna xwendevanan) hebin.

Xwestina ji dil û bi dîsîplîn a xwediyê kovarê bêguman heye. Sermiyanê nivîsarî jî ne xirab e, roj bi roj çêtir û zêdetir dibe. Lê hatîniya darayî û bazar? Bi gotina Xanî "kesad e bazar" û "nîn e xerîdar".

Nûdem hatiye devê neqebekê. Bi ya min divê ku li riya xwe ya weşanê bikudîne. Pêdiviya me pê heye.

Bi hêviya jiyana gelek dehsalên dinê jî. □

NÛDEM malbatek e

ENWER KARAHAN

Ez bawer dikim ku min cara pêşî Nûdem, di sala 1993an de li ba hevalemî dîtîbû. Min heta wê demê tu salixên eshî ji xwedî û berpirsiyarê wê Firat Cewerî nestendibû. Ji ber ku min ev camêrê hanê ji salên heftêyî de nas dikir û ew bi vê hewesê, bi çol û çepelan ketibû. Di wê dema ku min Nûdem dît, di warê bikaranîna kurmancî de, tavliheviyeke bê ser û ber hebû. Tu nema bû ku ev kurmanciya ku em îro pê dipeyivin û dinivîstin, bi awayekî texlîr bihata guhertin.

Di reaksiyona pêşî de ku min ew dît û min hin tekstên wê xwendin, zingîniyek ji serê min hat û min li cem xwe got, "A ev ha, kurmanciya me ev e!" Min pir hewil da ku ez wê hejmara Nûdemê ji wî hevalî bixwazim, lê min qêmişî wî nekir. Ji ber ku wî jî bi qasî min xwendina tekstên kurmancî meraq dikir û jê hez dikir. Min derhal navnîşana wê li ba xwe nivîsand û min di quncikeke cuzdanê xwe de bi cîh kir. Min hîn firsenda ku ez bikaribim ji wê navnîşanê re nameyekê binivîsinim û him salixekê ji Firat hilînim û him jî Nûdemê jê bixwazim nedîtibû, ez hatim girtin. Di esnaya girtina min a vê carê de, gava polîsan alavên ku bi min re hebûn ji min distend de, ez li wê qaxera ku navnîşana Nûdemê li ser bû haybûm. Di navberê ku min alavên xwe datanî ser maseyê, min hemû rîska ku polîs bikaribe bibîne jî da ber çavên xwe û min ew perçeyê qaxetê di destê xwe de qermiçand û min ew avêt devê xwe û min ew necûtî daqurtand. Bi vî awayî ez ji girtina wê kaxizê xelas bûbûm, lê min careke din Nûdem bidest nexist û navnîşana wê pêde nekir.

Berî vê girtinê jî bi salekê, li eynî qereqolê û li vî cîyê ku alavên min ji min diha-

tin sitendin, dîsa ez girtî bûm. Ber êvarê bû. Dengê polîsan dihat û ji hev re digotin ku du kesên swêdî hûnin mêvanê me. Wexta ku polîsan ez birim îfadeya dawî û paçikê ku pê çavê min girtibûn piçekî bilind kirin da ez qaxetê îmze bikim, min serê xwe piçekî bilind kir... Bi serîbilindkirina min re, awirên min û Firatî piştî 13 salan di nav destên polîsan de li hev ketibûn. Ew û jina xwe bi hev re hatibûn girtin. Ew bi mebesta ziyaretkirina mala me hatibûn Dêrikê û gava ji mala me vegeheriya bûn, ji terefê polîsan ve hatibûn girtin.

Piştî ewqas sal firseta ku em hevdu bibînin çê nebûbû û piştî vê girtinê jî hev dîtina me, hete bi sala 1995an nebû qismet.

Sala 1989an, meha Adarê bû. Ez dîsa girtibûm. (Hûn nebêjin qey ez dixwazim qala girtinên xwe bikim. Ji ber ku nasiya min û malbata Nûdemê ne weha bi henekan e.) Di wê girtina min de, di hucreya kêleka min de qîzêke ciwan û mêrxas jî hebû. Min ew nedidît lê wexta ku polîsan jê re dermanê wê dianîn, dengê wê dihat. Piştî du rojan hate fahm kirin ku ew ê min derxin mahkemeyê. Li ser vê yekê hanê, bi ihtimala ku ez ê bêm berdan, min li dîwarê hucreya wê xist û min xwest ku gotineke ku ew bixwaze bigihêne derve hebe, ez alîkariya wê bikim. Bi awayekî zahmet me ji hevdu fahm kir ku ew Omerî ye û ez jî Dêrikî mim. Li ser vê hevna-siyê, wê got ku yekî nasê me zavayê dêrikiyan e, ger tu bikarîbî cewabekê bide wan dê baş be. Paşê, ji bo em moralê bidin hevdu, me bi hevdu re û bi awayekî hêdîka marşên kurdî gotin. Lê ez nehatim beradan. Ez ji mahkemeyê birim hefsa Diyarberkirê û min ew soza xwe nikarîbû bi cih bianiya.

Di wê girtina ku min û Firatî hevdu dît de, ew û pîreka xwe bi hev re hatibûn girtin. Ew kesa ku me di hucreyê de (bêyî ku em hevdu bibînin) hevdu nas kiribû û piştî wê careke din me hevdu nedîtibû, ev pîrek bi xwe bû. Yanî Şneşîn bû. Teva ku li eynî îşkencexaneyê ev cara duyem bû ku em di eynî dezgehê re debas dibûn, lê dîsa jî me hevdu rû bi rû nedîtibû. Teva ku ew bi dostê minî nêzîk re zewicî bû û min navê wê li keça xwe kiribû jî piştî nasiya pêşî bi şeş salan, me cara pêşî, li Anqereyê, li avahiya HADEPê hevdu dît. A êdî ji wê tarîxê û bi şwîn de, car carna Nûdem kete destê min... Û heta bi sala 1997an ku ez hatim Swêdê...

Bi baweriya min, derketina Nûdemê û berdehamiya wê ya biînad ku ev deh sal in bi hêl û mêl derdikeve, ji bo dîroka edebiyat û çanda kurdî qezenceke mezin e. Ger piştî 30-40 salên dinê li ser Nûdemê bê nivîsandin dê bi pesindayîneke bêqiyas bê nivîsandin. Helbet mirov dixwaze ku Nûdem di dîroka edebiyata kurdî de bibe ekolek. Ew bi xwe pêşengiyêke di vî warê de bike. Ev daxwaza mirov e, lê daxwazî û rastiya jiyane ne wek heve.

Ez Nûdemê dişibînim wek malbateke kurdûnda di nav eşreke mezin de hebe û piştî çend salan ji wê malbatê re ewledek çêbibe; dê ew zarok bi kîjan delaliyê rabe û ew malbatê bi kîjan qedir û qîmetê lê binêre; divê kurd jî bi delalîbûna wî ewledê malbata kurdûnda û bi qîmeta ku ew eşîra dê bide wî zarokî, divê kurd li Nûdemê binêrin. Heger bi rastî jî bext û şêkirandina mirov hebe, divê ev zarokê/a ku di vî dehsalî de bi vê delaliyê û bi vê îtinayê mezin bûye biparêzin û ji bona ku ev zarokê/a di dehsaliya xwe de emirqutî nebe û bi silametî û bi vê delalîbûnê bighêje bîst saliya xwe, çi ji destê wan bê bikin. (Ez dibêjim bila ev zarok nêr be, ya nana ger bighêje 14 saliya xwe rîhsipî dikarin wê bide mêr!)

Di vê dema ku kurdî di ber sikratê de ye û kurd ji her demê bêtir bêmoral û bêraçetî de, wazîfeyek mezin li ser milê hemû kurmançaxêf, xwendevan, nivîskar û siyasethedarên kurd dikeve ku hêjayiyên bi vî rengî biparêzin û xurt bikin. Îro, sembola li dijî sistema înkarkirin û mehandina miletê kurd derketinê, biînad parastin û bikaranîna zimanê kurdî ye. Ji bona min, li dijî vê rewşa xirab û li dijî xwestinên kurdan bi sîstemê re pînekirinê derketin, bikaranîna zimanê kurdî bi xwe ye û ev helwesteke siyasî ye. Her çiqas Nûdem ne kovareke siyasî be jî xwerû bi kurdî bûyina wê û alîkariya wê ya bi pêş de xistin û teşwîkkirina ziman, çand û edebiyata kurdî, roleke wê ya girîng heye û divê ji bo vê rola wê, mirov wê geştir bike. Di hin deman de, bi dehan kovar û rojnameyên kurdan (Çi bi tirkî û çi bi kurdî) hebûn, lê di vê dema ku diviyabû ji her demê bêtir kovar û rojnameyên bi kurdî derketina de, li piyaseyê (Him li derveyî welêt û him li nav welêt) tiştek nemaye.

Prosesêke bi zaneyî û bi hosteyî bi rê ve tê birin û em jî bi awayekî îndîrek di nav vê çerxê de nin. Loma ez dibêjim divê mirov weke ronahiya çavên xwe Nûdemê piparêze. Ji ber ku Nûdem bûye navnîşaneke ku ji hemû entelektulên kurd û ne kurd re ciyê şêwr û mişêwrê. Loma ez dibêjim, Nûdem ne bi tenê kovarek e, ew malbateke û malbateke bi sala kurdûnda maye û îro xwedî ewledeke salih e. □

06-06-2001

Hevalê hêja kek Firat CEWERÎ

Te bi kovara NÛDEM canê Bedirxaniyan
şad kir û xwîneke teze da rojnamevaniya
kurdî.

Min guman nîne ku dirota rojnamevaniya
kurd - bê gili, gotin- dê deriyê xwe ji
NÛDEMê ra veket û bi germî himbêz
ketin.

Ez bi germî destê te digivêşim,
pirozvaniya te dikim û ji NÛDEMê
ji re temenekê dirêj dixwazim.

Birayê te

~~ME~~ Mucyyed Teyib

3/8/1992

Katrineholm

Nûdem bû pêpelûk û dergehêk ji bo nivîskaran

BERKEN BEREH

Pêşî dehsaliya Nûdemê li we û li gelê kurd pîroz dikim û serkeftinê dixwazim. Bi gora ez dizanim li derveyê welêt kovara herî kevn û têrtije Nûdem e. Ji ber ku Nûdem fêrçiyet nexist navbera kesên ku li ser çand, ziman û wêjeya kurdî dixebitin roleke girîng list. (Nemaze ji bo nivîskarên li bakurê welêt dijîn). Nivîsên cure cur hatin weşandin û bi vê rêyê me karî nivîskarên xwe binasin û xwe derbibin. Tiştêkî din ya girîng me hemwelatîyên xwe yên li parçê din dijîn naskir û di alî derûnî û ramanê de em nêzîkî hev bûn. Bandora zimanên dagirkeran bi vê rêyê qelstir bû li ser nivîskaran. Roj bi roj binhişîya me ji bandora zimanê dagirker dûr ket. Nivîs, berhem bêhtir bi rengên kurdewarî hatin xemilandin. Di alî mijar, teşe, şêwas, hêma û hwd de di nav nivîskarên kurd de hevbeşiyek çêkir. Wekî din bi riya Nûdemê nivîskaran karî xwe bigihîjîne her derê ku kurd lê dijîn. Ev bawerî, ev derûnî asoya nivîskaran firehtir û bi hêztir kir. Lewra dema yek nikare nivîsên xwe biweşîne wê hêdî hêdî destê xwe ji nivîsandinê dûr bixe. Nûdem dîsa ji bo zimanekî yekser û standard ji roleke girîng list. Nivîskar bi nivîsên Nûdemê li devokên din jî haydar bû. Heta jê hat xwe ji devoka xwe dûr xist. Bi kurtasî dikarim bibêjim di toreya me ya nûjen de Nûdem bû pêpelûk û dergehêk ji bo nivîskaran. Bi dilxweşî dibînim ku di her hejmarek nû ya Nûdemê de rastî nivîskarekî tîm. Ez ji bo vê xebata we ya pîroz spasdar im û serkeftinê dixwazim.

Beriya ku ez pîrsa kengê li kovara NÛDEMê rast hatim bibersivînim dixwazim hi-

neki behsa rewşa civata me ya 20 salan bikim. Wek ku ez dizanim kovara bi zimanê kurdî (xwerû) di sala 1980 de hate weşandin. Ew jî ne şaş bîm ji bilî du hejmaran ne gihîşt destên nivîskarên li bakurê welêt dijîn. Di salên beriya cuntaya 1980 yî de hejmara kesên ku li ser ziman, çand û wêjeya kurdî radiwestin bi tiliyan dihate hejmartin. Wan jî ji ber bandora rewşa siyasî û polîtîkayê hema bêje wext nedîtîn ku li ser karê nivîsandinê têra xwe rawestin. Tiştê herî balkêş û seyr jî pirtûkên bi zimanê kurdî hatine weşandin bi zêra jî mirov ne dikarî bi dest bixe û tunebûn jî. Tu têkîlî, danûstandin di navbera nivîskarên her çar perçeyên Kurdistanê de nebû û kesî kes nas jî nedikir. Li sazî û komeleyên me kurdan xwedêgiravî me xebat û doza mafên xwe yê netewî dikir lê bi hiş û zimanê dagirker. Piştî cuntaya 80yî heta salên 90î ji ber pest û pêkutiyên dagirkeran û tunebûna weşanên bi zimanê kurdî hema bêje kesên keda xwe ji bo çand, wêje û ziman dirêjandin çend kes bûn. Hinek ji wan jî berê xwe dabûn Ewropa û ji welêt dûr ketibûn. Ez bi xwe jî hati-bûm nefikirin û berê min dabûn derya reş.

Piştî çar salan, di sala 1994an de ku me karî em vegezin ser axa xwe bi rêya ku hinga bi navê Welat, Welatê me, me saloxa Nûdemê bihîst. Ji ber sedemên hevne-nasîne û qedexeya li ser weşanên bi zimanê kurdî (li bakurê welêt) encax di dawiya sala 1997an de ez rastî Nûdemê hatim. Rebiyo ew çî roj bû! Tu car ji bîra min naçe. Hevalê ku kovar gihande min bêyî ku ez jê re spas bikim wek pitika bi rojan birçî mabe û xwe avêtibe ber pêstra diya xwe min dest bi rûpelên Nûdemê kir û min pêşî wergerand û piştî xwend. Hevalê min paşê ji min re got ku neh-deh caran milê min girtiye kişandiyê û ez bi xwe nehesisyame. Piştî min ew kovar bi xwe re anî welêt. Hevalek ku ez pê bawer bûm dizanî kurdî bixwîne û binivîse min kovar dayê lê mixabin wî êdî ew li min venegerand û bi gotina wî di şevê ku leşkeran li taxa wan avêtine ser malan wan kovar ji holê rakirîye.

Çiqas min xwest jî ji ber ku navnîşana kovarê li ba min tunebû û li derdora ez dijiyam kesekî/e ku li ser toreya kurdî dixebite tunebû heta sala 1998an min nekarî Nûdemê bişopînim. Lê min ji xwarin û vexwarina xwe hinek kêr kir û min bi diravên ku berhev kiribûn ji xwe re computerek stend û tîna xwe ya salan bi rêya internetê av da.

Bi rastî hêza ku NÛDEMÊ da min nayê bilêvkin. Bi salan ez bi hesreta peyvek kurdî jiya bûm û va kovarek xwerû û bi zimanê kurdî û nemaze li ser wêje, çand û zimên radiweste li ber destê min e. De ji vê ya dilxweştir, hêzdartir tiştek heye gelo? Bi kurtasî dikarim bibêjim; mirov bi rojan li bin tava havînê û sehreya mezin bi darekê ve bê girêdan û bê vexwarin bimîne, piştî yek were werîsê mirov pê hatiye gi-

rêdan biqetîne û erbîkek tije bi berfeava çiyayê Herekolê hatiye dagirtin bide mirov.

Berxwedan û rapertina li bakur ya van 15 salên dawî, bi weşana rojname û kovarên li bakur co, hêz û hêviyeke mezin xistibû nava dilê min. Lê tim me ji kesên koçberî Ewropa bûn gazind dikir. Çima li ser ziman, çand û wejêyê serê xwe naêştin û naxebitin. Lewra şert û mercên wan bêhtir guncawe ango tu astengî li ber wan nîne (bi qasî me). Nûdem di alî hevnaşin û têkiliya di navbera nivîskar û wêjvanên kurd yê li her derê dinyayê bû pir û sînor hilweşandin. Bi rêya Nûdemê em ji bin bandora zimanê dagirkeran xilasbûn. Hiş û mejiyê me kurdan nêzîkî hev bû. Em gihîştin berhemên kekên xwe yê di pêşiya me jiya ne, em li ser jiyan û rewşa birayên xwe yê di perçeyên din de xwedî agahdar bûn. Dema mirov li berhemên vê dawîye hatine afirandin kûr hûr bibe dê bê xuyakirin ku ji alî naverok, wate, teşe û hêmayan de nêzîkiyek çêbûye. Ez dikarim bibêjim Nûdemê di nêzîkiyê de roleke girîng listiye. Ji aliyê din ve wek hemû kovar û rojnameyên din Nûdemê jî ji bo yekseniya zimên jî rol listiye. Ango ji bo zimanekî bi rêk û pêk rûpelên xwe bi kar aniyê.

Ji ber ku di navbera nivîskaran de cûdatî nekiriye û cih daye hemû berhemên hêjayî û xwedî nirx e, di asoya toreya me de rê vekiriye ku berhemên cihêreng bibêhn û tahma xwe derkevin ser rûyê erdê û ji hev sûdê werbigirin.

Wek dawî dikarim bibêjim NÛDEM ji bo wêjeya me ya nûjen bûye dergehê û ez hêvîdar im ku dê bi sedan nivîskar, helbestvan, dîroknazan... li vê dergehê xwe bikemilîne û bi serbilindî di wêjeya cîhanê de cihê xwe bigire. □

Kovara Nûdemê bi awayekî xurt li hemberî pêla asîmîlasiyonê radiweste

WEZÎRÊ EŞO

Kovara NÛDEMê bû 10 salî. Ev ji bo dîrokê zemanekî pir kin e, wek êmê bawîşk bê mirov. Gava dewletên dagirkerên Kurdistanê weşanên kurdî, weke dibêjin, rojê carekê qedexa dikin, jimarên rojname û kovarên kurdan û kurdî dîcivînin, wekî mirovan zindan dikin, ev 10 sal zemanekî dirêj e. Xên ji wê, bala xwe bidin dîroka rajnamegeriya kurdî, ya weşandina rojname û kovarên kurdan û kurdî. Kovareke wek Hawarê, ku li Kurdistanê û derveyî Kurdistanê evqasî deng da û sopeke herî kûr ne ku tenê di dîroka rojnamegeriya kurdî de, lê bi giştî di edebiyat û çanda kurdî de hişt, weke dibêjin, serî-binî 11 salan (1932-1943) hate weşandin. Helbet seabên vê yekê ne bi tenê zor û zilma dagirkeran e. Derveyî Kurdistanê jî, heta li welatên rojava yê demokratîk jî, jiyana kovar û rojnameyan demeke pir dirêj berdewam nake. Bêguman, seabên vê yekê yê dinê jî hene. Ji kêmasiya bingeha madî bigire heta ya kurdên zane û dilêş, êdî ez derheqa kêmasiyên xwendevanan de nabêjim, ku pirsgerêkeke jiyana me kurdan ya bi êş û jan e.

Em niha li ser pirsgerêka tunebûn, lê rasttir kêmasiya kurdan û xwendevanan rawestin. Polîtîka nasnekirin û tunekirina miletê kurd berê xwe yê xerab û tal dide. Giliyê min li vir ne ku bi giştî di derheqa tunebûn yan jî kêmasiya kadroyên kurd yê zana, pispor û xwendevanên kurd de ne, lê di derheqa kêmasiya kurdên rojnamevan de ne, yê ku bi kurdî diafirînin û xwendevanên kurd, ku bi kurdî dixwînin.

Gava ez dixwazim îro konkret Nûdemê binirxînim, ji bo min pîvana nirxandinê

ev e: gelo kovara Nûdem û xwediyê wê çiqasî millet û welêt didin ber çavan û çiqasî li gora wê rewşê karê xwe dimeşînin. Di vê rewşa kambax de weşandina kovareke xwerû bi kurdî ne hêsan e. Ne ku bi tenê ne hêsan e, lê gava em dibînin ku ev kar bi tenê ji aliyê Firat Cewerî ve tê meşandin, ev karekî pir giran e û nimûneyeke nedîtî ye. Firat Cewerî bêt redaksiyon û cigir ev deh sal in ev kar bi rêk û pêk meşandiye û ev kar ji wî re bûye rûmetek, ji me re jî bûye cihê kêfxweşî û serbilindahiyê. Bêguman ji bo meşandina karekî wisa girîng hewcedarî ne bi tenê bi pisporî, zanebûn, zîrektî û welatevîniyê heye lê hewcedarî bi îradeyeke xurt û karkirineke bi heycan jî heye. Ev jî li ba Firat Cewerî heye û xurt e. Bi ya min Nûdem ne bi tenê kovareke xwerû bi kurdî ye, lê zimanê wê jî zimanekî standart, rast û edebî ye. Di vî warî de berpirsiyarê Nûdemê Firat Cewerî xwe spartiyê Hawara Celadet Bedir-Xanê nemir, hem di warê zimên hem jî di warê rastnivîsandinê de tradîsyona wê kovarê dom dîke. Û Firat Cewerî vê yekê venaşêre, bilekis, ew bi serbilindî xwe wek peyhatî û şagirtê Celadet Bedir-Xan dibîne. Ev yeka jî, di nav rewşa weşanên kurdî yê îroyîn de tiştekî pir mihîm e.

Ji aliyê din ve kovara Nûdemê bi awayekî xurt li hemberî pêla asimilasyonê radiweste, birêz Firat Cewerî vî karî bi awayekî profesyonelî baş dimeşîne.

Wî mîna gelek kurdan kovara xwe bi tirkî an jî bi zimanekî din dernexist, lê xwerû bi kurdî û bi kurdiya xwerû derxist.

Gelek kurd dibêjin xwendevanên zimanê kurdî nînin loma divê em weşanên xwe bi tirkî derxin. Gelo di dema Celadet Bedir-Xan de hejmara xwendevanên kurd ewqasî pir bû, ku Celadet kovara xwe bi kurdî derxist? Qet jî na. Dema ku Hawar bi tîpên latînî dihat weşandin, Tirkiye hê nû dev ji alfabeya erebî berdabû û derbasî alfabeya latînî bûbû. Em dikarin bê şikberî bibêjin ku gava dest bi weşana kovara Hawarê bû, ji xêr çend ronakbîrên kurd haya kesî zêde ji alfabeya latînî tunebû. Lê di nava vê rewşa giran de Celadet Bedir-Xanê mezin û dûrdîtî di Hawara xwe de alfabeya latînî bi kar anî. Wî bi wê helwesta xwe gelek zehmetî kişand, lê dawî bi ser ket. Em nabêjin ku wî hemû kurd kirin xwendevanên Hawarê, ev tiştekî nebûyî bû. Lê Hawara wî şopeke kûr di nav dîroka ziman û edebiyata kurdî de hişt û îro jî ji me kurdan re bûye çavkaniya fêrbûnê.

Gava em nedin ser şopa Hawarê û weşanên xwe bi zimanên serdestên xwe derxin, gelo em hingî bi serdestên xwe re gelê kurd asîmîle nakin? Belê, em dikin û pir baş jî dikin. Lê Nûdem, lê berpirsiyarê wê? Ew, şikir ji Xwedê re karê xwe yê weşandina bi kurdî û parastina kurdîtiyê berdewam dikin. Û ne bi tenê karê weşandina bi kurdî. Weke tê bîra min kalemêrî, Nûdemê jimareke xwe ya taybetî jî pêşkêşî

zimanê kurdî kir. Nûdemê û berpirsiyarê wê li hemberî asîmîlasyonê dan dû şopa Hawarê. Ev ji bo wan rûmeteke bilind e.

Nûdemê çend caran li ser rûpelên xwe gotûbêj, giftûgoyên di navbera ronakbîrên kurd de, nemaze nivîskarên kurd de bi fotoyên wan weşandiye. Ev tiştêkî pir baş e, lê xwezî Nûdemê hebekî guh bida rewşa gel û xwendevanan jî û carinan nivîs û giftûgoyên li ser wan jî cihê xwe tê de bigirtana.

Ez di dawiyê de dixwazim vê bibêjim ku berpirsiyarê Nûdemê birêz Firat Cewerî piştî weşandina kovara xwe bi 10 salan jî bi heyecan kar dike. Wek min di nava salan de tecrube kiriye, ew nêt û merem û armanca jiyana xwe di nava weşandina Nûdemê de dibîne. Wek kifş dibe, Firat Cewerî biryar daye ku emir û jiyana xwe bide ser weşandina Nûdemê. Ez ji bo vê daxwaz û armanca wî jê re serketinê dixwazim, ji ber ku gelê me yê bindest hewcedarî vê yekê ye. Loma ez ji Nûdem û xwediya Nûdemê re jiyaneke dirêj dixwazim. Hêviya min heye ku wê ev xwestina min bi cih bê, ji ber ku Nûdem û berpirsiyarê wê hê ciwan in, beng benga wan e.

De bila ew bi hev re kal û pîr bibin. □

Nûdem bi sihemîn hejmara xwe li pêşberî xwendevanan e

Kovara hunerî, edebî û çandî Nûdem, bi hejmara xwe ya 30.êmin derket pêşberî xwendevanan. Wekî hejmarên din di vê hejmara kovarê

ye.

Di hevpeyvîna ku ji çil rûpelan pêk tê de her aliyê hunermend Şivan Perwer li ber çavan hatiye ra-

de jî nivîsên cur bi cur hene.

Hejmar bi hevpeyvîna digel Şivan Perwer dest pê dîke. Hevpeyvîn ji hêla Edîtorê Nûdemê Firat Cewerî ve hatiye pêkanîn û bi beşdariya Mahmûd Baksî rengîntir bûye. Cewerî, di sergotara xwe ya bi navê "Efsaniya Şivan" de Şivan wekî efsaneyekê bi nav dîke û diyar dîke ku ev sohbet piştî çûyîna Abdullah Öcalan a Romayê û berî teslîmdayîna wî ya Tirkîyê pêk hati-

xistin. Hevpeyvîn bêhtir bi awayekî sohbetî derbas bûye. Mirov dikare bibêje ji zarokatiya Şivan û heta îro hemû pêvajoyên jiyana wî di sohbetê de hatine diyarkirin. Têkiliya Şivan û mûzikê, tevgerên siyasî û jiyana wî di nava rûpelên kovarê de bi berfirehî cih girtiye.

Di hejmarê de nivîsêke din ku bala mirov dikêşîne ser xwe, nivîsa Fawaz Husên a bi sernavê "JeanJacques Rousseau" ye. Wekî ji sernavê nivîsê jî diyar dibe, Husên li ser zanyarê navdar Rousseau rawestiyaye. Di nivîsa Fawaz Husên de bi awayekî portreyî jiyana, berhem, fikir û ramana JeanJacques Rousseau tê nixandîn.

Ji bilî van nivîsan çend nivîsên ku di hejmarê de cih girtiye ey in: "Pisporekî Wêneyan" Rohat Alakom; "Du ciwan û cinawir" Antî Otkarînen; "Topa Mizîzixê" Abbas Abbas; Du şîr ji Osmanê Mehmed; "Roj li me tarî ye" helbest Dewrêş M. Ferho.

SERWÎSA ÇANDÊ

Ji bo Kovara NÛDEMÊ

XELÎL DUHOKÎ

Ev name eger xerab e ger qenc
Kêşaye me ji bo wî du sed renc
Ehmedê Xanî

"Gelê ku zimanê wî tune be, ew jî tune ye." Dijminên gelê kurd jî, ev rastiya zaniye, ji lewre jî, rê li ber ziman û rewşenbîriya kurdî girtî ne. Lê dilsoz û xemxorên gelê kurd, xebat û bizaveka mezin kirine û pîlanên dijminan şkandî ne.

Di van deh salan de, rola kovara Nûdemê gelek mezin bû. Bi her babetê xemlandî bû. Berdewam hewil daye ku, kovara gelê kurd be û ne ya aliyekê taybet. Firat Cewerî, bêhin fireh û toleransa wî hebûye û karê xwe pêş de biriye. Xebata wî, pîroz û hêja bûye, lewre heval û dostan jî, piştgirî û alîkariya wî kiriye.

Derxistina kovarekê, karekî pir zehmet û giran e. Giriftarî û problemîş ne. Peydakirina peran, ya nivîs û serrastkirina wan, çapkirin û belavkirina kovare. Bi rastî Firat Cewerî, jiyana xwe daye kovare û di karê xwe de serferaz û serketî bûye. Di nêzik de, em ê dehsaliya wê pîroz bikin, lê hevîdar im ku gelê kurd, bîstsalîya wê jî pîroz bike.

Napolyon dibêje: "Ez ji hezaran tank û topan natirsim, lê ji rojname û kovarekê dibehitim û ditirsim."

Ez bawer dikim ku gelê kurd, pêwîstî bi kovar û rojnaman heye, nemaze kovara NÛDEM ya hêja û bihagiran.

Ji bo pêş ve û her bijîn... □

Dehsaliya NÛDEMê pîroz be!

ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ

Di sala 1988an de, di rêwîtiyeke di navbera Stockholm û Oslo de, ez, mabeya min Robyn û her du lawên me yên wê demê biçûk şevêkê li Firat Cewerî bûn mêvan; heke ne şaş bim li bajarekî bi navê Karlstad. Wekî gellek kesên xwe bi xwendin û nivîsandina bi zimanê kurdî ve mijûl dikin pirraniya axiftina me jî li ser rewşa kambax ya edebiyata kurdî ya wê demê bû. Em her du jî di wê baweriyê de bûn ku ji bo pêşvejistina ziman û edebiyata kurdî hewcedarî bi kovareke serbixwe hebû, kovareke wisa ku xwe têkiliyê siyaseta partiyên, dahol û zurneya propagandaya arzan neke û bi kêmasî mehê carê bi şeweyeke bedew û berfireh bête weşandin. Bêyî guman meroqeke wisa dê li nik gellek nivîskar û xwendevanên wan salan hebûya. Wekî Firat Cewerî bi xwe dinivîsîne (Nûdem, hejmar 1: r. 3), *"Ev demê dirêj bû ku em li derxistina kovareke hunerî, edebî û kulturî difikirîn. Erê, em lê difikirîn lê me dernedixist. Her cara ku em bi hin hevalên nivîskar û hunermend re dibatîn ba hev, em bi salan li ser valahiya kovarek hunerî, edebî û kulturî dipeyvîn, me li ser derxistina wê pîlan çêdikir, me li ser belavkirin û abonetiya wê nêrînên xwe digotin, me xweş li hev dianî, lê piştî ku em ji hev vediqetiyan û her kes diçûne malên xwe, me her tiştî jî bîr dikir, an jî ku me jî bîr nekira, me digot, di demek wilo de derxistina kovarek bi vî celebî gelek zehmet e û me derxistina kovarê dibîşte rojên pêş..."*

Hejmara yekem ji kovara NÛDEM di sala 1992an de hat weşandin. Karê Firat Cewerî di derbarê derhanîna kovarê de kirî çihê pesindanê ye, lê ji bo min pesindana herî bilind ji ber wê yekê ye ku ev bûn deh sal kovar her di dema xwe de derdi-

keve. Ev yeka zor girîng e çimkî di dîroka kurdan de weşanên di katê de derkevin û bidomînin zor hindik in. Gorinê naxwaze ku ew ê hîn baştir û bi nerxtir bûya heke NÛDEM kovareke mehane, yan tew heftane, bûya. Heye ku gellek kes bi-cîhnebûna meraqeke wisa bi nebûna kadiran û kêmbûna nivîskarên berhemhêja ve girêbidin. Çiqa gotineke wisa ta radeyekê di cîh de be jî, ew ne egera herf girîng e. Sedema nebûna kovarên mehane û heftane ku bi kurmancî û tîpên latîni bi kalîteyeke çak bêyên weşandin nebûna xwendevanên bi hejmarên mezin e. Heke kovarek bi hejmarên bilind bête kirin, ew ê ne tenê her bête weşandin, ne tenê hejmarên xwe zêde bike, lê dê her weha kalîteya xwe baştir bike, dê pereyan ji bo gotarên qenc bide nivîskaran; ew ê bikaribe naveroka xwe berfirehtir bike, ûhw... Her kes ê nebûna van îmkanan bi bindestbûna û beşbeşbûna Kurdistanê ve, bi nebûna mafên mirovahî û siyasê ve girê bide. Ev jî ne gotineke bêyî hîm û rastî ye, lê aliyekî din jî heye ku xwe bi vê rastiyê ve girê dide. Ew jî ew e ku gelê kurd, wek pîraniya endamên gelên Rojhilata Navîn û welatên li paş manî, gelekî nexwende ye. Wek nimûne bi hezarn kurd li Ewropa hene ku bi kurdî dizanin û rewşa wan ya aborî baştir bûye, lê dîsa jî rûpeleke tenê jî bi kurdî naxwênin. Lê em ji mebesta nivîsandina gotarê bi dûr nekevin û car din li NÛDEMê vegerin.

Di nav deh salên çûnî de NÛDEM ne tenê rûpelên xwe ji nivîskarên xwedan berhem re vekirîye, lê fersend daye hejmareke ji ciwanên ku nû wek nivîskar hatine holê. Di eynî demê de kovarê gellek berhemên nivîskarên biyanî bi rêya wergerandinê pêşkêşî xwendevanên xwe kirîye. Bi saya kovarê me dikaribûye xwe bigihînin berhemên nivîskarên wek Zeynelabîdîn Zinar, Rohat, Ehmed Huseynî, Mehmet Uzun, Hesenê Metê, Rojen Bernas, Lokman Polat, Dervêş Ferho, Fewaz Husên, Muhemmed Husein, Husên Hebeş, Tosinê Reşîd, Şerefxan Cizîrî, Bedîrxan Epozdemir, Xelîl Duhokî, Arjen Arî, Hesenê Qazî, Sebrî Botanî, Mihemed Dehsîwar, Felat Dilgeş, Mehîz Mayî, Laleş Qaso, Suleyman Demir, Sidqî Hîrorî, Sabah Kara, S. Unis, Firat Cewerî û bi dehan nivîskar û rewşenbîrên din. Kovarê em her weha haydarî gellek pirsên xwe bi ziman û edebiyata kurdî û cîhanî ve peywendîgir dikin kirine. Çiqa cîh ji bo pêşveçûnê hebe jî, ev karê di van deh salan de hatî giran ne tişteki hindik e. Ji lewre, mirov dikare bi hêsanî bibêje ku NÛDEMê di pêşvebirina nivîs û edebiyata kurdî de roleke pîr girîng leyizîye. Rûpelên wê dê ji bo nîşên pêşerojê bibin çirayeke ku ronahiyê diavêje ser qonaxê girîng ji qonaxa nivîsandina bi zimanê kurdî, wekî ku kovara RONAHÎ ji bo nîşê me rola xwe ya girîng leyizîye.

Ji bo xwediyê kovarê cîhê pesindanê ye ku wî dikaribûye NÛDEMê serbixwe û

ji bo amancên destpêkê ta çadeyêke mezin dilsoz bihêle. Tiştêkî wisa di nav deh salên borîn de bêguman ne hêsan bû. Li gel hemî aliyên erênî yê kovarê jî, ew dikare bi naveroka xwe hîn bedewtir û dewlemendtir bibe, lê ji bo ku mirov hêvî û daxwazêke wisa ji kovarê bike divê mirov rastiya rewşa kurdan bide ber çav. Ji bo bîçîhkirina hêvî û daxwazan, ji bo pêkaniya derhanîna kovareke edebî ya mehane, yan tew heftane, pere divên. Lê pere bi serê xwe jî nikarin serkeftina kovarekê misoger bikin. Heke hemî rûpelên kovarekê bibin rûpelên zêrîn, lê xwendevanên wê zêde nebin ew ê dîsa jî di derbarê bidestxistina amanc û encaman de ne yeke bi tevahî serkeftî bêt. Heke em ji NÜDEMê bipên ku bibe xwedîya bedewtiyêke rengîntir û leyiztina roleke mezintir, wê demê divê em berî her tiştî wê hêviyê bikin ku xwendevanên wê zêde bibin. Zêdebûna hejmara xwendevanan jî ne tenê bi kovarê bi xwe ve girêdayî ye, lê bi rewşa gelê kurd ya gelemper ve jî. Ji lewre kurdan hewcedarî bi çîhgirtina guftûgo û tevdehan heye, ka mirov çawa bikaribe meraqa xwendinê li nik endamên vî gelî kûrtir bike, ka mirov çawa bikaribe nişê nû fêrî xwendina bi zimanê kurdî bike... Heke pîrriya kurdan fêrî xwendina bi kurdî nebin edebiyata kurdî dê di rastiye de tenê di nav hejmareke bi sînor ji nivîskar û rewşenbîrên ku bi kurdî dixwînin de bimîne.

Li gel hemî kêmasiyên me jî NÜDEM dikaribûye xwe bi dirêjîya deh salan zindî bihêle û findeke din di nav şevreşiya xwe avêtî ser ziman û edebiyata me de vexistî bihêle. Ji bo wê û hemî kovar û rojnameyên bi zimanê kurdî têyên der piştgîriya aborî û moralî divê.

Hêvîdar im NÜDEM di deh salên li pêş de xwe bigihîne serkeftinên hîn mezintir û di sal 2012 de bîstaliya wê di nav rojên ji bo gelê kurd bextiyartir û ji bo ziman û edebiyata kurdî bi hêvîtir de bête pîrozkirin. □

NÛDEM bûye ekolek

EVDILE KOÇER

Wêke ku tê zanîn, derxistina kovarên edebî, çandî û hunerî ne hêsan e. Kovarek, ne tenê bi saya firotin û naveroka xwe li ser piyan dimîne; her wiha jê re hezkirin, xebat, bawerî û sebebî divê. Eger ku ev kovar bi reng û dirûveke zanarî û bi hişmendiyêke profesyonelî derkeve û bivê weşana xwe bidomîne wê barê wê girantir bibe. Vêca ku kovareke wiha, mecbûr bimîne ku di nav dirî, strî û keleman de bijî wê ev kar zortir jî bibe; bêbavî û nezaniya heyî wê her gav jê re bibin astengên herî mezin. Kovarên bi vî rengî li ber van derqanûnan gelek çaran têk jî çûne -weke HAWAR- û serê xwe dane haziran. Lê ev têkçûn her dem bi mêranî bûne û ji pêşerojê re bûne bingehê xurt.

Gotina dawî min divê ez vêga bibêjim: Ku tişteke wiha bi serê Nûdemê de were, ne tenê hin kes em ê hemû tev de bixusirin. Erê rast e, em hîne dubarekirina jiyanê/dîrokê û têkçûnên rojane jî bûne; lê girtinên wiha bi gotineke rasttir wê bibe têkçûna pêşeroja zarokên civaka me. Divê em dîsa li xwe vegerin û rast bibêjin: Pêdiviya me bi çi heye? Em di kêderê de şaşî û xeletiyên dikin? Em çi dixwazin? Ma qey ronahiya ku ji me hemûyan re lazim e, hinekî jî ne di nav wan rûpelan de ye. Muzîkjenek, sîyasetmedarek, şanogerek, rewşenbîrek, xwedîmiqamek û hwd, ku kovarên bi vî rengî bişopîne û bixwîne, ma qey wê ji bo pêşeroja gelê xwe ne tiştên çêtir biafirîne... Li şûna hinek tişt miştên beredayî, ku çend pirtûk û kovarên kurdî jî bikevin mala me û zarokên me bi wan ve mezin bibin, ma qey ne baştir e. Ez mereq dikim, nexwe gelên pêşketî dema ku xwe didin ber tavê jî çî re kovar û pir-

tûkan dixwînin. Û tiştê herî sosret jî ev e: Hera merivên biyanî jî, ji bo ku ji çand û hunera me tahmê hiltînin, hîne zimanê me yê şêrîn dibin û di ser de jî spas dikin; lê em... em jî hema bêje ji kaniya ber xwe direvin û diçin di cîrnîkên cîranan de ava şîlo vedixwin... Zimanzanên mezin ji mêj ve gotine: Yê ku zimanê xwe baş nizanibe, wê zimanekî din jî nikaribe baş hîn bibe.

Dema ku ez van gotinên hêja û gotinên wekî "geldix, yaptix, yedix, çikdix, git-tix..." didim ber hev, ez aciz dibim. Acizîya min dibe henek û ez êdî di nav "arqadaş"an de dibêjim: Saziya zimanê tirk(TDK) li sazî û bajarên kurdan axaftina bi tirkî qedexe kir. Gelo, ji bo ku em hişyar bibin divê tiştê wiha bê kirin.

Heya ku girîngiya ziman, çand, huner û edebiyatê bê fêhm kirin, ma qey em mec-bûr in heta piştî helandina çend nişên din jî bisekinin. An jî qey vê girîngiyê wê hikûmetên Enqere/Bexdat/Tehran/Şam/Ewrûpayê bi me bidin fêmkirin. Ji bo netewekê ev xalên hanê çiqas girîng in, jixwe gelek kes dizanin. Ji bo ku em dîsa poş-man nebin û em dîsa serê xwe li kevîran nedin, divê em li kovarên wiha xwedî der-kevin. Ji ber ku kovarên wiha ji civaka me re dibin deriyê zanebûn û hişyarkirinê. Gelek mirovan diçûn, di civakê de valahiyên mezin dadigirin û dibin çira. Ji ge-lek nivîskar û întellektûelan re jî dibin dibistanek; dibin cihê azmûnê.

Bi taybetî Nûdem, di warê xwe de bûye ekolek. Cihê wê zû bi zû nayê dagirtin. Riya pêşketin û serkeftinê yek e. Ji bo ku ev rê ronî bibe hişyarkirinek, hewldaneke xîretkêşî û seferberiyê mezin divê. Bi tevî cûdahîyan, berjewendiyên me hemû-yan jî di vê riyê de diborin. Kovara Nûdem jî, ev deh sal in ji bo ronîkirin û sere-rastkirina vê riyê diçûn. Ked û xwêdanek mezin daye û hîna jî dide. Şewqa xwe tevî wê ronîkirinê kiriye. Bi wergerên çak, bi çapkirina pirtûkên hêja û bi kalîte ve, di meşîna vê riyê de gavên mezin avêtine. Meriv li her 37 hejmarên wê jî dîsa vedi-gere û dîsa dixwîne.

Ev xebat, ev ked û xwêdana salan naşibe îşê sê-çar henekan. Ji avakirina huner û edebiyatê re cidîyet divê; sebir û tebateke mezin, bêhnfirehiyê kûr û hezkirineke ji dil divê. Mîna Goethe, hewldan û xebata hunermend, nivîskar û rewşenbîran ji bo piçêkî din ronahî ye. Ev piça ronahiyê jî, weke ku Konfîçyûs jî kiribû, dîsa li himberî reşariya vê jîyanê bi kar tînin.

Huner û edebiyat, hez ji durûtî, bêbextî, binpêkirina ked, hesabên rojane û pesi-nandina pîvdarî nake. Hêz û çeka xwe, ji bo jîholêrakirina van tiştan bi kar tîne. Şûrê xwe ji bo delalkirin û bedewtirîna vê jîyanê hildide. Berhemên edebî, ji çend şîret û perspektîfan nayên pê. Weke ku Jean Paul Sartre jî gotibû, du sê gotinên beredayî, nekêrhatî nabe edebiyat. Eger ku hêza huner û edebiyatê ji bo guherîna

dinyayê ewqas ne diyar bûya, Mem û Zîna Ehmedê Xanî, helbestên Melayê Cizîrî, destanên Homeros û hwd. wê hîna jî nehacibûna xwendin; ku ev hêza wê bi tena serê xwe ne şoreşek bûya, mûzîka Mozart, Çaykovskî; tabloyên Pîcasso nedigihîştin îro.

Ji bo ku ev giringî di civaka me de çêtir were fêmkirin pêdivî bi Nûdemê heye. Bi xwendin û belavkirina kovarên wiha, xwedîlêderketina sazgehên çandî û hunerî re wê di civaka me de gelek tişt biguherin. Ma di kîjan civakê de ronensans û guherînên mezin bêyî van mînakên çêbûne. Yên ku her dem dimînin li benda qîvarên biharê û di wê bendewariyê de jî avê dikolin, çi re nizanin guherîn û veguherîn ji xwe de çênabe.

Nûdem di warê xwe de tabûyên mezin şikêandine. Rûpelên xwe ji ramana azad û nîqaşên bikêrhatî re vekirî hiştiye. Ji avakarîna edebiyata kurdî re hewldanek mezin daye; ji pêşeroja edebiyata kurdî re bûye modelek. Weke ku di hejmara rê de jî diyar dike, gihîştîye armanca xwe û bi serfirazî serkêşîya govendê dike. Lê divê ev serkêşî bêrawestan bidome; divê ev îrada berdewamiyê bidome.

Ji bo vê ked û xwêdana salane, ji bo vê xebara mezin, meriv dikare ji Firat Cewerî re bi tenê vê bibêje: Bijî! □

23.04.2001

Ez bi xêra NÛDEMÊ hînî zimanê xwe bûm

ABIDÎN

Ziman, hêza xeyalên mirovan firehtir dike. Di jiyana mirovan de faktora herî mezîn ji bona têkiliyan ziman e. Peyvên di hiş de çiqas zêde be ewqasî jî xeyal azad in. Gava ku peyv di hiş de kêm dibin mirov jî her ku diçe teng dibe û diçilmi-se. Ji ber ku her peyv bi xwe re xeyalên nuh tînin. Girîngiya wê a di jiyane de bê-gengeşî ye. Di forma jiyane de jî xwedî gotin e. Gelek caran li gora wê jiyane tê şekilkirin. Ji ber ku jiyana mirovan ne tenê peyvên "tarîf" û "kirin"ê ne. Mirovên tenê bi peyvên "tarîf" kirinê bi rêkevin ew hemî hestên xwe û fikara xwe winda dikin. "Tarîf" tenê tiştên li holê dide ber çavan. Gava peyvên nuh tunebe wê demê raman jî tune ye.

Nûdem di jiyana min de xwediyê bandoreke bilind e. Nûdem hişt ku ez bi zimanê xwe yê dayikê fêr bibim. Di salên xwe yên lîsê de herî ku ez Nûdemê bibînim min pirtûkên wê dît. Wê demê ez pir kêfxweş bûm. Min ji xwe re her roj çend pel dixwandin. Pirtûkek jê a Albert Camus bû. Pirtûka "Biyani" cara pêşî bi xêra Nûdemê min xwend. Dûre hêdî hêdî ez fêrî kovaran jî bûm û min ew kovar bi kêf dixwendin. Min wê demê Nûdem ji mirovan mîna sirekê vedîşart. Ji ber ku bêhna mirinê li herderê bû. Piştî du sê salan gava ez hatim Îzmîrê êdî min karibû Nûdem bi serbestî bixwenda. Xeyalan dora min pêça bû. Her nivîs û nivîskar ji bona min dinyayeke nuh û tije fikir bû. Ez derdiketim keşfa ziman. Carcaran nivîskarên ku hîn pirtûkên wan bi tirkî derneketibûn min bi kurdî dixwend. Ji xeynî wan, min Henry Miller, H. Böll, Çexov, Mayakovskî... Bi kurdî dixwend. Ev kêfêke xweş bû. Ez dibûm mêvanê dinya wan. Dibûm hevalê "Nastenka", li ser "Ewrekî bi şal" difiriyam. Li kêleka "Kevoka spî" bûm û min bi "Baz" re şer dikir.

Êdî min jî ji her hejmarê parek ji xwe re derdixist û li gor wê rê jî xwe re vedikir.

Ez fêrî tahma zimanê xwe dibûm. Min dixwest xwe bi ziman bixemilînim û amadeyî şer bikim.

Polîtîkaya Nûdemê gelek diket serê min. Tenê dixwest "Edebiyat"ê bike. Em birçiyê edebiyatê bûn. Xeyalên me ne fireh bûn û me jiyana kesên welatê din nasnedikir. Kê karîba edebiyat bikira ew li wir bû. Nûdem di nava kurdan de valahiyek mezin dagirt. Misyonek danî ser milê xwe. Me dixwest her tiştî bi îdeolojiyekê girê bidin û li gor wê îdeolojiyê bixwînin. Lê me dûre fêhm kir ku em ne rast in. Divê raman û kultura me jî pêş biketa. Nûdem jî bo vê bû lingek.

Nûdem di rêwitiya min a kultur û ramanê de valahiyeke mezin dagirt, hîn dagire. Nûdem, tu hîn min dagire. Tu her bijî!... □

NÛDEM rêxistineke kurdî ye

NEJDET BULDAN

Hind tişt hene, çend sal ser ve biçin jî mirov, dema dîtina wê/wî ji bîr nake. Çi bûyer bin li serê mirovê hatî, çi jî mirovek, dîmenek an jî tişteke din.

Nîyabûna min û Nûdemê jî wesa bû. Dem payîza 1995ê bû. Em li Parlamento-ya Kurdistanê li Derveyî Welat rûniştûn. Dema poste dihat, name û nivîsên taybetî diçûn odên berpirsyaran, rojname û kovar jî dihatin oda ku em lê dirûniştin. Di nav wan de min Nûdem dît. Nayê bîra min ku hejmara çendê bû. Bi rastî min baş nedizani kurdî bixwînim. Kurdîya min ya deşt û nihalan, ya gundîyatî û rojane bû. Mîna hemû kovar û pirtûkên li mirov bîyanî bên min serdestkî û bi lez berê xwe dayê. Rûpela yekemîn ku berpirsyarê wê Firat Cewerî nivîsî bû, bi zorê min xwend. Û min pirsyara hevalên derdorên xwe kir: "Gelo eve çi kovar e, kî di dertê-xît, naveroka wê çi ye?..." Gelek pirsên din. Gelek bersiv hat dan, gelek jî şîrove. Lê hemû jî bersiv û şîroveyên yekalî bûn. Yanî piraniya wan xirab û nebaş. Dibe ku biçûk dîtin, şîroveyên pêkenîn. Bala min kêşa. Kovareke kurdî ku sîyasetê nake, ber çavên sîyasetmedarên kurd biçûk û lewaz bû, lê nîrxêke bingehîn ya kurdayatî diparêze, fetîşizma em rêdayne nake, bi zimanê kurdî diweşe. Bi destê çend entel-lektuelên Swêdê ku ji kurdayatîyê dûrin(!) tê weşandin û filan û bêvan.....

Li ser van nakokiyên di mejîyê min da çêbûyî, kovar min kire çantê xwe da, ez hatim welatê ku ez penaberê wanim, mala xwe ya koçberîyê. Min xwe da zorê, bawer dikim du şevan de min xwend. Lê xwendineke çawan, ez peritîm, car li Fer-henga D. Îzolî dinêrim, car li kovara Nûdemê. Mîna ku ez nû hînî zimanekî di-bûm. Telefona birêz Firat Cewerî tê de bû, ez lê gerîyam, mercên abonetîyê ji min re gotin û ez bûme abone. Paşê jî bûm tiryakîyê Nûdemê.

Em kurdên bakur hej ji zimanê xwe nakin. Têvgerên me bi tirkî ne, weşanên rê-xistin û partîyan bi tirkî ne. Berhem û pirtûkên me, axaftinên me yên şoreşgerî û welatparêzîyê jî bi tirkî ne. (Yê ku xwudanê vê kêmasîyê yek jî ezim.) Dîplomasiya me bi zimanê dijminê me ye. Em bi tirkî hizrên xwe dikin û kurdayatîyê dikin. Bingehên ramanên me yên tevgerî dema tirkî bin, xebat û tekoşîna me jî li ser Kemalîzmê tên avakirin. Ew kesên ku li ser rîka xwe bin, kurdî bi axivîn û binivîsin, li

cem me nezan in, bêfam in û kevnepereşt in. Lê Nûdemê li hemberî hemû astengî û dijberiyên kurdan ew zîncîre şikandîye. Heke miletek heye zimanê wî jî heye. Li gel hemû kêmasiyên xwe Nûdemê li derveyî welat rîka xwe birîye serî. Hingî mirov dikare bêje Nûdemê, hemberê îddîa û çalakîyên dijberê kurdayatîyê, hemberî kurdên, alîkarên vê dijminahîyê bi berxwedaneke xwe li ser pêyan ragirtîye. Heke bi zimanê dijminan duruşmeyên welatparêzîyê nehavêtîbin jî, daye zanîn ku kurdî nivîsîn û xebata ji bo pêşkevtina zimanê kurdî rêbazeke din ya girîng ya welatparêzîyê ye.

Ez bawer dikim ku dema mirovan, rêxistinan, sazîyan û civakan ar-înat û namûsa raybetî ya ku şexsî nebe, ar-înat û namûsa raman û netewetîya xwe jî nîne. Pêwîst e ku li ser welatparêzîya wê/wan jî giftigo bê kirin. Nûdemê ku bi rik li ser nivîsîn, lêkolîn, werger û weşandina zimanê kurdî rawestayê ew wezîfê xwe yê binge-hîn bi cîh îna ye. Ewe serkeftinek e.

Welatên Ewropa ku gelek kurd lê koçber in, pîranîya kurdan bi partî û rêxistinan ve girêdayî ne. Ji ber vê çendê jî weşan û belavkirina bi nivîs, di bin bandora wan partî û rêxistinanda ye. Rêxistin çiqas dixwazin, mirov hind weşanan dikirin. Ez nabêjim dixwînin. Lê dikirin. Nûdem wesa nîne. Kesê bixwaze bixwîne Nûdemê û weşanên mîna wê dikire. Ewe jî ji bo kesên xwudan ramana bi kurdî bixwînin û binivîsin, an jî têbigehin û hîn bibin nixkeke mezin e.

Nayê wê wateyê ku Nûdem bê kêmasî ye. Kêmasiyên wê jî hene û dê hebin jî. Belê dema ez wan kes û rêxistinên ji bo kurdayatîyê bi tirkî gelek bilind diaxivin û dinivîsin dinêrim, hemû kêmasiyên vê kovarê ji ber çavên min diçin. Heke gengşiyên ne di rê de hebin jî (mixabin caran min tê de dîtine, xwezî min ne dîtiban) bi kurdî ne.

Pêwîst e dema mirov Nûdemê dinixîne, ne tenê qala kovarê bike. Bi wergerên ji zimanên bîyanîyan ji bo kurdî, dîsa bi weşanên zimanê kurdî yên kurdan, bi kêmasiyên xwe yên li ser lêkolîna zimanê kurdî barekî giran daye ser milên xwe. Kurtîya wê, Nûdem rêxistineke neteweyî ye.

Dema Nûdemê dixwînim, gotineke mamosta Hejar Mukrîyanî tê bîra min:

Be kurdî dejêm

Be kurdî demirim

Be kurdî didem

Welami qebirim.

Bi hîvîyên çend deh salên din... □

Nûdem:

Kulîlkeke nûbişkivî li ser rêya Diyarbekirê

İBRAHİM SEYDO AYDOĞAN

94 an jî 95 bû, baş nayê bîra min gava me li Diyarbekirê yekem car Nûdem dît. Ez bawer im ku birayê min ji min re şandibû. Wê gavê me kovarên edebî yên bi tirkî dixwendin. Hin kovarên din ku li ser navê edebiyatê bi kurdîderdiketin hebûn, lê ew bêtir di nava hêzin siyasî de bûn. Ji ber wê, Nûdem rengê xweş dianî pê û bandoreke cuda li mirovî dikir.

Gava kovarek cara yekem têkeve destê mirovekî, mirov ewilî li dirûvê wê dinihêre. Nûdem bi kalîteya xwe ya çapê, bixwebaweriyek dida xwendevanên xwe. Ya esil jî ew bû ku (heke rast tê bîra min) digot, "Nûdem ne a tu hêz û partiyan e, herkes dikare tê de cih bigire." Ev prensîp bi xwe, ji bo salên ku wê dest bi weşanê kir, nûbûnek bû. Bi dû re naveroka wê: Erê mirov tu carî kovarekê bi temamî naxwîne. An jî ez dikarim li ser navê xwe weha bibêjim. Gava kovarek dikeve destê min ez li nivîsan dinihêrim, belkî ji her nivîsê paragrafê an jî du paragrafan dixwînim, heke têkeve serê min ez dawiya wê tînim; heke nekeve serê min di cih de dihêlim û derbasî nivîseke din dibim. Lê ez dikarim bibêjim ku di her hejmara Nûdemê de ji sedî heftêyê nivîsan xwe bi mirov dida xwendin. Belkî jî ji ber ku bi kurdî bûn, mirov bi awayekî din xwe li wan digirt.

Belê, Nûdem di serî de kulîlkeke nûbişkivî bû, lê hêdî hêdî kemilî, xweşik bû, şitlên rihanan xwe da dorê, gişan bi hev re bêhn da ser deştên avis. Elber derxistina kovareke bi kurdî gelekî zehmet e. Bi ser hev de anîna nivîskaran, gihîştina asteke bilind û estetîzekirî, gihandina nîşên nû, afirandina mîrasên xurt û elbet lê bi xwe-

dî derketina ziman, kultur, huner û edebiyata kurdî. Nûdemê, xwediyê wê Firat Cewerî û hemû nivîskarên wê, wan ev kar bi serbilindî kir.

Zimanek, gava derbasî nivîsê bû, bû pirtûk, bû kovar, bi kêmanî bû kaxez, ew ziman tu carî wenda nabe. Di dîroka kovargerîya kurdî de du kovar hebûn ku mirov herî bêtir bi wan serbilind dibû. Yek jê Hawar e, ya din jî Gelawêj e. Mirov dikare bi kovarên mîna Nûdemê hejmarên van navên ku mirov serbilind dikin bêtir bike.

Hema bi tenê, hebûna kovareke mîna Nûdemê bêhna mirov fireh dike. Heke dewam bike û hebekî din jî têkiliya xwe ya bi welêt re xurttir bike, dê hê gelek dîwaran xera bike. Hêvî dikim ku weha li ser vê xeta xwe dewam bike û her hejmareke wê ji ya din bedewtir be. □

Bi dîtina min Nûdem

SIDQÎ HIRORÎ

Dostaniya bi Nûdemê re her ji roja hatina min bo Swêdê, ji hejmara 7ê, dest pê kiriye. Û her ji hîngê û heta vê hejmarê ez ji xwendevanên wê yên berde-wam im. Egerên berdeambûna min jî li ser abonetiya Nûdemê ew in ku ew:

Di wextê xwe de derdikeve

Babetên wê ji min re balkêş in û bi kalîte ne

Zimanê wê xweş e

Bi berg û rawêxistina rûpelên xwe ve qeşeng e

Çi girêdanên partîtiyê pê ve diyar nînin

Xwe serkeftina Nûdemê û berdeambûna wê jî her ji van binasan tên û her ji ber hindê jî nivîskarên ji girêdanên siyasî yên cida, yên serbixwe û ji hemû perçeyên Kurdistanê jê re dinivîsin.

Eger mirov temaşayî kovarên bi kurdiya kurmançî, yên ku di van deh salên dawiyê de derketine bike, dê bibîne ku Nûdem ji wan hemiyan ma berdewam û pêşkeft û balkêştir e. Û gelek kesan nivîskariya xwe ji nav rûpelên Nûdemê dest pê kir yan jî Nûdemê ew û berhemên wan dan nasandin.

Lê Nûdem ne bes ev kovar e ya ku min li jor behsê wê kirî, lê weşanxaneyeka pir baş e. Wê bi pirtûkên ku weşandine pirtûkxaneya kurdiya kurmançî pir dewlemend kiriye. Bi hindê romannivîs û wergervan, helbestvan û lîkolîvan û htd. bi berhemên wan ve pêşkêşî bazarê xwendina kurdî kirine. Û bi dûbare çapkirin û weşandina Hawarê di du bergan de wê berhemê pîroz yê kurmançiyê pêşkêşî evîndarên zimanê Celadet Bedir-xanî kir.

Xwe bêguman berdeambûn û çêtirbûna Nûdemê girêdayî me xwendevan û ni-

vîskaran e jî; ku em wê bikin bo ku bi wan pereyan ew derbikeve û em jê re binivîsin û wê dewlemendtir bikin.

Xwe eger xwediyê Nûdemê ne Firat Cewerî bûya Nûdem jî yan ne dibû yan jî ne bi vî kirasî dibû. □

Di dîroka edebiyata kurdî de NÛDEM xwedyê cihekî bilind e

CANKURD

Cara yekem, ku min Nûdem dîtibû, di sala 1992ê de bû. Hejmar 2 û 3 ketin destê min, lê nayê bîra min, ka min herdu hejmar bi xwe re ji Swêdê anî bûn Almaniya an li vir bi dest xwe xistibûn. Hîngê min xwe gellek bi alîkariya başûrê Kurdistanê û hinek pirsên din ên ramyarî ve gêro kiribû û pir dem bi dest min de tune bû, ku ez li xebatên hunerî, çandeyî û wêjevanî ve gerim. Lê bêguman hikariyeke mezin a Nûdemê li dilê min çêbû, yek ji ber ku ew bi zimanê, ku ez sî sal in xwe pê mijûl dikim, hatiye nivîsandin û duwem ji aliyê derxistinê ve bi hostayî û zanabûn derketiye û dawî pir kesên qelemjîr û welatperwer tê de nivîsandine û dinivîsin.

Ez naxwazim di vir de kesekî nizimtir bikim, lê bi rastî hêja Firat Cewerî yek ji nivîskarên me yê rêza pêşîn e û gava ew berpîrs û xwedyê kovarê be, dê bêguman nivîsîna baş vebijêre û kovarê têxîne ser rêya kurdewarî û kurdayetiyê. Lê mixabin! Min ra roja îro, tevî ku deh sal in ev kovara hêja derdikeve, gotarek jî bo wê ne hi-nartiye, ne ji ber tiştêkî, tenê ji ber ku hinek egerên min ên taybet hebûn, lê gava Xwedê rê bide, ezê ji niha û pê ve bizava xwe bikim, bo Nûdemê carcaran binivîsim. Lê bo min diyar dibe, ku ew hîç ne pêdiviyê nivîsînê kukumekî mîna min e, ew bi qelem û wêjezanan têr û tijî ye.

Ez naxwazim pir dirêj bikim, lê wek ez dibînim; Nûdem ciyekî xwe yê bala di nav wêjevaniya kurdî ya nûjen de girtiye û eger alîkariya wê ji aliyê partî û rêkxirawên kurdî ve wek yê wan heba, dê berhemên xwe yê giranbiha bigihandina hemî xwendevanên Kurdistanê, lê mixabin! pir caran zêr di dikana zêrfiroşan de jî dimîne, lê ew dizane, ku ew bazarvanê çî ye. □

Kovara Nûdemê ya li ser şopa Hawarê, li dû xewna Mîrê nemir C. Bedir-Xan e.

S. UNUS

Hingê, pêşiya 20 salan internet û kovarên kurdî tune bûn. Dinya bi awayekî din bû. Cîhaneke bîpolar. Çep û rast. Bloka kapîtalîst û bloka sosyalîst. Şerê kendavê wê bihata bîra kê û serobina gerdûnê ya niho kesekî nikaribû xeyal bike bê xeyal û fantaziya kê. Bi fantaziyek ûtopîk jî tikesî nikaribû roja îroyîn birame. Ev guhirîna ko cîhana me tevîhev kir, serobino kir, hê jî didome. Bi gavine piçûk ji bona me kurdan jî guherînine berbiçav anîye pê. Hukumeta heremîya li bakûrê Iraqê, sê televîzyonên kurdî, bi sedan kovar, pirtûk û romanên kurdî. Em malper an xaneperan jî bîra nekin. Yanê homepageên me. Mehname, Nefel, Amude û Nûdem, yên din... De diha, ev e, dinya ye, me kurdan çi gotiye, "çerxa felekê, geh li jor, geh jî li jêr e..."

Ez ji bona kovara *Çiya, Hêviya Welêt û Hawarê* ya ko ji aliyê Hemreş Reşo ve bi fedekariyeke mezin hatibûn çapkirin diçûm Berlînê, da ko bikaribim kitêbên kurdî bi dest bixim. Ya rastî lê binhêrim û heke mimkun be kopye bikim. Paşê, peyder pê kovarên wek *Rizagarî, Roja Welat, Armanc, Berbang, Kulîlk, Mîrku, Zengil, Têkoşer, Azadî, Roja Nû, Hêvî, Hawar, Rewşen, Çarçira û Kurdistan Press* û yên din derketin. Wê demê, wê heyamê, di wî dewran û zamanî de ne Nûdem, ne Nûbihar û ne jî bi kurdiya îroyîn pirtûk û romanên kurdî bidestdiketin. Ji xwe ji romanên bi tenê min navê Erebe Şemo û pirtûka wî ya *Şivanê Kurd* bihîstibû. Herçend Hemreş Reşo kitêbxana xwe ya li Berlînê wek emanetekî zêrin teslîmî min dikir jî; lê dolap û refên kitêban bi zimanên kilêtekê girê dida. Kitêbên wek *Hawar, Ronahî, Roja Nû* mîna îşqa çavê xwe diparast. Têkiliyên min bi kovarên

kurdî yên ko li Tirkîyê derdiketin re jî hebûn. Lê ji gişkan pirtir kovara Tîrêjê diçû xweşa min. Ji bona min, Hawar û Tîrêj xezînek bû. Hevalbend û hogirên min ên di xeribiyê de bûn. Rind tê bîra min, ez li Îzmîrê li koçe û kolanan li weşexana Tîrêjê digeriyam, lê min nedît. Ew hesret nehat çî. Qeleşorên wê kovarê bi navîne psoydonîm dixebitîn. Paşê, piştî salan ez li ciyekî têgîhiştim ko Filît Totanî, Rojen Barnasê me yê hêja ye. Ne Ferheng hebûn ne jî romanên Mehmet Uzun; ne jî yên Hesênê Metê. Heke pirseke min hebûya, min nameyek ji Hemreş Reşo, N. Zaza û Kamiran Bedirxan re rê dikir. Hingê min ne navê Nûdemê û ne jî yê Firat Cewerî bihîstibû. Navê F. Cewerî û Dr. Poloço geh geh di kovarên kurdî de dikete ber çavê min, heranî ko min *Dê Şêrîn e û Girtî xwend.*

Nûdem, kovereke nûjen û hemdemî ye, 40 hejmarên wê zereyek ji deryaya kela-pora me ya windabûyî ye. Keda mêjî ya dekadekê (10 salan) ye.

Şaîrê Almanan yê bi navûdeng Johann Wolfgang von Goethe, dibêje:

wer das Dichten will verstehen,
muss in das Land der Dichtung gehen;
wer den Dichter will verstehen,
muss ins Dichters Lande gehen.

kî bixwaze têbighêje helbestê,
divê biçe welatê helbestê;
kî bixwaze têbighêje helbestvên,
divê biçe welatê helbestvên.

Welat li vir bûye Kurdîstana xeyalî. Bi gotina F. Cewerî, Swêd ji bo zimanê kurdî û xabatên li ser zimanê kurdî yên tîr kirin, di jiyana rojana de jî bûye Kurdîstane-ke xeyalî. Hin meriv dibêjin ekola li Swêdê. Heye ko li vir rastiyekek hebe. Lewra, meriv ji 2000î zêdetir kitêbên ko li wir hatine çapkirin bide ber çavê xwe, bi rastî jî meriv dikare piştî ekola Hawarê ya li Şamê zîl dabû, ekoleke li Swêd dikare bi dilxweşî zar bike. Helbestvan kî ye? Ew camêr in ko bi sedan kitêb, kovar çap kirine ne.

Xwedanê kovara Nûdemê tişteki nû ko heranî niha di ti kovarên kurdî yên din de tune bûn fêhm kir û li ser vî babetî jî bi xîretî û aqilmendî sekinî. Ev tişta jî werger bû; belê we rast xwend, wergerandina edebiyata zimanên din ji wî zimanî ji bo

kurdî. An ji bo kurmanciyê bû. Bi gotineke din tercimekirina zimanên din ji bo kurdî bû. Gerîndeyê kovara Nûdemê girîngiya vî babetî fêhm kiribû. Loma meriv dikare bi dilxweşt bibêje ko kovara Nûdemê tişteki nû, nûjen û nûdem bû. Berê, herçend camêrine wek Celadet Bedir-Xan û Qedrî Can jî li ser vê meselê sekinîbûn jî, lê kovara Nûdemê ev tişt ji xwe re kire armanc û sistematîk; lê hê jî neghiştiye armanca xwe. Dr. Poloço ji Hemingway di hejmara Nûdemê ya yekem de dest bi wergerê kir. Hetanî hingê kovarên kurdî bi peryodîk derdiketin û dîsan dihatin jibîrkin. Yanî wek şaîr dibêje, dihatin û wek bayê bezê dîsan diçûn. Wek mij û dûmanan di ser çiyên û baniyan re derbaz dibûn diçûn. Bi fedekariyêke şexsî ye hin kesan carina bi mehan, geh caran jî bi çend salan çend hejmar çap dibûn û bi sedemên aşîkar van camêran nikaribûn vî karî bidomînin. Lê, va ye Nûdem ev deh sal in ko didome. Ev serketinek e.

Bêgotin mexseda min ne ev e ko ez li vir bi awayekî ji rastiye û ciddiyetê dûr pesnê kovara Nûdemê û berpirsiyarê wê bidim. Tabloyek an wêneyek ji hezar gotinan çêtir e. Xebata û keftelefta kovara Nûdemê li ser çand û zimanê kurdî heye. Li ser min û yê din jî heye. Heke tune biya, min dê jî ev gotar nenivîsiya. Xebatên Zeynelabîn Zinar, Mehmet Uzun, M. Emin Bozarslan, Şahîne B. Soreklî, Lokman Polat, Hemreş Reşo, Sabah Kara, Reşo Zilan, Hesenê Metê, Arîf Zêrevan, Rohat, Alakom, Husein Mihemed, Fawaz Husên, Xelîl Duhokî, M. Aydogan, D. M. Ferho. S. Demir, Ş. Cizirî û yê din ên ko ez niha mîna bilbîlekî navê gişkan dijmêrim li gor xebat û interesa xwe bêguman hene. Lê, ji bona min ciyê kovara Nûdemê cihê ye. Nûdem tê de ti şik tune ko li ser rîya Mîrê nemir C. Bedirxan e. Di vî dekadî de xwedanê kovara Nûdemê xewneke min e bi min re neçû gorê aniyê çî. Ez dizanim di kultura me kurdan de bi tenê pesn an jî gazin û lome û kote kot heye. Ez hema li ser rîkan reşekurmanc im. Em gişk dizanin ko gelek şaîr, nivîskar, filozof piştî mirina xwe navdar û qîmetbilind dibin. Em nikarin piştî nexweştî an helakbûna nivîskar û helbestvanên xwe wan bipesinînin. Ax û oxê bikişînin; mala min xerab be, çî camêr û xweşmêr bû bibêjin. Çima di saxî, silametî û serfiraziyê de pesnê xebatên baş nekin. Nûdem xwarziyê Mîr Bedirxan e! Dengê saderiya bilûra şivanên li Ararat, Herekol, Subhanê û Cudî tîne bîra min. Kofiya bûka kurdan, xweşe xweşa ava şîpan, sûretê feqiyên masûm û dêrê patisqeyên keçên xama tîne ber çav û guhê min! Ji bona min Rojen Barnas, Sabah Kara, Rohat, Malmisaniy çî be, kovara Nûdemê jî ew e! □

Berdewamî, naverok û xeta NÛDEMÊ di edebiyata kurdî de cîhekî girîng digire

SÎRACETTÎN KIRICI

Di dîroka me ya nêz de gelek rewşenbîr û siyasetmedarên kurd ji sedema ku di nav refên tekoşîna rizgariya netewa kurd de cihê xwe girtine, ji alî dewletên dagirker muhatabî zilm û zordariyê bûne; cîh û warên xwe berdane, piraniya wan mecbûrî jiyana penaberiye bûne. Ev jiyana penaberî û xerîbiyê her çiqas bandoreka neyînî li ser kurdan danîbe jî, lê di rastiya xwe de, jiyana sirgûnê kurd fêrî afirandina berhemên hêja kiriye. Ji bo vê yekê jî îro êş û elema kurdan çî dibe bila bibe ji bo berjewendiyên neteweyî jiyana penaberî roleke erînî lîsitiye.

Ev rol çî ye?

Di pêvajoya zo salên vê taliyê de kurdên li derveyî welat dijîn ekolek nû ava kirine. Bi lîteratureke nûjen ronahiya xwe dane her çar perçeyên Kurdistanê. Bi taybetî jî kurdên li Swêdê dijîn ev vatîniya xwe baş bi cîh anîne. Ji alî vejandin û pêşdebirina ziman, edebiyat û kultura kurdî de berhemên hêja derxistine holê. Li ziman, kultur û dîroka xwe xwedî derketine. Kovara Nûdemê jî yek ji van berhemên hêja ne.

Nivîskar, edebiyatnas, rewşenbîr û siyasetmedarên li welat û li derveyî welat dijîn valahiya di çand û edebiyata kurdî ya pêncî, şeşt salên vê taliyê de bi xabatên xwe yên hêja dagirtine. Kurd û hêzên Kurdistanî li xwe vegeyriyane. Ne wekî do ne. Îro di warê wergerê de hejmareke hêja klasîkên dinê di pirtûkxana kurdî de ne. Bi sedan çîrok, roman, bîranîn hatine nivîsandin. Bi dehan kovar û rojname tên çapkirin. Destpêka piraniya van berheman li derveyî welat hatine afirandin. Ev berhemên hêja di bin bandora xerîbî, hesretî û evîndariyê de; ev berhem di bin bandora

raman û îdealên siyasetmedar û rewşenbîrên kurdan de derketine holê. Gerek mirov gelek qîmetê bide van xebatan. Ez di vê çercewa jorîn de cîhekî girîng didim kovara Nûdemê.

Ma gelo tu kêmasiyê wê tune ye. Dibe hebe. Lê bi xwe ez tu kêmasiyên wê nabînim, ji bo vê yekê jî ez dixwazim bi respîteke dîtînen xwe di der heqê Nudemê û bandora wê ya li ser civata kurd bînim holê. Piştî 12ê îlonê gelek kovar û rojname li welat hatin çapkirin. Ji bo vê yekê bi sedan rewşenbîr û siyasetmedarên kurdan sirgûn bûn, ketin girtgehên. Lê di weşanên wan de berdewamiyek çênebû. Mirov kare taybetiya welat şîrove bike û sedema kêmasiyan fahm bike. Lê li dervî welat. Li vir jî gelek kovar û rojname hatin çapkirin. Mixabin di van weşanan de berdewamiyek çênebû.

Nûdem bi xetêke bi îstiqrar weşanên xwe domand. Û ferqiya xwe derxist holê. Divê kurd li ser vê yekê baş rawestin. Gelo sira vê yekê çi ye. Ji bo çi nivîskarekî kurd bi tena serê xwe kare vê kovara hêja derxîne. Divê ev yeka bibe nimûne ji bo kurdan. Herkes piştgiriya vê kovarê bike, ku karibe 10 salên din jiyana xwe ya weşanê bidomîne.

Ji alî rol û girîngiya Nûdemê bi xwe ez şahidî hin bûyeran bûme. Her çiqas Nûdem kovareke edebî, çandî û hunerî be jî dem dem li Kurdistan û Tirkîyeyê roleke siyasî jî leyistiye. Ji bo ku Nûdem seranser bi kurdî û naveroka wê Kurdistanî bû, gelek siyasetmedarên kurdan ew jî çentên xwe kêm nedikirin. Wexta li ser wan û malên wan Nûdem bihata girtin neheqî û îşkence didîtin.

Di 95an de em (heyetek ji HADEPê) ji Ankara diçûn Batmanê. Di nava Farqîn û Batmanê de leşkeran em dan sekinandin. Di çentê min de kovara Nûdemê derket, nêzî saetekê em li rê dan sekinandin. Piştî neheqî û heqeretên xerab em berdand. Ev bûyereke biçûk e. Lê balkêş e.

Ez werim ser dîtîne xwe yî li ser Nûdemê. Wek şexs kêfa min ji sê tiştên Nûdemê re tê:

1. Bi kurdîbûna wê
2. Berdewamiya wê
3. Xet û naveroka wê

Ev her sê xalên jorîn min dilxweş dîke. Pîrr caran min ji xwe ev pîrs pîrsiye. Çima ez wexta weşanek kurdî dibînim hewqas pê dilşa dibim. Bi ya min wexta mirov bibêje ez milletek im. Ez bindest im. Ez kurd im. Du tiştên bîra mirovan. Ya yeke-

mîn, ziman-kultur (axaftin, nivîsandin û li çanda xwe xwedî derketin.) Ya duyemîn, azadî ye (li ser axa xwe bi xwe xweîdarekirin).

Milletekî zimanê xwe wenda bike kare kultur û dîroka xwe jî wenda bike. Ji bo vê yekê divê berî her tiştî em li ziman û nasnama xwe xwedî derkevin.

Pirsa duyemîn.

Cara yekemîn min navê kovara Nûdemê di girtîgahê de bihîst. Lê bi xwe heta ku ez ji girtîgahê azad nebûbûm min Nûdem nedît. Lewra wê demê di girtîgeha ku ez lê dimam weşanên kurdî qedexe bûn.

Cara yekem li Ankara li mala Cihan Xanim (Sincar) Nûdem derbasî destê min bû. Wexta min Nûdem dît diltepiyek li helqodorê min rapecikî. Ez ketim nav xemû xeyalan. Xeyalên kûr û dûr. Çend bihar û payiz, çend havîn û zivistan, çend şev û rojên tije hesret ji ser wan rojan derbas bûbûn. Wê demê kovara Tîrêjê hate bîra min. Li dû salên tije îşkence û neheqiyên neyaran ez rastî kovareke xwerû kurmançî hatim. Bi xwe ez vê gavê nikarim wan hisên xwe yên wê rojê bînim zimên. Ez pîrr dîlşa bûm. Min naverok, logo û forma wê gelek ecibandibû. Ji wê rojê û şûnde êdî kovara Nûdemê ji çentê min kêm nebû. Min her hejmara wê bi coş û zewqek mezin dixwend. Îro jî ew kêfa min berdewam e.

Ez ji bo vî karê hêja birêz Firat Cewerî pîroz dikim. Û bi hêviya ku di rojên pêş me de Nûdem li welat çap bibe. □

Mizgîniya xêrê: Nûdem

SALIHÊ KEVIRBIRÎ

Di dîroka weşangeriya kurdî de du kovar hene ku navên wan di mejiyê hezki-riyên wêje û çanda kurdî de bi tîpên zêrîn hatine nivîsandin: Hawar û Ronahî. Heger pêwîstî bi destnîşankirina navê kovareke din hebe, li gorî bîr û baweriya min wê ev nav nav NÛDEM be.

Bêguman gava Firat Ceweriyê hêja dest bi weşana Nûdemê kir, hay ji zor û dij-wariyan hebû û xwe di nava keftûlefteke giran de dîtibû. Lê va ye wekî hûn xwen-devanên hêja jî dibînin di 10 salên ku me li dût xwe hiştin de, Nûdem hêdî hêdî xemilî piştre jî kemilî. Bi rastî jî, gava mirov jimareyên destpêkê û niha dide ber hev dibîne ku di navbera jimareyên Nûdemê de, wekî neqeba çiyayan ferq û meylî heye. Li gorî boçûna min jixwe serkeftin û pêşdeçûyîna mezin jî di vir de derdikeve holê. Bi kurtasî ravekirina vê yekê ev e ku, her hejmara derketî ya Nûdemê, di warê xwenûkirin û biqelîtekirinê de, ji hejmara raborî pêşketîtir û serkeftîtir bû. Lewre jî her dem çi li welat û çi jî li derveyî welat Nûdem yek ji weşanên me yê xwerû bi kurdî bû ku ez wekî mizgîniya xêrê li benda wê bûm. Gelek caran gava Nûdem wekî protokol ji bo me dihat Rojnameyê, hevalan ew ji destên xwe direvandin.

Bi kurtasî di pêvajoya weşangeriya 10 salan de, di warê ziman, çand, huner û edebiyata kurdî de rol û girîngiya kovara Nûdemê zelal û berbiçav e. Wekî me di destpêkê de jî destnîşan kir Nûdem, ligel Hawar-Ronahî û çend navên din yek ji hîmên bingehîn a edebiyat û weşangeriya kurdî bixwe ye.

Cara yekem di sala 1992an de, jimareya 4an a Nûdemê kete destê min. Wê gavê ez xortekî 19 salî bûm û 2-3 sal bûn ku min çavên xwe li weşanên kurdî digerlandin.

Yekem car di wan salan de pirtûka gorbihûşt Mehmûd Baksî ya bi navê "Gundikê Dono" ketibû destê min ku min her rûpelên wê dadiqûrtand. Wekî weşana dûwem hejmara 4an ya Nûdemê bû ku ketibû destê min. Ji wê rojê ta îro hewl didim xwe ku tevahiya hejmarên Nûdemê bi dest bixim, arşîv bikim û wan yek bi yek bi dilê xwe bixwînim.

Baş tê bîra min, di wê hejmara navborî de nivîseke Rohat hebû ku gelekî bala min kişandibû: *Dî stranên kurdî de navçeke erotîk: Memik wekî rasernav jî gotineke wisa xweş hatibû neqîşandin:*

Kesê di orta du dila
çar çavan de xeber dide
bila xêrê wayê qet nebîne.

Sal û zeman derbas bûn, Nûdemê mohra xwe li binê bi dehan hevpeyvîn, lêkolîn û gotarên çêjdar û watedar xist û diyar e wê hê jî bixe.

Di dehsaliya xwe de, Nûdem dixemile û dikemile...
Dehsaliya te pîroz be Nûdema Rengîn...
Û ji bo te jî spas Firat Cewerî, pênûsxweş!... ☐

BI NÛDEMÊ NÛDEMEK!

ZEYNELABIDÎN ZINAR

Bi kovara NÛDEMÊ, nûdemêke xweş di wêjeya kurdî ya bi devoka kurmancî de dest bi jiyane kiriye û ew jiyana xweş wa ye ji hejmara yekê dest pê kiriye û hetanî hejmara 37an domandiye. Hêvîdar im ji Yezdanê dilovan ku dê ew xweşî her û her li jiyane berdewam be.

Ew nûdem ango dema nû bi kovara NÛDEMÊ careke din da peyîtandin ku ev çanda kurdî, ev wêje, ev ziman û toreya wî, çendî ku bi sedê salan in ew ji aliyê bêbav û bêbextan ve hatine qeşimandin jî û nehiştine ku li ser axa Kurdistanê berfireh û toretûrtir bibin, lê wek mesela ku dibêjin ne rim di têrrê de tê veşartin û ne jî roj bi perdê tê vegirtin çêbûye. Ger li ser wê axa pîroz vejandina vê çand û wêjeyê rindtir nehatibin berz û balakirin jî, lê li maciriyê, li hin deverên neyîstanê ew hatine jiyandin û radeya balatiya xwe gihandine ber warê herî bilind ê xwezîstana dilşadiyê.

Sal 1991 bû û demsal jî payîz bû. Şevêkê di derengiya şevê de gava zîlê telefona min lê xist, ez hinekî veciniqîm û min xwe bi xwe got: "Gelo ev telefona bêwext, wê xêr be yan wê xirab be?" Lê gava min telefon da ber guhê xwe, dengê ku dihat weke ku nas bû, lê dîsa jî bi tavila kî ye û dê çi bibêje, min xwest ku ez gotina paşî di serê pêşî de fêm bikim. Na min dît ku xwediyê axaftinê mirovekî bêhnfireh û bi semax e. Îcar min jî xwe li wê tevnê hona û xeberdana me herduyan dirêj bû, lê gava ku berpêş çû, min hem mesele fêm kir û hem jî xwediyê xeberdanê nas kir ku Firat Cewerî ye.

Piştî beyankirina Cewerî ji bo derxistina kovareke xwerû bi kurdî/kurmancîya bi tîpên latênî, dîsa jî ez ketim tavila geloyan û nivcomayîna kovarê. Ji ber ku Firat Cewerî hêj xortekî cuwan bû, çendî ku berê jî dest bi karê nivîsandinê kiribû jî, di wê demê de lê bi bazirganiyê re dilipikî û demeke dirêj bû jî ku ew ji Kurdistanê reviyabû. Îcar min xwe bi xwe digot: Gelo wê ev xortê cuwan, karibe hetanî çend hejmaran, vê kovarê derbixîne? Wê şevê min sozê mêrê berê da Firêr û min got: Tiştê ku ji min bê, ez ê ji bo derxistina kovarê alîkariya te bikim.

Erê ez li sozê xwe xwedî derketim, tiştê ku ji min hat, min alîkarî pê re kir. Tiştê ku ji min nehat, min nekir. Lê belê alîkarîya ji bo tiştên wisa ne bi kiloyan tê kêşandin û ne jî bi metroyê tê pêvandîn. Mirov tenê eger ji aliyê wijdana xwe ve ku hêsan be, ew yek bes e.

Hejmara NÛDEMê ya pêşî derket û li jiyana xwe domand heta ku hejmara 37an jî wa ye niha derketiye. Belê 37 hejmar kovar ku bi sedan navên nivîskar û rewşenbîrên kurd tevî nivîsên wan ên babetcihê tê de hatine nexşandin û ketine nava rûpelên dîrokê, ji nivîsên nûhatî yên kurd re bûne sermiyanekî hazir ku ew dikarin pê sergêjî û teşqeyên xwe kêmtir bikin, îro di nava refên pirtûkxana Kurdistanê de ne û ji bo suxreya mirovatîyê raxistî ne.

Nivîsa min a ji bo hejmara pêşî ya NÛDEMê, li ser mamosteyê wêjeya kurdî nemir Ehmedê Xanî bû ku li gorî nîşandana tarîxa DATaya min, roja yekşemê 11 10 1991 e û ji rûpela 71ê heta 76 an domandiye.

Gava ku hejmara pêşî ya NÛDEMê ji çapê derket, ew roj ez li civîna Kurmancî ya Enstîtuya Parisê bûm. Civîna me li Girava Biskops Arnoyê/Swêdê bû. Beşdarên civînê 20-22 kes hebûn. Wê êvarê em vexwendiyê mamoste Reşo Zilan bûn. Êvarê saet li dora 19an em çûne wir. Firat Cewerî jî tevî pakêtek kovar hate mala kek Reşo. Çend kesên ne beşdarên civînê jî hatibûn şevbêrka me. Firat Cewerî çend hejmar kovar li civatê belavkirin. Her kesî kêfa xwe jê re anî û bo wî destxasî gotin û jê re serkeftin xwestin. Bi wê yekê kêfa Cewerî pir hat, bevzê wî xweş û ruyê wî jî geş bû. Lê ew geşî û xweşî, zêde nedomandin, bi qîteke berz û bi gotina: "Ev çi virr in, çi derew in? Madem tu apocî yî, çima tu xwe eşkere nakî?.." û gelek peyvên jê re bêrê hatin gotin... Sedemê gotina wan peyvên çors, tenê ev bû: Di paşîya kovarê de danasîna rojnameya WELATê hebû û li pişt wê jî danasîna pirtûkên Hazim kiliç cih girtibûn.

Ew axaftina Mahmûd Baksî rengê civatê da guhartin, kêfxweşî û şadiya Firat Cewerî jî dane şikandin; rengê wî sor bû, piştî qermîtî û herwekî li benda xeberdaneke xweş be ziloq bû û li kesên xuyanî yên li civatê nihêrî... Lê belê deng ji kesî der-

neket û her kesî li yê din nihêrî. Bêdengiyêke mîna ewrê zivistanê xwe berda ser civata me û bêpêjn bû. Min guman dikir ku her kes dipa ka wê encam bibe çi, yan jî her kesî xeberdanê li pawuka yê din dihişt ku bersivêkê bide gorbihişt Mahmûd Baksî.

Min xwe çend caran hazir kir ku ez bersivêke nerm bidim M. Baksî. Lê belê li civatê hin kesên bi jiyê xwe ji min mezintir hebûn. Bo min bêedebî çêdibû ku min li ba yê jixwemezintir karê mezinan kiribûna. Û ez jî bêdeng mam.

Di wê demê de dilê min pir bi Firat Cewerî êşiya. Lewra min dizanibû ku wî çiqas zehmet bi kovarê re dîtiye û heta ku çend şevan ez û ew jî hîç raneketine û heta sibê li ser nivîsên kovarê şixulîne. Herweha wî pereyekî pir jî li çapa kovarê daye. Îcar piştê, min xwe bi xwe got: Gelo wê kovara Nûdemê tenê bi vê hejmarê xwe dê bikeve mêjû û wenda bibe, yan dê Cewerî guh nede van peyvên Mahmûd û dê li derxistina wê bidomîne?

Pişt wan xeberdanên ne sezayê rewşenbîrtiya rewşenbîran, civata me jî peşkilî û heçî mêvan bûn rabûn çûn malên xwe, emên beşdarên Civîna Kurmancî jî çûn şûna civîna xwe, her yekê me weke ku ji xwe xeyidî be rast çû ser ciyê xwe û raket.

Roja din naverojê, min gote Mahmûd Baksî ku do êvarê wî niheqîyêke mezin li Firat Cewerî kir. Lê wî li eynî gotina xwe domand û "beredayî" tiya kovareke ji aliyê apociyan ve dîsa got.

Lê belê wek mesela ku di çîrokên de dibêjin: Çû zeman, hat zeman, serê Mîrze Mihemed hê ji nû ve kete nava xaxên giran. Heta çend hejmarên Nûdemê derketine jî, serê Firat Cewerî di nava xaxên giran de bû. Hinekan digot gelo?... Hinekan digot erê!... Hinekan digot çima?... Hinekan digot ev ji kur?... Hinekan digot ha-ho!... Hinekan jî digot aferîn ji Firat Cewerî re! Bila ew tenê bêje ku ez berpirsariya xwe tînim cih! Helbet kesên ku ev gotina dawîn digotin, jimara herî zêde bûn.

Di pêvajoya demê de ewrên reş firrikîn, barana xezebê rawestiya, zîpika siqûmatan daneweşiya û dinyaya NÛDEMê germeruhn bû, kovarê li jiyana xwe domand û heta niha gihaye jimara 40î.

Ez hêvîdar im ji Yezdanê dilovan ku dê NÛDEM her û her berdewam be û bi sedan, bi hezaran jimarên wê derkevin jiyane û pêşkêş mirovatîyê bibin. □

10ê Gulana 2007ê, Stockholm

Deriyekî zimanê kurdî: Nûdem

YAQOB TILERMENÎ

Di pêvajoya weşana kurdî de, ji bo huner û çand û wêjeyê, kovara Nûdemê bi roleke girîng derketiye ser dikê. Bi taybetî kovara Nûdemê û bi giştî KOVAR, ji bo pêşdebirina zimanekî û hunera wî zimanî, weke hîmekî sereke ne.

Kovar, HÊVÎ ne. Hêviyên ku di encamê de wê bi xwe re jiyânên nû, çhanên nû, nivîsên nû û nivîskarên nû derdixe holê. Bi çî naverokê bin ne girîng e; kovarên çandî jî ên hunerî jî bi heman xurtiyê li zimanekî xwedî derdikevin.

Di xurtkirin û pêşdebirina zimanekî de kovar, xwedî erkên mezin in: Li ber çavên raya giştî ne, eşkere ne, kinc û cilên hestên nivîskaran li hêlekê ne, hestên wan li hêleke din... Nivîskar nikarin xwendekaran bixapînin. Çî başbûn û çî kêmasiyên nivîsê hebin, li bêjîngê dikevin û bi nivîsên mêvanên xwe re rû bi rû dimînin. Bi vê sedemê kesên ku dixwazin di derheqa nivîsekê bipeyivin an binivîsînin, rasterast berhema di kovarê de dinivîsînin. Gellek caran nivîskarên ku di kovaran de dinivîsînin, ji xwendekaran re weke kesên efsûnkar dixuyin: Tu carî kes li wan rast nayên, nivîskariya wan di kovaran de didome. Ev jî ji hêlekê de bi erênî ye. Ji ber ku xwendekar-rexnegir pirrî caran bêyî ku nivîsa li ber destê xwe rexne bikin, diherin jiyana nivîskar a xusustî derdixin pêş.

Xwendekarên (aboneyên) kovaran weke ku li benda mêvanekî ezîz bin, ji mehê carekê, ji du mehan carekê, ji sê mehan carekê, an jî kovar çend mehane be, li gora vî wextî bêsebir disekin. Ev libendemayîn bi xwe re xweşiyekê jî tîne: Wexta ku kovar çend rojan bi derengî dikeve xwendekar bêtir dikeve tahtêla wê. Gelo çî bû? Çî astengî derketin? Kovarê xwe temam nekiriye, an?.. Ev pirsana û gellekên din dibe sedema girêdaneke zexim. Mînakek şênber e. Cara pêşîn min Nûdem di 1995an de li bajarê Stembolê dîtibû. Ew jî hejmara 11 an bû. Kovareke weha tije û

bi rékûpêk, hêviyên min zêdetir kir. Ji bo nivîskariya min gellek fêdeyên wê çêbû. Ji bo ku Nûdemê bixwînim, min ji hevalên xwe yê ku bikarin Nûdemê bigihînin min, dixwest. Mînakek din: Kovara Jiyana Rewşenê, kovareke mehane ye. Ji ber şertên neyînî û ji ber astengiyên, tim bi derengî derdikeve. Ez her meh diherim ji pirtûkfiroş dipirsim. Çi qas ez hînî derengderketina wê jî hûme, dîsa jî weke karekî di wextê wê de lê dipirsim. Derengderketina wê hem min aciz dike û hem jî kêfxweşiyekê dide min.

Ji ber çî ji kovarekê aciz dibim? Bi miraq li hêviya kovarekê dimînim. Kovar bi derengî be jî dikeve destê min. Lê, nivîsên di kovarê de ne hêjayî lêpîrsînê ye. Vê carê li nivîsên heyî bêtir diramim û nirxandineke berfirehtir dikim. Ev nirxandin hem nivîskar bêtir dide nasîn û hem jî serê pênuşa min tûjtir dike.

Carina jî ku kovar bi derengî dikeve destê min, dibêjim "hêja bû ez ew qasî li bendê mam!". Dixwaze nivîsek bi tenê be, dixwaze pîrr nivîs bin ku hêjayî pesinandinê bin, hêviyên min zêdetir dikin.

Xurtbûneke din a kovaran jî, di nava rûpelên xwe de kedeke pîrrhêl dihevine. Dibe ku xwediyekî kovarê, edîtokekî kovarê an jî çend xebatkarên kovarê hebin; lê, ji bîlî van kesan ên ku kovaran zindî dikin, nivîskar in. Her nivîskarek bi dengêkî bi rengêkî curbecur kedekê dide kovarê û kovarê li ser piyan dihêle. Du fêdeya vî tiştî heye: Hem kovar bi nivîskaran dewlemendtir dibe û hem jî bi saya kovarê nivîskarên nû derdikevin. Herçî Nûdem e, xwedî û edîtokekî wê Firat Cewerî be jî girîngiya edîtor mijareke din e-, ên cihêrengiyekê didin kovarê gul in, nêrgiz in, hermel in, sosin in, nefel in...

Cezanne dibêje, hişmendiyeke rengan jî heye, divê hunermend serê xwe li ber vê hişmendiye bitewîne, ne li hemberî hişmendiya xwe!.. Li gora vê gotinê divê serbixweyiya nivîskarên kovaran di ser guh re neyê avêtin. Xweîfadekirina wan, cihêrengiya wan û zimanê pênuşa wan ruh dide kovarê. Bi tenê edîtor weke hîlbijêrekî peywirdar e. Çi kêmasî hebin aydî nivîskêr e. Çi qasî nivîs nebaş bin jî li gora hin qayideyan-, divê edîtor li wan bi xwedî derkeve û ku nivîsê di kovarê de neweşîne jî, divê binixîne. Li gora vê helwesta edîtor, nivîskarên hay ji xwe heyî derdikevin.

Mîrov dikare hêza kovaran û bi taybetî rola Nûdemê ji pîrr hêlan ve binixîne, lê bi kurtasî mirov bibêje, encax zimanekî xurt û dewlemend bi rêya kovaran rola pirtûkan li hêleke din- ve bipêş bikeve. Hêvîdar im wê kovara Nûdemê di gellek deh salên din de bidome!.. □

10 saliya kovara Nûdemê pîroz be

NECÎB BALAYÎ

Li destpêkê ez 10 saliy kovara Nûdemê li xwediye wê û tevaya aşiqên peyva kurdî pîroz dikim, daxwaza berdehamiyê ji bo vê çiraya geş û rohin dixwazim, hêvîdar im tîrêj û ronîya wê hîç carekê kiz û kêr nebe.

Ez xwe wek xwendevanekî berdeham yê vê kovarê dihesibînim, çendî ez karibim min ew bi dest xistiye û rûpel rûpel xwendiyê, nixandina kovareke weha jêhatî, ez nikarim bi çend peyvan bînîme ziman, kovareke weke Nûdemê pêwîstî bi lêkolîn û şiroveyên kûr û dûr heye, lê tenê ez dikarim derheqî Nûdema jêhatî vê bêjim ku wê mohra xwe bi hêz li dîroka rojnamevaniya kurdî xistiye û bûye hevşop û hevalbenda Hawar, Gelawêj û Sirwe.

Dibe kes hebin bêjin çima bi tenê ev herçar kovar?

Ez dikarim weha bêjim, ji ber ku di pêvjoja dîroka rojnamevaniya kurdî de, stîlek tesbît bûye ew jî ew e (destpêkirin û paşî rawistan) lê van kovarên navborî xebateke dirêj û bi rûpelên zêrîn ji zimanê kurdî re xebat kirine, xwendevanê tîrêj yê peyva kurdî di merheleyên nazik û hesas de tîrêj kirine û şehiyana peyva kurdî li ser rûpelên wan hatine girêdan, xizmeteke dûr û dirêj ya ziman, edebiyat, folklor, huner, tablo û çanda kurdî kirine, bi taybet dikarim bêjim kovara Nûdemê bi zimanekî kurdî hema hema standart weşanên xwe berdeham dîke.

Kovara Hawar ji 1932- 1947 li Şamê bi dehan hejmar weşandin, kovara Gelawêj ji 1939- 1949 li Silêmaniyê dîsan bi hezaran rûpel ji peyva pîroz a kurdî pêşkêşî xwendevanê xwe kirin, Sirwe li rohilatê Kurdistanê berdehamî hebûye û heye, weke rûpeleke zêrîn a rojnamegeriya kurdî dihê zanîn û naskirin, herweha kovara mijara

gotinê Nûdem a xoşewîst ev deh sal in bi dehan hejmar weşandine û kurdên koçberiyê sêwî ne hiştine, bûye sedemek weha xurt ku û kesên kurd xwe winda nekin, ji wan re bibe dîwan û seraya Bedirxaniyan, çîrok, helbest, gotar, peşan û peyvên evîn û hesreta welat pêşkêşî wan kirine û carna jî bi naz û nazdarî silavî koçk û dîwana aşiqên peyva kurdî li dûrî welatîyê kirine.

Li ba min karê herî girîng yê Nûdem û xwediyê wê, nivîskar û rojnamevanê hêja Firat Cewerî encam daye ew e, ku tradisyona rojnamegeriya kurdî şikandiye, ji sobat û xelesa berteng derçûye û berdeyam bûye, pir nivîskar afirandine û pêgihandine, bûye mînakeke zindî di dîroka rojnamegeriya kurdî de, gihîştîye rêza rûpelên zêrîn di dîroka peyva kurdî de û ew kerwanê Mîqdad Mîdhed Bedirxan, Mîr Celadet Bedir-Xan, Mustefa Paşa Yamulkî, Huseyin Huznî Mukriyanî û Îbrahîm Ehmedî destpêkirî, îro ew berdeyam dike, hêvîdar im riya Nûdemê û xwediyê wê Firat Cewerî wê vekirî be û serkeftinê ji bo wan dixwazim.

Pêşniyara min ew e, hêvîdar im Nûdem hêdî hêdî ber bi lêkolîn û nivîsên akademîk biçe û bi çi bihayî hebe weşana xwe berdeyam bike.

Nûdem her ji hejmarên pêşiyê min dîtiye, dema ku ez hê li welêt bûm, min ew hambêz kiriye, li derveyî welêt jî dîsan ez wê hambêz dikim, bi berdewamiya Nûdemê em dikarin ji bo nivîsa peyva kurdî berdeyam bibin, em hemû bi hev re, bi bin rêwiyên rêka Mîrê peyva kurdî, aşiqê zimanê şêrîn, Mîr Celadet Bedir-Xan. □

Kelehên parastina zimên

ROŞAN LEZGÎN

Her tim tê gotin ku gelê kurd xwedî çandêke bedew a devkî ye. Zargotina gelê kurd deryayeke bêbinî ye, gencîneyeke gewre ye. Lêbelê, neteweyek her çendî xwedî folkloreke bedew be jî, lê ger di vê heyama îroyîn de; di vê qirna enformasyon û teknolojiyê de ger zûtirîn demê de ev çanda xwe ya devkî veneguhêze çandêke nivîskî, di her warî de lîteraturên nûjen neafirîne û her wiha vê yekê li ser zemîneke nivîskî qerar nestîne, him wê ew mîrasa xwe ya devkî roj ji rojê mîna berfa zivistanê ku li ber tav û barana nerm a biharê ku çawa bêhemdî nikare xwe ji helandin û tunebûnê xelas bike, wê ber bi pêşerojên nediyar ên windabûnê ve biherike û him jî, wê xwediyên wê keleporê bi wê helandinê re di nav tarîtiya dîroka bêînsaf de winda bibin û herin.

Netewa kurd ev serê sedan salan e ku bindestê dewlet û otorîteyên biyanî ye ku lewma jî ji sazîkirina rih û manewiyateke netewî, ji afirandina çandêke nûjen û her wiha ji taybetmendiyên; refleksên xwe yê neteweyetî ve lawaz ketiye, pir hindik her tim di nav çarenûseke lipaşmayî û karesateke nedîtî; di nav tirejedyayekê de nivfetsandî maye, ku lewma jî dike nake li hember hêzên serdest di şertên newekhev de bêgav dimîne têbikoşe ku ev jî her tim bi xwe re şikestinên dijwar bi xwe re tîne. Dîsa mirov dikare lê zêde bike ku gelê kurd ta îro jî bo îdealên azadkirina xwe ya neteweyetî xwîna ku rijandiye, berdêla ku daye belkî bi têrî dehan caran azad kirinê dike, lê mixabin di dirêjahiya dîroka xwe de tu car negihaye ew xewna xwe. Çima? Mîna ku her dem hatiye gotin û niha jî her tê gotin ku tu car yekîtiyê qewî pêkneaniye. Bêguman sedemên neyekbûneke qewî gelekî, lê sedema herî bingehî û sereke çî ne hîn jî başebaş nehatiye zanîn û dahurandin. Di nav xelkên cî-

hanê de û netewayên din de tu car nehatiye dîtin û gelek jî bi xwezayî eşkeraye, ku tu car jî yekîtiya netewayekê li ser hîmên îdeolojîk-polîtîk û aborî pêk nehatiye û ev yek jî qet ne mimkun e. Ger neteweyên bindest ên cîhanê ku yekîtiyekê li hember zordestan pêkanîne û azadiya xwe bi dest xistine ev yek jî bi saya du hêmanên bingehîn pêk hatiye, ku ev jî Ziman û Ol e. Lê dîsa çî xebînete ku her tim partî û bizavên ku ji bo rizgarkirina neteweya kurd dest bi şer û berxwedanê kirine û xwestine ku gelê kurd yek bikin da ku karibin xwe dirêjî azadiya xwe bikin, her tim serî li îdeolojî û doktrînen polîtîk ên biyanî dane û zimanê xwe, çanda xwe ku sedem û delîlên hebûna wan e, piştguh kirine û bi çavên biyaniyan lê nihêrîne. Lê heyhat û heyhat ku tu car jî di ser zemîna ew doktrînen biyanîyan de kurd nekarîbûne xwe dirêjî ew azadiya ku ewçend dixwazin bikin û her tim pêşra xwe ji şikestinên tirajîk xelas nekirine, berevajî, cûdatiyên di nav civaka kurd de her kûrtir bûne. Hezar car heyf û xebînet ku di dirêjahiya dîroka kurdan de hemû hêzên siyasî yên kurdan hîn jî hay jê nînin, ew yekîtiya ku ewçend tê xwestin, ew hêz û potansiyela berxwedanê ya li hember zordestiya dijminên qewmê kurd bes bi tenê dikare li ser hîmê neteweyetî çê bibe. Mamostayê giramera kurdî Mîr Celadet Bedîrxan di kovara Hawarê de di sala 1932an de wiha dibêje: Du hêman hene ku neteweyeke bindest dikarin azad bikin: Ziman û ol. Ji ber ku ola gelê kurd û neteweyên serdest yek e û li heman perestgehî, li pey heman pêşnimêjî îbadeta xwe bi cih tînin û di ser de jî, ew biratiya ummetî heye di nava dîndaran de, lewma jî bi tenê di destê gelê kurd de çeka ziman dimîne. Ger kurd xwe li zimanê xwe bipêçin, rê heye ku helbet xwe bigihînin azadiya xwe. Lê hezar car heyf û xebînet ku ev destûra rewnak, ev perspektîva gerdûnî bala siyasîyên kurdan nekişandiye, ji ber ku her tim bala wan li ser doktrînen derveyî bûye.

Bêguman gelek partî û şexsiyetên siyasî yên kurdan hene ku di riya azadkirina neteweya xwe de berxwedaneke gewre pêkanîne; piştî xwe sipartine çiyayên asê yên Kurdistana qedîm û ji ava kaniyên xweşmêran vexwarine û welatê xwe seranser bi xwîna xwe sor kirine. Lê mixabin, ev şerên dijwar î sext her tim li ser zemîneke bi tenê îdeolojîk dane meşandin û doza neteweyetî mîna terfimeke neteweperestîya kûvî = ilkel miliyetçilik hesibandine û bi destê xwe damar û delîlên jîyan û hebûna xwe tune kirine ku hîn jî ev tiradîsyona karesat berdeyam e û roj ji rojê ew rih û manewiyata neteweyetî ku ji mêj ve qels ketibû niha dike ku bi tevayî tune bibe û xaka reş bi şanî me bê dayîn. Bala xwe bidinê; bi dehan bizavên siyasî yên kurdan hene û di bin sîwana wan de bi deh hezaran kadroyên siyasî canê xwe feda kirine û her wiha çiqas îdeolojî, doktrîn û felsefe nemaye ku bi ezber zanîbûne û dizanin, lê

çi heyf ku ta niha hîn literatureke polîtîk, felsefîk, aborî dîrokî a bi zimanê kurdî pêk nehatiye. Lewre tu kesî bîr nebiriye an jî qet jê re xem nebûye ku çandeke siyasî ya nivîskî bê afirîn, da ku hişmendiyeke netewî bibe mîras ji bo pêşerojê, qet nebe me dil dixwest ku ta îro ew bi cîldan pirtûkên ku hatine xwendin û perwerdeya siyasî ku li ser wana hatiye kirin qe nebe wergeriyana zimanê kurdî. Bi tenê di dirêjahiya dîrokê de mîna ku bi tenê pîrsa ziman, a çend kesên ku xwedî rehên edebî û hunerî ne, li hêviya wan hatiye hiştin û bes li wan hatiye spartin. Jixwe, ta îro di nava bizavên siyasî ên kurdan de hin nîqaşeke ku di warê hebûna neteweyekê de rola ziman çiyê nehatiye kirin. Hema mirov dikare bi hêsanî bibêje ku ji sê payê kurdan payekê jê xwerû siyasîmedar in; dikarin bi saetan li ser polîtîkayê, îdeolojî û doktrînan konferansan bidin. Ger mirov vê yekê mîna pîvanekî hilde divê heta îro bi hezaran pirtûkên bi zimanê kurdî ên felsefe, îdeolojî û her wiha ilmê polîtîkî hebûna. Lê mixabin, hingî bi ew karê polîtîkayê ve mijûl bûne ku lewma jî ev karên mîna wergera pirtûkan a bo zimanê kurdî û her wiha nivîsandina bîrdoziya xwe a bi zimanê ku ji bo wî têdikoşin, ji bo van karên ne hêja wextê wan tunebûye! Divê bi kar û barê ziman re bi tenê çend kesên helbestnivîs eleqedar bibin, li gor wana ev yek bes e û zêdeye jî..!

Belê îro ziman û bi wî re jî çand û nasnava kurdî, ew rih û manewiyata netewî li hember xetereyê mezîna dike ku serî bitewîne da ku em hemû êdî rehet bin! Bêguman sedemê vê rewşa zimanê kurdî di serî de jixwe dijminên qewmê kurd heta qirîkê tawanbar in û jixwe ji bo wana ev yek qet nayê înkâr kirin jî, lê îro bi qasî gunehê wan û heta bi ji wan jî bêhtir êdî mirov dikare bi hêsanî bibêje ku siyasîmedarên kurdan tawanbar in. Ger îro hîn jî ev ziman û çand li piyan e û ji bo pêşerojê li ber xwe didin, di vê serdema nûjen de mirov dikare bi hêsanî bibêje ku bi saya kovar, rojname û pirtûkên kurdî ye û her wiha ew zarokên jîr î dilsoj ên vî xelkê mazlûmin ku dil û mejiyê xwe ji bo pênuşa xwe dikin hibr. Lewre jî mirov dikare bi hêsanî bibêje ku kovar kelehên parastina ziman, çand, nasnav, rih û manewiyata netewî ne û ew nivîskarên edeba kurdî jî -siyasî ne tê de- her yek neferekî canfedayê nobedarên wan keleşan in.

Ka hela bala xwe bidinê, kovara Hawarê ku bitenê kesekî entelektuelî jîr li pey bû, ew kelepura ku ji netewa kurd re hiştiye ma ne ji mîrasa rêxistina Xoybûn, serhildana Agirî û ya Şêx Seîd bedewtir e? Kovara Hawarê di dema xwe de ji entelektuelên kurdan re bûye zemîneke xurt ku ew karibin tê de şax û zil bidin. Belê, ger Hawar tunebûya gelo wê Cegerxwîn hebûya? Ku dema srûda "Kîne em?" tunebûya wê çawa werzek ji werzên netewa kurd kêr nebûya?

Ka hela bila ji kerema xwe re kurd û bi taybetî jî hemû siyasetmedarên kurdan piçekî bifikirin ku ev kovarên heyî bila weşana xwe rawestînin, gelo wê çi li pey wan bimîne? Wê kîjan kelehên siyasetan karibin ziman û çanda kurdan biparêzin?

Îro demografiya Kurdistanê seranser felişîye û xelkê kurd çar naçar li keviya bajarên xerîb, li derî û kerîyên xerîbiyê diçilmisin. Ew çanda wana heyî, zimanê wan di gundê wan de, bi pel û potên wan re di nava taramên agir de şewitî û xelk bêgav maye ku li bajarên biyan fêrî zimanên serdestan bibin...! Jixwe fêrbûna ziman û çanda serdestan heman demê de ji bîra kirina tunekirina- ziman û çanda xwe ye. Ger îro, ku hîn jî wext heye, di serî de siyasetmedarên kurdan ku ewqas ji bo Rizgarkirina Neteweyê Têkoşiyane! zûtirîn demê de girîngiya ziman û çanda netewî tenegehên û hemû hêza xwe nekin bin xizmeta neteweya xwe, ji bo sazkirina rih û manewiyata netewî ji dil hewl nedin xwe, helbet wê nekarîbin xwe bigihînin ew xeyala xwe û bi xwe re xaka reş bi şanî gelê kurd jî bidin. Û helbet bila neyê ji bîra kirin, ew yekîtiya ku ewqas dixwazin pêk bînin bitenê dikarin li ser zemîna ziman û bi sazkirina manewiyateke netewî pêk bînin.

Belê, xeter e ji ber ku gelekî mezin û sosrete ku lewma jî ji Hawarê û bi vir de ye ku ev mijar jî bi awayeke sosret her tê vegotin, lê mixabin tew tu xema siyaseta kurdan jî nîn e. Dibe ku ew hîs dikin da ku xwediyan van gotinan dibêjin çima pirtûkên me nayên xwendin! Ku şikir ji Xwedê re em nexwedî pirtûkekê nin ku em bixwazin bila bê xwendin!

* * *

Nûdem dehsaliya xwe pîroz dike. Di rojên dijwar de, di rojên ku zimanê kurdî mîna berfa biharê li ber tava germ û barana nerm bêhemdî bêxwedî- dihele de wê mîna kela Amedê, mîna birca Belek û mîna kela Mêrdînê hembêza xwe ji zimanê kurdî re vekir û mîna dayikeke dilovan ku bi şîrê xwe yê spî û helal dergûşa xwe bimijîne, bûye kelehê ji kelehên canfeda î parastina ziman, çand û edeba kurdî. Divê tu bijî Nûdem, lewre îro eniya berxwedana ziman û çanda kurdî, nasnav û manewiyata neteweyî ji her wextî firehtir bûye ku ta niha bi tenê zilm û qedexeya dijminên kurdan hebûn, lê îro sersarî û xemsariya siyaset û pê re jî a civaka ku li dinê belavbûye ji her rojê bêhtir berdewam e. Tu her bijî û dîrok wê heqê her kesî bike destê wan helbet! □

Amed, 2001

NÛDEM di xizmeta ziman û çanda kurdî de ye

YAKUB KARADEMIR

Xwedî û berpîrsê Nûdemê kekê Firat kurtenameyeke elektronîkî ji min re rêkiribû û di nama xwe de digot ku "ji dilê te were tu dikarî kurtenivîsekê ji bo dehsaliya Nûdemê binivîst?" Di rojêke wiha de ji bo kurdî û her wiha jî ji bo Nûdemê çawa ji dilê meriv neyê ku meriv çend rêzan binivîse.

Di gurrana geşbûna tevgera netewî û weşanên kurdî, çî bi kurdî û çî jî bi tirkî li bakûrê welêt, di destpêka sala 1994an de ku me jî wê demê rojnama "Medya Güneşi" li Stembolê derdixist jimareyeke Nûdemê, nizanîm jimara çendan bû- ku bi riya postê weke protokol ji me re hatibû şandin kete destê min.

Kovareke edebî ku ji serî hete binî, xwerû bi kurdî, bi teknîkeke baş, li ser kaxezê bikalîte hatibe çapkirin û ji her tiştî girîngtir jî bi zimanekî pir fesîh hatibe nivîsin, li ser her kurdekî ku ji xwendin û nivîsandina zimanê kurdî mahrûm be dikare çî tesîrê bike li ser min jî tesîreke wiha kir ku ez bi hebûna kovareke wiha pir şad û bextewer bûm û min xwest ez her gav wê taqîb bikim.

Di van şertên roja îro de ku rojnâme û kovarên wek Armanc, Nûbihar (xwerû bi kurdî û mehane), Roj, Roja Teze (heftane bi kurdî û tirkî), Stêrka Rizgarî (bi kurdî û tirkî), Gundem (bi tirkî) ku kurdên bakur derdixistin rawestiyane, pîrozkirina dehsaliya Nûdemê ku li Swêdê derdikeve hejayî pesindanê ye.

Helbet ferqek di navbera van kovar û rojnameyên navborî û Nûdemê de jî heye. Kovar û rojnameyên din li gel xizmeta xwe ya di warê çand û edebiyata kurdî de xwedî îddiyên siyasî jî bûn. Lê Nûdem bitenê di xizmeta ziman û çanda kurdî de ye, di vî warî de roleke girîng û heja listiyê û ez hêvî dikim ku wê vê xeta xwe biparêze û gelek deh salên din xizmetê ji ziman û edebiyata kurdî re bike.

Bi hêviya ku Nûdem hemî ronakbîr û edîbên kurd li dora xwe kom bike û li ser axa welêt derkeve... □

Ziman û wêje nasnama netewan e

RUKÎYE ÖZMEN

Di dîroka mirovahiyê de gelek şer çêbûne û çêdibin, sedemên van şeran bi piranî ji ber parastina çand û nasnama netewî bûye. Nijad serkana civakê ye, civak jî malabata netewê ye, ziman û wêje jî nasnama wê ye.

Netewa bê nasname neteweke bê hîs û bê raman e, felc e û nayê nasîn li cîhanê, ji lew jî hemû mafên xwe yê xwezayî mehrûm e. Ji para xwe par nagire û rûmeta wê di bin lîngan de dipêçiqe, di derya êş û neheqiyê de dixeniqe, nikare avjenî jî bike.

Pêşvebirina zimên parastina mîrasa şaristaniyê ye. Pêwîstiya çandê ji bo netewan mîna nanê li ser sifra danên rojê ye, ger rîsê çîrokê wê netewê neyê rîstin, dîroka wê neyê nivîsîn, stranên wê neyên parastin û helbestên wê neyêne guhdarkirin, wê ew nan neyê ser sifrê, çi hişkere çi bi dizî wê biçe li ser sifra hinên din an jî hinê xwe lê bidin pêş.

Her çandek mîna stêrekê ye li singa gerdûnê dîçirise, lê ger çandek jibîr bibe, li asîmanê kesê mirovahiyê ew stêr vedimire û di şûna xwe de qadeke tarî dihêle, pêxistina wê jî nû ve pir xebat dixwaze.

Netewa wêje û zimanê wê lawaz bibe û bimîne bê xwedî, wê sih bigire ser xweşikbûna wê, bicemide û rengê libasê wê wînda bibe, dîmenê ruyê wê hêdî hêdî bi-xeyîre.

Êdî pencera jîyana wê netewê tê perdekirin, piştî demekê, ew perde kevin dibe, dirize û dikeve ber bayê celadan û ji holê radibe. Mîna ku bi salan e çand û zimanê me li ber devê şûrên celadan tê hekandin û demekê bi windabûnê re rû bi rû dima.

Ji bo ku stêra ezmanê me tim biçirise pêwîst e em zimanê xwe biparêzin, mezin bikin û pêş ve bibin, da ku gulên baxê çanda me geş bibin û bi bêhna xwe ya xweş me bextewer û serfiraz bike. Zimanê me zimanê dergûşa mirovahiyê ye, divê em himbêz bikin û jê hez bikin, wê hezkirinê her roj vejînin û bi awayekî zanistî bigihêjinin asteke hemdemî, ji ber ku zanebûn bi xwe hebûn e.

Ew sêhwana ku li ser serê me re hatîye vegirtin û hîs û ramanên me di bin de hatîye sînorkirin, tevî hemû zehmetiyan û dayîna tekoşînê li hember sernerawandina li bin vegirtina wê, êdî ew sêhwan diqete û ew sînor dişikê.

Îspata vê yekê ji rastîya dewlemendiya ziman bûye, ku kovar, rojname, roman û hwd pê hatine nivîsandin û têne nivîsîn çî li welat û çî li diaspora.

Pir kovar hatin û têne weşandin ji serkaniya xwe dûr in jî, lê di nava hewldanên mezin de ne ji bo ku ziman û çanda me biparêzin û bi pêş bixin. Kovar Nûdem jî yek ji van kovaran e ku wê jî mîna gelek kovarên din jiyana xwe li biyanîyê dest pê kiriye û hîna li biyanîyê didomîne.

Xizmetek bi rûmet ji bo ziman û çanda kurd dike, kurdan bi zimanê wan yê dayîkê, ji çanda wan agahdar dike, dide nivîsîn, dide xwendin û dide heskirin.

Çendî ne li ser xaka xwe ye û bi hezarên kîlometran ji çavkanîya xwe dûr e jî lê dîsa mîna berfinê di nava sir û seqemê de serê xwe bilind dike, ji biharê dûr jî be, mizgînîya buharê dide.

Hêvîdar im ku kovara Nûdem wê bêhtir rê bide zaravayên kurdî û bi lêkolînên xurtir me ji me agahdar bike; bibe xwedî jiyaneke herheyî û di jiyana xwe de tim serkeftî be. □

NÛDEM herdem hat seredana me

ŞERMÎN BOZARSALAN

Carek ji caran Nûdemê bala min jî kişand. Min lê temaşê kir. Ew, ji aliyê form û estetîkê ve rind bû. Rûpelên wê tim bi zimanê kurdî hatibûn xemilandin. Di nav de, nivîsên edebî û gelêrî xwe rêz kiribûn. Ew ji bîlî çand û edebîyata kurdî girêdayî tu derê nebû. Ez jî li kovareke weha digeriyam. Min dixwest bibim xwendevaneke baş a zimanê kurdî, zimanê xwe pêşta bibim, perspektîfa xwe ya çandî fi-rehtir bikim. Nivîs an jî nûçeyên siyasî yên bi kurdî, bi tenê bes nebûn ji bo wê ar-mancê.

Nûdem, dest pê kir hat mala me. Min digot ew ê jî îro, sibê ji me re bibêjê bimî-nin di xweşiyê de, em nema hew bibînin. Ez jê razî bûm. Min nedixwest ew, ji me xatir bixwaze û êdî qet neyê an jî ji nişka ve têkîliya xwe ji me qut bike. Silava Xwedê jî nede me. Lê di jîyana xwe ya li Swêdê de ma em hindik caran bûne şahî-dê tiştên weha. Bi çendîn kovar derdiçûn, beriya ku em navên wan hîn bibûna ew dihatin girtin. Hin nas dikariya di carekê de xwe ji mirov dûr bikirana û bibûna nenas. Ên ku dost xuya dibûn, bê ku te fêm dikir ji bo çî, ji nişka ve dibûn neyar. Dezgeh ava dibûn, dezgeh hildiweşiyan. Yek diçû, yek dihat. Heta niha jî wisa di-dome.

Kêm dezgeh û kêm kovaran xwe demeke dûr û dirêj parastine. Yek ji wan Nû-dem e. Ew hê jî dijî û di riya xwe de berdawam e. Ew, bi îstîkrar e, xwediyê sebre-ke fireh û înadeke bê tawîz e. Lewra serê me bi wê bilind e.

Nûdem, pîrr rengîn û pîrr dengîn e. Tê de kes û dîtînen cuda xwe îfade dikin.

Lê gellek mixabin tê de nivê civatê, jin ne xuya ne an jî kê m xuya ne. Ez bawer im Nûdem dikare di vî warî de zêdetir rolê bilîze û bi her awayî layiqê navê xwe bibe.

Nûdem kovarek e baş e, lê dikare çêtir û hîn jî firehtir bibe. Ew, dikare bibe kovara gelek aliyên civatê. Girîng e kesên cihê, cihê xwe tê de bibînin. Jê gelekî tamê bigirin. Gellek jê fê m bikin û jê hez bikin. Ji bo vê yekê divê, wêneyên jiyane yên curbecur ku ji terefên kesên cuda ji her beşên civatê ve hatine boyaxkirin, di Nûdemê de zêdetir cih bigirin. Herweha ez dixwazim nivîsên ku dema me ya îroyîn tînin zimên jî tê de zêde bibin.

Nûdem, divê nebe cihê polemîkan û di vî warî de hesas bibe. Karê kollektîfî herçiqas zor bibe jî, di vê merhaleya jîyana Nûdemê de redaksîyoneke xurt dikare wê hîn pêşta bibe. Di hîn nivîs û çîrokên de tiştê ku bala min dikişîne ev e ku nivîskar zorê didin xwe da ku zimanê entelektuelî bi kar bînin. Ji bo nivîsên edebî, rola zimên girîng e. Lê dema mirov di xebitandina gotinan de gelek li ser formê bisekine naverok dikare wînda bibe, nivîs bê mane û bê hîs bibe.

Rola Nûdemê, di pêşveçûna ziman û çanda kurdî de mezin e û layiqî pesnê ye. Ez, ji bo Nûdemê jiyaneke dûr û dirêj daxwaz dikim û ji bo vê xebata hêja û berhemên giranbiha xwedî û berpirsiyarê giştî Firat Cewerî pîroz dikim.

Nûdem, her berdewam be, da ku tu hertim di dema xwe de werî seredana me. □

NÛDEM zarokek deh salî

MERVANÊ KELEŞ

Deh sal derbas bûn!? Rast e?!

Zarokek nazik û zirz!

mûma dehan vedimirîne!

Deh şaxên bi nêzîkî çil xuncan xemilî.

NÛDEM...

Pir zor û zehmetî, pir pevçûn û xirecir, pir devavêtin û zikreştî, lê pir hezkirin û hevî hebûn -hene li dor!

NÛDEM...

Bi mejiyê zorekek jîr û bêcir ji dayik bû... bi çarpiyan çû...Nûdem di dehsaliya xwe de zarokek e, dibe ku hê bi çarpiyan diçe lê hêdî hêdî dike rabe ser piyan... NÛDEM bû navê çend zarokan jî...!???

Binerin, pir kesên ku di destpêkê de bi tundî dijminê Nûdemê bûn, îro mêvanên wê ne, nivîskarên wê ne!!!

Gelo ev çawa çêbû???

Gelo ev bi hêsanî pêk hat?

Gelo ev ne bi kedeke bêwestan û dilekî mezin hat?

NÛDEM...

Çend kovar berî wê hebûn

û -bedaxewe- rawestiyan?

Çend kovar bi dû de derketin

û -bedaxewe- rawestiyan?

Nivîsên min û -pir kesan- bi weşana Nûdemê re weşyan û pê re berdewarî bûn helbet ez xwe yek ji nivîskarên Nûdemê dibînim û bi vê yekê jî serfiraz im, tev li ku pê re û yekser jî dibêjim Nûdem ne bê şaşî bû. Kî dikare di karekî weha de bê şaşî be!? Û kî dikare di bin barên giran de netewe?!

NÛDEM...

Gelo:

- 1- Çi xizmet ji zimanê kurdî re kir û dîke?
- 2- Çi xizmet ji wêjeya kurdî bi tev babetên wê kir û wê bike?
- 3- Çend nivîskar û xwendevan bi xwe re gihand?
- 4- Çi şaşî, nerastî û çewtî kir?
- 5- Û çî û çî û çî...?

Lê bersiva van pirsan û gelek pirsên din gelo hêsan e?

Gelo ev ked ne hêjayî lêkolîn û lêgerînê ye?

Çil hejmar û kedek deh salan e, hêja ye ku em li ser rawestî /çî dost û çî nedost/ û binixînin û birexînin? Û helbet her ku pirsên me li dor Nûdemê pir bibin û jî bin ew ê jî ewqas di pêşerojê de bi berhemtir be!

Lê ji bo ku sûd kûr û fireh be gereke em ne bi lez û bez van lêkolînan bikin û gereke ev kar ji alî kesên akademî, profesyonel û kesên ku ji nêz ve Nûdemê nas dikin bête kirin.

Qet mebesta min nîne ku di vê kurtenivîsê de li ser van pirsan rawestim!

Di vê nivîsê de bêtir dilê xwe vekim ji ber ku em jî deh salan bi Nûdemê re mezin bûn, sî salî bûn, bûn çil salî.

Ev nivîsa dil e, ne a felsefe û jihevderxistinê ye!

Em bi hev re mezin dibin, Nûdem dema zaroktiya xwe dijî, em jî kêr zêde bixwazin nexwazin ber bi kalbûnê ve diçin! Gelo xortên me vê zarokê wê çawa perwerde bike? Çawa bikin keçeke çeleng?

Dîrok wê bi çî çavî li Nûdemê binere?

Gelo Nûdem wê bibe klasîkeke wêjeya kurdî û çawa? Û çima?

Xwedîkirina kovareke kurdî deh salan çendî dijwar e? Ên ku ev kar kiribin dizanin, ên ku Nûdemê ji nêz ve nas dikin dizanin ku xwedîkirin çî giran û bê ser û bin bû!

Tû û Nûdem

Ew û Nûdem

Em tev û Nûdem...
Çi heye ji hev re
bêjin?!

Dîlana me û Nûdemê wê çawa
berdewar be?

Gelo Nûdem bê piştgirî ji nivîskar û xwendevanan wê neweste?
Gelo Nûdem bê rexne û nixandin wê xwe necû û li dor xwe negere?
Gelo Nûdem bê nivîsên estebilind û çap û teknîkek modern wê bikaribe xwe nû
û hêja bike? Û karekî weha çî jê re pêwîst e?
Bûkek çendî ji malbateke jar be jî bê hinek xeml û xêz dibe? Ev xeml û xêz hûn
tev in!...

...Berpîrsiyariya me teva ye. Ger em xwe berpîrsiyar bibînin Nûdem wê bi xeml
û xêz bibe.

Ez zanim Nûdemê çawa dest pê kir û bi çî zor û zehmetiyê, bi çî dilsozî û hêviyê
û bi çî desttengiyê!

NÛDEM...

Êdî yek ji kovarên ku kêm zêde bi serhişkî be jî xwe ber bi Kurdistanê ve
dikişîne.

NÛDEM...

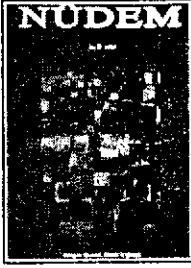
Bi nivîsan mezin bikin!

Bi hêviya ku Nûdem bibe hawara zimanê kurdî li biyanîstanê em dehsaliya wê
pîroz dikin.

NÛDEM li xwendevanên xwe, li nivîskarên xwe û li wêje û zimanê kurdî pîroz
be.

Uppsala, 08-07-2001

Nûdem dergisinin yeni sayısı

İsveç'te 3 ayda bir Kürtçe olarak yayımlanan kültür, sanat ve edebiyat dergisi Nûdem'in 6'ncı sayısı çıktı. Derginin bu sayısında Paris Kürt Enstitüsü Başkanı **Kendal Nezan**, merkezi İstanbul'da bulunan Kürt Enstitüsü Yönetim Kurulu üyesi **Feqi Hüseyin Sağmıç** ve Brüksel Kürt Enstitüsü Sekreteri **Derwêş M. Ferho**'yla yapılmış üç söyleşi yer alıyor. Söyleşilerde yetkililer, enstitülerin kuruluşundan bugüne kadar yaptıkları faaliyetlere, enstitüler arası ilişkilerden Kürt kültürünün sorunlarına kadar bir dizi soruyu cevaplıyorlar. **Mehmed Uzun**'un "Karışık Renklerin Ressamı: **Hiner Selim**", **Rohat**'ın "Kürt Destanlarında Kadının Direnişi ve Üstünlüğü", **Mahfuz Mayî**'nin "Bir Ulusun İlerlemesinde Edebiyatın Rolü", **Medeni Ferho**'nun "Şiir ve Şair Üzerine" bu sayıda yer alan yazılar. Her sayısında dünya edebiyatından çevirilere de yer veren Nûdem'in bu sayısında da iki çeviri yer alıyor: **Firat Cewerî**'nin **Henry Miller**'den çevirdiği "Madmazel **Clauda**" ve **Şahîne Bekirê Soreklî**'nin **Exupery**'den çevirdiği "Küçük **Bey**" adlı hikayeler. Derginin diğer yazıları şunlar: **Ziya Şeker**'in "Kürt Şair: **Sinan Sabrî**", **Zeynelabidin Zinar**'in "Pertew **Begê Hekarî**", **Siyamend Bîrahîm**'in "Yaralı **Kalemin Binicisi: Seydo Goran**" üzerine yazdıkları, **Haviz Qazî**'nin Müzisyen **Dîşad**'la yaptığı söyleşi ("Sanatçılarını Tam"), **Fawaz Hussain**'in "Rüya **Köşkü**" adlı hikayesi. Bu sayının şairleri ise; **Rojen Barnas**, **Ömer Okumuş**, **Mervanê Keleş**, **Ferhad Pîrbal**, **Bedirxan Epözdemir** ve **Sinan Sabrî**. Nûdem dergisi, **Gamla Landsv. 36 S-740 41Morgongava / Sweden** adresinden temin edilebilir.

Gündem, 9 Temmuz 1996

dergi

Kürtçe yayımlanan sanat, edebiyat ve kültür dergisi Nûdem'in 19. sayısı çıktı. Derginin bu sayısında genel olarak aydın sorununa yer verilmiş ve özelden Kürt aydınlarının konumu değerlendirilmiş.

Firat Cewerî Kürt Entellektüelleri adını verdiği yazısında **Bedir-Xan**'ların Kürt aydınları üzerindeki etkilerinden, Kürt aydınlarının eksikliği, fedakarlığı, 70'lerden sonra özellikle üniversitelerden çıkan aydınların çabaları, Türk aydınlarının Kürt sorununa ve aydınına bakışı, 12 Eylül'den sonra yurt dışına, özellikle İsveç'e yerleşen Kürt aydınlarının çalışmalarına yer verilmiş. **Firat Cewerî**, Kürt aydınlarının kendi güçlerinin ayrıntısında olmadıklarını, bu yüzden de ülkelerinde süren trajediye karşı soğuk, uzak ve kendilerini bu trajedinin dışında tuttuklarına dikkati çekmiş.

Bu konudaki diğer yazılar, **Rojan Hanim**'in, **Aydın ve Aydın Hareketi**, **Şahîne Bekirê Soreklî**'nin Entellektüel ve Entellektüelizm, **Edip Polat**'ın, Entellektüel, **Derwêş M. Ferho**'nun, **Aydının Rolü**, **Cemşid Bender**'in, Kürt Entellektüellerin Sorunu, **Şerefhan Cizîrî**'nin, **Politik Aydınlar**, **Medeni Ferho**'nun, **Sessizik Aydın**ın **Ölümüdür** ve **Rıza Polat**'ın, Entellektüel isimli yazılarının yanı sıra, bu konuda başka yazarların makalelerine de yer verilmiş.

Dergide ayrıca **Nelson Mandela** ile ilgili bir yazı ve değişik şairlerin şiirlerine yer verilmiş.

NÜDEM

Termov. 52 2tr.

176 77 Jarfalla-Sweden

Nûroj, 28 Eylül - 4 Ekim 1996

NÛDEM ji her aliyê ve kovareke nûjen e

ZANA FARQÎNÎ

Berî her tiştî, rola hemû weşanên bi kurdî, çi cure weşan dibe ew zane, di pêşvebirina ziman, çand, huner û wêjeya kurdî de heye. Ligel vê yekê, di vî warî de hin weşan xwedî rol û girîngiyeke hîn zêdetir in. Kovara Nûdemê jî xwediyê vê taybetiyê ye. Ev serê deh salan e, bêrawestan, bêyî atlebûn di vî biwarî de xebat û lebat xwe didomîne û rîya xwe ya rast dikudîne.

Bêyî pirole (mubalexe), ez bi hêsanî dişêm bibêjim ku, piştî Hawarê, Nûdemê ku wê jî li xerîbiyê dest bi jiyana xwe ya weşanê kir, rûpeleke nû di kovargerîya kurdan de vekir û bû xweyê navekî taybet û resen. Nemaze ji aliyê çêsnên edebî ve bû dibistanek, bû warekî welê ku wêjevan û wêjehez xwe tê de derbibin. Îcar ji wêlê dût, li biyanistanê sergihayîkirina karekî wisa dijwar, nabe para her kesî. Bi gotîneke dî, her kes nikare ji bin barekî wiha çêtin wisa bi sanayî rabe û karekî wiha bibe serî.

Wek gotina dawî ya bersîva vê pirsê, di nav hemû kovarên bi kurdî de, kovara berbiçav û xuyanî bêpesndan Nûdem e. De îcar kovarek ku xwedî van wesfan be, hûn ji xwe re li ser rol û girîngiya wê ya di warê ziman, çand, huner û wêjeya kurdî de biramin. Hûn tê bifikirin.

Ez ne şaş bim sala 1992yan bû ku min cara pêşîn hejmara yekemîn a Nûdemê dît. Şêwe û forma wê, naverok û nivîsarên wê bala min kişandibû û ji kovarên din cihêrengtir bû. Ez vê bibêjim, bandoreke erênî li ser min çêkir û hêviyek wisa da

min ku ev kovar her here dê xwe nûjentir, naveroka xwe zengîtir bike û hîn bêhtir bibe pisporê karê xwe. Bi ya min Nûdem gihîştîye armancê, ev kovar her wiha bûye xwediyê weşanxaneyekê jî û wê gelek berhemên hêja û giranbiha pêşkêşî pirtûkxane û zimanê nivîskî yê kurdan kirine.

Heyn (dema) ku Nûdemê dest bi weşanê kir, li Tirkîyeyê û bakurê Kurdistanê hema bibêje ji bilî du kovaran kovar tune bûn. Ji lew re wê çaxê berhemên kurdî zêde li ber destan tune bûn û çî berhema kurdî biketa destê me em pê zehf kêfxweş dibûn. Wekî ku çawa mirov tiştêkî xwe winda kiribe û paşê ew dîtibe, a wisa hest û hîsek bi me re çêdibû.

Bi kurtî, Nûdem ji her aliyê ve kovareke nûjen e û mirov dikare bi rihetî wê û kovarên neteweyên din bide ber hev û pê serbilind û şanaz bibe. Ew nimûneyeke baş û pêşketî ya weşangeriya kurdan e. □

Di dehsaliya Nûdemê de, em gurzek nêrgiz ji Firat Cewerî re pêşkêş dikin

KONÊ REŞ

Kovara Nûdem ji kurdan re, ji kurdperwer û evîndarên zimanê kurdî re çemekî Kava zelal e. Ava vî çemî ji çavkaniyên zozanên Botanê, Şerefdînê, Serhedan, Behdînan, Mêrdînê dizê û di nav bajar û gundên welat re diherike...

Welatîyên dilsoz, tiyên ava vî çemî ji çand, edebiyat û hunera kurdî, bi hêsanî di karin tîbûna xwe di nava rûpelên wê de bişkînin û kela dilê xwe hênik bikin.

Min di jiyana xwe de pesnê kesekî sax nedaye, ji bilî ew ên ku xebat û bizav di ber welat, ziman û rewşenbîriya kurdî de kirine û dikin, ew jî ji ber heskirina min ji welat û zimanê dayika min re, û ez di wê baweriyê de me ku em bi saya zimanê xwe mane kurd, wek ku Mîr Celadet Bedir-Xan gotiye; ” ziman şerta heyinê a pêşîn e...”

Belê di roja îro de, neyarên me ji çar hawîr ve şerê zimanê me dikin, ji ber ku wan xweş nas kiriye ku hebûna kurdan di zimanê wan de ye û beşekî mezin ji kurdan zimanê xwe winda kirine, bi zimanê biyaniyan diaxivin...

Vêca ger ez îro bi helkeftina weşandina hejmara (40)an ji kovara Nûdemê hin spas û pesnî ji birêz Ferit Cewerî re pêşkêş dikim, di baweriyaya min de tiştekî normal e û ji mafê wî ye, nexasim piştî deh salan ji xebat û berxwedana bê rawestan di ber ziman û rewşenbîriya kurdî ya giştî de.

Ez vî mirovî mêr û leheng dibînim, leheng ne tenê ew ên ku di şeran de li ber xwe didin, di gelek waran de leheng hene.

Dema ku mirov li panoramaya rojnamevaniya kurdî vegere û berpêl bike, hingê wê jê re diyar bibe ku karwanê rojnamevaniya kurdî di pêvajoya xwe ya dîrokî de

pêrgî gelek kelem û astengên dijwar bûye û gelek leheng li paş xwe hiştiye wek: Mîr Mîqdad Mîdhet Bedirxan, Pîremêrd, Husên Mukrîyanî, Mîr Celadet Bedirxan, Musa Anter, Edîp Karahan, Salih Yusifî, û hwd.

Bê guman mirov dikare navê xwediyê Nûdem jî bi van navan re berde...

Nûdem, ev kovara ku bê sansûr berhemên nivîskarên kurdan di nava rûpelên wê de têne weşandin, çendîn car ez bi vê kovarê kêfxweş û geşbîn bûme, dema ku min navê Hesenê Metê ji bakur, Perwîz Cîhanî ji rojhilat, Bêwar Îbrahîm ji rojava, Xelîl Duhokî ji başûr û Tosînê Reşîd ji Rewan, bi hev re di nava rûpelên wê de dîtine û berhemên wan xwendine.

Ew berhemên ku xurû bi kurdî û alfabeya Hawarê hatine nivîsandin.

Di encama vê yekê de, min kovara Nûdemê kovareke Kurdistanî dîtîye.

Dudilî bi min re çênabe û di pêşerojan de ê Nûdem bibe jêdereke bingehîn ji şagirt û kurabiyên dibistan û zanîngehên Kurdistanê re.

Ji tiştên balkêş ku xwediyê Nûdemê di van deh salan de pêk aniye, çespendina wê ye ku roja îro bûye cihê razîbûna tev rewsenbîrên kurd, ji ber ku îdeolojiya ku xwediyê wê li ser dilive; ziman û pêşketina huner, çand û edebiyata kurdî ye. Bi vê îdeolojiya welathezî Nûdem di nav tev partî û rêxistinên kurdan de, bi sîngek fireh hatiye pejirandin. Lê mixabin ku hejmarên wê gelekî kêm dighêjin welat, tevî ku ez vî pesnê wê yê bêhempa didim, belê kêmasiyên wê jî hene û wek ku kurdan gotiye: "Goşt bê hestî nîne" lê tevî ku kêma li welat belav dibe jî, Nûdem bûye dezgeheke zimanê kurdî. Belavnebûna wê di Kurdistanê de girêdayî rewşa kurdan û perçebûyîna Kurdistanê ye.

Belê di van salên dawî de, bi pêşketina teknolojiyê re, Nûdem jî bi demê re ew sînor û tixûb derbas kirine û xwe ji sansûra dewletên ku Kurdistan dagîr kirine, rizgar kir û roja îro rewsenbîrên kurd li çarkeharên dunyayê bi hêsanî dikarin naveroka Nûdemê li ser internetê bixwînin. Ango Nûdem bi demê re dilive û ev yek di hêla ku em bibêjin: Nûdem wek stêrek geş e di ezmanê rewsenbîriya kurdî de û sal di pey salê re ev stêrk li ber çavan mezintir, geştir û çiristtir dibe. Em jî bi vê mebestê, gurzek nêrgizên buharî, ji nêrgiziyên dora Cizîra Mîr Şeref ji xwediyê wê birêz Firat Cewerî re pêşkêş dikin û temenekî dirêj jê re û ji kovara wî re dixwazin. □

20.06.01- Qamişlo

Kovara Nûdem mîna sibeheke buharê ye

EBDULBAQÎ HUSEYNÎ

Dem çiqasî pêşde diçe, wilo jî gotinên pêşiyên li nik me kurdan giranbuhatir dibin, û şîrovekirina wan bi tundî şûn digire.

Kurdan berê gotine: "Yek heye bi sedan û sed henin bi yekî".

Ev meteloka han li ser kesên hêja û qehreman ku di jiyana xwe de tiştine hêja kirine, tê gotin.

Birastî karek wek karê hêja Firat Cewerî ku kovarekê bi vî rengî spehî û dewlemend ji layê tore û çanda kurdî ve îdare dike û ji demek dirêj- ku bûye deh sal- serperîştîya wê dike, karekî ne hêsan e, lê karek e ku pir bi dijarî derbas dibe, bêguman ev kar cihê rûmet û serfiraziyê ye.

Cara yekemîn ku Nûdem gihîştê destê min sala 1992an bû, wê demê ez li Şarnê bûm li cem rojnamevan Salih Berwarî, vî hevalî hejmara yekemîn dabû destê min û gotibû: "Hevalê Baqî ev kovareke nû ye ku li Swêdê derdikeve, ez hêvî dikim ku tu li naveroka wê meyzênî, paşê em ê giftogoyekê li ser bikin".

Berwarî, di wê demê ji min xwest ku em hevpeyvînekê ji bo kovara Nûdemê dirust bikin û têde çêla serbora kovara "Zanînê" bikin... û wiha di bin navnîşana Zanînê dilê xwe ji Nûdemê re vekir.

Hevpeyvîn di hejmara Nûdemê ya sêyemîn de belav bû û di wê hevpeyvînê de min bi dilekî xurt di derheqa kovarê de axaft û hêviya min pê geş bû.

Tê bîra min, min di wê hevpeyvînê de peyvek li ser kovarê ji Berwarî re gotibû:

"Kesê ku ev navê bedew li kovarê kiriye, bêguman ew ê mirovekî xwedî ramanên nûjen be û dê hêviya paşerojan li bal peyda bibe".

Û va ye piştî deh salan ser vê bûyerê hêja Firat Cewerî em ji vê baweriyê dûr-xistin û omîda me bi cîh anî û ev ji karûbarên wî belû ye, bê çawa ev şitla biçûk, bi hemû hunera xwe xwedî kir, ta ku bû darek bejin bilind, ku îro beşeke mezin ya nivîskarên di bin siya wê de vedhesin.

Kovara Nûdem, wek hertiştî li dinyayê pêşve çû, naveroka wê çî ji aliyê nirxandina berhemên, çî ji aliyê dewlemendiya peşana kurdî, gelek pêşde çûye, ta gihiştîye pêpeloka yekemîn di nava çapemeniya kurdî de, hem li derveyî welêt, hem li Kurdistanê û bi taybetî li cem kurdên ku bi alfabeya latînî dinivîsinin.

Herwiha ji ber ku temenekî wê ye dirêj çûbûye û di gelek serborên şînî û şahînî re derbasbûye, ne kêmasî ye ku hin caran têkeve şaşîyan û hinek berhemên qels di nava rûpelên wê de peyda bibin.

Ev kêmasî ne tenê ya kovara Nûdemê ye, lê ya hemû kurdan e.

Nûdem digel wilo ma kovarek azad û serbixwe dûrî girêkên siyasî û bendiya, bi vî hawî xwe bi hemd berda dilê xwendevan û nivîskarên kurd.

Niha Nûdem di nav kovarên kurd de bûye mîna sibeheke buharî bi hemî bêhnên xwe yên xweş. Û da ku ev buhişt geştir bibe, divê em li kêleka kesên mîna Firat Cewerî bin, da bêhna wê buhiştê bi nazenîn bikişînin. □

NÛDEM bi dema nû re dimeşe

ASLIKA QADIR

Çand di dîroka gelekî de rehek bingehîn e. Dîroka gelê kurd dîroka berxwedana çandê ye.

Dijminên milletê me, bi taybetî tirkên bakurê Kurdistanê xera kirin, tevlihev kirin û bi taybetî jî windakirina çanda kurd ji xwe re kirine armanc û bi vê yekê dixwazin çil milyon kurd înkâr bikin.

Xwestin hêsayî ye, lê gelo ew ê karibin bi derewan û dolaban miletekî qehreman dayinin ser çokan?

Civaka kurd hebûna xwe heta îro jî daye domandin û li gor îمكانên xwe çanda xwe parastîye û heta li derveyî welat têkoşîna berxwedana welêt, etîket û kultura gelê xwe bi xwe re kişandîye û dikişîne deran. Yek ji wan jêhatîyan jî, "Nûdem" e.

Nivîskarekî ermenî, Çarêns, dinivîse: "Eger dixwazî dengê te bibe hêz, bibe tenefosa dema xwe".

"Nûdem" bi dema em tê de dijîn re hempê dimeşe û problem, xweşî û nexweşiyên demê, girêdayî bi huner, edebiyat û çanda kurdî ve, bi zimanekî zelal, zanistî û çî gelekî girîng e, ku bi profesyonelî digihîjîne xwendevanan.

Ez ku "Nûdemê" dixwînim rehetî tê ser min, tiştan jê fêr dibim û ne badîhewaye, ku ne tenê entelektuelên kurd lê wisa jî ên milletên cûda-cûda jî xwe li "Nûdemê" digirin li dora wê top dibin.

Ez dibêjim xebatkarên "Nûdemê", bi serokatiya xortê ciwan, zîrek û bi marîfet

Firat Cewerî bêwestan kar dikin, ku kovareke bêdereng bigihîjinin xwendevanan û dilê wan xweş bikin. Her bijîn...

Mêrekî mezin gotiye: "Heqîqet (rastî) nexweş dikeve, lê namirê". Rastiya gelê kurd nexweş e, pêwistî bi du dermanan heye û yek ji wan dermanan jî "Nûdem" e. Sipas ji we re. Ez salvegera "Nûdemê" pîroz dikim. □

Dengbêja radyoya Êrîvanê, 01 05 29

NÛDEM wek miqnatîsekê evîndarên ziman, edebiyat û hunera kurdî ber bi xwe ve kişand

SERHAD BAPÎR

Di warê zimanê kurdî de, nişê me bû şahidê du bûyeran: yek ji van bûyereke kambax e, wek cinawirekî tiştê derdikeve pêş dixwe, dihêre û diperçiqîne. Ev polîtîka asîmîlekirina zimanê kurdî ye. Encamên vê polîtîka kambax êdî li ber çavan in. Rêxistinên kurdan bi zimanê rojname û kovarên xwe, bi zimanê siyaset û danûstandinên xwe, çiqas alîkariya vê polîtîka dewleta tirkî kirin, ev hîna ewqas nehatiye gotûbêj kirin. Lewra bi zimanê tirkî li dij asîmîlekirina zimanê kurdî derketin û gotina daxwaza rizgarkirina Kurdistanê bi serê xwe dijberî û xwexapandîneke mezin e. Çawa ku mirovekî serxweş erebeya xwe diajo û di heman demê de ji me re behsa alozî û talûkeya bi serxweşî ajotina erebê bike.

Ya din jî, em şahidê hinek xebatên giranbûha ne, ku ne bi gotinên vala, lê belê bi kirinên hêja, anagorî xwe li dijî asîmilasyonê disekinîn, bi pîrsa ziman, edebiyat û hunerê ve mijûl dibin. Ev xebat bi me dan fêmkirin ku ji bo berdewamiya jiyana gelan jî, neteweyekî, hewcedariya me bi edebiyat û hunerê jî heye. Ango gel nikare bi sloganên rûj jiyana xwe ya hîsî û ruhî dagire û dewlemend bike, mane û naverok bide jiyana. Edebiyat û huner jî divên bi zimanê me çêbibin, da ku bibin mal û milkên me. Ev xebatên wiha, dema em ji bo 20 milyon kurdên ji bakurê welatê me bifikirin, gelek hindik dimînin. Lê belê li dijî lehiya asîmilasyonê zimên, hiş û mejiyê kurdan, ew xebat hindik bin jî, gelek hêja û giranbûha ne, pîroz in. Di nava

van xebatên xwenasiyê de bê guman ciyekî taybetî yê n kovar û weşanên NÛDE-Mê heye.

Di dehsaliyên 80 û 90 an de mijûlbûna bi zimanê kurdî ji aliyê piraniya rêxistinên kurdan ve mîna tiştekî qor, beredeyî û bêwate dihate dîtin. Ji xwe hinekan, her sal ji me re dubare dikirin ku ji rizgariya Kurdistanê re (ew jî serxwebûna Kurdistanê bû) tiştek nebû, li ber derî bû. Pîrsa zimanê kurdî jî dê piştî serketina şoreşê bi taybetî dê bihata çareserkerin. Şoreş jî, ji xwe perwerdekarî û danûstandinên xwe bi zimanê tirkî dikir. Kurdan xwestin bi keleşkofê zora F15 yê dijmin bibin, lê belê pi-hînek li çekê xwe yî ku ji F15 yê bi hêztir e dan, ev çeka bi hêz jî, bê guman zimanê kurdî bû. Bi du çekên ku herdu hevdu temam dikin ranebûn. Hertim xwestin di deplasmaya zimanê dijmin de holê bileyizin û xwestin bi ser bikevin. Lê wan nedîtin ku ji bo kurdan, berxwedana helî mezin ya sîvil; bi kurdî axaftin û danûstandin e. Bê guman divê partî û rêxistinên kurdan jî hebin.

Îro êdî piraniya zarokên kurdan li welêt û li derveyî welêt ji dayik û bavên xwe zimanê kurdî fêr nabin. Kurdên welatparêz ku ji dayik û bavên xwe ên newelatparêz kurdî hîn bûn, lê belê niha ew bi vî zimanî bi zarokên xwe re napeyivin, ku ji bîra kiribin ew bi xwe hîn nabin û fêrî zarên xwe nakin. Bi vî awayî naveroka "zimanê zikmakî" berebere vala û pûç dibe.

Hîn jî gelek ronakbîr û zanayên kurdan pîrsa zimanê kurdî bi serketina şoreşê, ango bi damezirandina dewleta kurdan ve, qet nebe bi statuya federasyon an jî otonomiya herêma Kurdistan ve girêdidin. Şaş û xwexapandin e, bi teralî û kêmbûna hizra neteweyî a gel qayilbûn e. Lewra ku kurd bi xwe bi zimanê xwe nepeyivin, nedin û nestînin, weşanên xwe dernexînin û wan nexwînin, guhdarî û temaşe nekin, bi kurtî ku ew bi xwe li zimanê xwe xwedî dernekevin, ango ku di warê ziman de piranî asîmîle bibin; ne tenê serxwebûna Kurdistanê an jî federasyonê, lê belê bi destxistina statuya otonomiya çandî ya çend gundan jî mumkun nîne. Ziman; ku lokomatîfa çand, huner û mêjîyê kurdîtiyê ye, hebûna mafên me dipejirîne, sînorên xwezayî yê welatê me dide nîşan. Lêwra cûdatiya me wek gel bi tirkan re, ne reng û ne jî ola me ye, lê tenê zimanê me ye. Dema ku em dev ji zimanê xwe berdin, em bi xwe bi destên xwe mala xwe xera dikin. Di vê bûyera kambax de sûc û tewan ne tenê yê dijmin e lê para me jî di vî sûcî de heye, lewra di her maleke kurdan de cendermeyekî kurdan an jî polîsekî kurdan tune ye, ku zimanê me qedexe bike.

Hûn dibêjin qey, ew dijminên ku bi salan zimanê me qedexe kir, zimanê me jêkir, ê li me were rehmê û dilovaniyê, ji bo xatirê me ê li seranserê Kurdistanê zima-

nê kurdî li ser me ferz bike? Tiştên ku em ji bo hebûna xwe, ango ji bo zimanê xwe nakin, gelo dê dijmin ji bo me bike? Divê em ji bîra nekin ku li bakurê welatê me, ku pêşeroja zimanê kurdî hebe, ev pêşeroj ê bi destên kurdan bi xwe were avakirin. Ku kurd nebin xwediyê hizrekî neteweyî û zimanê xwe neparêzin; ê bi hêsanî di nava tirkan de û li welatê xwe, ê bihelin û ew ê wekî gelekî cûda winda bibin.

Ez behsa wan tiştan dikim, lewra weşanên kurdî û herwiha Nûdem jî di rewşeke wiha de derketin û jiyana xwe didomînin. Lê taybetiyeke NÛDEM ê jî heye. Di rewşeke ku piraniya weşanên kurdî bi rêxistinên siyasî ve girêdayîne, herwiha sazgehên ku xwedêgiravî neteweyî ne, ew bi xwe jî bi rêxistinên ve girêdayîne û xeta siyasî a rêxistinê dişopînin; NÛDEM bi xeta xwe ya vekirî ya Kurdistanî, li derveyî pevçûn û aloziyên di nav partiyên kurdan, deriyê xwe li hemû kurdan vekir. Civateke wek civata NÛDEMê civateke zindî û saxlem e. Ji ber ku dîtî û ramanên cûrbecûr, carinan rikber têne nivîsîn û gotûbêj kirin. NÛDEM lîberal e û ev jî camêrtî û dewlemendiya Nûdemê ye. NÛDEM wek miqnatîsekê evîndarên ziman, edebiyat û hunera kurdî ber bi xwe ve kişand.

NÛDEMê bi me daye ispatkirin ku mirovekî tenê jî, tevî hevkarên rind, kare karê mazin bike. Dibe ku hinek ji me re bibêjin ku bi kulîlkekê an jî bi çend kulîlkan bihar nayê, lê belê divê bizanibin ku di seqem û sermaye zivistana zimanê kurdî de çend kulîlkan wek NÛDEMê li derveyê welat be jî, beredayî şî nabin û nepişkivin. Ev nîşana xêrê ye, mizgîniya berbanga bihara zimanê kurdî dide me. Divê ev ji bo nivîskar û hunermendin din jî bibe mînak, çawa ku afirandina berhemên edebî û hunerî xebateke ferdî ye, destpêkirin û şopandina kovar û rêxistinên meslekî jî divê bi dest û hevkarîya navbera ferdan çêbibe. Ew çax em ê karibin behsa ferdên xwedî berpîrsiyarî bikin.

Keke Firat Cewerî destê te sax be, pê nûs te her bi rewan û hêz be. □

01-06-05

Nûdem siwareke serbixwe ye, dide pey siwarên revonek û kelehên parastinê ji zimanê kurdî re ava dike

BÊWAR ÎBRAHÎM

Dema xewn ji tûrê xewnên min yê ku bi dîwarê nepeniyê ve daliqandî bû bazdan û bûn rastîyek di jiyana min de, qet min bawer nekir çiko gelek şevan çavên min li ber naxê tûrê xewnan qerimîn, lê girêkên kûr li wî nexî ketibûn, ta ku ew tûr bi dîwarê jibîrkinê û nepeniyê ve riziya û xewn ji vî alî û wî alî ve jê bazdan û ketin hambêza min.

Di şeveke havînî de pêlek ji pêlên xewnan ez li ser hespê rastiyê siwar kirim û ji panîyê ta bi anîyê cendekê min şil kir da ku zincîrên bawêşkbûn û xewariyê xwe li min girênedin, şiyar bimînim û karibim pêşewaziya suprîzekê bê peyama bikim, di wê şevê de birêz Firat Cewerî li me bû mêvan, piştî ku şînîya çavan li razeyên veşartî mukur hatin, şadûmanî ji nav xaka avdayî fûriya, dostanîya zelal paqij di lanên şêran de dikeliya û çend dîmenên zindî ji elboma dûrbûn û nedîtîne xwe vedizîn û li ser dika malekê li gundekî ji gundên Kurdistanê xwe çêkere kirin, birêz Firat Cewerî çenteyê rêwîtiya xwe li ber me vekir, li ser kovara Nûdem peyivî û piştî gengeşiyêke bi havîl û zengîn mêvanê me xatir xwest û çû, lê bareke giran li dewsa xwe hişt ew jî ku ez beşdariyê di 10 saliya weşandina kovara Nûdemê de bikim.

Dema xewn di jiyana mirov ya rojane de dibin rastî, karwanên hêviyan bê hemdî xwe radiwestin û dîwarên hêsargehan diherijînin da ku her hêviyek bibe wargeh ji

mirovantiya windayî re; çend şevan ez û stêran me şevbuhêrk bi hev re qedandin ta berê sibehê, ramanekê ez birim û yekê ez anîm, derûn û morala min li hev dizîvirîn, dûrbûna stêran ez dixapandim, lê ronahiya wan hêvî dida min, û bi taybetî dema min rahişt hejmara yekemîn ji kovara Nûdem, li nav rez rûniştim û bayê weşxerbî- her kêfîkekê ji ji nişkê ve radibû û xwe li nav pêlên porê min yê berdayî dixist...; hingê tiliyên destên min bêriya ramûsandina pênuşê kir, û li ber ronahiya stêrên geş bizav dane xwe ku çend goşiyên hezkirinê ji rezê hestê min jêkin û li ser masa şaneşîna Nûdemê deynin, ji bo helkeftina derbasbûna 10 salan li ser weşandina vê kovara aktîf...

Piştî qonaxa Hewar û Ronahî û bi taybetî di destpêka salên notî de, ji nû weşandina kovarên serbixwe li nav kurdên Sûriyê destpêkir û yekemîn kovara serbixwe hat weşandin Gurzek Gul bû wê jî xwest rêbaza Hewarê bimeşîne, lê wek ku xwedî û berpirsiyarê wê mamoste Konê Reş dibêje; Gurzek Gul ne dilopek ji deryaya Hewarê ... û bi vî awayî gelek kovar û rojnameyên ku me li nav xwe dîtin piraniya wan rêxistinîne û yên din jî salê carekê dernakevin, ji ber vê yekê çavê me herdem li derve dimîne û bi taybetî li kovarên serbixwe mîna Nûdemê.

Ez dixwazim tîpên li ser lêvên rastiye birêz bikim, da ku ez karibim rahêjim teraziya nixandîne û bi dadiyeke bê sexte wijdanê tozgirtî dawestînim, ez karim bêjim kovara Nûdem yekemîn kovar e li her çar goşeyên Kurdistanê ku stêleke taybet ji xwe re hîlbijartîye, lê dîsa wê piştî xwe bi werîsê bav û kalan girêdaye û ev yek ji gotîna xwedî û berpirsiyarê wê diyar e ku di hejmara yekemîn de ji kovara Nûdemê ê wiha dibêje: "Heger alîkarî hebe wê kovara me nemire, ew ê jiyaneke dirêj bijî û bibe Hawareke nû..."

Erê em pir dixwazin ku gelek Celadet û gelek Hawarên nû li nav me peyda bibin, lê dema gotînen bi stîrî di zimanan de diçikilin cawên rastiye ji hev diçirin, rojên pûç bi verendeyên xapandîne ve hildikşin û li zindiyên ku bîrdankên xwe windakirine cî bi cî digerin û wan derbasî ezmanên mirinê dikin.

Kovara Nûdem û yên weke wê solîn û sûlafan li ber me kurdan li welêt pirdikin û di pey re me dispêrin newalên tîbûnê, lê dîsa jî em wan mîna siwaran dibînin ku ji nişkê ve ji pişt asoyan derdikevin û xwîna ku li kolanan şewitî bû jî nû dikin, mey û hêviyên derewîn jê mest dikin; Nûdem jî siwareke serbixwe ye û daye pey siwarên revonek ew ên ku ji cengên şikestî reviyane û laşên kuştîyan bi xwe re revandine da ku wan li bazarên reş bifiroşin.

Kovara Nûdem nûdemiyek li nav baxê rewşenbîriya kurdî raxistiye, naxwaze ku wêje, kultur toreya kurdî bibin êzing ji agirê jibîrkirinê re; Cogek di navbera gola

Wanê û gola Ormiyê de vekiriye, dilopên xwîn, xwêdan û rondikên mîr Celadet Bedîr-Xan civandin û li dewsa ava Dîcle û Firat herikandin.

Nûdem kolkezêrnek e di ezmanê rewşenbîrîya kurdî de, bingeha wê Hawar e, lêkirina wê bar e, lê encamên wê li nav me tevan xweş diyar e, digel hêviyên serkeftin û berdewamiyê ji vê kovara nixbuha û şanaz re... □

01-06-20, Qamişlo

MÎRKUT

Şabaş ji Xwedê ra ku mîrkut
Ket destê dankutê mala xezûran
Em kerixîbûn ji ecîn û îsotê
Niha dor hate ser hûr û pizûran

Rojen Barnas

Her ji deh rojan zimanek li dinyê dimire gidî bila kurdî nebe yek ji wan

SILÊMAN DEMIR

Van deh pazdeh salên dawî, pêşdeketinên ku di teknîkê de, bi taybetî jî ên ku di warê kominîkasyon, medya û mecalên transportê de bûne, guhertinên mezin di jiyana mirovan de, di şiklê dan û stendinên wan de, di fikir û helwestên wan de, di bawerî û hêviyên wan de kirin. Jiyana rojane û pêwendiyên civatî bi îmkana û êrîşên teknîkî re hatin guhertin. Mirov hatin guhertin. Li hin welatan jiyana serûbinê hev bû. Hin ji nû ve rabûn û hin jî wenda bûn.

Bêguman her kes di warê xwe de vê yekê analîz dike. Leşker, di warê leşkerî de, tucar di warê tucarî de, banka di warê karê bankan de, siyasetsvan di warê siyasî de vê rewşê analîz dikin. Her kes dixwaze bizanibe çî bûye û wê bi dû de çî bibe.

Hin jê, ji bo ku di xewê de neyên girtin, hin jê jî ji bo ku gava dem bê, amade bin û xurttir bi jiyane re bin. Ji ber ku baş dizanin ku ev guhertin, dikarin mirinê bi xwe re bînin.

Vê rewşê bala zimanzanên dinyê jî kişandiyê. Ew jî wek hemû grûbên lêkolînerên dinyê di warê xwe de dixebitin. Lêkolînerên cuda, lêkolînerên xwe dikin û tiştekî hevbeş dibînin. Ew tiştê hevbeş ew e ku, rewşa ku bipêşdeketinên teknîkî re derketiye û darê ku ji nû ve ji mirovan re daniye, hukmê mirinê jî gelek zimanan re birî ye. Li ber vê yekê dikevin û wek alarmekê eşkere dikin. Ev agahdarî di rojnameyên swêdî jî de derketin. Ez jî dê wan agahdariyan ji kurdan re berhev bikim. Ji ber ku divê em jî pir zû bi vê alarmê bihisin, kumê xwe deynin ber xwe û bifikirin; bizanibin bê divê em çî bikin û çî nekin.

Li gora hesabê ku lêkolîner dikin, her deh rojan zimanek li dinyê dimire. Heta

du nîşan, yanî heta sed salan, wê nivê zimanên li dinyê bimirin. Yanî wê nivê zimanên ku niha li dinyê hene, yanî wê nivê 6800 zimanan bimirin. Û her wilo digihijin encama ku tu deman ziman li dinyê wilo bi xurtî nemirine, tu deman civatan hevdu wilo bi xurtî nexwarine, tu deman zimanan hevdu wilo zû û bi hêsanî nexwarine.

Mark Pagel, biyologê pêşdeketinê yê li Readinguniversity li Înglîstanê dibêje, "em ji niha vê sisê, ya jî çar zimanên ku wê bibin serdestên dinyê dibînin. Ev tê maneya tevkuştin û qelandina zimanan a ku sekinandina wê gelekî sext e".

Îro pênc ziman, yanî înglîzî, spanî, çînî, rûsî û hîndî, zimanên dinyê yê herî mezin in. Nivê mirovên dinyê bi van pênc zimanan dipeyivin. Ji sedî 45 parên din ê ji mirovên dinyê, bi çend zimanên din dipeyivin. Bi zimanên din ên mayî hindik mirov dipeyivin. Hejmara mirovên ku bi çendek ji wan digihijin digihije milyonekê. Hin jê bi hezaran in. Hin jê çend kes in. Gava ku ew kes dimirin, êdî tu kesên ku bi wan zimanan dipeyivin jî namînin, dimirin.

Lêkolîner dibêjin, "lê her demê ne zimanên biçûk pêştî dimirin". Zimanên mezin jî dimirin. Zimanek ji zimanên beşekî rûniştvanên emêrika yê pêştî Îndîyanên Navayo, ku tirkî ji wan re kizildêrî dibêjin, yek ji wan zimanan e. Gelek mirov pê dipeyivîn, lê îro li ber mirinê ye. Ji ber ku dibistanên wan tune ne, xwendin û nivîsandin bi zimanê wan tune ye û ew bi xwe jî bi ser de rojnameyên xwe bi înglîzî derdixin, êdî xwendekar û zarokên wan zimanê xwe fêr nabin û zimanê wan hêdî hêdî dimire.

Lêkolîner dibêjin "gava zimanek tê ber mirinê, ne ji ber bê çiqase hindik mirov pê dipeyivin; lê ji ber ku bê ên pê dipeyivin çend salî ne. Heger zarok fêrî zimanê xwe bibin, belkî ew ziman bikaribe ji mirinê xelas bibe".

Bi bawerîya min tercumekirineke din ji vê yekê re hewce nake. Pir êşkere ye. Ya mîletên xwediyên zimanên ku di bin tehdîtê de ne stûyê xwe li ber mirinê radidin, xwe fêrî zimanên ku dikin zimanê wan bixwe dikin, ya jî wek ku wan bi xwe demekê ji deman zimanê xwe wek diyarî ji dê û bavên xwe girtibûn, zimanê xwe wek diyarî didin zarokên xwe, zarokên xwe fêrî zimanê xwe dikin û zimanê xwe ji mirinê xelas dikin.

Ez dizanim û dibihîzim ku gelek xwende, siyaservan, entelektuel û burokratên kurdan bi bihîstina van tiştan aciz dibin, henekê xwe bi aqil, bawerî, alarm, fikir û helwestên wilo dikin. Dibêjin, zimanê me heta niha nemiriye ma hema wê ji nû ve bimire. Niha problemên me yê grîngtir hene. Em ê zimên bi dû re xelas bikin. Dêna xwe bidin cezayirîyan. Piştî xelasbûnê bi bîst salan jî hîna bi fransî dipeyivîn.

Lê bawer bin ev yek dikare bes tenê ji ber nezaniyeke mezin bê gotin. Û divê bê gotin ku wan kesên wilo ji zû ve stûyê xwe li ber dijminên zimanê me radane, mirin qebûl kirine û bi helwesta xwe ye dîrokî ya di derbarê zimanê me de, nema kurd in. Malbata ku dê ji wî/wê zêde bibe, piştî nifşekî dê bi tu awayên xwe nema kurd be. Çi bê serê zimanê me, nema xema wan e.

Ën me wilo dibêjin, lê fransî ketine tîrsa mirina zimanê xwe. Ji bo vê yekê, ji bo ku îngîlîzî nekeve jiyana wan a rojane, guhdarkirina li mûzîka fransî, bi qanûnan li ser fransiyên ferz dikin. Bi qanûnan derdikevin hemberî zimanên biyan û tesîra wan. Gava serokê Yekîtiya Neteweyan tê hilbijartin, fransa derdikeve û dibêje, ew bi fransî nizane divê ew nebe serok.

Heçî alamanî ye, ew di rewşeke kamaxtir de ye. Dewlet bi kar û barê xwe û mezinbûna xwe daketiye û dengên zimanzanan nabe xwe. Gava zimanzanên alamanî zimanê alamanî dipîvin, dinerin ku di van sedsalên dawî de, sed peyvên zimên ên herî aktîv û rojane jî nema bi alamanî ne, ew êdî bi îngîlîzî ne û cihên xwe di alamanî de girtine. Derkirina wan qet nema mumkun e. Dibêjin ku alamanî deriyên xwe wilo heta piştê ji îngîlîzî re vekirine. Îngîlîzî ha ha dikeve nav.

Ziman bi gelek şiklan dimirin. Gava ku ziman dimirin, miletên ku pê dipeyivîn jî hêdî hêdî di nav miletên xurt de wenda dibin. Hin ziman, ji ber ku tu kesên ku bi wan bipeyivin namînin, dimirin. Hin jê jî, xwe li hemberî asîmîlasyonê li ser xwe nagirin û dimirin. Civatên feqîr û qels, di nav ên xurt de dihelin û zimanê wan dimire. Lê gava ku xwendevan, siyasetvan û dê û bavan hevî û bawerî ji zimanê xwe birîn, xwe hêdî hêdî fêrî zimanekî din kirin û bi zimanekî din jiyân û peyivîn, qedera zimanê xwe dikin mirin, zimanê wan dimire. Vê hêla xetera li ser ziman, Salîkoko Mufwene, şêfê beşa lînguîstîk a Unîversîteya Chicago dibîne û eşkere dike.

Gava ku mirov ji hêla civatî ve ji hev de ketin, kultur û adetên xwe berdan, zimanê xwe ji dixin xetera mirinê. Ji ber ku ziman ne sistemeke peyvên a ku mirov hevdû pê fam dikin tenê ye. Ew bi kultur û adetan re heye û bi wan re dijî. Ziman, karin xwe li dora stûnên hevgirtin û xebata civatî û sîvîl zinde bigirin, xurttir bibin û bijîn. Li gora bê bawerî û helwesta mirovan di derheqê vê hêla civata wan de çawa ye, zimanê wan dijî, ya jî dimire. Heger em tu fêde û pêşeroja xwe di kurdbûna xwe de, di jiyaneke bi zimanê xwe de û di zimanê xwe de nebînin, em zimanê xwe didin mirinê.

Lê gava derd hebin, derman jî hene. Dermanê xelaskirina zimanan jî heye. Ën ku dermanan pêşniyar dikin jî hene. Yek ji wan, Doug Whalen ji Endangered

Language Fund li New Haven, li Emerîka ye. D. Whalen dibêje, "çara xelaskirina zimanên di xeterê de, modela xwendina bi zimanê dê ye".

D. Whalen bi modela xwendinê, xwendina li dibistanan dibe qest dike. Li Emerîkayê, xwendina bi vî awayî, gelek zimanên rûniştvanên emerîka yên kevn xelas kiriye. Xebata ji bo xelaskirina zimanan, ne li emerîka tenê tê kirin. Li Zelanda Nû jî tê kirin û berê xwe dide. Lê numûna herî balkêş, dîsa jî zimanê Îsraîliyan e, hebreî ye. Heta dor serê salên destpêka hezarûnehsedî jî li ber mirinê bû. Lê niha zimanekî xurt û jîndar e. Ji ber ku xwendin û nivîsandin pê bû, pê hat jiyana û çand hat afirandin.

Mixabin xwendineke me ya wilo li hin welatên ewrûpa tenê heye, lê zimanê me li welêt e, qedera pêşeroja me û zimanê me li wir tê nivîsandin. Li wir tê kuştin û li wir tê xelaskirin. Rast e, xwendegehên me yên wilo tune ne, lê dîsa jî divê em wê yekê bikin. Em nikarin dibistanan ji zarokên xwe re ava bikin û wan bişîninê, lê em karin li malê bi wan re bi kurdî bipeyivin, wan fêrî kurdî bikin. Her wilo, divê em wan fêrî xwendin û nivîsandina bi kurdî jî bikin. Ev yek, karê me yê neteweyî yê herî grîng û ecele ye.

Lê ev yek jî ne bes e. Divê ziman bîn bipêşdexistin. Ew çawa dibe? Ew jî bi xurkirina çand, edebiyat, huner û hevgerînan civatî, bi jiyandina adet û taybetiyên neteweyî dibe. Divê em bikaribin wek kurd bijîn û bi kurdî bipeyivin û bixwînin. Divê em bikaribin wê yekê bikin da ku em bikaribin bibin neteweyek û zimanê me jî bikaribe bibe zimanê neteweyekê û bijî. Heger em kurd qet nebe niha nikaribin pirtûk, kovar û rojnameyên ku bi kurdî derdikevin bikirin, bixwînin û bibin garantiya ku ew bikaribin bijîn û zimanê me bi nivîskî bi kar bînin, wê zimanê me bimire. Gava zimanê me bimire, em êdî wek kurd tune ne. Em ê zû di nav milletên cîran de wenda bibin. Dîne me û rengê me wek hev e. Ferqa me ya herî mezin, ziman e. Ew tune be, em wek wan in.

Lê wek ku min li jor jî got, hindik kesên ji nifşê ku serê wan şîn bûye, ên ku di siyaseteke bêkêr û ber de asê mane, ruhê wê yekê fam dikin û qebûl dikin. Heta niha nekirine û ji xwe êdî bikin jî di jiyana wan a rojane de nema pir fêde dike. Ji ber ku zarokên gelek ji wan bi kurdî nizanin. Gelek ji wan bi xwe bi kurdî nizanin. Wan rêya tirkbûnê hilbijartine.

Dêna xwe bidinê ku ên ji hêla civatî, ticarî û siyasî de serdest in, ew in. Loma jî, ew in ên ku piraniya enerjîya kurdan a entelektuelî û nivîsandinê, di dextistina kovar û rojnameyên bi tirkî de dicivînin û wê enerjîyê têk dibin. Qet nizanin ku karê wan jî, karê têkbirina zimanê me ye. Em kurdên ku bi watîniya parastina kurdî hi-

siyane û ên wilo, di derheqa pêşeroja zimanê kurdî de, ne ên şerê eniyekê ne. Nêta wan çî be bila bibe, ew di vê derheqê de, li kêleka dewletê, zimanê me têk dibin, kurdan fêrî zimanekî din dikin, nahêlin ku kurd bi kurdî bixwînin û binivîsin, nahêlin ku kurd xwe fêrî kurdî bikin. Ew bi vê yekê, kurdî jibîrakerin didin. Dewlet zimanê me qedexe dike, ew jî dibêjin aha ji we re tirkî. De bixwînin.

Gelî xort û xwendekarên nûjen... hevî hûn in, bar li ser piştta we ye. Em dereng dimînin, zû di vê derheqê de pevçûnekê li dar bixin. Wek xortên bi rûmet yên hemû welatan, wek gava ku her demê berî hemû grûbên civatê bi redîkalfî radibin, reform û rêyên nûjen pêşniyar dikin û nûjentiye di civatê de ava dikin, nêrên zulmê yên herî xeter, berî hemû kesan dibînin û bi dilêrî dişkînin, hûn rabin û zimanê kurdî biparêzin. Hûn vejîn û organîzekirina raperîna xelaskirina zimanê kurdî bihînin. Berî hemû tiştan kovar û rojnameyên ku kurd bi zimanên din derdixin, bojkot bikin û peyva bi kurdî bikin mode û şiklê welatperweriya nû. Beşdarî civîn, şevbuhêrk û şahiyên ne bi kurdî nebin û li dijî wan bipeyivin. Heger divê hûn bibin jî, li ser kurdî di qirîka wan kevin. Di hemû rûniştinên bi kurdan re, bi kurdî bipeyivin, bersiva ên ku ne bi kurdî bipeyivin nedin, bikin ku ji ber xwe şerm bikin. Bila fam bikin ku gava mirov kurd be, divê mirov xwe fêrî kurdî bike û bi kurdî bipeyive. Bila fam bikin ku gava mirov kurd be, divê mirov ji kurdî hez bike. Vê yekê, vê alarmê, her rojê li hemû deveran munaqaşe bikin. Bikin ku ev munaqaşe qet sar û sist nebe. Divê ev yek, li ber kurdan bibe karekî wek limêja misilmanan a her rojê.

Bikin, li dar bixin da ku ev vejîn bibe diyarî û nav û dengê we yê dîrokî. Wilo bikin, da ku dîrok bibêje nîşê ku nû dibû xort û xwendekarên nûhatî ên salên duhezaran, di pêşengiya filankes û filankes de karê parastina zimanê kurdî li dar xist. Bila kurdên pêşerojê bibêjin zimanê kurdî, diyariya wan a ji me re ye. Bi wî awayî, serbilindiya kurdan a ku ji wan tê stendin, hûn dîsa diyarî wan bikin.

Ez bi xwe di wê baweriyê de me, miletekî ku nikaribe û nexwaze bi zimanê xwe bipeyive, bixwîne, binivîsîne û biparêzê, ne layiqî tu azadiyan e. Vê kêmasiyê neyînin serê kurdan. Ên ku bawer dikin kurdan azadî heq kirine, divê zimanê kurdî biparêzin. □

ROJÎN

ŞAHÎNÊ B. SOREKLÎ

Befir û pûk bû li doraliyîn çiyayê Şengalê, Ehreman dîsan hêrs bûbû û asîmanê welatî bi ewrên dagirtî mişt kiribû. Rojê xwe veşartibû, hîvê koç kiribû û stêrkan xwe di kûraniya gerdûnê de wenda kiribûn. Mirina reş xwe berdabû nav gundên Kurdistanê, Izraîlê Mewtê derketibû nêçirvaniyê, tîra xwe çep û rast diavêt, ne digot zaro bêtawan e, ne digot va keça yeke xweşik û ciwan e. Wî bi dilekî polatî can dikişand ji giyanên çelengan, ji bedena egîdan û ji laşên pîr û kalan. Bi hezaran termên reş li ser befira sipî bûbûn para gurên birçî. Belê, di goristanên stana kurdan de dîsan cîh nemabû. Û êlan şîr danîbûn, jinan reş girêdabûn, zaro bêday mabûn, day bêzaro bûbûn, û te digot qey xuristê xwe xistiye nav razaneke bêkat.

Di rojêke dawiya zivistana vê salê de bû ku ez rastî te hatim, sê salan li dû şî-

kestina serihildana Bedirxan Begê, di 1849an de. Tu çelenga devera xwe bûyî, tu benîştê devê xortan bûyî, tu me-raqa dilên bokeyan bûyî û nav û dengê te ketibûn nav meqamên bilûrvanan, têlên tenbûrvanan, stiranên şivanan û heta bi oldarên herêma me be di kûraniya şevan de wêneya bejina te ya zirav di xwewn û xeyalên xwe de bi bîr dihanîn.

Dema ez gihîştim gundê bavê te agir ji asîmanî dibariya. Careke din şerekî dijwar di navbera Ehreman û Hurmuz de dest pê kiribû, şîrmaqên gîr û xeza-ba xudayê zivistanê birûsk ji nav ewrên reş dipijiqandin, gurmegurma tavan bû, zîpik ji jor dibariyan. Mirina reş hema bi çend rojan li pêş hatina biharê xwaztibû te jî wek bûkekê li gel xwe bibe. Şêx û mele û feqiyan xwe li mala bavê te girtibûn, nivîşt li dû nivîştê dihat ni-

vîsandin, qurban li dû qurbanê dihat serjêkirin, yasîn li dû yasînê dihat xwendin û xortên êla we bédeng ma-bûn, evîndarên te stûxar li ber yezdanî digeriyan ku bila wan li şûna te pêşkêşî deryaya mirnê bike.

Rê nedan min da ku ez te derman bikim, bawer nebûn bi hêza min ya yezdanî û nehîştin ez pê li deririyê odeya te bikim. Heft roj û şevan ez bûm mêvanê mala bavê te û di şikestina şeva roja heştemîn de min xwe bi dizî xuşand odeya te. Giyanê te di binê lihêfê de di nav xuha sikranê de şil û pil bûbû, nalîneke zirav ji te dihat der û tu di navbera jiyîn û mirinê de bûyî.

Min tenê nav û dengê te bihîstibûn. Digotin tu ji pêriyan xweşiktirîn pêrî yî, ji kevokan bedewtirîn kevok î, ji xeza-lan sipehîtirîn xezal î; digotin tu berxa mala Qoço Begê yî, tu stêrka êla bavê xwe yî, tu girana li ber dilê daya xwe yî, tu serbilindiya xalanan î, tu hêviya her çardeh pismaman î, tu xemgîniya çar biran î. De min ê çawa rê bida vemirandina jiyana di giyanê te de, min ê çawa bihîştî ku canê te ji bedena te ya delal bête veqetandin?!

Di kûraniya şevê de diya te ya mest bûyî di nav pêlên xewê de wenda bûbû, findê şermok hêstir li kêleka te dibarandin û tu di hembêza bédengiyê de ber bi dawiya çemê jiyane diçûyî. Min lihêf ji ser te rakir, destek avêt bin serê te yê delal û bi destê din kirasê te ji te da-

nî; min destmala xwe xist nav ulbika avê û bi wê xuha li ser giyanê te zewa kir û min bi lêvên xwe bedena te ya horîyî ji eniyê ta tiliyên her du lingan maç kir. Û min li pêş giyanê te limêja evîndariyê kir, û min gote Yezdanî: Ey Xudayê gerdûna bêyî sînor, Tu dê vê şevê bikî ya dawîn ji zivistana mirinê, Tu dê vê berbangê bikî yekemîn berbanga rojên bihara jiyinê, Tu dê Roja pîroz îroj ji rojhelatê aso têxî xewanê û Tu dê Izrailê Mewtê ji Rojînê bi dûr xînf.

* * *

Û min lêvên xwe gîhandin lêvên hingivîn yên Rojînê û di germahiya wan de hest kir şopa mizgînê, û dema wê çavên xwe bi tirs vekirin, min gotê: Metirse ji min, ciwanê, metirse. Va ye min ji te re haniye nûçeya ferecê. Roj li hilatê ye, bihar di destpêkê de ye, dawiya mirina reş e.

Min her du çavên keça xilmaş ramûsandin û çûm der. Rojîna Qoço Begê roja din behsa xewnekê kiribû, gotibû melekekî ew maç kiriye û mizgîna hatina biharê daye. Dizanim, xelk tenê bi melean bawer e, ne bi çakmirovên pêkan. Wisa jî baş e. Temenê min penceh sal bûn, ez bavê sê ciwanan bûm û li gel ku di nav sînga min de dilekî ciwan hebû jî, min dizanbû rêyên qedera min û Rojînê dê di wê dem û şûnê de nebûna

yek: û erf û toreyên me kurdan û kur-
mamên di rê de, û zaroyên min, û xêza-
na min, û hîn bi ser de her du êlên me
ji heft bavan de jin nedabûn hev!

Divabû ez li şûneke din, di demeke
din de û di jiyaneke nû de rastî Rojînê
bihatama; û min gote Yezdanî: Ez ê ve-
gerim va planêta mirovan û ne miro-
van, ji bo xatirê Rojînê ez ê vegerim; û
ez dizanim ew ê jî vegere.

Min bi rêya Roja Pîroz gote Yezdanî:
Qedera min di jiyana yekem de di dest
Te de bû, lê di jiyana duyem de Tu dê
min û Rojînê bigihînê hev û din. Min
dizanibû ew roja dê bêt, min dizanibû

dê bêt. Panzdeh rojan li dû destpêka bi-
harê min xatir xwazt ji yên xwe, ji xêza-
na xwe beşandin tika kir. Û min na-
meyeke yekrêz bi rêya Şêx Ubeydullah
M. ji Rojînê re rê kir:

"Da ku tu bijt ez ê koç bikim, lê biza-
nibe ku em ê hev bibînin, Pêriya li ber
dîl giran."

Di heyva nîsanê de, li ser girekî nêzikî
çemê xabûrê, min xwe pêşkêşî birûske-
kê kir, wekî ku min ji bo xatirê Rojînê
soz dabû Ehremanî. Lê min dizanibû ez
ê vegerim. □

(1999)

Îstiqbal çi ye, Pêşeroj an Paşeroj e?

ROJEN BARNAS

Kurmanc li ser têgeha îstiqbal ê li hev nakin, di vê mijarê de jî di dubendiyê de ne: Hin jê dibêjin ku îstiqbal pêşeroj e, yên dinê dibêjin na îstiqbal paşeroj an paşeroj e.

Bi maneya îstiqbalê mîna gelek kesan ez jî gotina pêşerojê bi kar tînim. Bêguman gelek kes jî hene ku di dewsê de "paşeroj" bi kar tînin. Du gotinên bi temamî dijmane; pêş û paş.

Yên ku paşerojê bi kar tînin li gora xwe van sedeman berpêş dikin û dibêjin ku kurd dibêjin:

Gotinên pêşyan: Jê mebest ew e ku gotinên wan kesan in ku li pêşiya me hatine dinyayê û jîne. Hingê pêş an pêşî bihurî (mazî/passê) ye, bûrî nabe îstiqbal.

Pêşyên me: Bav û bapîrên me ne û bûrî (mazî) ne, çûne; ew nabin îstiqbal.

Li paşiya xwe bifikire (yanî li îstiqbala xwe bifikire).

Paşyên me: Yanî nevî û neviçirkên me (ku îstiqbala me) ne.

Rast e gelo? Ez wisa bi wî awayî nafikirim.

Di hemî tişt û têgehên (mefhûm) ku di hereketê de ne herwekî zuriyet, karwan, qefle, leşker, govend, garan, av û trê; aliyê pêşî aliyê wan î serîkêş e. Serîkêşê zuriyetê pêşiyê zuriyetê ye ku li gora me dibe bav û bapîr. Paşiya wan jî dûvik, dawî, xelefê wan e. Li vê derê pêşî (qebî-ûn) û paşî (axir/arka, ard) ye, ne ku yek mazî (geçmiş) û yek jî musteqbel e.

Gava ku meriv dibêje li paşiya xwe bifikire pê meriv dixwaze bibêje ku li paşiya

(dawî) emrê xwe bifikire; niha tu di ferehiyê de yî an li ser quwet û siheta xwe yî, ev rewşa xweş her tim wisa namîne, dibe ku di pey de bikevî tengasiyê, lewma li paşiya van rojan bifikire yanî bi tedbîr be. Yên ku dibêjin li paşiya xwe bifikire an Xwedê paşiya me bi xêr bigerîne, di dewsa paşiyê de gelek car dibêjin [axirê, sonî an songiya, taliya, dongiya, dawiya] emrê me û h.w.d. Ji van bêjeyan tu yek jî bi maneya îstiqbalê nayê.

Paşiyên me ku di maneya zarûk-nevî-nevîçirk de ye, di erebî de (eqeb) e, ne ku (qeb) e. Ew dûvajo an xelefên me yên zuriyetê ne. Lê îstiqbal ji bêjeya qebl (pêş) hatiye çêkirin. Meriv dibêje ku zarûkên milletekî îstiqbala wî millerî ye, lê ev nayê wê maneyê ku maneya îstiqbalê bi kurmancî zarûk e.

Li herêma me gava ku mezinekî dewletê dihat bajarekî; eşraf û xwendayên navser-ye yê ji dema padîşahî an paşatiyê mayî bi kurmancî digotin emê herin îstiqbala filan kes, xelkên sade jî dîsa bi kurmancî digotin emê herin pêşiya wî.

Ma tu neçûy pêşiya wî (axê/şêx/mîr/serok/dawetê/leşker) ? Ev her tim tê gotinê û jê jî mebest ew e ku ka ew kes çiyê îstiqbala kesê jê behskirî an ne. Serok an hezkiriyek we dê were balafirgeha bajarê we û hun dixwazin bi qewlê berê herin îstiqbala wî kesî, gelo hunê herin pêşiya wî an paşiya wî?

Di dewsa vê "îstiqbalê" de îro bi tirkî "karşılama" tê bikaranîn ku bi kurmancî-ya me "pêrgîn" e.

Di berbanga sibehê de demên limêjê yên wê rojê yên li pêşiya meriv (yên musteqbel) nîvro, esir, mexrib û îşa ne. Di esrê de êdî limêja mexrib û îşayê bi tenê li pêşiya meriv dimînin yanî musteqbel in, lê limêja nîvro û ya sibehê bihurîne, li paş meriv mane.

Baş e, ku pêş bûrî (mazi-geçmiş) be, pêşveçûn bi çi maneyê ye gelo? Çûyina ber bi îstiqbalê ve ye an ya ber bi bûrî (mazi-geçmiş) ve ye? Li gora mentiqâ wan kesên ku dibêjin "paşeroj" divê îstiqbal be, herwisa divê ku paşveçûn teqedum an tereqî (ileri) û pêşveçûn jî reci'î (gericilik) bûna. Lê di rastiye de ne wisa ye.

Paşeroja me perçezemanê me ye dawiya emrê me, ye axirê emrê me ye. Lê pêşeroja me ew perçezemanê ji niha heta paşerojê li pêşiya me ye, em di her gavî de ber pê diçin, li pêşiya me ye ku emê hê bibînin û bijîn, yanî îstiqbal e.

Em dîna xwe bidinê di vê mijarê de ka xwedî rêziman û ferheng çi dibêjin: Li gora Mîr Celadet paşroj; berdestik[yêdek], teserûf⁽¹⁾, li gora Elî Seydo Gewranî paşroj; teserûf (el-wefr), musteqbel⁽²⁾, li gora D. Îzolî paşeroj; îstiqbal, lê paşroj-mendî; teserûf⁽³⁾, li gora Salah Saadallah future; paşroj, pêşedem, dungî⁽⁴⁾, li gora Hejar paşeroj; lewe diwa, ayinde, rojanî diwayî⁽⁵⁾.

Ji vana ji Hejar û D. Îzolî pêve kes negotiye paşeroj, gotine paşroj. Ku paşeroj îstiqbal be paşrojmendî divê bibûna "xwedî-îstiqbalî", bi çi awayî dibe tesoruf têna-gihîjim.

Tesoruf a Mîr Celadet, tesorûf a (el-wefr) Elî Seydo Gewranî û paşrojmendî (!) ya D. Îzolî li hev dikin. Dûngî ya Salah Saadallah û rojanî diwayî ya Hejar jî li hev in. Lê çawa eynî gotin hem dibe tesorûf û hem jî musteqbel? An paşroj: îstiqbal û paşrojmendî jî tesorûf? Bi serê meriv nakeve. Ya jî "future" hem paşroj û hem jî pêşedem? Li vê derê paşdaniya [dem] û [roj] karê nîşandayina zeman/peryod dikin, ji aliyê maneyê ve tu cudayî di navbera pêşedem, pêşeroj, pêşezeman, pêşegav de tune; ya ku maneya sereke dide gotinê pêş- an paş- a wê ye.

Bi dîtina min paşroj an paşeroj ne tesorûf e û ne jî îstiqbal an musteqbel e, lêbelê bi xwe dawî/dongî/axir e û wek mecaz jî maneya tesorûf/zewade/zexîre an tedbîra ji bona rojên paşiyê bi xwe re tine.

Axir û îstiqbal an paşeroj û pêşeroj du têgehên gelek nêzikî hev in. Di jiyana rojane ya xelkê sade de bêtir axir, paşî, dawî, tê bikaranîn. Îstiqbal têgeheke fikrî/zanistî ye; bi dest nayê girtin û bi çav nayê dîtin, lêbelê têgehek e. Ev herdû biwêj axir û îstiqbal (paşeroj û pêşeroj) di hin cihan de mîna hev xuyan bikin û wisa bêne fehimkirin jî ne eynî tişt in. □

1. Emir Celadet Bedir Han & Roger Lescot, Kürtçe Grameri (Kurmanci Lehçesi), Institut Kurde De Paris - 1990.
2. Alî Seydo Alî Gewranî, Ferhenga Kurdî Nûjen, Şirket-el-Şerqel Ewset, Eman-1985.
3. D. Îzolî, Ferheng Kurdî-Tirkî, Kurdish Students Society in Europe, Den Haag -1987.
4. Salah Saadallah, Ferhenga Îngilîzî-Kurdî, Paris Kurdish Institute-Avesta, İstanbul-2000.
5. Hejar, Ferheng Kurdî-Farîsî, Soroush Press, Tehran-1989.

Li Nisêbînê Qeptan e û li Cizîrê heywan e!

MUSTAFA CIZÎRÎ

Kî dibêje dibe û kî dibêje nabe... Ava çemê Cizîra Botan bi vexwarinê xelas nabe; rez û tiriyeñ Omeriyan bi xwarina teyr û tilûran teva nabe. Belê belê dibe looo çawa nebe: wexta ku Bûka Mişk bêje ez ê xatûna ser textan bim û sîteleyên kolanan bibêjin em ê paşa û sultan bin. Ê ji xwe ew ê hinek derkevin ku li Nisêbînê qeptan bin û li Cizîrê jî heywan bin.

Gelî xwendevanan bi vê nivîsê ez dixwazim hinekî bala we bikişnim ser zimanê kurdî. Kambaxî û wêraniya ku em bi dest û lepan ketine nav û wextî têde xewr bibin, raxim ber çavan. Armanca min bi vê nivîsê ne ku ez pesnê hinekan bidim û yê mayin gunehbar bikim. Lê rastiya me çi be, em divê bibêjin. Ger em rastiya xwe nebînin û herdem li mahne û hecetan bigerin û bi zimanê xwe neaxivin, pêşeroja me weke netew dikeve xetereke mezin. Xaka Mezopotamya gelek xelk di nava xirbe û mezelên xwe ên kavilkirî de winda kirine. Şîn û girî wan bi paşde venagerîne û tirsê min ew e ku em jî di nava rêza xelkên windayî kevin. Divê hesasiyeta me di derbarê ziman de jî ên milletên li derdora me xurtir be. Ger em di vî warîde ne hesas û bi înat bin, dê çend pilik û pirtikên me yê ku mane jî ê li ber pêlên lehiya asimilasyonê di toto re derkevin.

Gelek caran hevalên ku bi kurdî dinivîsin li ser giringiya zimanê kurdî dikin hevar û gazî û dixwazin dengên xwe bigihînin siyasetmedarên kurd. Ew li ser giringiya ziman gewriya xwe ziwa dikin. Ez naxwazim tiştên ku wan hevalan di derbarê giringiya ziman de nivîsandine di vê nivîsê de dubare bikim. Ê zane ji xwe zane û ê nizane jî baqê nîskan e. Êh siyasetmedarên me jî, cerinan wek bersiv di derbarê zi-

man de ji bo dixwaşkirinê çend gotinên şekirpare wek bersiv bi tirkî dinivîstinin û carinan jî di axaftinên xwe de gotinên wek rojbaş, şevbaş, spas, heval yan jî kekê bikartînin. Li gora wan siyasetmedaran ev çend gotinên kurdî têra ku mirov siyaseta kurdî bike û welat jî pê rizgar bike heye... Aqilo xamo kundiro famo... ger zimanê kurdî li benda wan camêran bimîne ez bawer nakim em bigihêjin ku bi doxika kevçî jî bigirin...

Werhasil gotina zêde wek bilûra ber ga ye û pûç û vala ye. Ez zêde serê we neêşînim em bên ser çîroka qebtanê Nisêbînê. Li çaralîyên welatê me Nisêbînê û Cizîrê du bajarên navdar in. Mirov kare bêje ev herdu bajar hem cîran û hem jî destbirak in. Xelkê Nisêbînê û Cizîrê wek çêlkewên kundirekî ne. Li Nisêbînê serê mirovekî biêşe li Cizîrê destmal û kefi li serê wî digerînin. Secera wî kesî heta heft bavên karrin bixwînin. Rojên berxwadan û serhildanan himberiyê bi hev re dikin û hevdu diceribînin. Ev herdu bajar jî, xwedî taximên fitbolê ne ku carinan têne hemberî hevdu. Bi hev re bi gokê dileyizin. Rojekê ji rojan teximê Nisêbînê ê fitbolê li Cizîrê dibe mêvan ku bi hev re bi gokê bileyizin. Ma qebtanê leyistikvanên Nisêbînê kêmî siyasetmedarên me ye, bayê zimanê tirkî li serê wî jî xistiye. Qeptan ferman dide leyistikvanan da ku ew li Cizîrê bi kurdî neaxivin. Herçiqas leyistikvan dibêjin eman zeman em ê çawa li Cizîrê bi tirkî biaxivin, qeptan ji ser a xwe nayê xwar û fermana xwe bi paşde nagire. Leyistikvanên reben bêçare bi ya qebtanê xwe dikin. Li Cizîrê ji bo bêhnvedan û xwarinê teqimê Nisêbînê diçe restorandê. Garsonê restorandê bi zarekî xweş î kurdî bi xêrhatina qeptan û leyistikvanên wî dike. Ew dibêje.

– Hûn bi xêr hatine Cizîrê.

– Sagolin, teşekkür ederiz. (Hûn her hebin, sipas)

...

Her çiqas garson hewldide ku bi qeptên re bi kurdî biaxive lê qeptan jî bi înat bersiva wî bi tirkî dide. Dawiya dawî garson hêrs dibe û bi kurdî bangî hevalê xwe dike û dibêje

– Ka ji vî qebtanê diya xwe dirrrr... re xwarinê bîne!!

Û bi vî awayî bi navê heywanan leyistikvanên din jî binav dike. Qeptan û leyistikvanên xwe soromor li hevdu dinerin lê nikarin deng jî bikin. Mirovek ji xelkê Cizîrê ji garson re wiha dibêje.

– Eyb e şerm e, ev qeptan û leyistikvanên Nisêbînê ne. Tu çima wilo li wan dikî?

Garson:

– Ev ne qeptan û leyistikvan in. Bi eniya Mîr kim, ev tenê heywan in. □

Li ser çapa berhemên hunerî û kalîteya wan ya edebî çend peyv

N. ZAXURANÎ

Mîna ku baş tê zanîn, berhemên edebî / hunerî zehf kopleks î bi gelek alî ne. Ji ber ku her berhema hunerî xwedî form (şikil) û naverok e. Mirov dikare bi kurtî bibêje ku naveroka berhemên hunerî ji van fenomenên jêrîn tê meşandin:

Her berhema hunerî hinek karakterên bi reng civakî ji xwe re dike mijar. Hunermend van karakteran li gora bîr û bawerîya xwe ya civakî, felsefî, olî û dîroktî şirove dike û bi alîkarîya heyecana xwe ya hunerî ji nû ve diafirîne. Bêguman, berhema hunerî bi saya naveroka xwe ji aliyê hunermendî ve tê afirandin. Lê, bêguman, her naveroka berhemên hunerî di nav şax û perê forma xwe de bi xwîn û can dibe. Ji xwe, amanc ji formê ev e: bê kîjan uslûb û nezim di nav rapêçana berhema hunerî de ji aliyê nivîskarî ve hatine bikaranîn, bi xwe ye. Ji vê yekê wîrdetir, kîjan awayên vegotina hunerî di serpêhatina berhema hunerî de ji aliyê nivîskarî ve hatine bikaranîn, mirov bi saya forma berhema hunerî hîn dibe. Ji ber ku hunermend bi alîkarîya uslûbên xwe yên hunerî zimanê xwe bêtir bi rêk û pêk dike û bîr û bawerîyên xwe bi alîkarîya uslûbên xwe yên hunerî pêşkêşî xwendevanan dike, li ser wan bi awayekî erênî an jî bi awayekî neyênî bandorekê dideyne.

Ji xwe, mirov bi alîkarîya naverok û forma berhemên hunerî kalîteya berhemên hunerî destnîşan dike. Lê, mîna ku rind tê zanîn, nîrxê berhema hunerî bi saya tîraja xwe ya çapê jî ji aliyê hunermend û rexnegiran ve tê destnîşan kirin. Ev herdu pîvan - kalîte û çap - dibine bingeh ji bo nîrxandina berhemên hunerî.

Bi rastî jî, gava ku berhemên hunerî bi çapên mezin tên çap kirin, bêtir digihin

destê xwendevanan û ji aliyê gelek kesen ve têne xwendin. Bi saya vê yekê jî, berhemên hunerî zehfir di nava refên civakê de yên ji hev cuda têne belavkirin, bêtir gotûbêjên edebî / rexneyî li ser wan têne kirin, bi peyveke din diyaloga di navbera xwendevan û nivîskarî de bi saya rexnegir tê pêkanîn.

Lê nayê wê wateyê ku berhemên hunerî yên ku bi çapên biçûk hatine / têne çapkirin, ji aliyê gelek xwendevanan nayêne xwendin, an jî di nava civatê de nayêne naskirin. Bêguman di vî warî de pir nimûne hene ku mirov dikare bîne bîra xwe, lê bi ya min nimûna herî ber bi çav berhemên gorbihîştê Musa Anter in: Qimil û Birîna Reş. Digel ku çapên van berhemên Musa Anter biçûk bûn jî û hêzên dagirker astengî di warê hemû jiyane de derdixistin jî, ev berhemên wî di nava ronakbîr û civata me kurdan de hatin naskirin û ji aliyê gelek kesen ve hatin xwendin.

Lê, li himberî vê yekê, mirov dikare çî ji bo kalîta edebî bibêje. Ma gelo, gava çapa berhema hunerî mezin be, kalîta wê ya hunerî / edebî jî bi hêztir dibe? Ango çapa berhemên hunerî bandoreke erênî li ser kalîta edebî dideyne. Carcaran dibe ku weha be, lê zehf caran jî peywendiyên di navbera çapê û kalîta hunerî de bi berevajî tê xuyakirin, ango çiqaşî çapa berhema hunerî mezin be, ewqasî jî kalîta wê ya hunerî lewaztir dibe. Ji ber ku gelek romanên ku bi çapake biçûk hatine çapkirin, xwediyê kalîteyê mezin in.

Ji aliyê din ve jî, divê bê zanîn ku ev pevgirêdan an jî dijberîya di navbera çapê û kalîte de herdem mîna îro ne weha girîng bû. Lewra di serdemeke dîrokî yeke dûvdirêj de berhemên klasik yên hunerî - çî roman, çî poesî, çî çîrok û çî jî cureyên din yên edebî - di nava refên civatê de bi awayekî berferêh dihatin belavkirin, ji aliyê hemû refên civatê ve dihatin xwendin, rexnegiran serê xwe li ser wan diêşand. Bi gotineke din, ji wêjeyê dihate hezkirin, nixên edebî mîna berhemên giranbiha dihatin pejirandin, li wan mîna mal û mîlkê civatê dihate meyzandin. Bi rastî jî, gava ku haya mirovî ji sedsala hijdehan hebe, mirov dibîne bê vê prosesê li welatên ji hev cuda çawa dest pê kirîye. Li Îngilîstanê Dickens di vî warî de herî ber bi çav e. Dickens bi stîla xwe ya hunerî di nav civata ingilîzan de dewseke ku bi hêsanî nayê jibîrkin, danîye. Herweha li Fransayê hunermendên mîna Balzac û Zola bi saya kar û barê xwe yê hunerî bûne keseyatîyên navdar. Ji ber ku van nivîskaran serê xwe li ser pirsgirêkên serdema xwe yên civakî diêşandin. Bela vê yekê jî, ji aliyê piranîya kesên civatê ve dihatin hezkirin. Gava mirov ji wir awira xwe davêje Rûsya-yê, mirov dibîne ku edîbên mîna Tolstoy û Dovstoyevskî bi saya berhemên xwe yên hunerî di nav civata rûsan de navûdeng dane. Ev keseyatîyên wiha yên bi nav û deng ne bi tenê ji aliyê gelê rûs ve hatine hezkirin, herweha li seranserê cîhanê jî

alîyê edebîyathezan ve jî hatine hezkirin. Herweha, gava ku mirov ji welatê Tolstoy û Dostoyevskî radibe ser xwe û xwe digihîne Emerîka Yekgirtî, mirov dibîne ku nivîskarên mîna Steinbeck û Dreiser di nava gelê emerîkî de hatine naskirin û berhemên wan ji alîyê piranîya civatê ve hatine xwendin. Bêguman, ji bo ku pirsgirêk rindtir bê zelalkirin, mirov dikare di vî warî de hinek nimûneyan ji dîroka edebîyata me ya kevnar bide: Edîb û şairên mîna Melayê Cizîrî, Feqîyê Teyran û Ehmedê Xanî hema bibêje ji alîyê timamê gelê Kurdistanê ve têne naskirin, berhemên wan weke ayetên pîroz têne pejirandin, rêzeke mezin li keseyetîya wan tê girtin. Ji ber ku van şairan bi saya hunera xwe jiyana me kurdan hê bêtir xemilandine.

Lê di destpêka sedsala bîstan de ev meyl ber bi dawîya xwe ve çû. Di dawîya cenga cihanê ya yekê de li Fransayê meyleke nû hate pê. Li kêleke naturalîzmê tevgera edebî ya ekspresyonîzm şax û per da. Ji bilî ekspresyonîzmê tevgerên edebî yên mîna surrealîzm, dadaîzm, absurdîzm li vî welatî an jî li wî welatê din peyde bûn, kom û komik li dorbera wan gihane hev û li ser vî bingehî modernîzma ku tiştek jê nayê têgihîştin, hêşîn bûn. Vêca, mirov dikare bibêje ku di proseyekê weha de dijberîya di navbera kalîte û çapê de dest pê kir.

Wî çaxî, di demeke dûvdîrêj de, Parîs paytexta cihanê ya lîteratûrê bû. Dîyardeyên edebî yên ku li Parîsê dihatin pê, pêşî li Ewropaya, dûv re li Emerîka Yekgirtî û di pey re li seranserê cihanê bela dibûn. Bi saya vê belabûnê dîyardeyên edebî rengêkî globalî werdîgirtin.

Bêguman, îro bi saya teknîka nûjen înfòmasyonê rewş hatîye guhertin: vegotina edebî ya hingî cihê xwe daye filmên sînamê û televizyonê. Mîna ku tê zanîn, dîmenên filmên sînemê an jî yên televizyonê ji vegotina edebî bêtir bi rêk û pêk dikarin rastîya jiyana civakî digel dîyardeyên (fenomenên) wê raxînin ber çavên bîneran. Lê, bêguman bi ferqeke girîng: heçî televizyon û sînema ye, bi tenê bê dîyardeyên civakî çawa têne xuyakirin, weha wan pêşkêş dikin, lê himberî vê yekê, berhemên edebî dîyardeyên civakî bi gelek alî şirove dike, ango his û pêjnên wan digel tasawûr û remanên wan radixe ber çavan. Bela vê yekê jî, berhemên edebî bêtir xwedî îmkânên vegotinê ne. Ji ber ku mirovê hunermend xwe berdide nav xeyalên kûr û di nav van xeyalan de karakterên xwe ji nû ve diafirîne û bi alîkarîya vegotina xwe ya hunerî ya cerg û dilên wan ji nû ve vedibêje.

Di destpêka afirandina berhemên hunerî de mirov dikarîbû rastîya jiyana civakî digel xeml û xêza wê bi awayekî xwezayî vebêje. Pêwistîya mirov ji bo têgihîştina wê bi pisporîyêke bi taybet nebû. Mirov li gora têgihîştina xwe pirsgirêkên civatê - çî yên çîneyî, çî yên jinan, çî yên gundîyên hejar, çî yên ku ji ber civata îndustrîyê

dihatin holê û çî yênetewayî û navnetewayî - dinirxandin û bi vegotîneke hunerî pêşkêşî xwendevanan dikir. Ji xwe, gelek nivîskar di nava wan pirsgerêkên ku di rêzên jorîn de behsa wan hate kirin, mezin dibûn. Bela vê yekê jî, ji bo wan ne zehmet bû ku kar û barê xwe yê hunerî birêve bibin. Di vî warî de nimûna herî ber bi çav Yaşar Kemal e. Mîna ku tê zanîn, piraniya mijar û karakterên berhemên Yaşar Kemal serçavîyên xwe ji civata kiştûkalê ya Kurdistanê digirin. Ji ber ku Yaşar Kemal bi xwe jî zarokê civateke weha ye. Hê ew ji serdema zarokîya xwe ve di nav alozî û zehmetiya civata kiştûkalê de giha. Bela vê yekê jî, ew bû hostayê vegotina civata kiştûkalê.

Lê îro roj - heger ku ne li welatê me be jî - rewş cuda ye. Lewra, ji bo ku mirov bikaribe ji nav aloziya rewşê derbikeve, divê ku mirov rojnamevanekî bikêrhatî pîspor be, da ku mirov bikaribe rewşa civata nûjen ji kar û barê xwe yê hunerî - çî roman, çî çîrok û êd. - re bike mijar. Nimûne: ji bo ku mirov mîna nivîskarekî çalak bikaribe rewşa îro ya li Tirkîyê û li bakurê welêt bi zimanê romanê vebêje, divê ku mirov parîkî li ser pirsgerêkên ku Komara Tirkîyê dixin nava krîzên eborî û politîkî de pîspor be. Ji vê yekê wîrdetir, divê ku haya mirovî ji nakokîyên di navbera grûbên desthilatdar de hebe: bê komên desthilatdar ji bo çî li dijberî hev çalakîyên dijwar li dar dixin. Ma gelo ev kom ji bo demokrasîyê di pêşîra hevdu de ne, an jî ji bo kar û barê xwe yê talanê li himberî hev keft û leftê dikin? Biqasî ku tê xuyakirin, komên çetewarî û mafyawarî dewlet li hev parve kirine, wey li wî ku bikaribe dewletê ji bo kar û barê xwe yê bi qirêjî bi kar bîne. Ji xwe, mîna ku tê zanîn li ser gelê Kurdistanê teroreke bêhempa tê birêvebirin. Hingî ewqasî destgehên dewletê bi îdeolojiya kemalîzmê hatine birêxistin, êdî hew mafê gelê Kurdistanê yê bi reng netewî, civakî, mirovayetî û demokratîkî dipejirînin.

Lê îro biqasî ku ji çapamanîya tirkî tê fêhmkirin, karmendên çapamanîyê naxwazin serê xwe bi pirsgerêkên girîng yê civata Tirkîyê re biêşênin. Ji ber ku piraniya wan serê wan di alifê dewletê de ye, ango bi awayekî organîk bi dewletê ve girêdayî ne.

Ji aliyê din ve jî, mirov nikare tixûban di navbera çapên biçûk û çapên mezin de deyne, herweha mirov nikare sînorên di navbera kalîta edebî ya rind de û kalîta edebî ya qels de tu sînorên dîyar rakêşe, ji ber ku sînorên di navbera wan de weha ne dîyar û zelal in.

Bi qasî ku tê zanîn, Kerstîn Ekman nivîskareke swêdî ya mezin e, bi xwezayî xwendevanên wê pir in, ango berhemên wê ji aliyê gelek xwendekaran ve têne xwendin. Herweha Jan Guillou jî gelek berhemên ku mijarên polîtîkî ji xwe re dikin

mijar, nivîsandine. Vêca, heger ku mirov bi awireke edebî li berhemên van herdu nivîskarên swêdî binere, ma mirov dikare berhemên Jan Guillou bi yên Kerstîn Ekman re muqayese bike? Lê her sê romanên wî yên dawî ku serdema sedsala 1100 yan ji xwe re dikin mijar, divê ku mirov çawa binirxîne. Bêguman, divê ku mirov mîna rexnegir parîkî bikaribe li ser bîponije.

Baş e, li ba me kurdan rewş çawa ye. Çap û kalîta berhemên ku ji aliyê nivîskarên me kurdan ve têne afirandin, di çi rewşê de ne. Di destê pêşî de divê bê gotin ku mirov ji ber çend sedeman nikare çapa berhemên nivîskarên me bi çapa berhemên nivîskarên biyanî re muqayese bike. Hoya yekê: mîna ku tê zanîn, welatê me hê bindest û perçekirî ye. Pîkolîya hêzên dagirker tu mecalê nade nivîskarên me ku bikaribin kar û barê xwe di nav aramîyê de birêve bibin. Sedema diduyan: Nivîskarên me ji aliyê madî ve lewaz in, angû hêzên me yên sîyasî di warê madî û manewî de piştgirîya nivîskarê me nakin, da ku nivîskarên me bikaribin bi awayekî profesyonel kar û barê xwe birêve bibin. Hoya sîsîyan: Bela ku civata me paşketî ye, kultura xwendevantîyê di nava gelê me de weha ne bi hêz û bi rexbet e. Hoya çaran: Ji ber çavsortîya hêzên dagirker berhemên ku ji aliyê nivîskarên me têne nivîsandin, di nava gel de nayêne belavkirin, angû kanalên belavkirinê ji aliyê hêzên dagirker ve têne xitimandin. Hoya pêncan: piranîya nivîskarên me li sergomê berhemên xwe çap dikin, bela vê yekê jî belavkirina berhemê wan - çi li welêt û çi jî li derveyî welêt - hê diwartir dibe. Ji ber van sedeman, piranîya çapên nivîskarên me kurdan biçûk in. Ji ber vê yekê jî hindik û bi xisar têne firotin, angû nivîskarên me nikarin kar û barên xwe bi rê bixin, xwe bi xwe xwedî bikin. Bela vê yekê jî kar û barê çandî li welatê me bi awayekî sistematîkî nayê lidarxistin. Ji bo serrastkirina vê kêmanîyê hevî dikim ku dê ronakbîr î sîyasetvanên me li gora rewşa îro plan û porojeyên xwe li dar bixînin da ku çanda me jî weke ya welatên din li ser dînamîkên civata me geş bibe. □

Stokholm, 22 / 04 / 01

Bavo televizyonê neşikîne wê bide min!

SERKAN BIRÛSK

Hinek kes li derûdora mirov henin, Hew bi rastî jî, pir bê rehm, dilkevir, dilrejî û isma henûniyê di dilê wan de tuneye. Ger tu hestên van mirovan di formekê de bi gewd bikî, ew ê ji madena herî hişk, ku elmas e, bixwe. Bi gotinek din, ê ji wî çiyayê qeşayê, ku keştiya Tîtanîkê perçeperçe kir jî, pîr cemidîtir û hişkîr be.

Îca mixabin ku gelek çaran ji van kesên bi vî rengî re li hevdu tê. Ev mirov, ji bo demek kurt be jî, dibin xwedî desthilatdarî. Ew di vê demê de şîrê ku xelkê ji çîçîkên diyênxwe bi bêminetî mêtine di pozên alemê re tînin xwarê.

Ez nûxurîyê malê bûm. Min sefa çaran ya dibistana serate dixwend. Tevî ku nivê karên malê hîna di wî temenê biçûk de katibûn stûyê min jî, dersên min ne xerab û ne jî pîr-pîr baş bûn, bi gotineke din ez şagirtekî baş bûm. Mamostê min yên ku bi rewşa min di-

zanîbû, wî timî nav di min de dida. Bi vî awayî wî ez li xwendinê sor dikirim. Dayika min jî gelekî ji ber min serbilind bû.

Ew serê şeş salan bû ku bavê min li Erebiştana Sudî dixebitî. Du salên pêşt wî hinek pere bi riya hevalekî xwe ji me re şandibû. Li gorî pîvanên demê pereyekî baş bû. Me bi wan pereyan malek li bajêr kiribû û lazimiyên xwê yên salê jî danîbûn. Mala me pir mezin bû. Em di du odeyan de bi cî bûbûn û du odeyên din jî me bi kirê dabûn merivekî diya min. Min jî li bajêr dest bi dibistanê kiribû. Du salên pêşt rewşa me baş bû.

Sala sisêyan bavê min pereyên me li ser navê pismamekî xwe şandibû û bi vî awayî semyantiya me jî ketibû destê wî. Ji wê rojê û pê de despêka dawîya rehetîya me dest pê kiribû. Pismamê bavê min berî me bi deh salan koçî bajêr ki-

ribû. Wî hemû salên xwe ên li bajêr bi hemalîya li halê derbaskiribûn. Piştî ku bavê min ew li ser serê me kiribû semyan êdî wî dev ji hemalîyê berdabû û li heman hala ku çermê pišta wî ji ber barên giran mîna tertan qalind bûbû, dest bi bazirganiyê kiribû. Wî birayê xwe yê li gund anîbû û di koxemala xwe de bi cî kiribû. Ew bi xwe jî ketibû şûna kirêciyê me. Bi vî awayî kirêya me jî ji destê me çûbû.

Çar zarokên Çetoyê pismamê bavê min hebûn. Yek ji wan keçik bû yê din jî kurik bûn. Serdarê kurê wî yê mezin bi salekê ji min mestir bû. Ew diçû sefa pêncan. Ev cara pêşî bû ku min ê ev pisêpismamê xwe nas kiribûya. Hebûna merivekî min li heman dibistanê gelekî baş bû. Êdî paşmêrekî min jî çêbûbû. Me li dibistanê xweyîti li hev dikir û me hev digirt...

Bavê min ji me re bi hecacekî gundiye xwe re televizyoneke biçûk şandibû. Ji hecî re dibêje tu ê vê televizyonê bidî zarokan. Hecî televizyonê dide pismamê bavê min. Rojekê ez û Serdar ji dibistanê dihatin, hîna em negihîştibûn hewşê birayê Serdar yê helî biçûk, bi kêf û eşq ji malê qêriyabû:

– Bavê min ji min re televizyonek kiriyê.

Berî ku ez biçim malê ez rast çûbûm cem mala wan. Jixwe salon di navbera me û wan de hebû. Min cara pêşî destê xwe dida televizyonekê. Ew aleta ku

mirov di nava wê de hebûn. Min ê êdî li filîman temaşe bikira. Ez zû hatibûm malê. Min mizgînî dabû diya xwe. Diya min erza min şikenandibû. Piştî ku min xwarina xwe xwaribû, min rahiştibû termûzê cemedê û ez di derî re pekiyabûm. Çawa be televizyon dereng vedibû. Heta wê demê min ê hemû cemedên xwe bifirota û ez ê bihatama malê. Wê rojê ez bikêf çûbûm kar û min ji hemû rojan bêtir bi kêfxweşî gotibû:

– Werin bûzê.

Ev serê çend mehan bû ku min dest bi vî karî kiribû. Rewşa me di bin semyantiya pismamê bavo de pir xerab bûbû. Li gorî ku wî digot bavê me êdî nema mîna berê pere dişandin. Tiştikê ku dişand jî ji xwe wî dida me. Her ku diçû rewşa me ya aborî qelstir dibû. Tevî ku me mesrefa xwe ji sedî pêncî jî kêm kiribû, dîsa jî me nedikarî em ser û binê mehan li hev derxînin. Lewma jî min dest bi firotina cemedê kiribû.

Roja pêşî me tevî cîranên xwe li televizyona pismamê bavo bi azadî temaşe kiribû. televizyona reş û spî em hemû bi xwe ve girêdabûn. Heta ku hatibû girtin em ji ber ranebûbûn. Çend rojên din jî me bê seravde lê temaşe kiribû. Lê her ku çûbû xewa Çeto zûtir hatibû. Hema ku me dida derî, ew bi zarokên xwe de dixeyidî, wî ji wan re digot:

– Hûn divê dersên xwe çêkin û zû razên. televizyon jî gelekî germ bûye, ew ê niha biteqe. Ka cîyê min deynin ez ê

razim. Wî nivînên xwe li ber televizyone datanî û lempe jî vedimirand.

Em piraniya caran ji ber derî bi dilekî hêrsbûyî û şikestî vedigeriyan malê. Piştî demekê me ferqkiribû ku xewa wî mîna ya mirîşkê ye. Hema ku dikeve nava nivînan ew di xew re diçe. Piştî re zarokên wî carek din televizyon pêdixistin. Me jî xwe hêdîka di ber derî re dişexitand hundir. Ev demeke baş bû. Bê ku em gotinên bi giraniya debûzên polayî li ser dilê xwe yê biçûk bibihîzîn, me ji xwe re li televizyonê temaşe kiribû. Lê piştî re Çeto ev yek ferq kiribû. Çend caran ew şiyarbûbû. Em li wir dîtibûn. Her carê wî televizyon digirt û berdida me. Em bi qiriktalî û bi çavên tije hêsir ji mala wî derdiketin û bi dilşikestî bi ser rebena diya xwe de vedigeriyan. Piştî çend carên bi vî rengî, dayika min çûyina mala wan li me qedexe kiribû. Êdî Serdarê kurê wî ji min re li dibistanê behsa fîltman dikir. Ev rewşa han, heta ku min çareseriyêke bi xeter peyda kiribû domandibû.

Mîna ku min got di navbera me û wan de saloneke fireh hebû. Deriyên malên me vedibûn heman salonê. Lê piştî dewlemendbûn û bi taybetî jî, peydabûna televizyonê, Çeto ew deriyê xwe yê vedibû salona hevbeş betal kiribû. Li şûna wî deriyê deriyekî din vekiribû. Vî deriyê nû riya me ji binî ji ser hev qut kiribû. Êdî ne riya me bi mala wan diket û ne ya wan bi mala me di-

ket. Bi tenê carinan xatuna wî dihat serdana dayika min...

Me jî ew salona fireh ji xwe re mîna embarê bikaranîbû. Me qutik û hejikên xwe yên zivistanê jî li ber wî deriyê betalkirî rêz kiribûn. Lê salon têra xwe fireh bû. Carinan min û birayê xwe yê bi dû serê min de, me ew salon mîna shehaya futbolê bikar dianî. Xweş tê bîra min, min carekê pêhneke bi hêz li topê dabû. Top bi wê xurtiyê li binê zikê hêwanê ketibû û dûv re jî, ji zemîne pengizibû û li ser rêza qutikan sekinîbû. Ez ji bo daxistina topê bi xar hilkişiyabûm ser wan qutikan, ha wê demê min ew gula ku rîrêjên ampulê tere derdiketin û didan hejikan dîtibû. Hema min xwe melisandibû. Min di dilê xwe de gotibû xêra Xwedê ye. Min destên xwe ji kêfan re firkanîbûn. Ne jixwe! dengê televizyonê jî dihate min. Ma çî ji vê xweştir hebû!!!. Hema min bi bédengî xwe berepaş berdabû xwarê. Lê min qet ji birayê xwe re behs nekiribû.

Êdî hema piştî şivê min xwe didizî û ez diçûm û min bi bêminetî li televizyonê temaşe dikir. Êdî ez ji sergiraniya pismamê xwe jî rizgar bûbûm. Heta têbîra min carekê pismamê min xwestibû ji min re behsa filmekî bike, min gotibû ne hewce ye. Serdar bi ecêbmayî li min temaşe kiribû.

Lê ez divê bêjim ku birayê min Dilêr ji binî ji televizyonê qut bûbû. Çend caran Dilêr xwestibû digel min derkeve lê

ez bi dijarî pê de xeyidibûm.

– Tu ê bêyî ku? Ez û hevalên xwe em ê herin bigerin. Tu li malê li cem dayê û Şîlanê bimîne. Dibe ku ez hinekî dereng vegerim.

Dayê li vir gotina min dibirî:

– Tu nabî dereng bimînî. Kurê min hezar qede û belên dunyayê hene. Zêde dûr neçe û dereng jî nemîne. Dilêr tu nikarî herî. Şev e.

Ez bi vî awayî ji Dilêr rizgar dibûm. Vê rehetiyê heta ku Dilêr carekê ez bi bêhemdî li ser rêza qutikan dîtibûm, berdewam kiribû. Heta wê kêlikê jî, rewşa min pir baş bû? Çi bû piştî vê keşfa bêhemdî bûbû. Ew hema wilo bê his bi dîwarê ji qutikan ve hilpirikî bû jor. Dîna min dîtibû, ew li pişt min e û çawa bi qutikan ve hildikişê jor. Ez pê de xeyidibûm lê fêde nekiribû. Min newêrbû dengê xwe jî bilind bikira. Ji neçarî min alîkariya wî kiribû. Ew hilkişiyabû cem min.

Ji ber ku kuna di derî de pir teng bû, diviyabû me bi dorê li televizyonê temaşê bikira. Wekî din jî em herdû bi hev re li ser dîwarê ji qutikan bi cî nedibûn. Jixwe ya ku helî zêde ez ditirsandim û heta bûbû sebeb ku ez ji birayê xwe re behsa vê keşfa xwe nekim jî, talûka ji dîwarê qutikan bû. Ev xeter bû ku dawiya dawî di serê min re derketibû.

Wek niha li ber çavê min e, ew dema ku me bi dorê li flîmê reş û sipî ku ba-

beta wê li ser bavekî serxweş bû, temaşê dikir. Bavê malê yekî eraqvxewur û to-laz bû. Kurekî wî yê heşt–nehsalî hebû. Ew bi nexweşiyê giran ketibû. Dayika wî bi dizî hinek pere dabûn aliyekî da kurê xwe xweş bike. Lê bavê lêwik rojekê bi ser peran vedibe û heta sibehê di binê perên ku dayika lawik bi mehan ji devê xwe biribû de bang dide. Jinik pê hesiyabû. Hema çenemene nekiribû û xwe mîna mirîşkek kurkkekî qij kiribû ser çavê mêrê xwe. Bi qijîniya pîrekê re birayê min xwe bi paş de avêtibû. Pê re jî xurîniya qutikan û hewara min û birayê min tevlihev bûbû û li nava wê hêwana fireh belav bû. Ji ber ku ez şipiya bûm min xwe çem kiribû. Ez di bin qutikan de nemabûm. Ez birîndar nebûbûm. Tenê dest û çokên min hinekî zelicibûn û hew. Yanî tu birînen xedar yên fizikî li laşê min tûnebûn. Lê birayê min pir êşiyabû. Bi gotina dayê: "derîkê me hatibû girtin".

Dilêr dibinê qutikan de mabû. Dema dayê ew nehişî ji binê qutikan deranîbû, wê ew pîjê di çavê lêwik yê çepê de jî, dîtibû. Dayê hema dikir hewar û digiriya. Ez mîna pûtekî şipiya sekinîbûm. Min nema karîbû bimeşim, bigirîm û ne jî bilivim. Heta ku dayê engîşkek li nava serê min dabû. Hîna nû ez mîna miriyekî ruhpehatî bûbûm. Dayê Dilêr dabû ber himbêza xwe û di derî re derketibû. Birayê min bi teqsiya cîranê me avêtibûn nexweşxaneyê.

Ez wê şevê bi tenê li ber xuşka xwe ya biçûk mabûm. Min bizor û heft bele-yan Şîlan razandibû. Piştî razana keçikê tirsêk xedar li min peyda bûbû. Ew sur-êtê bi xwîn yê Dilêr ji ber çavên min neçûbû.

Mirin.

Ve meşumê pêlên cemidî yên lertzê li nava bedena min ya biçûk radikirin. Min êdî nema wêribû çavên xwe bigir- ta. Lê xewê zora hişê min biribû. Heta ku ez bi qêrînekê veciniqîm. Bi qêrî- nê re ez nehişî ji nava nivînên xwe pekiya- bûm û li ber pencereyê şîpê sekinîbûm. Min ji nişkê de kurpekurpa dilê xwe bi- hîstibû. Mûyên laşên min hemû wisa gj bûbûn. Tevzînok li min rabûbûn. Hêlek min diqefilî û ya didin ji german diperitî.

Dema wî dengê nediyar ez ji nava ni- vînan rakiribûm û ez nehişî ber pence- reyê ve kişandibûm, êdî terîşên sipî ke- tibûn ezmên. Dunya gewrikî bûbû. Ji pişta çiyayê li raserî min sorîyeke ji ren- gê pêtên agir rengê xwe li ezmên hêdî hêdî vedida û her ku diçû ewrên gewri- kî jî didan ber xwe. Ewr li ber çavên min mîna dêzên ji pembo dişewitîn. Pêta agir li ezmanê gewrikî belav dibû û stêrk yeko yeko dirijandin.

Stêrk ji konên xwe sor dikirin. Ew mîna berikên topan bi ser ewran de ba- rîyan.

Bayê ku li serê sipîndaran diket çixe- çîxa çûkên çavlixew hildigirt û bi pes-

teke mezin li cama min hukum dikir. Bayê bang li min dikir. Piştî vemirandi- na her pêleke xurt dengê straneke bi şîn ku ji nava lêvên pîreke porkur derdiket, xwe bi zorê digîhand kerika guhê min. Bi hatina pêleke din pîr ji ber çavên min winda dibû lê dengê wê bi berde- wam ji guhên min nediket. Her ku çû- bû ez ji lêdana dilê xwe sil bûbûm. Min pê re jî di qurmên mijankên xwe de derbûna kaniyekê hîs kiribû. Bêdengi- yek li xweristê peyda bûbû.

Ha wê demê min di cama ku ji nefesa min hilm girtibû re, termê birayê xwe dîtibû. Ew di nava kefenekî sipî de bi jor ve difriya. Wî destê xwe dirêjî min kiribû. Tiştêk digot. Lê deng nedihate min. Çavên min hema wisa beloq ma- bûn. Her ku çûbû pêlên tirsê hîn xurt- tir û bi hêztir li dilê min yê biçûk belav bûbûn. Ji binê kortala piyên min heta bi pişta stûyê min û ji wir jî heta bi tayê porê serê min, tofana tevzînokan li ben- da min rabûbû. Min hêdî hêdî hîs dikir ku çokên min nema karin xwe li ber gi- raniya bedena min bigirin. Min bi awa- yekî bêhemdî herdû destên xwe danî- bûn ser keviya pencereyê da ku ez jê hê- zê werbigirim û giraniya li ser kabokên xwe siviktir bikim. Lê destên min ji ke- viyê negirtibûn. Ew mîna du rêsiyan ji keviya pencereyê bi xişênî li çokên min ketibûn. Min serê xwe bilind kiribû, da ku ez şopa birayê xwe bibînim. Heta ez serpişt li erdê ketibûm û çavên min tarî

bûbûn jî, min çavên xwe li ezmên gerandibû.

Dotira rojê ez pêhesiyabûm ku çavekî birayê min derketiye. Wê Dilêr ji wê rojê û pê de bi çavekî ba. Ew zilamê ku xar di çavê wî de bû, hate bîra min. Kizînî ji dilê min bilind bûbû.

Dayê çavên xwe girtibûn û devê xwe vekiribû. Çi dihate ber devê wê, wê ji min û bavo û malbata bavo re rêz kiribû.

Dayê, hema wê rojê xeber bi yekî gundiyê me re ji bavo re şandibû. Hîna me paçê li ser çavê Dilêr venekiribû bavo xwe gihandibû malê. Dema bavo birayê min di wî halî de dîtibû û tiştê ku pisê pismamê wî anîbû serê me, ji dayê û ji cîranan bihîstibû, ew dîn bûbû. Çavên wî ji hêrzan mîna pizotên êgir sor bûbûn, damarên eniya wî bel bûbûn, ew lal bûbû û ricifî bû. Wî hema ji nav wan qutikan rahiştibû sîxekî û heta Xwedê qewet dabûyê, wî ew sîxê bi gincir daweşandibû nivê serê Çeto. Baş bû, ku Çeto serê xwe bialiyekî kiribû. Dar li sermilê wî ketibû. Çeto li hêwanê dirêj bûbû. Dû re jî bavo ketibû mala wî û hemû firaxên wî avêtibûn derve. Min û dayê kiribû û nekiribû, me nikarîbû, em bavo haş bikin. Giriye wan zarokan hîna jî di guhê min de ye. Baş tê bîra min, ez rûniştibûm û têra xwe bi halê birayê xwe û wan zarokan giriyabûm. Dengê Dilêr dihate min”:

– Bavo televizyonê neşikîne wê bide min. □

Li ser nivîskariyê

FIRAT CEWERÎ

Rast e ku kitêb zikê mirov têr nake, lê serê mirov têr dike. Seriyekî têr jî dikare zik têr bike.

*

Nivîskarî nexweşiyek e, ji nexweşiyê jî wêdetir wek vîrusekê ye, di hemû laşê mirov de digere û heta mirinê dev ji mirov bernade.

*

Hin hene xwe bi nivîsandina kurdî qure dikin, nivîsandina kurdî jî hin kesan qure dike, lê yên ne xwendevan quretiyê li herdu aliyên jî dike.

*

Gava min nivîsand min bi zimanê diya xwe nivîsand, lê diya min nizane bi zimanê xwe bixwîne.

*

Hin kes hene dibêjin, xwezî ez nebûma nivîskar, ji wan weye ku bûne nivîskar.

Hin hene pir dixwînin lê nanivîsînin, hin jî hene naxwînin lê pir dinivîsînin. Yên ku pir dixwînin hinekî binivîsandina, yên ku pir dinivîsînin jî hinekî bixwendina wê îro edebiyat di qonaxeke din de bûya.

*

Hin hene baş dinivîsînin lê nizanin bipeyivin; hin jî hene baş dipeyivin lê nizanin binivîsînin.

*

Heger min nivîskar bi rabûn û rûniştin û bi tevgerên wan nedîtina min ê bigota ew pêxember in, lê dibêjin pêxember jî wek nivîskaran bûn.

*

Xwendina edebiyatê carinan bi mirov xweş tê, carinan jî li mirov xweş tê.

*

Hin nivîskar bi kitêbên biçûk mezin dibin, hin nivîskar jî hene bi kitêbên mezin biçûk dibin.

*

Nivîskarî hene dixwazin kirasê siyasê li edebiyatê bikin, gava ew kiras li edebiyatê nayê vêca dienirin.

*

Dibêjin "mîrov deh salan tenekan bitewîne mirov ê bibe sobeciyeke baş", heger nivîskarî wek tewandina tenekan bûya wê niha hejmara nivîskarên me yên baş pir bûna.

Carinan yên bêdebe edebiyata herî bedew dinivîsîn.

*

Nivîskarî hunerek e, huner dayineke Xwedê ye, Xwedê wê zû bi zû nade herkesî.

*

Nivîskarên baş ne ew in yên ku zêde derewan dikin an jî bi tenê rastiye dibêjin; nivîskarên baş ew in yên ku kêr derewan dikin û rastiye ne wek rastiye dibêjin.

*

Hin nivîskar dibêjin min di bîst salan de bi zorê kitêbek nivîsand. Ew tiralî û bêkêriya xwe mîna marîfetekê dibînin.

*

Rast e ku nivîskarî xweşiyê dide mirov, lê kes behsa êşa nivîskariyê nake.

*

Hin ji kurdan bi daran, hin bi tivingan, hin jî bi qeleman radibin hev, hemû jî şerê birakujiyê ye.

Kürt edebiyatında uzun bir soluk: NÜDEM

Kürt edebiyat tarihinde, en azından Kuzey Kürdistan'da, yaşamını uzun süre sürdürebilmiş çok az edebî dergi vardır. Hawar, Ronahi, Roja Nû gibi yurtdışında çıkmış dergileri bir yana bırakırsak edebiyat dergilerinin çoğu ya siyasi baskı ve istikrarsızlıktan, ya da ekonomik nedenlerle,

yayınlandıktan kısa bir süre sonra yayınlarına son vermek zorunda kalmışlardır.

Nüdem, uzun süre yaşamını sürdürmeyi başarabilmiş, uzun soluklu bir Kürt edebiyat dergisi. Genel yayın yönetmenliğini, öykü yazarı, Fırat Cewerî'nin yaptığı dergi 1992'de yayın yaşamına başladı. Önceleri periyodsuz çıkan dergi, daha sonraları 3 aylık periyodlarla yayın yaşamını sürdürdü. Derginin son ve 14. sayısı Yaz-1995 tarihini taşıyor. Dergi, İsveç'in başkenti Stockholm'de ve bütünü Kürtçe olarak çıkmakta. Derginin dili ağırlıklı olarak Kurmancî olmakla birlikte her sayıda Dimilî ve Soranî lehçelerinde de yazılara yer verilmekte. Değişik sayılarda bu oranın altına ya da üstüne çıkılmışsa da dergi genelde 114 sayfadan oluşmakta. Dergide ağır basan her ne kadar öykü ise: de hemen hemen aynı ağırlıkta şiir ve araştırma-inceleme yazılarına, geniş röportajlara da yer verilmekte. Başlangıçta öyle

Nüdem, önemli Kürt kültür dergilerinden biri.

olmasa da, bir kaç sayıdan sonra, dergi, çok zengin bir yazar kadrosuna ulaşmış durumda.

Nüdem, herhangi bir siyasi çizgiye yanaşmamaya özel bir özen gösteriyor. Nüdem'in yazar kadrosunda her düşünceden insana rastalamak mümkün. Hepsini bir araya getiren ise, ortak uğraşları olan edebiyat. Derginin yazar kadrosuna ve dergide yazanlara baktığımızda ortaya çok zengin bir tablo çıkıyor. Kimler yok ki: Fırat Cewerî, Rojen Barnas, Zeynel Abidin Zınar, Şahinê B. Sorekli, Mustafa Düzgün, Tosinê Reşid, Mervanê Keleş, Haviz Qazî, Şerefxan Cizirî, Xelîl Duhokî, H. Kılıç, Faruk Yakûb, Bareş Batte, Mihemed Eîfî Huseynî, Hussên Hebeş, Arjen Arî, Koyo Berz, Ehmed Huseynî, Rohat, Hesenê Metê, Eskerê Boyık, Fêrikê Usiv, D. Mêqerî, Mueyed Teyib, Fazil Umer Salih, Mihem Himbêlij, Revdar Mızûrî ve diğerleri...

Nudem Yayınevi de var

Nüdem daha sonraları, yazarlarının ürünlerini kitaplaştırmak, eskiden çıkan kitapları yeniden basmak ve diğer dillerden kitapları Kürtçe'ye kazandırmak için bir de aynı isimle bir de yayınevi kurmuş ve şu ana kadar 13 kitap yayınlamış bulunuyor. Önümüzdeki dönemde Nüdem-Werger (Nudem-Çeviri) gibi yeni bir projesi var. Nüdem'in en önemli eksikliği ise, sadece kitap tanıtımına sayfa ayırmaları, yani dergide edebî analizlere, eleştirilere pek fazla eğilmemeleri olarak belirtilebilir. Onu da gerçekleştirmelerini diliyorum.

• Sonuç olarak, Nudem ve onun gibi dergiler, edebiyata profesyonel yaklaşım gösteren dergiler, Kürt edebiyatının gelişiminde birer köşe taşlarıdır ve Kürt edebiyatına çok şey katmaktadır. Daha da uzun bir soluk, daha uzun yıllara diyorum. Derginin adresi: Termov, 52 2tr. 17577 Jarfalla-Sweden Tel ve Fax: 8-583 564 68

♦ CAN GÜLŞENOĞLU / FRANKFURT

Yeni Politika
Nummer: 91, 13 Juli 1995

Dîsa got, şanê wî pîroz be (ji dengê tîpa elîfê: Z=A)

MELE EHMEDÊ ZIVINGÎ

Serê zulfa te bi kullabê du'a
Hate destê mi bi cellabê du'a

Kullab: Hesinek e yan jî darekî sergopal e ku tişt pê têne kişandin.

Cellab: Yê ku pir dikşîne, dibe ku mebest pê ew kewê ku di rikêbê de dixwîne û yên kovî dikîşîne ser dafikê be.

Bi kurtî: Bêguman serê gulangê te bi alîkarîya wî hesinê sergopal û wî xweşkêşî gihîşte destê min.

Encama maneyê: Ey dildara min serhêlên gulangên te bi saya serê wan duayê ku mîna gopalê hesin tiştan bi ser xwe ve dikîşîne, yan jî mîna wî teyrê ku nêçîrê dikîşîne ser dafê û digihîşîne destê min. Ev li gor maneya "cellab" ya duyemîn e, yan jî bi saya wan duayên xweşkêş ew wan dikîşîne û digihîşîne destê min. "Cellabê du'a" bi "kullabê du'a" ve hatiye gihandin; lê gihanek nihênîye.

Sofiyê xelwenuşîn* bêne sicûd,
Herdu birhên te ne mîhrabê du'a

Bi kurtî: Birûyên te di dema serdanîné (secdeyê) de mîhraba wan sofiyên pe-restgehê yên xelwenuşîn (çilekêş) in

Encama maneyê: Ew sofîyê di çilekêşgehê de gava ku îbadet dikin û diçin sec-deyê, ew tên pêşberî wan birûyên te yên weke mîhrabê zarî û duayên xwe dikin û berê wan her li wan birûyên kevanokî ye. Ji xwe diyar ku birû ji bo delalî yê bi mîhrabê hatîye şibihandin.

'Erzî kê dê bikirim sûretê hal,
ku tu yî qîbleê erbabê du'a

Bi kurtî: Ma gelo ji te pêştir kesî ku ez rewşa xwe jê re bibêjim heye? Na xêr tune, çiku berîgeha (qîbleya) erbabê zanayê bi du'a her tu yî.

Encama maneyê: Ey dildara min ji te pê ve ez ê rewşa xwe û derdê dilê xwe ji kê re gilî bikim. Ji xwe ji te pê ve tu kesê ku ez vê bûyerê jê re şirove bikim û bînim ziman nîne. Çiku berîgeh û cîhê serî lédana kesên umîdwar û hevîxwaz her tu yî; nexwe ez jî daxwazî û serpêhatiya xwe bi tenê ji te re dibêjim.

Ji du'ayê, qedehê der dest e
Her seher mestê meyê nabî du'a

Bi kurtî: Pîyaleyek ji du'ayan di dest de ye yan jî nêzîk î ber dest e û her beyaniyê ez ji ber araqê du'ayên safî serxweş im.

Encama maneyê: Pyaleyêke du'ayan bi destê min e, yan jî nêzîkî min amadeye. Yanî ez timî bi du'ayan û bi daxwazîyên ji dildarê ve lepikîme û ji vê yekê qet nakerixim. Ez her sibe bi araqê du'ayên bêxîş ser mest im. Yanî ez her beyanî di nav du'ayên ji durûtîyê pak de nixrobûyî me.

Gulê îqbalî ji gulzarê qebûl
Mi çintûbû di şekerxwabi du'a

Bi kurtî: Di nivê xewa şêrîn î xweş de min ji baxçeyê gulên yê pêşizûrê gulên siud û îqbalê çinîn.

Encama maneyê: Min di dema duayên ku weke xewa şêrîn bihnfirehiyê didin û can û bedenê hêsa dikin, de gulên siûd û îqbalê ji baxçeyê gulan yê pêşhizûriyê çinîn.

Ber du birhên te ji îxlas û yeqîn
Mi dibir secde bi adabê du'a

Bi kurtî: Min ji dil û can li himber birûyên te bi edeb serî datanî erdê.

Encama maneyê: Min ji dil û can, ne ji bo durûtîyê, li gor eger û vîyanên perwerdekarîyê li pêşber birûyên te serî danî erdê û çûme secdeyê.

Ji dilek safî tu mîhrabê bibîn
Secdeyek lazim e der babê du'a

Bi kurtî: Dema ku te mîhrabê dît, divê tu di wextê du'ayan de ji dilekî paqij li ber serî deynî û herî secdeyê.

Encama maneyê: gava te mîhraba birûyan dît û berê te ketê divê tu ji dilekî safî û paqijê ji kederên nefsi berê xwe bidî wan birûyan, ji wan re pate bibî û herî secdeyê; ev babet û riya daxwazî û hêviyê ye.

Mi di dil 'urwetê wusqa ye bi dest
Ji senaya te ser elqabê du'a

Bi kurtî: Qulpa ewletîyê bi nihênî (batinî) di destê min de ye çiku ez di pêşîya duayên xwe de pesnê te didim.

Encama maneyê: Qulpa ewletîyê, ya saxlem î qewî bi nihênî di destê min de ye. Ew pêwendîyên min yên nihênî î xurt bi te ve ji ber wan pesn û wesyetên pêşî yên destpêka dua û zarîyan e. Yanî ji ber ku ez di destpêka duayên xwe de

pesnê te didim, têkîliyên min yên nihênî î saxlem û pêwendîyên xurt î qewî bi hizkirina te ve çêbûne.

Ji ezel yek cîhetî daye Melê
Her me îxlas e ji esbabê du'a

Bi kurtî: Xwedayê payeberz ji herheyî (ezelî) ve bawerîya bi yekbûna sererast (tewhîda heqîqî) daye Mela. Ji wê bûnê jî sedemên wî yên taybetî ji bo du'ayan hene.

Encama maneyê: Xwedê hê ji kevn û ji herheyiyê ve bawerîya sererast ya bi yekbûna xwe ya bêguman û bêşik daye Melê û ji ber vê yekê jî ez (yanî Melê) ji sedemên astengiya pejirandina duayan yên mîna riyakarî û nexweşînên din yên nihênî azad û xelasbûyî me.

Beşa ku kafiye bi tîpa bê (= B) ye
Dîsa got şanê wî pîroz be!

Destê qudret ku hilavêrtî ji bejna te nîqab
Bi cemala ceberûtî me neman perde w nîqab

Bi kurtî: Gava destê şênîyê perdeyê ji ser bejna te rakir yan jî gava rûbend û perde ji ber cemala xwedihêz rabû hingê ti rûbend û perdeyên ku ji bo dîtina cemala zordar û xurt ji me re bibin asteng, neman.

Encama maneyê: Çi dema destê karîna herheyî ji ser bejna te perde û rûbendê rakir û wê derxist pêş çavên me, hingê li pêşber cemala hêzdar û bi heybet ti tişt nema; ew cemal derket holê û çav bi dîtina wê şa bûn. Yan jî gava destê şênayî-yê cemala te ya bi hiner raçavî me kir, rûbend û serpûş ji ser heyiyên din brabûn û tiştên bi dizî û veşartî deketin rastê.

Li gulên tey ter û nazik ku seher girtî xunav
Di ebarîqê qinînan ji hesed suhtî gulab

Bi kurtî: Gava beyaniyê avî (şebnem) kete ser gulên te yên ter î nazik hingê ava gulê di wan misînokên xwe yên fiq î birqok de ji hefsûdiyê heliya.

Encama maneyê: Ber beyaniyê dema şebnem bi ser wan gulên te yên ter û nazik ve ket wê gavê ava gulan jî di misînokên cam î fiq yên hilanînê de ji zikreşîya wê bihna aviyê ya xweş heliya. Yanî wextê xwîdana yarê ya bihxweş li ser dêmên sor belabû, gulava hundirê misînên cam î belor ji çavnebarîya wê bihna xweş heliya.

'Eynî kafûrî ye meşreb me ji husna te ye saf
Lew ji 'işqa te di dil da me vebû 'ilmê 'ubab

'ubab: navê ferhengekê ye ku Sexxanî* bîst cildê wê nivsandîye lê wê tamam nekirîye û hê gihîştîye tîpa "m" ya Erebî. Hem jî dibe ku mebest bi "'ubab"ê derya be, yanî deryaya zanistîya nasînê û hikmeta Xwedayî.

saf: dengdêr û xuyadarê peyva "kafûr" e. Di hin çapan de "bi" hatîye: û hevok dibe *'eynî kafûr e bi meşreb*; yanî di vexwarina me de kafûr bi xwe heye.

Bi kurtî: Ew kafûra safî ya ji delalîya te bixwe vexwarina me ye û ji ber vê ye jî ku ew zanîna di ferhenga 'Ubabê de hemî kete dilê me, yan jî deryaya temamê zanistîyan tê de avêt.

Encama maneyê: Kafûra bihxweş î spî û saf vexwarina me ye; yan jî ew ji delalî û bedewîya te ketîye vexwarina me. Ji ber vê yekê û ji ber evîn û hizkirina te zanîna di ferhenga 'Ubab de hemî kete dilê me; yan jî zanîna deryaya hikmetê Xwedayî di dilê me de şax da.

Yanî mijandina ji kantîya spehîti û rindîya te evîneke rastî û hizkirineke Xwedayî gihîştande me û ji ber vê yekê jî avzêmên zanîn û hikmeta îlahî di dilê me de vebûn.

Me ji ser çêşmeyê heywan qedehêk safî vexwar
Nagihî lezzet û zewqa me bi sed cildê kîtab

Bi kurtî: Me piyaleyek ji serê kanîya ava jîyanê (ava heyatê) vexwarîye û ji ber vê yekê jî ne mumkin e tu bigihîjî tam û xweşîya ku ji me re çêbûye çendî ku tu sed cild pirtûk jî bixwînî.

Encama maneyê: Bêguman em gihîştine serê kanîya ava jîyanê û me piyaleyêke safî î paqij jê vexwarîye. Vêca ti carî tu nagihîjî bîngêh û rastiya tam û xweşîya ku ji me re peyda bûye meger tu di vî warî de sed cild pirtûk jî bidî hev, rêz bikî û bixwînî jî.

Lew di çengê me dixwûnî ku di 'îşqa te bi saz
Me bi bejna te dixwûnin ney û qanûn û rebab

Bi kurtî: Sedemê ku tu, di vî halê me yê evîndariya te de, bi awazê çengê gazî me dikî ew e ku nay, qanûn û rebab ji bo dîtina bejna te pêkve me vedixwînin.

Dirêjîya wateyê: Bêguman hoy û sedemê vexwendin û ezimandina te ji me re di halê evînê de bi ceweta awaz û dengê çengê ew e ku nay, qanûn, rebab û amûretên muzîkê yên din hemî ji bo dîtina û nihêrtina li bejna te pêkve bangî me dikin.

Mebest jê: Sedemê ku awazên çengê di rewşa evîndariyê de me bi bal evîna te ve dikşînin ew e ku awazên peywengên din jî me ji bo dîtina bejna te ya naze-nîn û dilruba vedixwînin. Gava em bi dîtina wê bejna ter î taze xweş bûn hingê bengîtîya me jî bi te zêde bû û awazên çengê hatin bengîtî, evîndarî û dildariya me tewq bi tewq bêhtir kirin

Qehweya telxî digel zehrî helahil biderî
Me ji destê te mûbarek şekeramîz e gulab

Bi kurtî: Ger tu qahweya tal yan jî araqa bi jahî jî bidî, ew bi min û li ber çavê min ji ber ku ji destê te yê pîroz e mina gulava şekirkirî ye.

Encama maneyê: Ey dildara min ger tu me bi qahweya pirr tal û bi jahîya mirinê jî avdî, dîsa ez dê wê wek ava gulê ya bihxweş û şêrîn ji wan destên te yên pîroz bigirim, çiku çi tiştê ji dildarê bê hizkirî ye.

Qulzemi 'işqê ji bayê xwo mûxalif demekê
Di hemamatê ecacê me li ser destê xirab

Bi kurtî: Deryaya evînê tu carî ji bayê ku keştîyê ji geşta wê dizivirîne xalî nabe. Em jî di nivê bagerê de di gemîya bazirganîyê de ne digerin. Yan jî hingê gemî jî zor dide gera me.

Encama maneyê: Bayê deryaya evînê carekê li hev gerîya û em jî hingê li ser gemîya bazirganîyê di nivê bablîsokê de li benda rizgarbûnê bûn, lê kaye ew rizgarî. Yan jî dibe ku gotina "muxalif" bayê be hingê divê piştî peyva "muxalif" yên "xalî nabit" lê bên zêdekirin da weku mane weha be: deryaya evînê bê bager û ecacokê qet nabe û em jî di gemîyekê de, di nivê bager û firtonê de ne; de încar em ê çewa rizgar bibin. Ev maneya dawî xweştir e lê ger ku ne ji zêdekirina bêjeyên "xalî nabit" be piştî bêjeya "muxalif".

Seherê Xudrê 'înayet ku birin çeşmeyê dil
Bi cehanê me nezer da ku cehan eynî serab

Bi kurtî: Gava ew parastina Xwedê, ku mîna Xidir bi meriv re digihîje di berbangê de me bir cem çavê dil hingê me lê nihêrt ku cîhan mîna leylan e.

Encama maneyê: Gava parastin û miqeytbûna xwedayî ku mîna Xoceyê Xizir - ewleyî li ser be - mirov zû digihîjîne armancê, me berbangê girt û bire cem rastiya dil hingê çavên me bi cîhanê ket me dît ku cîhaneke derewîn e û mîna ye leylana ku di deşteke bêav de ye.

Eşkereye ku mebesta wî, sirên wî pîroz bin, weha ye: "Çi dema himeta rêberê me, ku mîna Xizir rêşînas e, serê sibeyê me gihande rastîya dil yanî cîhê yekerebûna bi Xwedê re, hingê me li gerdûna bê Xwedê nihêrî ku mîna ye laylanê. Lewra çî canîwerên ku li wir hene wunda dibin û rêger (salik) ji Xwedê pê ve tu tiştî nabîne. Çendî me ev yek nedîtibe jî lê me ji gelek kesên gihîştî bihîştîye; bêguman şêx Ehmedê Cizîrî jî yek ji wan kesan bûye.

Bi 'hebabê mebe mexrûr, wuhe sergeşte Mela

Ba vi ber keftîye, wê beyhûde sergeşt e 'hebab

Bi kurtî: Ey Mela wisa bi tiştên weke peqpeqokê di ser xwe re neçe û pê sergêjî nebe! Çiku di nava wê de bi tenê ba û hêwa heye, ew ji xwe re bêkêr û beyhûde digere û vale diçe û tê.

Encama maneyê: Mela ji xwe re dibêje: "Ey Melê bi wê peqpeqoka ku wisa xweş li ser rûyê avê digere sergêjî û kubar nebe! Texmîn neke ku ew gera wê ji bo mebest û armanceke kufşe ye û hêvî jî neke ku di hundirê wê de tişteki bi qîmet heye! Na, bêguman ew texmîn şaş e çiku di nava wê de bi tenê ba û hêwa heye û bi yek libteki jî dimihe û diçe. Ew bêkêr û bêfêde li ser rûyê avê digere û ti maf jî di gera wê de nîne".

Sererastîya maneyê: Tu bi hinek zanayên ku îddîa dikin û dibêjin: "Em gihîştine pêplûka bilind ya îctîhad û ravekarîyê" nexape, çiku ew ji ber kêmhîştî û nezanîya wan tê. Dîsa tu bi hinek şarezayên zanistîya nagîhanî ('ilmê batînî) ku xwe weliyên nîzikîktirî Xwedê dibînin, nexape! Çiku ew bes ji ber xwe qurekirin û tenegehîştina bi awayê perwrdekariya rêgirî (silûk) û pêgihîştinê ye. Nexwe ger tu xilasîyê bivêyî divê tu xwe ji herduyan jî dur bikî da ku nexweşiya wan negihîje te û bawerîya te ya rast bi wan xiranebe. Ji ber ku ew mîna wan peqpeqokên pifdayî yên li ser rûyê avê bêkêr diçin û tên, ew bi yek pifekê yan jî bi derbeke piçûk vale û tine dibin. Vêca gere tu bi tijehîya wan nexapî û wan jî-dil negirî çiku ew bêbingeh in. Çewa ku şairekî Ereban jî gotîye: Tu xwe ji wê rastîyê bipêreze ku tu herkesê qelew weremî bibînî.

Dibe ku mebest bi hebabê cîhan be jî hingê mane weha dibe: "Ey Mela bi cîhana derewîn mexape! Çiku ew mîna peqpeqokê ser avê bêmaf û vala digere, di nav de bi tenê ba heye û zû tine dibe. Her weha di rewşa dinê de jî rastîyeke destpêgir tine, belkî weke peqpeqokên pîfdayî zû wunda dibe û diçe". Ev maneya han çêtir li ya rêza bihûrî, "Bi cîhanê . . . t dw. " tê. Çiku ew jî rewşa derewîniya cîhanê mîna leylanekê dide dîyar kirin.

We ye Hudhud ji Seba bêt û bizanin çi ye hal
Ku li halê me xerîban ne sûal û ne cewab

Bi kurtî: Ma gelo heye ku Silêmanê dunikul ji Sebayê bê da ku em jê hal û rewşê hînbibin. Çiku ti pirs û bersiv ji rewşa me duredestan nîne.

Encama maneyê: Gelo peyamekî mîna silêmanê dunikul ku ji Silêman Pêxember, ewleyî li ser be, re nûçeyeke eseyî ji Sebayê tanî heye ku ji ba dildarê were û me ji rewşa wê agahdar bike? Ji bo ku em rewşa cem dildarê hînbibin, bê ka ew me bibîr tîne û li bûyerên ku ji ber evîn û bengîtîya wî hatine serê me dipirse yan na. Lewra em ji agahdariyên li ser dilxweşî û dilnexweşîya wê dûr mane û pê nahisin. Ji xwe niha em penaber in û ji hêla wî ve li ser vê evîn û bengîtîya ku kezeb û gurçikê me diherîşîne ji binî bêpîrs û pîrsîyan mane.

Herdu birhên te ne mîhrab; çi îman û çi kufur?
Bûd û nabûd ku yek in ev çi sewab û çi 'îqab?

Bi kurtî: Çi di rewşa bawerîyê de û çi jî di ya înkariyê de be mîhraba perestîne her birûyên te ne. Vêca gava hebûn û tinebûna bawerî û nebawerîyê mîna hev be nexwe ev çi xêr û guneh in.

Encama maneyê: Bêguman hem bi rastî û hem jî bi nihênî (batinî) mîhrab û berîgeha (qibleya) perestîne çi li cem kesê bi bawerî û çi jî li cem yên bêbawerî be, her tu yî. Çendî ku ev li gor kesê xwedênenas berbiçav cuda be jî dîsa rastî ev e. Nexwe hebûn û nebûna bawerîyê li gor awayê nihênî (batinî) û rastî jî her yek in meger ber biçav cihê bin jî. Vêca madem ku rewş ev e lê ev çi parêvekiri-

na li gor bawerî û erênîyê ye û ev çî tawanbariya li gor înkari û nanakirinê ye. Ji xwe ti pêwîstiya vê taybetgêriyê û daxwaziya vê veqetê jî nîne.

Xuyaye ku şêx - dilovaniya Xwedê lê be - vî tiştî di cihê yekerebûna bi Xwedê re, ku nîşandide bê çawa temamê peydabûyîyan mîna canîder (bêcan), şînahî û canîweran pêkve berê wan li Xwdayê pak e; bawermend û nebawermend hemî serî li ber mezinatî û vîyana wî datînin û di fermana desthilatdariya wî de ne û di cihê şaşî û dudilîyê de xeyberek tine ku ne mecbûrî fermandarî û serwerîya wî be.

Bêguman li ber çavên wî tu cihêti di navbera bawerî û nebawerîyê de tune û ti pêwîstiya bi xêr û gunehan jî nîne. Ji xwe her tişt jê ye û bi bal ve ye, bi her zimanî ew tê gotin û ji berê ve ew tê perestîn.

Were nîşanî Nîşanî de xwo, bê perde seher
Lê ji xwînê bike perhîz, ku şehîdan çî hîsab?

were nîşanî Nîşanî de: "Nîşanî" ya pêşî bi maneya dîtin û ramîdan e, lê ya duyemîn yek ji bernavkê Mela ye, şanê wî pîroz be, ew pirrê caran helbesta xwe bi yek ji wan diqedîne. Yanî ew nîşangeha kul û belayan e di evîna xwe de, yan jî ew nîşan û dirûv e ji wê yekê re.

Bi kurtî: Ey dildar were xwe beyanîyê bêperde ramî Nîşanî de! Lê hay jê hebe di rê de peşkê xwînê li te nekevin! Çiku kesê ku di riya evîna te de hatine kuştin bêhejmar in.

Encama maneyê: Ey evîndar, were serê sibê perdê ji ser delalîya xwe rake û xwe şanî vî dildarê xwe yê belengaz, ku bi Nîşanî navdar e, bide! Lê xwe û cilên xwe ji peşkê xwîna min û ya evîndarên din yên mîna min ku di riya te de diherike, biparêze! Çiku canbezarên wê rê ji hed û hisabê der in.

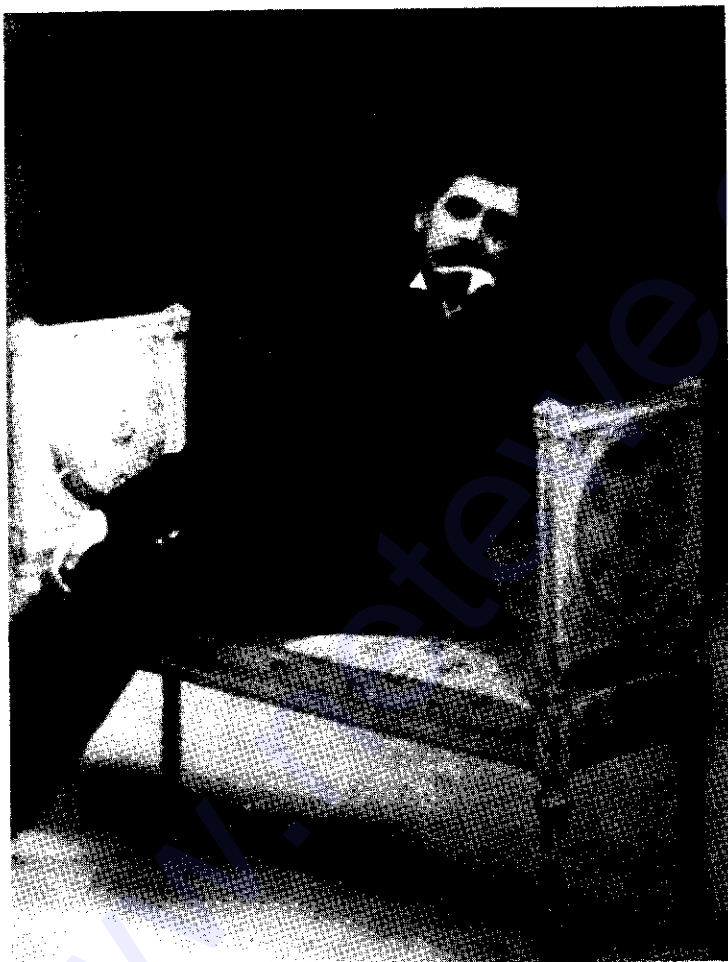
Wergera ji erebî: **EMÎN NAROZÎ**

* Xelwenuşîn: çilekêş, yê ku çil rojî yan jî zêdetir bi xwe yan jî li ber destê şêxekî di silûkê de dimîne û tbadetê dike.

MIRINA BALDASSARE SILVANDE

Cîgirê Kontê Silvanyayê

MARCEL
PROUST

MARCEL PROUST(1871-1922)

Apollo şivaniya terşûrewalê Admetos dikir, helbestvan dibêjin.
Di her mirovî de yezdanek heye ku zarî jêtan dike.

Emerson

I

– Alexisê birêzok, wisan negirîn. Hema dibe ku cîgirê kontê Silvanyayê hespekî jî bide we.

– Hespek mezin an canîkekî?

– Belkî hespek mezin mîna yê birêz Cardenio. Lê bi rastî jî dibêjim, niha wisan... li rojbûna çardehsaliya xwe... negirîn!

Çavên Alexis ji pişt rondikan geş bûn dema ew ponijî ku dibe hespek lê bê diyarîkirin û rojbûna wî jî hat bîrê. Lê dîsan jî xemgîniya wî bi temamî xelas nebû çimkî diviyabû ew biçûya nik mamê xwe Baldassare Silvande, cîgirê kontê Silvanyayê. Erê Alexis, piştî bihîstibû ku apê wî nikare sax bibe jî, çend caran çûbûn seredana wî. Lê piştî hingê tiştek wek berê nemabû. Baldassare hay ji nesaxiya xwe bûbû û dizanî ku wî, herî zêde, sê jînsal mabûn. Alexis tê nedigiha ka çawa vê piştrastiyê mamê wî bi xemgîniyê nekuştibû yan dîn nekiribû, û hest pê kir ku nikare li ber xwe bide û apê xwe bibîne. Ew diramî ku mam dê bêguman ji dawiya xwe ya nêz dibû bipeyive û wî dê nikariya xemên mamê xwe vebirevîne û ta dê nikariya rondik û hêsirên xwe jî newerîne. Wî herdem li hember apê xwe, mezintirîn, keşxetirîn, xurttirîn, şengtirîn û dilnermtirîn lêzimê xwe hurmetek mezin hebû. Wî pirr hez dikir ji çavên mamê xwe yê gewer, simêlên wî yê boz û çokên wî, yê ku jê re di dema zaroktiyê de penagehek bizewq î narîn bûn û dişibîn asêgehek dijmin ticaran nikaribe xwe bigihîniyê, bi qasî hespikên hêsk û colankî xweşik û ji ayengehan jî pîroztir bûn. Bûneweriya reşbîn û tund a bavê Alexis jê re xerîb û ne-eciban-dî bû û ew di aşop û xeyalên xwe de li pêşerojekê bû ku bi berdeyamî li ser piştê hespekî mîna xanimek nazenîn qeşeng û hindî padîşahekî jî wurşedar be, û zelamên mengî û îdeal li ber wî kesên mîna mamê wî bûn. Wî dizanî ku bi xwe jî dişibe mamê xwe yê keşxe û lewend û dizanî ku ew mam jîr, qenc e, bi qasî metranan an generalan bihêz û bibandor e. Erê wî ji gotinên débavên xwe fam kiribû ku mammo xwedî hin kêmasiyan jî bû. Ta dihat bîrê ka mam çiqas bînteng bû dema pis-mamê wî Jean Galéas henek pê dikirin, û herwiha dihat bîrê ka çawa çirîskên çavên mamê wî zewqa wî ya xweperestî peyitandibû dema kontê Parmayê soz dabû ku xwişka xwe bidiyê (hingê mam ji bo veşartina kêfxweşiya xwe didanên xwe çirrikandibûn û mîna berê lencîbû û girnijîbû ku Alexis qet jê hez nedikir) û dihat bîrê ka çawa Lucretia, ya ku bi fermî jî ji muzîka wî hez nedikir, bênirx dihesiband dema pê re dipeyivî.

Dêbavên Alexis bi nerasterêyî hin tevger û kirinên din jî yên mamê wî destnîşan dikirin ku haya Alexis qet jê tine bû lê wî dibihîst ku ew kirin dihatin lomekirin û nifrandin.

Lê hemû kêmasiyên Baldassare, ta lencîna wî ya bêteşe jî, dibe nemabûn. Dema mam zanîbû ku êdî belkî piştî du salên din bikeve nav listeya miriyan, jixwe êdî dê henekên Jean Galéas, dostaniya kontê Parmayê û muzîka wî bi xwe çima bala wî bikişandana û wî dê çima li ser wan xem bixwarana. Di aşop û xeyalên Alexis de mamê wî hê keşxe lê ji berê jî nixrbilindtir û bêkêmasîtir bû. Mam jê re nixrbilind lê di heman demê de yê cîhanek din dixwiya. Ango di bêhêvîtiya kurik de pirtikek xem û tirsê cî girtibû.

Hê ji zû de hesp hatibû xarandin û amadekirin loma êdî dema çûnê bû; Alexis siwarî hentûr û erebeyê bû lê dîsan peya bû û çû şîreta dawîn ji mamosteyê xwe bipirse. Gava wî dê bipirsiya, bi dijarî rûyê wî sor bû:

– Rêzdar Legrand, kîjan baştir e, mamê min bizane yan nizane ku ez ji mirina wî haydar im?

– Nizane baştir e, Alexis!

– Pa heke wî basa hindê ji min re kir?

– Ew ê neke.

– Ma basa wê yekê ji min re nake? Alexis bi matmayî got çimkî ew tenak vebijark û alternatîv bû ku wî pêşbîniya wê nekiribû: herdem ku di xeyalên xwe de diçû seredana mamê xwe, wî dibihîst ku mamê wî mîna qeşeyan bi dilnêrmî basa mirina xwe dike.

– Lê hema heke dîsan jî bas kir?

– Jê re bibêjin ku ew şaş bûye.

– Pa heke bigirîm?

– Spêdeyê hûn jixwe zêde girînc, hûn ê li cem wî negirîn.

– Ez ê negirîm!?! Alexis bi bêhêvîtî qîrî, – lê hingê ew ê bifikire ku ev qewimîn min xemgîn nake, dê birame ku ez jê... ji mamê xwe yê ezîz hez nakim!

Û dîsan rondik hatin çavên Alexis. Diya wî êdî hew karî lê bipê loma hat kurê xwe; çûn.

Piştî ku sersaqoyê xwe yê biçûk li bersîfkê da dest berdest, ê ku taxîma cilên wî yên xizmetkariyê li gor arma û nîşana Silvanayê kesk û spî bû, Alexis bi diya xwe re bîskekê rawestî û li dengê kemanê, yê ku ji odeya cîran dihat, guhdarî kir. Paşî serkêşîya wan ber bi odeyek pîrr mezin a dîwarcam û gilover ku cîgirê kont angoyê

vîskont pîrî caran tê ve bû. Dema bikevî wê odeyê, dê li pêşberî xwe deryayê bibî-
nî, û heke li ser milê xwe bizivîrî, dê mêrg, çîmen û daristan li ber te bin; li kunci-
kên odeyê du pisîk, sorgul, xaşxaş û gelek alavên muzîkê hebûn. Ew bîskeke seki-
nîn.

Alexis bizirî cem diya xwe, wê fikir kir ku wî dixwest wê bihemêzîne lê kurik bi
dengnizmî, dev bi guhê dayikê ve got:

– Mamo çend salî ye?

– Ew ê pûşperê bibe sîûşêş.

Li ber devê Alexis bû ku bipirse: "Ma tu bawer dikî ku ew qet bikare xwe bigihî-
ne sîûşêşsalîyê?" Lê newêrî.

Derî vebû, Alexis velerizî, xuzmetkar got:

– Rêzdar cîgirê kont dê aniha bê.

Pîştî kurtebîskêkê xizmetkar vegeirî û du firindeyên tawis û berxikek, ên ku cîgirê
kont bi xwe re dibirin herderê, anîn. Paşî dengê pêngavan hat û derî dîsan vebû.

"Tişt nabe", Alexis, ê ku dilê wî herdem bi bihîstina dengên pîrî lê dida, ji xwe re
fikirî, "bawer dikim ew xizmetkarek e... erê, xizmetkar." Lê di heman demê de
dengê nerm hat guhê wî.

– Rojbaş, Alexisko, û rojbûna te pîroz be.

Û gava wî mamê xwe dihemêzand, tirs bi ser de çû. Dixwiye ku mamê wî jî hay
jê bû loma, bêyî ku bala xwe bide ser kurik, ew bi tenê hişt daku kurik tîrsa xwe
vebirevîne, li diya wî zivirî û bi kêfxweşî ew, jinbiraya xwe, ya ku wî piştî mirina
diya di dinyayê de ji her kesî zêdetir ji wê hez dikir, axaft.

Alexis hedînîbû û li hember mamê xwe, yê ku xortemêrek cazîbedar bû û hê he-
ma qet spîçolkîtî jê nedixwiya, yê ku mêrxasî û gernasîya wî ew qas di ser sînoran
re bû ku di demên trajîk ên jiyana xwe de jî xwe bextiyar dida xwiyandin, hest bi
dîlnermîyek bêxîub dikir. Alexis dixwest xwe biavêje stoyê mamê xwe lê tirsî ku wî
bibetilîne û wî qels bike. Awirên mamê wî yê xemgîn û narîn hema dikirin ku
Alexis bigirînin. Alexis dizanî ku çavên mamo herdem xemgîn bûn û di bîskên
bextiyariyê de jî wisan dixwiya ku ew xemrevînê ji bo kul û kovanên xwe yê nenas
hêvî dikin.

Lê di wî kêlikê de Alexis diramî ku xemgîniya apo bi egîdî qewirandî revîbû çav-
van ên ku di ber gep û alekên wî yê lawazbûyî û qurmiçî re di bûneweriya wî de
tenak endamên bêhîle û rastnîşander bûn.

– Dizanim, Alexiskoyê delal, ku tu dixwazî bi hentûrek cothespî biajoyî, Baldas-
sare got, – sibê hespek dê ji te re bê anîn. Salek din ez ê bi dana hespek din wan bi-

kim cot û piştî salek din ji wê ez ê hentûr û erebeyê jî bidim te. Belkî tu dikarî îsal wî hespî biceribînî û lê siwar bibî; piştî ku vebigerim, em ê bi hev re biceribînin. Çimkî sibê ez ê bi rastî jî biçim, Baldassare lê zêde kir, – lê ne bo demek dirêj. Piştî kêmtirî mehekê ez ê vebigerim û em ê bi hev re biçin pêşaniya nivroyî ya kenawerî û komediyekê ku min soz daye te jî bi xwe re bibimê.

Alexis dizanî ku mamê wî dê çend hefte li cem destek xwe biborandina, wî herwiha dizanî ku mamô hê jî dikarî biçê tiyatroyê; lê ramana mirinê wisan kurik xofandibû û ew hê jî di nav kêlbetanên xwe re şidandibû ku gotinên mamê wî ew ji bingeş ve dihêbitand û matmayî dihişt.

"Ez ê pê re neçim", ew ramî. "Ax, mamô dê çiqas biêşe dema qerf û henekên listikvanan û ken û coşa cemawer û temaşevanan bibihîze!"

– Ew çi awaza kemanê ya bedew bû me bihîst dema em hatin hindir? diya Alexis pirsî.

– Ay! Ma ew li ber we bedew bû? rûyê Baldassare geş bû. – Ew romans bû ku min basa wê ji we re kiribû.

"Ma ew bi xwe pêşkêş dike?" Alexis fikirî. "Çawa serketina muzîka wî dikare di vê rewşê de ji wî kêfxweş bike?"

Tam di wê bîskê de rûyê cigirê kont vequlipî janek dijwar, gepên wî zerikîn, de- wê wî beş bû, eniya wî qurmiçî û rondik ji çavan herikîn.

"Wey Xwedêyo!" Alexis di dilê xwe de qîrî, "êdî ew hew dikare xwe kêfxweş bide xwiyaandin... Weyla mamô rebeno! Lê çima ew ewqas ditirse û naxwaze ku em bi rewşa wî biêşin? Çima ew bela xwe ji xwe venake?"

Lê amajê û girovên têrjan ên felcbûnê, yên ku carinan wisan dikirin mîna ku Baldassare di nav asinan de bê meriçandin û şopên xwe li bedena wî dihiştin û rûyê wî diguherand xerabewênayek di nav kul û kovanên bijan de, êdî vê carê nerimî- bûn.

Piştî ku Baldassare çavên xwe ji rondikan paqij kirin, bi kêfxweşî dîsan dest bi suhbetê kir.

– Wer dixwiye ku dukê Parmayê êdî ji te re ne xweşdest e, ma ne? diya Alexis bi bêahengî pirsî.

– Dukê Parmayê! Baldassare bi hêrs qîrî. – Dukê Parmayê ne xweşheval! Ev hûn çi dibêjin, xwişka dclal? A vê spêdeyê wî ji min re peyamek şand û kela xwe ya Illyriayê ji min re pêşnûma kir ku belkî hewayê çiyayî kêrî tenduristiya min bê.

Ew bi lezokî rabû ser xwe lê jana xwe ya dijwar jî bi xwe re şiyar kir loma bêçare ma ku bîskeke rabiweste; hê janê baş bernedabû, wî bang kir jî:

– Wê nameya li rex doşeka min bînin.
Û bi lez xwend:

Hevalê min î ezîz Baldassare,
Çi qas ne xweş e ku ez nikarim bêm we bibînim û hwd.

Bi vê dostaniya mîr rûyê wî geş bû. Lê serdanser, belkî ji bo ku kêfxweşiya xwe, ya ku wî nirxek berz nedidayê, vebîşêre, wî didanên xwe çîrrikandin û bi xweşikî lê bi bêteşe bişîrî û anî bîra Alexis ku herdem fikiriye ku heman nişane ji rûyê nearam ê mirinê deng vedidin.

Heman devxwariya Baldassare ya ji Alexis re nas çavên kurik vekirin, nexwe ew li hizûra mamê xwe fikirîbû û hez kiribû li wan rûyan binere ku li ber mirinê ne, yên bi herherî ji rastiya rojane veqetîne ku herî zêde bişirokek bi gernasî neçarkirî, bişirokek dilnêrm î xemgîn, a esmanî û bêzarbûyî belkî bikare biçirise. Niha wî guman nedikir ku Jean Galéas mîna berê karîbû mamo biqehîrîne, û dizanî ku di veşariyek di kêfxweşî û di çûna tiyatroyê ya mamê nesax de tine bû, û ku Baldassare ketî ber mirinê jî dîsan her li ser jiyane diramî.

Bi rêya ber bi malê ve ket ramana Alexis ku ew ê jî carekê bimire, û tevî ku hê gelek salên wî yên mamo zêdetir li ber wî bûn, dê dotmama Baldassare, kontesa Alériouvreyê, û herwiha baxçevanê wî yê pîr jî ji wî bi xwe zêde dirêj nejîn. Roccoyê baxçevan têra xwe zengîn bû ku bikare xwe vebikişîne bînvedana pîriyê lê dîsan jî tê dikoşî daku hê jî zêdetir pare bicivîne û tê dikoşî xelatek şerefî ji bo sorgulên xwe werbigire. Tevî heftêsalîya xwe jî kontesê pirça xwe reng dida û nivîsar, ên ku tê de pesna bûneweriya wê ya ciwanşib, pêşwaziyên wê yên xweşik, servîsên wê yên kubar dihat dan, bi pare di rojname û kovaran de didan weşandin.

Van mînakên qet matmana ji ber tevger û rabûn–rûniştina mamo kêm nedikir; berevajî: hê pêlên hêbetiyê di kurik de dizeximandin ku hêdî hêdî ev matman bû hêbetî û kurik bi wan qonaxan, ên ku jiyane, a wî bi xwe jî pê re, bi paşpaşkî ber bi mirinê ve dibirin, behecand.

Wî bi xurtî biryar da ku ew ê di jiyana xwe de nede pey leylanoka derewîn û ru-xîner nebe û mîna peyamberên berê yên bişeref xwe bi çend hevalên xwe yên listikan re vebikişîne çolistanekê.

Lê baş bû ku jiyana ji henekkirina bi débavan bihêztir bû û wek bervêdan û îtirazekê sînga xwe, ya ku wî hê hemû şîrê çêşîrîn û zeximînende jê veneçikandibû û kaniya wî hişk nekiribû, pêşkêşî kurik kir. Û kurik dest bi vexwarina bi coş û bi

kêfxweşî kir û aşop û xeyalên wî yêñ dewlemend û jêbawer bi çavşînî guhdarî nalî-
nên wî man û dilsariyên wî pîne kirin.

II

Goşt bikovan e, mixabin...

Stéphane Mallarmé

Roja piştî seredana Alexis, cîgirê kont çû kela cîran ku dixwest çend hefteyekan tê
ve biborîne bi wê hêviyê ku amadeyiya hejmarek mezin a mêvanan li wir dê bikari-
ya xemên wî, yêñ ku pirrî caran piştî êşgirtinên wî ew digirt, vebirevîne.

Piştî kurtedemck li kelê, wî hay jê bû ku hemû zewqên wî bala xwe daye ser ji-
nek ciwan. Baldassare hest pê dikir ku jinik jê hez dike lê wî hinekî bi guman û de-
mîngirtî nêzikî li vê baweriya xwe dikir: wî dizanî ku jinik bêsert yeke pak e û bi
bînfireyî li benda mêtê xwe ye; herwiha wî di hezkirina xwe de jî ti piştrastiyek xurt
tine bû û bawer dikir ku handana jinê ber bi rêya xerab ve guneyek pirr mezin e.
Lê kengî pêwendiya wî û jinikê rûyê xwe guherand, wî nedikarî bîne bîra xwe. Ni-
ha wî wek nişaneyê ahenga bêpêjn, û ya hema bêdem jî dixwiya, zendên wê radi-
mûsan û destê xwe li gerdena wê dialand. Jinik wisan bextiyar dixwiya ku mêtikê hê
dûrtir çû: pêşî rûyê wê maçand, dû re demek dirêj ew mist da û mizişand, û dîsan
çavên wê, gepên wê, lêvên wê, kenda gerdena wê, serê poza wê... ramûsandin. De-
vê jinika ciwan di dema mistdanan de dibişirî, û awirên wê mîna ava rojê geriman-
dî diteyisîn. Mistdanên Baldassare bistetir û cesûrtir bûbûn; carekê wî li jinikê nerî;
ecêbgirtî ma ji ber spîçolkîtiya wê, bêhêvîtiya wê ya bêdawî, ya ku bi saya eniya wê
ya mirrîçok û çavên wê yêñ girîbar, dilşewitîn û westî, yêñ ku awirên wan xemgin-
tir bûn ji rondikên ên îşkencedayiyên li ber çarmixandinê yan jî ji yêñ evîndarên
xwe bi ebedî jidestdayî. Baldassare hîskekê çavên xwe li jinikê gerandin; jinikê jî bi
rêkoşînek bêwêne çavên xwe yêñ dilovanîxwaz rakirin rastî wî û devê wê yê bicoş
di rîqaço û krampên xwe yêñ bêhaybûnî doza hê maç û ramûsanan dikir.

Bi zewqa di biheştbîna ramûsanan û bîranîna mistdana de coşbûyî wan herdu-
yan xwe di hev rapêçandibû û çavên xwe miçandibûn, çavên stemkar, ên ku ney-
nik û awêneya tengasiya giyanên wan bû; wan nedixwest wê tengasiyê bibînin, û
nemaze Baldassare çavên xwe bi tundî miçandin mîna celadê wijdan lê bela ku di-
zane destê wî dê birecife heke li rûyê yê gorî û qurban binere û bikeve derd û kulan

li şûna ku xeyal bike ku yê gorî ew kişkişandiye û neçar kiriye ku celad xwe biparêze.

Bûbû şev, û jinik hê jî di odeya mêrik ve bû û bi çavên bêrondik fedikir pêşiya xwe. Wê bi çoşek xemgîn destê wî ramûsand û, bêyî ku tişteki bibêje, derket.

Êdî xewa mêrik nehat, ji xwe ve diçû û direcifi dema dihat bîrê ka çawa çavên qurbana şîrîn û nazenîn bi nik wî ve hildiketîn û bêhêvî bûn. Di heman demê de ket xeyalên wî ku niha jinik şiyar bû û hest bi tenêti û bêkesiyê dikir. Wî cil li xwe kirin, bi bêpêjnî meşî ber deriyê odeya jinikê û li xwe seqbêr bû deng jê neyê daku, heke jinik raketî be, wê şiyar neke lê herwiha newêriya vebigere odeya xwe bi xwe jî ya ku tê ve erd û esman lê teng dibûn û bîna wî diçikand. Ew li wir li ber deriyê odeya jinikê rawestî û fikirî ku dê êdî bîskekê jî nikare xwe rabigire û divê bikeve hindir; lê paşî pîrr tirsî ku hema wijdana wî dê çawa qebûl bike ku jinikê ji wê xewa şîrîn şiyar bike û wê bikişîne nav kul û kovanan ên ku jinik niha jê azad raketiyê. Li ber derî ma, geh li ser çokan, geh rûniştî û carinan jî paldayî. Bi berbanga spêdeyê re, sarmayê girtî û hedînî vegeftî odeya xwe, têr nivist û bi dilek xweş şiyar bû.

Wan her tişt kir daku wijdana xwe bihedînînin, ew hewisîn kêmbûna ezaba wijdanî û lawazîna zewqê, û piştî ku cîgirê kont vegeftî Silvanyayê, ji herduyan re ji bîskên bicoşî î bistem tenê bîranînên şîrîn û sarbûyî man.

III

Xortaniya wî diqîrî û wî nedibihîst

Madame de Sévigné

Dema Alexis di rojbûna çardehsaliya xwe de çû seredana mamê xwe, wî, bi qasî xeyalkirî, mîna sala berî wê bi hêz hest bi bandorlêbûn û kartêkeriyê nekir. Siwariya berdewam bi hespên mamê wî daniyê bi pêşdebirin û xurtkirina hêz û şiyanên wî dilnazikiya wî vemirandibû û hesta saxlemiyê, ya ku ji ber kereseyên nehnî û kêfxweşiyên bihêz ên xortaniyê pêgirî wê ye, di wî de ava kiribû. Dema wî hest pê dikir ku bi çargaviya hesp re sînga wî mîna hawan û babirekan dipêçivî, dema zend û destên wî mîna agirê argûnên zivistanan digurmijîn, dema eniya wî hên dibû di nav çilûyê di ber re difirî ku meşa wî dixemiland, dema dihat malê û xwe berdida nav ava cemidî yan jî dema ew av dişepand û bi nermî serborî û serpêhatiyên xwe

dianîn bîra xwe; hemû vê yekê şahiyên hêzên jiyane di wî de dibîşkivandin. Ev hêz, ên ku carekê ji Baldassare serbilindiyek bicoş bûn, ew bi herheft bi cî hiştibû û raguhezibûn daku dilên xorttir, ên ku ew ê jî carekê neçar bibin dev jê berbidin, geş bike.

Alexis dê êdî ji ber lawaziya mamê xwe zivêr nebûya, û ji ber dawilêhatina jiyana wî nemiriya. Tevgerên dilşadiyê yên xwîna wî di demarên wî de û dilxwaziya wî ya li hember jiyane nedihîşt ku ew nalînên ê nesax bibihîze. Alexis gihabû wî jiyî ku bedena mirov lê seray û eywanên xwe di navbera xwe û giyanê wisan asê ava dike ku hema giyan rasterê wendabûyî û nemayî dixwiye ta ku rojekê nesaxî yan xemgî-nî kunikekê dikirîne û giyan tê re serê xwe dertîne. Alexis nasyarî nesaxiya mirinê ya mamê xwe bûbû mîna ku mirov çawa hewisî her tiştî dibe ku li derdorên me didome, û tevî ku mamê hê dijiya jî, rewşa wî carekê kurik giriyandibû mîna ku çawa yên dimirin me digirînin loma, bi hesibandina mamê xwe wek kesek mirî, Alexis êdî rewşa wî ji bîr kiribû.

Dema mamê wî wê rojê jê re got: – Alexisê delal, ez ê hentûran jî bi hespê du-yem re bidim te, ew tê giha ku mamê difikirî: ”çimkî wek din ez ê negihim hentû-ran bidim te”, û wî dizanî ku ew raman di serê mamê de bêsinor kovandar bû. Lê kurik hest bi vê yekê nekir çimkî di wî de êdî cî ji xemgîniya kûr re tine bû.

Çend rojan derengtir pirtûkekê ew matmayî hişt ku basa keleşekî dikir ku dilna-zikiya lêzimek wî yê li ber mirinê dilê wî pê nedîşewitand.

Ëvarê xewa wî nehat dema diramî ku ew bi xwe jî dişibe wî keleşî. Lê roja piştî wê wî rewitiyek biserketî ya siwariyê kir, wisan baş xebitî, hest bi dilnermiyek wi-san mezin li hember xizmên xwe kir ku bi bêxemî xewq kir û bi bêserêşî raket xe-wê.

Birêveçûn ji cîgirê kontê Silvaniyê re êdî ewqas dijwar bû ku hema êdî qet ji ke-la xwe dernediket. Xizm û dostên wî teviya rojê pê re diborand, û dikarîbû bê dîtîn ku tevgerên herî şetane û pûçkirinên bêwêne yên maliyetê wî dikirin, îddîayên dûtî aqil pêşkêş dikirin û xwe di xerabikariyên sosret didanî bêtî ku xizmên wî lomeyan lê bikin an jî dostên wî henekan pê bikin an jî li dij wî derbikevin. Wer dixwiya ku bi bêtî barê berpirsiya gotin û kirinên wî ji ser milî hatibû rakirin. Nemaze di-yar bû ku dihat xwestin ku bi nerimandina bi dilnermî û daçemandina bi mistda-nan neyê hiştin ku ew dengê bedena xwe, ya ku ji bingeş ve hildihejtî dema jiyane hêdîka dev jê berdidî, bibihîze.

Wî bîskên dirêj û xweşik li ser doşeka xwe bi xwe re diborandin; wî ticaran di ji-yana xwe de xwe bi xwe venexwendibû şîvê. Wî hest bi kêfxweşiyek têrxem dikir

dema cil li bedena xwe ya biêş dikirin û pala xwe dida milbenda paceyê û radestî nerîna li deryayê dibû. Wî ev cihan bi wêneyan, ên ku hê jî di wî de dijiyan lê ji ber navber û beredayîtiyê xwedî bedewiyek bêkifîş bûn, rapêçand bûyera mirina xwe ya ku hê ji mêj de di serê xwe de nijinandibû lê ew hunereser hê jî bi xemgîniyek bicoş ava dikir. Di aşop û xeyalên wî de xatirxwestina ji duçes Olivianeyê, dosta wî ya platonîk, a ku hukumrana saloneyê bû tevî ku heke hemû mêtên payebilind ên esilzade, hunermend û ronakbîrên herî navdar ên Ewropayê lê bicivîna ji, reşe digirtin. Wî di serê xwe de suhbeta xwe û wê ya dawîn dixwend:

“... Roj ava bûbû, û deryaya di nav darsêvan re dibiriqî şîn bû. Ewrikên şîn û sor sivik mîna destegulên rewşen ên hişkbûyî nerm û mîna neqşên li ser kêlên goran herdem—şên li qeraxa esman hildifirîn. Koma spîndaran di tarîgewrikê de biskên xwe berdabûn ser komsorgulên dêrê; tîrojên dawîn çeqên wan direngandin, bêyî ku dest biavêjin qurmên wan, û wişiyên ronahiyê bi caxên wan ên bersiber ve didalîqandin. Ji bakok biheştbîna deryayê, ya pel û belgên terr û şil û ya şîr hildifûrî. Ticaran dîmen û xwiyanga Silvanyayê wiha bi têrzewqî êvara tijîxem nexemilandibû.”

– Min ji we hez kiriye lê mixabin kêma daye we, dostê reben, di xeyalên wî de duçesê jê re digot.

– Hûn çi dibêjin, Oliviane? Çawa we kêma daye min? We herdem ji daxwaza min zêdetir daye min û bi rastî gelekî jî zêdetir ji hindê ku heke sehekan di evîna me de par hebûya. Wek hûn kesek serxwezayî bin mîna madonnayê û ruhsivik bin wek şîrdiya min, ez heyranî we bûm û we jî ez dilorandim. Evîna min pevgerêdana nek bû ku ti xwestekê bedenî nedikarî tûjbîniya wê ya hişmend nerehet bike. Û ma we wek hemberxelar ne dostaniyek bêwêne, çayek bêpayan biçêj, suhbetên naverojtîjî û çendîn destikên sorgulan dan min? Tenê we dizanî çawa bi destên dayikane û axivger eniya min a tagermî hên bikin, hingiv berbidin nav lêvên min ên peritî, mînakên cewer bidin jiyana min. Dosta ezîz, ka ez destê we rabimûsim...

Tenê Piaya xemsar, dotmîrek hûrik a syrakusî, ya ku Baldassare hê jî bi hemû hest û bînahiyan jê hez dikir lê ya ku bala hemû evîndariya xwe ya bicoş dida Castuccio, carinan ew jiyana stemkar, a ku Baldassare dixwest ji bîr bike, dianî bîrê. Ta rojên dawîn jî wî beşdarî li şahî û roşanan dikir û dema bi vê dotmîrê re di ber pozberê xwe re diborî dixwest ku wî biqehirîne û şehmezar bike lê dema bi keçikê re dimeşî jî, hay jê dibû ku çavên wê yên kûr li evîndariyek din digêrîn lê wê, tenê ji ber ku li ber ê nesax diket, dixwest vê yekê vebişêre. Lê êdî Baldassare nedikarî biçê şahiyana jî. Lingên wî ew qas goc bûbûn ku wî nedikarî biçê derve jî. Lê dot-

mîr gelek caran dihat seredana wî û, tam mîna ku ew jî bi yên din re ketibe nav komployekê, ew bînavbîr bi nermî û nazenînî dipeyivî û ticaran wek berê ev nermiya xwe bi qîrînek xemsar û diyarkirina xeyidîna xwe nedîşkand. Û Baldassare pê dihesî ku wî ji vê dilnermiya wê ji seredana hemû kesên din zêdetir dilaramî distand.

Lê rojekê, dema ew ji ser kursiyê rabû daku biçê ser sifreyê, xizmetkarek matmayî dît ku ew pîr baştir dimeşe. Wî bangî nojdar kir. Roja din ew baş dihat û diçû. Piştî hefteyekê êdî destûr jê re hat dan ku biçê derve. Hingê di xizm û dostên wî de hêviyek bêsinor vejî. Nojdar texmîn kir ku nesaxiyek demarî ya dikare sax bibe êşa felcê dabûyê ku niha bi rastî jî ev êş wenda dibû. Wî gumana xwe wek rastî pêşkêşî Baldassare kir û got:

– Hûn hatine sitirandin û saxkirin!

Yê darizandî mirinê bi efûya xwe gelekî kêfxweş bû. Lê piştî demek diyarbûna saxiyê, xema rêveker dest pê kir kêfxweşiyê ji pêşiya xwe vebide. Ji bahozên dinyayê parastî, di nav dilnermiya li derdorê, aramiya ji neçarî û ponijîna azad de mirinx-waziyê ew girtibû. Hê ti şik di serî de tine bûn lê hest bi tîrsek nekîfîş dikir dema diramî ku divê ji serî de dest bi jiyana bike, neçar bimîne ku xwe li ber darbeyên xerîb bigire û serguhiya li derdorî xwe ji dest bide. Herwiha wî bi şêlkî hest pê kir ku nexweş bû zewq û tevgerên xwe yên dema nesaxiyê ji bîr bike piştî ku xwe ango destebirayê sosret, ê ku wî pê re bi saetan hem ji dûr û ji nêz ve suhbet kiribû dema lê dinerî ku belem û keştikan ava deryayê dişeqand, nasîbû. Tam mîna hest bike ku di wî de evînek nû, evînek hê nenas li hember jînwarê wî biwelide mîna di kesek hê ciwan de yê ku li welatê şaş bûbe û ji nû welatê xwe binase, wî jî bêriya mirinê û penaberîya herherî, ya ku hest kiribû ku ber bi wê de bi rê ketibû jî, dikir.

Wî ramanek pêşkêş kir, û Jean Galéas, ku dizanî ew sax bûye, bi tundî li dij derket û henekên xwe pê kirin. Jinbiraya wî, ya ku her spêde û her êvar dihat seredana wî, ev du roj bûn nehatibû. Ev yek êdî ji hedê wî der bû! Wî hê ji mêj de nîrê jiyane ji bîr kiribû û êdî nedixwest wî hilbigire ser milên xwe. Jiyane bi çekên xwe yên xweşik xwe nedîavêt hemêza wî. Hêz û şiyane wî dîsan lê vegeftibûn û bi wan re hemû xwestekên jiyane jî: ew derdiket, dîsan dest bi jiyane kir û carek din jî di xwe de mir. Mehek dû re êş û janên wî dîsan lê vegeftin. Hêdî hêdî, mîna cara berê jî, dîsan livîn jê re dijwar û dû re jî negengaz hat daku ew dîsan ber bi mirinê de vebigere. Di vê nûbûna nesaxiyê de hema ew sûde jî tine bû ku ew ji jiyane vebiqete, ne daku wê wek rastîn bibîne lê daku wek tabloyekê lê binere. Berevajî wê carê, niha ew her xweperesttir û xeyidtir dibû dema bêriya wan kêfxweşyan, ên ku êdî

nedikarî para xwe zewqê jê bistîne, dikir.

Tenê jinbirayê, ya ku wî bi dilnermî jê hez dikir, hin geştî dida dawîya jiyana wî dema bi Alexis re her roj çendîn caran dihat seredana wî.

Danê êvarekê, dema jinbira diçû nik wî, bi rê ve hespên erebeyê wê zîçikîn; ew bi tundî dafirî erdê, û siwarek bi çargavî di ber re borî jî pê lê kir, û serşkestî û bêhişbûyî ew hat gihandin cem Baldassare.

Ajovanê wê yê neselixî jî bûyerê sitirî zû banga qezayê gihand cîgirê kont ê ku çavên wî di cî de spî bûn. Didanên wî çîtrikîn, çavên wî biriçîn û perçivîn, û di qehrek erjeng de ew li ajovan arizî; lê wisan dixwiya mîna ku qehra wî hawara wî ya bijan diniximand lê vê hawarê di nav gurmijên qehra wî de bi dengnizmî deng vedidan. Tam wisan dixwiya mîna ku kesek nesax li rex wî yê hêrsbûyî binale. Piştî kurtedemekê nalînek lawaz qîrînên qehrê fetisandin, û cîgirê kont bi kinkinkî şewîşî ser kursiyê.

Paşî wî xwest rûyê xwe bide şûştin daku jinbiraya wî ji ber şopên xemgîniya wî xeman nexwe. Xizmetkar bi xemgîni serê xwe hejand; qurbana qezayê nehatibû ser hişên xwe. Cîgirê kont du şev û du rojên bêhêvî li ber doşeka jinbiraya xwe borandin. Wê dikarî hema çî gava hebe jiyana xwe ji dest bide. Şeva duyem emeliyatkirin hat ceribandin. Spêdeya roja sêyem êdî ta daketibû û ya nesax li Baldassare, yê ku nedikarî rondikên xwe bigire û ji kêfan her digirî, dibişirî. Dema jiyana hêdîka hatibû mêvaniya wî, wî nedixwest bibîne lê niha bi xwe bûbû pêrewê mirinê. Bi gefa li hember kesa ji wî re herî hezkirî, mirinê mêrik erjengandibû; wî jî ji mirinê lava kiribû û ew li daxwaza xwe tewandibû.

Wî xwe aza, bihêz û serbilind his dikir dema hest pê dikir ku jiyana wî bi xwe ne bi qasî ya jinbiraya wî ji wî re bihagiran bû û ku çawa li ber jiyana wê diket ewqas jî jiyana xwe bînirx didît. Wî niha fedikir rûyê mirinê û li şanoya dorberî mirina xwe nedinerî. Wî dixwest heta dawiyê wisan be û êdî radestî derewê nebe ya ku ji wî re bi lidarxistina berxwedanek bedew û navdar li hember mirinê bêşermî û rûreşiyê hîlbide gupik û lûtkeya wan û mîna ku çawa nehînen jiyana wî jê şelandibûn, nehînen jiyana wî jî biherimîne.

IV

Sibê, sibê û sibê,
Wiha roj bi roj dem dikûse

Ta kîteya dawîn a jiyane
 Û her rojekê bi xwe re qeşmer
 Birine gorên tarî. Vebimirîne, vebimirîne şemalê!
 Jiyan tenê siberek gerok e, lîstikvanek reben e
 Ku dema xwe li ser sehneyê ye
 Lê paşî kesê hay jê namîne: Jiyan çîrokek e
 Tirredînekî vegotiye, tijî deng û pêjn e
 Lê bêwate ye.

Shakespeare, Macbeth

Hest û westîna ji ber nesaxiya jinbirayê nexweşiya Baldassare bi xwe jî lezandibû. Ew aniha ji cem qeşe veqerîbû ku ji bo xerifandina guneyên xwe çûbû cem û bihîstibû ku êdî tenê bi qasî mehekê dema jiyana wî mabû; demjimêr dehî spêdeyê bû, û şirrik baran dibarî. Hin erebe li ber derê kelê sekinîn. Ew duçes Oliviane bû. Baldassare diponijî ku bûyera mirina xwe bike awazek biaheng.

"... Bûyer dê li êvarek sayî biqewimiya. Roj dê biçûya ava, û deryaya di nav darsêvan re dibiriqî dê rengşîn bûya. Ewrikên şîn û sor sivik mîna destegulên rewşen ên hişkbiyî nerm dê li qeraxa esman hilbifirîna..."

Û li dehî spêdeyê, li jêr esmanê beropizdanên xwe nizmkirî û qirêj, di nav şirrikbaranê de duçes Oliviane hat serdena wî; û ji ber ku Baldassare bi nexweşiyê kerixîbû, xwe radestî nixê berztir kiribû û êdî bala xwe nedida efsûniya tişt û kesên payebilind, şirîniya ava jiyane û şan û şoretê, wî tika kir ku ji duçesê re bê gotin ku nesaxiya wî ew pîrr lawaz kiriye. Duçesê kir û nekir, cîgirê kont nexwest wê pêşwazî bike. Jixwe erk û vatîniyek wî jî tine bû: jinikê êdî nixek xwe li nik wî nemabû. Mirinê bi nermî ew bend û girêk, ên ku berî çend hefteyan tîrsa koletiya xwe xistibû dilê wî, piçandibûn. Baldassare dixwest li ser jinikê birame lê tişteki nedihat ber çavên giyana wî: çavên xeyal û bêweciyên wî miçîbûn.

Bi qasî hefteyekê ji berî mirina wî jê re basa govend û şahiyên dotmîra Bohemiyayê hat kirin û hat ragihandin ku di wan şahiyên de Pia dê bi Castruccioyê roja din ji wir biçê Danîmarkayê re serçemka govendê bi rê ve bibe, û vê yekê Baldassare pîrr çavnebar kir û qehirand. Wî bang kir ku Pia bê cem wî. Jinbiraya wî li dijî vê yekê derket lê wî fikir kir ku asteng li ber hevdiîna wî û Piayê tîn danîn û derdor dixwazin ku bêsêbeb wî hêrs bikin loma xeyidî. Daku ew zêde zivêr nebe, bangî Piayê hat kirin.

Dema Pia hat, mêrik tam aram lê keserkûr bû. Wî jinik kişand ber doşeka xwe û

serdanser basa şahiya dotmîtra Bohemiyê jê re kir:

– Em ne xizmên hev in û hûn ê tazî û şîniyan bo min nedeynin lê dixwazim ji we lava bikim: soz bidin min ku hûn ê neçin wan şahiyên.

Wan fikir hev û di awirên xwe de giyanên xwe, giyanên kovan lê bicoş, ên ku mirinê nikarîbû bigihîne hev, peyitandin.

Baldassare tê giha ku jinik di sozdana xwe de biguman bû, wî devê xwe xwar kir girnîjek bijan û got:

– Na! Sozê nedin! Soza mêrê li ber sekeratê li erdê nedin. Heke hûn ne piştrast bin, sozê nedin.

– Nikarim sozê bidim we: ev du meh in ku min ew zelum nedîtiye û belkî êdî qet nebînim; ez ê hemû jiyana xwe poşman bim heke neçim wan şahiyên.

– Hûn rast dibêjin çimkî hûn ji wî hez dikin, çimkî her hin mirov dê bimirin... û hûn ê bi hemû hêzdariya xwe bijîn... Lê tiştêkî ji bo dilê min bikin: bi qasî wan bîskan, ên ku we dê li vir şîna min bikira, ji şahiyê vebiqetînin û li derveyî şahiyê bin. Bangî giyana min bikin bila bîskêkê bi we re bikeve bîranînan, piçekî li ser min biramin.

– Bawer nakim bikarim wê sozê jî bidim, şahî pirr kurt e. Tevî ku li kêleka wî mêrî bim jî, bi zor bigihim lê bînerim. Ez ê ji her rojek din bîskêkê bidim we.

– Hûn nikarin, hûn ê min ji bîr bikin; lê heke piştî salekî din, mixabin! Heke piştî demekî dirêjtir, pirtûkek xemgîn, bûyereka mirinê, êvareka nixte û baranî we li ser min bide fikirandin, ax ê ji min re çî dilovaniyek be! Ez ê êdî ticaran, ticaran we nebînim... ji bilî di giyana xwe de loma divê em di heman demê de hevdu bi bîr bînin. Hûn ê herdem li bîra min bin daku giyana min vekirî be dema hûn bixwazîna bikevinê. Lê jina vexwendî mirov pirr dide rawestandîna û pandîna! Baranê sermawezê dê kulîlkên gora min rizandibin jî, pûşperê dê ew sotandibin jî lê hê jî giyana min dê ji ber bêsebrîya xwe bigirî. Ax çiqas hevî dikim ku hê carekê bîranînekê, salveger û roşanekê yan herikek ramanên we hûn bianîna raserî dilnermiya min; hingê min ê hûn bibihîstina, hûn ê bidîrana, herderê dê ji bo pêşwazîkirina we bi efsûnî bibişkiviya û kulîlk bidana. Li yê mirî biramin. Lê ax! Ma dikarim hevî bikim ku mirin û bîskêk we ya jidil tiştêk wisan bi dest bixin ku jiyane, dildariyên wê û rondikên me û kêfa me û lêvên me nikarîne bi cî bînin.

Niha şkest dilê cewer... Şevbaş,
Kurmîrê çeleng! Komên firîşteyan
Bila te bistrînin axa aram!

Shakespeare, Hamlet

Tayên dijwar bela xwe ji cîgirê kont venedikir; doşeka wî hatibû raguhezandin odeyek gilover î mezin ku Alexis di rojbûna sêzdehsaliya xwe de jî ew pîrr kêfweş tê ve dîtibû, û ku tê ve yê nesax dikarî di heman demê li deryayê, pêşkîna stringehê û ji hêla din ve jî li mêrg û daristanokan binere. Carinan ew dipeyivî jî lê di gotinên wî de êdî şopek jî ji ramanên berz, ên ku hefteya berî wê ew cewerandibû, tine bû. Wî bi dijwarî kesek nedihat dîtin dinifirand çimkî qaşo wî kesî henekên xwe bi yê nesax dikirin; wî her xwe wek baştirîn muzîkjenê sedsalê û jêhatîrîn esilzadeyê cîhanê radigihand. Paşî geh ew dihedîn û ji ajovanê xwe tika dikir ku bibe meyxaneyekê yan jî hespan ji bo nêçîrê kurtan bike. Wî kaxezên nameyê xwestin daku hemû sertacên Ewropayê ji bo bûy û dîlana xwe ya bi xwişka dukê Parmayê re vebixwîne; dema ji ber deynê xwe yê nedayî yê qumarê ji tirsan dilerizî, kêrek kaxezkî ji ser maseya xwe ya şevî radigirt destê xwe û, mîna ku demance be di destan de, tev digerî. Wî xizmetkar şandin daku peyamê jê re bînin ka qaşo polîsê wî şeva berî hingê pelixandî miribû yan na, wî stranên xeberreş û çêrî bi kenkî bo jinekê, ya ku qaşo destê wê di destê wî de bû, digotin. Firîşteyên kuştinê, yên ku wek Şiyan û Viyan tînan nasîn, ne amade bûn ku cinên wî yên xerab û xwiya bûnên bînirx ên bîranînan wî biqewirînin û bipengizînin. Piştî sê rojan, li derdorî demjimêr pêncî şevê ew, mîna ku ji xewek xerab, a ku mirov jê ne berpirs e lê bi şêlî û nezelalî bi bîr tîne, be, şiyar bû. Ew pîrsî ka xizm û lêzim li hizûrê bûn dema wî bînirxîrîn, necistîrîn, genitîrîn û fistewîrîn para di xwe de derbiribû, û ji ber dîsanhatina teb û cinên xwe, wî tika kir ku xizm û lêzim dîsan bînin ji wir derxistin ta ew dîsan bê ser hişên xwe.

Wî çavên xwe li derdorên xwe yê odeyê gerandin û bi rûkenî li pisîka xwe ya reş, a ku li ser guldanka çînî bi gula krîsantem dilîzî, nerî. Wî fermanî ku hemû mêvan û yê hatî seredanê derbikevin û demek dirêj bi qeşeyê li ber doşeka wî çavdêr re suhbet kir. Lê dîsan jî xwexfirandin red kir û bangî bijîşk kir ji qeşe re bibêje ku zikê wî êdî nikare xwe li ber nanê xwexfirandinê bigire. Piştî bîskekê wî fer-

mand ku jinbiraya wî û Jean Galéas bên hindir. Wî got:

– Min xwe radestî mirinê kiriye, bextiyar im ku niha bimirim û bikarim bi bal Yezdan ve biçim.

Hewa wisan nerm bû ku hat karîn pencereyên bi çavkorî li deryayê dinerîn bên vekirin û pencereyên hêla din, ên ku mêrg û daristan li ber belav dibûn, ji ber bayê pihêt û tund girtî hatin hiştin.

Baldassare nivîna xwe da raguhezandin ber pencereyên vekirî. Keştiyek, a ku der-yavanan ji pêlşkîne bi werisan dikişand firetiya deryayê, bi rê diket. Kurikek keştiyê yê keşxe yê dorî panzdehsalî di ser hêlek keştiyê re xwe dadîçemand; wer dixwiya ku ew ê li ber her pêlê bikeve avê lê ew bi çelengî li ser lingên xwe yên xurt radi-westî. Wî bi torrê masî vedikişandin, û di nav lêvên wî yên ba sûrkiirî de qelûnek dûkêldar şorr dibû. Û bayê bawan û babirek diperçivandin lezî gep û alekên Baldassare hên bike û pirtikek kaxezê di odayê ve bi xwe re rafirand. Baldassare serê xwe zivirand daku êdî hew wê dîmena bextiyar ji zewqan bibîne ku wî bi şeydayî jê hez dikir lê êdî nedibû tam bikiyê. Wî berê xwe da strîngehê: keştiyek bibawan a sêdîrekî xwe ji bo çûnê amade dikir.

– Ew keştî dê biçe Hindistanê, Jean Galéas got.

Baldassare kesên li pêhnîk û guverteyê, yên ku destmalên xwe dihejandin, baş nedisehirandin lê texmîn kir ku bêrikirina xerîbiyê çavên wan şêlandibûn; wan hê pîrr derfet ji bo jîne, hevnasîne û pêhesîne hebû. Singê keştiyê hat hilkişandin, qîrînek hilket, û keştiyê berê xwe da rojavayê ya ku lê ronahiyê belem û ewr têkilî mija wê ya zêrîn dikirin û sozên bêwêne û nediyar dipistandin guhên rêvingan.

Baldassare tîka kir ku pencereyên aliyê deryayê bên girtin û yên aliyê mêrg û daristanokan bên vekirin. Wî berê xwe dida zevîyan lê hê jî qîrîna xatîrxwaziyê ya ji keştiya sêdîrekî di guhên wî de dişingî û didît ku kurikê keştiyê, qelûn di nav didanan re, torr vedikişandin.

Destê Baldassare agirane dilivî. Serdanser wî çingînek dengnizm bihîst ku hema nedihat guhê mirov û mîna dilqutîne ji kûr dihat. Ew dengê zengilên dêra gundekî pîrr dût bû ku di hewayê sayî û bayê guncayî de bi çendîn qonaxan di ser deşt û çeman re hatibû daku bigihe guhên wî, daku guhên wî yê seqbêr bibihîzin. Ew dengê nihoyî lê di heman demê de dengê pîrr kevnare bû; hingê Baldassare bihîst ku dilê wî jî biaheng bi zengilan re lê dida dema zengil hildifirîn û dil jî radi-westî dema wer dixwiya ku zengilan deng dadimêtin xwe û paşî zengilan jî xwe bi wan dengan re berdida perreên esmanan.

Di hemû serdemên jiyana xwe de dema wî dengê zengilên dêrê dibihîst, çingîna

wan a li êvarek hewanerm dema ew hê kurikek biçûk bû û bi zeviyan ve vedigerî kelê, dihat bîrê.

Hingê nojdar tika ji yên amade kir ku bên nêztir û got:

– Ev dawî ye!

Baldassare bi çavên miçandî pal da û dilê wî guhdariya zengilan, ên ku guhên wî yên mirinê felckirî êdî nedibihîstin, dikir. Wî diya xwe didît dema wê kurê xwe dimaçand dema kurik vedigerî malê, dema wê kurik êvaran dinivand û piyên wî di destên xwe de digirimandin û li rex wî dima heke xewa wî nehata; Robinson Crusoe-yê wî, stranên xwişka wî êvaran li nav baxçe, gotinên malmamosteyê wî dema pêşbînî dikir ku kurik dê carekê bibe muzîkjenek gewre û xemgîniya bi zor veşartî û niximandî ya diya xwe.

Niha êdî dem û derfet tine bûn ku bendewariya bicoş a dê û xwişkê, ku wî ewqas bi stemkarî xapandibû, bi cî bîne. Wî dîsan zîrfon û ixlemûrek mezin, a ku li binê wê hatibû nişanîkirin, û roja betalkirina nişaniyê, ku hingê tenê diya wî karîbû xemên wî vebirevîne, hatin bîrê. Wî xeyal dikir ku matîjêker û xwedîkera xwe ya pîr dihemêzand û kemana xwe ya pêşîn di dest xwe de digirt. Wî hemû ev yek di ronahiyek nerm û rêxem de, di heman dûrahiyê de didît, mîna ku çawa pence-reyên aliyê zeviyan jî bi çavkorî berê xwe didanê.

Wî hemû ev yek bihistibû tevî ku tenê du–sê saniye ji gotinên nojdar "Ev dawî ye!" borîbûn.

Nojdar dîsan destê xwe rakir: – Xelas!

Alexis, diya wî û Jean Galéas bi kontê Parmayê, yê ku aniha gihabû wir re çok dan. Xizmetkar li ber deriyê vekirî digirîn. □

1894

Ji finî (wergiranên ji Shakespeare ji îngilîzî): **Husein Muhammed**

Edebiyata kurdî ya klasîk

İSMET KILIÇASLAN

Bi lêkolîn û lêgerîna mêjûwa kurdî qenc xuya ye ku wêjeya klasîkî bêyî deselatdariya neteweyî, nayê hizirîn. Lewra heya ji alî deselatdarê wî zimanî ve neyê pejirandin tu wêjevan nikare berhemeke bi rêk û pêk derîne holê. Çawan ku Ehmedê Xanî ev misogerî dîtiye û weha dibêjir:

Ger dê hebuwa me jî xudanek
Alî keremek letîfe danek

Îlm û huner û kemal û izan
Şîr û xezel û kitab û diwan

Ev cins biba li ba wî memûl
Ev neqd biba li ba wî meqbûl

Min dê elema kelimê mewzûn
Alî bikira li banê Gerdûn

Bîna ve ruha Melê Cizîrî
Pê hey bikira Eliyê Herîrî

Keyfek we bida Feqîhê Teyran
Heta bi ebed bimaya heyran

Çi ku qewî kesad e bazar
Nîn e ji qumaşê re xirîdar

Diyare ku Ehmedê Xanî jî vê doza me ya jorîn tîne zimên û didêre. Emê li ser vê rasteqîniyê rawestin û pêşkêş bikin. Li gor belgeyên di destê me de, di destpêka sedsala nehan de li bajarê Hemedanê bi navê Benî Dulef dewleteke kurdan hatiye damezirandin. Ev dugel ji sala 826ê heya 898ê domandiye. Di vê pêvajowê de vê dugelê gelek giringî dida çand, zanist û wêjeya kurdî. Ji ber vê yekê gelek wêjevan û edîb di vê herêmê de rabûne. Yek ji wan wêjevanan, yekemîn wêjevanê kurd Behlûlê Mahî ye (li gor agahiyên me). Behlûl, xelqê Hemedanê û Lûristanî ye. Li Hemedanê xwendina xwe bi pêş de biriyê. Paşt diçe Bexdayê li bal Ce'ferê Sadiq dixwîne. Gerek di fiqha îslamê de gerek di xudanasyê de pir meşhûr dibe û her kes jê hez dike û zanayekî bi rêz û rûmet tê nasîn. Dibêjin ku der barê xelîfe Harûn Reşîd de gotinên giran gotiye, Harûn lê hatiye xezebê û fermana kuştina wî daye. Behlûl gava agahdar dibe, diçe bal seydayê xwe Ce'ferê Sadiq. Ew jî destûra wî dide ku xwe li dînitîyê deyne. Behlûl bi dînitî ji kuştinê rizgar dibe. Vê car ew bi keramet û duaqebûlî navdar dibe. Dîsa ders dide û îrşada gel dike bal riya rast û rê û rêçikê Hz. Elî û rêbazê ehlêheq. Harûn Reşîd, ji bo ku ji xeşma wî xelas be, wî dibe seraya xwe û peyman a biratiyê didê, ji ber vê ye ku dibêjin Behlûl birayê Harûn Reşîd e. Ji wê vedigre Hemedanê li wê medrese û tekye vedike û di warê zanist û xudanasyê de perwerdeyê didomîne. Çar feqiyên wî hebûne. Baba Receb, Baba Lûre, Baba Hatem û Baba Nucûm. Her çar jî bûne zanayên mezin û wêjevanên kurd. Behlûl digot: ew çar ferîşteyên min in. Ev du beytiyeke Behlûl e:

Ew wateyê yaran ew wateyê yaran
 Ême dîwaneyîn ew wateyê yaran

Henî megêlin yek yek şaran
 Ta zindû kerîm ayinê Îran

Behlûl di sala 835an de li Hemedanê, di gundê Tengelgulê de çûwe ser dilovaniya Xwedê.

Ev jî du beytiyeke Baba Receb e:

Recebem ney ca Recebem ney ca
 Şemal biyanî Recebem ney ca

Çenî Ferîdûn biyanî hemta
Behlûl dîwaney zam danay sema

Ji wan belgeyên di destê me de tê zanîn ku helbestên Baba Receb jî wek yê seydayê wî Behlûl, dubeytî ne (mesnewî). Bi kêşa erûzê, bi rewşa dîwanê hatine nivîsin.

DUGELA HASNEWIYE (942-1006)

Di vê serdemê de jî gelek wêjevan û edîbên kurd rabûne. Her wekî Baba Serhengê Hewramî, Baba Qeyserê Hewramî, Baba Sirincê Kelatî, Baba Gerçekê Hewramî û Daye Tewrêza Hewramî. Daye Tewrêz, yekemîn jina kurd e ku di meydana wêjeya kurdî de hespê xwe bazandiyê (li gor agahiyên me). Bi xwe helbestên rewan û xweşik çêdikir. Li tenbûrê dixist, bi dengê xwe yê xweş digot û guhdaran dianî coş û xuroşê. Ev du beytiya hanê ya Daye Tewrêz e:

Razen piyalem razen piyalem
Sersamim ne bezm razen piyalem

Badeê piyalem yawawe nalem
Çimke nalekem berz bûne alem

DUGELA DEYLEMÎ

Vê dugelê gelek giringî dida çand, zanist û wêjeya kurdî. Ji ber hindê di dema wan de gelek wêjevan û helbestvan radibin. Her wekî Baba Tahir, Celale Xanim, Şaxweşîn û Fatme Xanim.

BABA TAHIRÊ URYAN (938-1010)

Baba Tahir Xwedênas, parizgar, hinavşewitîyê yara xwe ya nihîn û aşîqê pertewa Yezdan bû. Bi gotina dîroknivîsên Îranî, Baba Tahir yekem kes e ku di Îranê de helbestên wêjeya dîwanê nivîsiye, lê belê li gor tesbîtên me Behlûl beriya wî ye. Helbestên wî gelek muema û kûr in, her kes tê nagihe. Ev du beytiyeke wî ye:

Mu an behrem kî der zarf amedestem
Mu an nuqte kî der herf amedestem

Be her elfî elifqedî ber ayû
Elîfqed im kî der elf amedestem

Ev jî du beytiyeke wî ya dinê ye:

Dilî dêrem ji îşqit gêj û wêje
Muje ber hem zedem xûna berêje

Dilê aşiq be sanê çobê ter bê
serî soje serî xûna berêje

Em niha jî dubeytiyeke Fatme Xanim pêşkêşî we bikin.

Razdarê yarim razdarê yarim
We fermanê Şah razdarê yarim

Şahim bezeyîş amawe zarim
Raz kerdewe dermanê derdê karim

DUGELA AYARÎ (990-1117)

Vê dugelê jî giringî dida çand û wêjeya kurdî, di vê dewrê de, gelek wêjevan rabûne. Wekî Reyhan Xanim, Xatû Meyzerd, Daye Xezan, Pîr Şalyar, Kake Rida, Sultan Çelebî, Baba Buzurgî, Qazî Nebî û Ehmedê Caf.

DUGELA ZÎDÎ (1075-1162)

Damezrînerê vê dugelê Şêx Hadî ye. Şêx Hadî şêxekî zana, parêzgar, Xwedanas û dilsoj bû. Di herêma Hekariyê de dugela êzidî saz kiriye. Mîrê Mosilê Imadedîn bi leşkerekî giran tê ser Şêx Hadî. Lê rêk diçin. Hemû zanayên îslamê ji Şêx Hadî hez dikirin. Piştî Şêx Hadî birazê wî Ebulberekat cihê wî digire û piştî Ebulberekat kurê wî Şêx Hesên dikeve cihê bavê xwe. Ev her sê jî şair û wêjevan bûn. Helbest û berhemên wan hen e.

Ev beşek ji qewlê Şêx Hadî ye:

Heqo tu, padişahî xudanê mêhr û mahî Rezaqê cin û însî, xudayê alema Qudsî

Mizginî bîne Kurdistanê
Bilavkin deftera îmanê

Ev jî çar rist ji qewlê Şêx Hesên in:

Yarebî dunya hemû tarî
Tê da tunebû mişk û marî

Te zindî kir teze halî
Çi nema gul jê barî

DUGELA ATABEGIYAN

Di serdema Arabegîyan de gelek giringî ji bo xwendin û zanistê hate dan. Li bajarê Sine zanistgehê hate sazîkirin û bi dorfirehî xwendin û perwerdehî pêk dihat. Di encama vê yekê de gelek wêjevan û edîp di vê deverê de serî hildan. Ji van yek Şêx Îsa Berzencî ye (-1353 m.) Her wisa kurê wî Sultan Îshak (San Sehak) ew sultanê pîran û dildarê pertewa îlahî, parêzkar, Xwedanas û gehîştibû radeya yekwucudiya heyberan. Heft xelîfe, Heft xadim, 72 Pîr, 92 Pîrê şahû û 606 bendê kemerzêrînên Sultan Îshak hebûn. Ev hemû jî parêzkar û xudanas bûn. Sultan îshak tevê pîr û xelîfeyên xwe giş wêjevan bûn.

DUGELA ERDELAN (1220-1869)

Ev mîrnişîn di dema lehiya moxulan de hate damezirandin. Xwe ji wan qenc parastin. Çar çaran serbixwe carinan jî di fermana Şah de dijiyan. Mîrên Erdelanê gelek ji ferheng, zanîst û wêjeyê hez dikirin, ji ber hindê gelek wêjevan û zana li vê herêmê radibin. Wekî Şêx Şehabê Soreberdî, Seydî Hawramî, 1 Begê Caf, Nêrgîz Xanim, Semen Xanim, Mele Weledxanê Goran, Mestûre Xanim a Kurdistanî (Mahşeref Xanim) û Mele Ebûbekrê Musennîf.

Ev destpêka helbesteke Nêrgîz Xanimê ye:

Saqî le Cem bade deda
Dersê rêgey cade deda

Mêrdan hemû le dewr padşa
Pê man deken gişt temaşa

Ev jî helbesta Mesture Xanim e:

Xesrew weharen Xesrew weharen
Kor bam ce dide Feslê weharen

Mewsim cilûsê gul û gulzarem
Wadey temaşey seyr û şikare

DUGELA XALIDÎ (1252-1889)

Mîrên Cizîrê di piraniya vê mêjûwê de serbixwe bûn û gelek paye didane xwendin, huner, wêje û perwerdehiyê. Di Cizîrê de û di pehnaya welêt de bi sedan xwendegeh û medrese hatin vekirin. Ji vê sedemê ye ku gelek leheng, wêjevan, rewşenbîr û ronakbîr di vê serdemê de rapertîne û van ronkbîran gelek berhemên ji dur û elmas û mirwariyan hêjatir ji gelê xwe re hiştine. Lê muxabin ji ber kul û derd û belayan berze bûne. Hindikê wan di dest de mane. Çawa ku Şêx Remezan di şeşîna (şeşkoka) xwe û Melê de dibêjit:

Şerhê derd û eleman min qederek kirne kitêb
Min nivîsîne bi tertîb hemî têkda ne bi êb
Hazirin cumle li nik min çil û çar cild bi hesêb
Bê futû sond dixwerim ez ji te ra qet ne bi lêb
Ji ber ahên me dinê agir û dûd bit ne ecêb
Me di dil da heye narek ku disojit seqerê

Ji van kitêbên ku Şêx Remezan aniye zimên qet yek jî di dest de nîn in û têtê zanîn ku gelek berhem winda bûne û bi rastî hatine winda kirin, şewitandin û talankirin. Di vê pêvajowê de gelek ronakbîr û wêjevan rabûne. Bes emê navê çend kesan bidin. Wekî Eliyê Herîrî, Mele Ehmedê Cizîrî, Feqiyê Teyran, Ehmedê Xanî, Mele Husênê Bateyî, Siyapûş, Mensûrê Girgaşî, Mîna, Macin, Per tew Beg, Şêx Nûreddînê Birîfkanî û Bekir Begê Erzî.

ELİYÉ HERÎRÎ (çerxa 16an)

Ewê ku bi zaravayê kurmancî cara yekem şîirê kurdî nivîsî Eliyê Herîrî ye. Şî-irên wî gelek şîrîn û rewan in. Ev du beytiyeke ji helbesteke wî:

Dilê mehzûn kefaret bit ku îşev taze mêhvan têt
Bi mizgînî beşaret bit ku mêhvan canê canan têt

Li heyva kewçêrîn kamil
Ve ehlan ra nehiştin dil

Û cumle da sefê sunbul
Le hindavê gulistan têt

MELE EHMEDE CIZIRI (1570-1640)

Mela hem di warê zanist, rewşenbîrî û xudanasiyê de hem jî di hûnandina rist û helbestan de kesekî bêhempa ye û kesek di ser wî re nîn e. Di helbesteke xwe de dibêjit:

Ger lu'luê mensûri ji nezmê tu dixwazî
Wer şîirê melê bîn te bi Şîrazî çî hacet

Der barê Melê de Abdurehîm Zapsu weha dibêjit:

Şîrazî li nav fursan kêşa elema îşqê
Mela! te bire ew can Hafîz! bike pê meşqê

Mela! te wekî Hafîz Firdewsî nekir ustad
Hem îşqê ji nû hilkir kurmancî te kir îcad

Mela jî aşîqê yareke nihîni ye. Agirê îşqê hinavê wî disojit, hemû damarên wî çoş û xurûş dibûn, çawan ku di helbesta jorîn de dibêjit:

Ji ber ahên me dinê agir û dûd bit ne ecêb
Me di dil de heye narek ku disojit Seqerê

FEQIYÊ TEYRAN (1564-1632)

Feqî ji navçeya Miksê ye. Rewşenbîr, hozan, xudanas û wêjevanekî payebilind e. Gehîştibû encama rasteqînê. Di helbesta "ey avê av" de weha dibêjir:

Ev reng dibêt ava zelal bûhrîn li min çend mah û sal
Qet kes nekir ev reng sual heta giham vê saetê

Heta gihame vê demê ma qey nebû di vê alemê
Ebdek ji piştî Ademi bifikir li ehwalê şetê

Kehnî dizên cû jê diçin hindê Xwedê dan ins û cin
Qet kes nekir ev pirs ji min ji enbiyan û ummetê

Miksî dibê avê! we bû Peyxamberan aqil hebû
Qet hewceyê pirsan nebûn wan dest gihabû sohbetê

Ew sohbeta cara ewil peyxamberan zanîn şuxul
Eybe ji bo ehlê eqil teftîş bikin me'rifetê

EHMEDÊ XANÎ (1651-1707)

Ehmedê Xanî stêrekî herî geş e di esmanê wêjeya kurdî de. Her wesa di warê zanistî, xudanasî, parêzkarî, perwerdekarî û welatparêzî de heta bivê têkoşîye. Gelek berhemên wî hen e, ji wan yek Nûbar e, ferhengoka erebî bi kurdî ye. Di sala 1683yan de nivîsiye. Mem û Zîn di sala 1694an de nivîsiye. Mem û Zîn romaneke bi kêş e (wezî), bi şeweyek felsefî nivîsiye. Lê hindê naverok û wateya wê kûr û berfireh e, wek deryayeke bêbinî, mirov çend car noq navê dibê, rastî hinek gewherên din tê. Her dîmen û teswîrên wê bi wate ne, ji bo nûmûne: Cejna sersalê di çerxa 17yan de li Kurdistanê, axaftina Zîn bi Sitî re, dawet û bûk guhestin, wergirtina mêran, bergê jinan û ya jinan bergê mêran, Dayîn, Falker, Xwezgînî, Ziyafet, Civîna Mem û Zîn li baxçe, ji findê gazind, bi perperokê re axaftin, axaftina Mem bi Çemê Diclê re, peyivîna Mem bi dilê xwe re û dîmena şîna wan. Û bi sedan dîmenên wek van li ser rewşa kurd û Kurdistanê nivîsiye. Hemû di teswîr û dîmenên Mem û Zînê de rewşa Kurdistanê û rêbazên têkoşîna rizgarkirina Kurdistanê jê tê fêhimkirin. Ehmedê Xanî

jî, aşiqê yara xwe ya nihînî bûye. Ku bîr û bawerî û ramana wî ye. Çawa ku dibêje:

Ez çûme derê dêrê min dîtî ku rûhullah
Tekrarî musewer bû heta di nihalîn da

Wan cumle enel Heq got min wahidê mutleq got
Saqî bixwe ez girtim camek meyi noşîn da

Min noşî û serxweş bûm fil halê muşeweş bûm
Ez çar û neh û şeş bûm min tekye bi balîn da

Her çî ku me ber pê kir hindê me nezer lê kir
Min seyrekê leylê kir lew mame di lewlîn da

Min dî heme yek pertew sarî di mezhahir da
Mumkin hemî jê pur bû em mane di temkîn da

Ew bû ku Zulexayê ê dîtî di Yûsuf da
Mecnûni di Leylayê Ferhadî di Şîrîn da

MÎRNIŞÎNIYA BABAN (1677-1851)

Mîrên Baban hin caran bi Osmaniyan re hin caran bi Îranê re peywendî datanîn. Lê di nav welat de desthilatdar bûn, herêma Mukriyan, Şarezûr û Silêmanî di destê wan de bû. Wan jî, girîngiyeke baş didane zanist, ferheng û wêjeyê. Gelek ronakbîr û wêjevanên payberz di vê serdemê de raperîne. Her wekî, Ehmed Begê Zengene, Mewlana Xalid Şarezorî, Nalî, Salim, Hacı Qadirê Koyî, Şêx Reza Talabanî, Pîremêrd û Faiq Bêkes. Ev hemû xwedî dîwan in. Mîrnişîniya Baban jî hemû dugelên kurdan zêdetir li zanist û wêjeyê sor bûne û bûne medarê şanaziyê ji bo me. Di serdema wan de wêjeya kurdî gihîşte asteke herî bilind, xwendin û nivîsîn bû xas û am. Bi hezaran berhem hatin nivîsîn. Ger helbest wer pexşan di her warê wêjeyê de xebat gelek pêş de çûwe, heta îro jî wêje û huner di zaravayê soranî de pêşdetir e.

WÊJEYA DUMILKÎ

Heya sala 1850î m. qet tu berhem bi dumilkî neketine destê me. Di vê salê de Îsmâil Heqî Paşa û muşîrê Erziromê Samih Paşa têne Dêrsimê, hindek diyariyanji bo serokên eşîran tînin û bi curekî fermîtî ji Şah Huseyn Beg re tê naskirin. Ji wê demê paş di zaravayê zazayî de wêje geş dibit û gelek wêjevan radibin. Her wekî, Mele Ehmedê Xasî (1866-1951), Nûrî Dêrsimî (1892-1973), Elî Şêr (1862-1937), Osman Efendî (Muftuyê Siwerekê) (...-1932), Sey Qajî (1871-1936), Sey Can (1880-1916).

DESTÊPÊKA MEWLÎDA MELA EHMEDÊ XASÎ YE

Ez bi bismillahî îbtîda kena
Raiqê 'aman û xasan piya kena.

Rebbî, hemd û şukrî ancax to rî bê.
Kîbr û medh û fexrî pêro to rî be.

Çende rey bê ma sewabê hemdê ma
La belê nêrê hîsaban çendê ma.

EV JÎ DESTPÊKA MEWLÎDA OSMAN EFENDÎ YE

Binamê Hûma ez do kena îbtîda
Xaliqê nê erd û azmîn yad kena.

Bibo efû gunayê vêrdo
Gunehkarey kî 'emrê xo di kerdo.

Selewatî biwanîn rind û bolî
Biresnên peydê may resûlî.

DI WÊJEYA KURDÎ DE PEXŞAN

Di wêjeya kurdî de berhemên ku hatine bidestxistin piraniya wan bikêş û serwa

ne (bi qafiye û bi wezn in). Di wêjeya klasîka kurdî zaravayê kurmançî de berhemên pexşanî hindik in. Her wekî Mushefa Reş, Kitêba Celwe, Încîla loqa, Tiba Mele Muhemedê Qutub û Calînosê Hekîm û Rojnameya Kurdistan û Tesrîfa Mele Elî Teremaxî, Terkîb û zurûfa Mele Yunusê Erqerînî. □

Çend nimûne ji nameyên ku ji Nûdemê re hatine şandin

Di pêvajoya weşana Nûdemê de ji herçar perçeyên welêt û ji seranserî dinyayê bi sedan name ji Nûdemê re hatin. Wek prensîb me name neweşandin. Lê bi minasebeta dehsaliya Nûdemê em li vir çend nameyan diweşînin.

Fîratê epê xwe

Berî gihîştina nameya te bi du rojan min kurtanameyek din ji bo te şandibû. Lê her çawabe ew nivîsa min ku bi çapê re ne gihayê yan negihîste ser hejmarê heştan, nebinasê te ye, binasê bêşansiya mine, ez bêşansim, tika dikim ji xwe re meke xem, lê digel vê jî ez nikarim bizanim çima bi çapê re ne gihîst.

Te bi vê nameya xwe gelekî dilê min xweşkir. Xwedê dilê te xweştir bike ji ber ku bi qasê ku tê bîra min, heşretê min ewbû ku ez berî mirina xwe bibinim xortekê wek te, kalekî sêst û heşt salî mîna min, şîret bike û jê re behsa giringîya ziman û edebiyateke Kurdî ya nûjen bike. Ez tim û tim xwezîsuaz bîm û min ji xwedê dixwest. Ewe min dit. Bêguman ew şîreta te nîşana xêrê ye ji bo zimanê nivîsa Kurdî û hem weşarbûna edebiyata me. Ji lewre ez dibêjim:

"Te bi vê şîreta xwe, ez kirim çagirtê xwe" min jî. Bi vê şîreta te, xwe kir çagirtê te. Lê min gazi nek heye, min gotibû. Ez kalekî tadarim, bêhêz û lawazim, serê min dizivire, ez gêj dibim, lê wilo jî te di nameya xwe ya xweş û dirêj de li rewşa min nepirsiye. Lewre ez ji te, ne ji Nûdemê xeydime, lê di gotina Doktorê min, ta sê sal din ezê di bim çavdêriya wî de binînim, lê mala wî çawabe digel ya te, destûra xuwendin û nivîsandinê ji pêr ve daye min. Yani ezê bikaribim di govend û ahengên

NÛDEM a xanî û Celadet û Cegerxwîn de xwe hilavêjim, lê ji bîr meke jî ku apê te mirîye û narê Saxan dixwe.

Li kê bawer bikim gelo?

Te di nameya xwe de gotiye [Nivîsa te hejaye û zimanê te jî gelekî xweşe, zelale, diherike... em gelekî razî ne, ku we zimanekî fak û zelal ji me hiştîye.] Te husan zimanê min pesinandiye, Lê rojnameya WELAT wê gotina te napejirîne, ew tîstêk di dibêje, WELAT di hejmarek ya xwede gotiye [Sebrî Botanî zimanê Kurdî hilweşandiye, kopan kiriye... Kiriye Pêkan... Kiriye nargîna berjewendiya xwe, emê tekoşîneke mezin û dijwar li dijberî wî ku jyarê "qatîlê" zimanê Kurmançî bikin] Ji xwedê bawer bike, ne ji min ku nivîskarekî binavê (Dara Omerya) bi van gotinên hiş û pûş, xwe û berpirsyarê WELAT jî bi xwe re riswa kir nemaze gawa dibêje jî [Berpirsyarê delol, zimanê me dewlemend bi derewan nefiroşin] yanî Gîma hûn ziman Kurdî bi derewên Sebrî Botanî û helbest û gotarên w dipiroşin... Ez naxwazim te bi van gotinên erzan mijol bikim, lê wan pesnên ku te bi ser min de jî kiri an barandî ez neçar kirim zimanê xwe dirêj bike wan pesnên te en nîv rast ez neçar kirim her ji lew re jî min ew hejmara WELAT jî te re diyarî lê ger tu bixwazî amadeye. Lê hema nebîne çetire da tu ~~wê xwe~~ nevereşî, ~~wê xwe~~ Wê gotaroka min rabigirin rawestînin, ez dikarim di demek zû û nêzik de ji we yan jî bişînim

xwestir û spehitir bikim û mamosteyê xwere bisînin
 ger hûn biweşînin Lê ez bawerim ku dê tera du-Şê
 rûpelan bike. Lê min daxwazek biçuk û girîng ji te
 heye û ez gotina xwe ya besê du Car û Sed Car dikim
 ku hûn li şafî û xeletiyên miqate bin, ez wê daxwaz û
 qewirîyê ne ji bo nîvîsa xwe dikim. Na, Lê ji bo hemî
 gotar û babetên kovara me ya nazdar û nazenîn, ji we
 hevî û tika dikim.

Firozê û Serkeştina we daxwaza dilê min.

S. Botanî

Lusegjern V. 80

1253 Oslo

Norge

16.12.1993

Li min negire min jê bir
 Xir ez wê kurtê hêbosta xwe
 pêşkêş bikim.

Celadet bi HAWARA xwe tenir dada
 Cewerî bi NÛDEM a xwe nan pêveda

Hevalé héja Firat Cewerî,

Gava ku kovara Nûdem kete desté min, ez pir kéfxweş û dilşah bûm. Hewî û baweriyên min zexim bun. Ku rewşenbîrên Kurd bikaribin li gel hev kovarekî hunerî, edebî û çandî derxin ev té wê mené ku sibê té bikaribin li gel hev pir tiştên xweşik û rindik ji bihonin. Sedem vî ez piroz bayiké bi dil û can didi me te û kebatkarên Nûdem é. Desté we xweş bî ku we mizgîna bihara rengîn bi Nûdem'é da me.

Min forma kovarê pir xweşik, naveroka wê tijî dît. Hewidarim ku té di pêsta baştir û rindtir bî. Pêwîste ku her Kurdêkî dilsoz di vî warîde encamên xwe biné çih. Pêwîste ku, Nûdem bibî baxçê sosîn û rihana.

Dikarim bêjim, heya nûha ku weka ronekbirêké Kurd li himberî Nûdem min pêwîstiyên xwe nanî çih. Ev ji bo min kêmasiyêké pir mezine. Nemaze gava min dît ku li her welatêkî arikarên Nûdem hene, tené li Hollanda tine bi rastî bêjim ez şermezar bûm. Lê divê wê şermezarî ya xwe berteraf kim. Ku hun bivên ez di her warîde amade yê arikariya Nûdem'é me. Ev ji bo min serbilindayîyeke.

Dé biminin bi saxî û selameti.

Her şad û serkewtî bin.

Lî gel silavên min yê germin û birati. 26.04.1993

Bedirxan Epözdemir

Birayê héja F I R A T,

Derî sê hejmarên min mefera xwendina NÛDEM nedît. Herçend di wan hejmarên de nivîsarîne gelek héja hebin ji, ez bawerim di hejmarên din de wê nivîsarîne gelek héja hebin. Lê mixabin ji xwendina wanên bêpar im. Ez hêvidarim ko di heyvên pêş me de wê Nûdem mefera belabûnê li welat bibîn. Hingî gelek kes wê serên xwe ji nav mij û morana karên rêzanî rabikin, gerdûna ronak ya kultur bibînin, xweşikayîya jiyane di wanên de bibînin. Ta hingî karê Nûdem wê dijwar bî. Lê ez bawerim ko winê ji bî van dijwariyan rabîbin. Ji nûha ve ez di karên we de dexwazê serfiraziyê me.

Min bi wê nivîsare xwe ve kurteçîrok û bendeke xwe ji we şiyand. Ez bawerim ko winê wanên hêjayî çapê bibînin.

22.5.1995

Bi silavên biratiyê

T O R I

8.10.1993

Ji Firat Cewerî re;

Bi silavên hevatîyê jê herî germ dest bi nivîsa xwe dikim.

Ma ev çawa bû? Gelo ez çima tu nûçe ji we nagrim. Ev serê 3 mehane ku ez girti me, di kefsa me. Ev name ya 2'êminê ku ez ji Nûdemê re dişînim. Lê mixabin hejra tu bersiv min ji we ne sitend. Gelo nameyê min nagihîjin we, an sebebekê di qî ye?

Ez di mējoya 21. 7. 1993'an de li meydana Balafira Eşenboğa, li Êngere hatim girtin. Ji serdemî 2 sal kefsa, 50 Milyon perê Tirk ji cera jê diravan ji min re berrîn.

Niha ez di girtigeha Êngere de me. Yaşar Ka ya ku serokê DEP'ê ye, ew jî li cem me ye.

Malûme, em di rōjên Xerab re derbas dibin. Lê divê em vê qedera ku ne ya me ye bişirînin. Em her pelekî zexmî bi rûmet bi ser dîroka nû ve dişînin, nivîsandina wê ji gemarê zûtir difilite.

Em dixwazin wun me bê Nûdem nehêlin. Ji her hejmarekê yekî we bişandana raxana me, dê em berxwedar binana.

Silavên Xalê Yaşar û digel hemî girtîyan jî we re heye.

Ediþ Polat
Ediþ

Nawîsan:
Merkez Kapalı Ceraevi
5. Koþus Uluçanlar
ANKARA

Birêz Firat Cewerî û Xebatkarên Nûdem ên Hêja!

Demek e koavara Nûdem'ê dixwînim û gelek pê xweş im kû wek nişanekê pêşketine çand û edebiyata Kurd, ev kovar bi giranî û ~~bi~~ bi hêza xwe yê edebî bandorekî mazbût li ser xwendewan û ronakbîrên gelê Kurd dike. Wekû her kesî ez jî bi hêvî me kû bi afirandin û berzkirina taxa çand û hûnera Kurdî, dê gelê me jî wek gelên di xwe di dinîya hemdemiyê de bide nasandin û qebûlkirin. Li aliyekî de şer û berxwedana gelê Kurd û fedakarîya xort û keçên wê, di xwedî rûmetbûna xwe de her çiqasî sedemekê bingehî, bibe jî, dema ev ked û xwîn bi afirandin û pêşxistina çand û hûner neye pev gîhandin, em dişîn bêjin kû bidestxistina armanên neteweyî û civakî ne mimkun e. Gelek bûyer^{ên} dirokî ev rastîya trajîk bi zelalî îspat kiriye û hê jî dike. Ji vê aliyê de jî, gava mirov li ser rewşa welatê me yê nûha dinêre, qiymet û taxa Nûdem'ê baştir dibîne û teslîm dike. Di vê babetê de dişa mirov dikare hinekî nêrîn û rexneyên dostanî bi Nûdem'ê jî bike, lê ev jî rastiyên kû li jor hatîne diyarkirin, ve-naguharîne.

Berê her tiştî ez dixwezim hinekî "pesna" Nûdem'ê bikim. Bi rastî mirov dema Nûdem'ê digire destê xwe û dest bi xwendina wê dike, şahiyekî xwe gîhandina xeyalên dûr û dirêj dike. Wekû ez, bi salan kovarên çand û hunerê Tirkî dixwînim gelek caran jî ji bo wan dinivîsinim. Ji mêjda dema min ev kovaran dixwend, bi taybetê, bi ziman û sîfîlên wanên bilind û taxa edebiyên wanên dewlemend ve pir dilxweş dibûm kû ev jî hertim dibû sedema pirsîyarekî bi êş, ji bo min : "Gelo em dê çi wext kovarên xwe yên wekû wan dewlemend, bixwînin û . . . êdî ji bo pêşxistina wan binivîsin?" Ji ber kû we Nûdem'ê jîyand û kir bersivêkê pîroz di vê pirsîyarê min de, ez spasîya we dikim û berdewama serkeftinên xwebatên we dixwezim. Dişa bê diyarkirina ve gotinê jî naxwezim derbaz bim kû, wekî yên di, xwebatên we yên wergerandinên nivîser û şairên mezin û klasîk, gelekê hêja ye.

Ijar jî dema "xeyba" Nûdem'ê dixwezim bikim. Nebûn an jî kêmbûna zaravên di û tenê an jî zêdetir nivîsandina bi tîpê Latînî jî rêxna min a yekem e. Kovarekê mîna Nûdem divêt wekû her alî, lê taybetî li aliyê bikaranîn zimanê me û zarav û tîpên wî de, pir fireh bibe û amedeyî ji bo afirandina bingeha berê bihev, paşê jî gavbigav yekbûnê pêkbîne. Tê zanîn kû yekîtîya ziman bi jîyan û rewşa yekbûna millet ve girêdayî ye, lê dişa bingeha wê divêt ji aliyê pêşengîya xwebatên zanistî û edebî were avêtin an jî pêşxistin. Rêxneya min a düyem jî ev e kû, hinek nivîs û şairên di kovarê de weşandi de, min wek diwarkirin û bi vî avahî, xwe ~~we~~ "zanîst" şanîkirin diyar dibe. Berê her tiştî diwarkirina ziman ji kompleksa "zanabûnê" derdiçe û ji ber vê jî xwendewan ji nivîsekê mîna vê him eciz dibe û him jî wek bandorekê psikolojîk, hewceyê xwen-

dina vê nivîseyê jî nake. Yanê ev rewş berê her tiştî kêasîyekî mezin çêdike ji bo nivîser û paşê ji bo kovarê. Ya sêyem jî li ser kêmbûna nasandina Nûdem'ê ye. Belê, kovara Nûdem ji aliyê piraniya ronakbîr û xwendevanên Kurd tê zanîn, qet nebe herkesî dizane kovarckî wîlo heye, lê ev ne bes e. Wekû hûn pir baş dizanin kû çanda nivîseyî ne wekê çanda peyvî dînamîk e. Ji ber vê jî divêt di her alî ve li ser bîdestxistina dînamîzmeyekî daim, kûr were fikirandin û biryerên wê jî bi hewldanên têkilî û sazûnanê çandî ve were pêkanîn. Di vê de jî rêvebir û berpirsiyarên Nûdem yên herêm û welatan, divêt gelek cehd bikin û pêtîvîyên vê karê heta ji wan hatî, bînin cîh. Ev jî bi dilsaxîya xwe wekû ne rêxne, wekû pêşniyarek jî pêştir bûna kovarê dikim. Dîyar jî bikim kû dema erkekî jî bo min hebe, ez dê xwe dûr nexim û bi dilşabûnekî vê bibersivînim. Ji ber kû ji her aliyê de alfkariya pêşketine çand û hunera gelê me û xizmeta mirovahîyê, wekû her xwendevan û ronakbîrên jidil, min jî bi rûmettir dike.

Ji bo despêka piştgirî ya Nûdem'ê, cara yekem ^{se} ~~du~~ siirên xwe bi rêve dikim û ji vê şûnda jî bi qasî xwe lê jidil, ji bo tevlê bûna xwebatên we yên hêja, berdewama vê karê bikim.

Silav û hurmet.

Zeynel Abidin

Berlin' 09.05.1997

Bi rêz Farat Cewerî

Keko! bi hatina Adarê, bi hatina
heyva kefî û şahî, buyez û kul û xemên
kurdan, ez rêtîzîn sax û dom ji were
di xwazim, ji te û malî û zarokên tere,
ji dost, heval û hogirên tere, ji kovarcu
Te « Nûdem » re.

Em temenekî dîrej ji te û Nûdema
Tere dixwazim, temenekî ku rojên we
herdem buhar û Newroz bin.

Nûdema ku bûye dibistanek, ji getek
rawestibirên kurdan re, kaniyek ji tiyên
zimanê kurdî re, bijîşkêk ji nexweşên bi
kul û derdan re, navendek hevdîtine ji
serxetî, binxet, basarî û rojhilati kurdan re

Xwezî ev navenda hevdîtine mehaneba,
da ku bêtir nexweşên bi kul û derdan
karibana xwe dermankin, tiyên ziman têra
xwe av ji kaniya wê vexwarina, û pêtir
mîxextiyên kurdan, di navenda wê de
hev bidîtina û hev naskiribana, ...

Ere Xwezî xira Nûdemê demsalî
derbas kiriba û biba mehane ...

Keko, ez Newroza we pîroz
dikim, serê sala wê pîroz dikim
û xêr û xweşiyê ji were di xwazim

Билаяе we
Kone Rej
Çamîst, 06,03,2000

16.6.1997

Ermenek

Sayın Fırat CEWERİ,
öncelikle göstermiş olduğunuz
ilgi ve duyarlılık için sonsuz teşekkür-
lerimi sunuyorum. Sağolun, varolun
düyorum.

Cemil Gündoğdu'dan aldığımız mektup-
ta Nüdem'lerin temini konusunda
yardımcı olmuşsunuz. İşte bundan
dolayı teşekkürlerimi iletiyorum.

Ancak, üzülerek belirtiyorum. Görs.
derdiniz bu dergiler şu ana kadar
elimize ulaşmadı (ya da ulaşılması birilerinin
engellendi). Bilemiyorum artık gönderilen
koli, normal kolyımsydı yoksa taahhütlü
miydü? Eğer orada reklamasyon yapılırsa
nereye takıldığı ya da kimlerce engellen-
diği öğrenme imkanımız olacaktır. Tabii ki
bunları genel bilgilendirme açısından da
yazıyorum. Yoksa sizinle bir ilgisi yoktur.

Sayın Fırat Cevheri, yanılmıyorsam Cemil az çok benden sbz etmiştir. Ken 18 yıldır işlerdeyim ve son yıllarda Kürtçe yazma çizmeye daha fazla hasır nefis olmaya başladım. Ancak bulunduğum ortam ve koşullar, olanaklar vs gibi dezavantajlar safıklı bir çalışmanın büyüde engeldir. Sürey işerisinde temin ettiğim kimi kaynaklar sayesinde kısmende olsa okuma ihtiyasını gidermeye çalışıyorum. Bu kaynakların başında da MÜDEM'ler gelmektedir. Bende 1'den 12'ye kadarlı sayılar bulunmaktadır. Müdem'in bir ekol olması açısından ve sizin bunda büyük çabanın sahibi olmanızdan dolayı sizi kutluyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Sahi, İstanbul'da Müdem'lerin dağıtımını yapan ya da ilişkide bulunduğunuz yayınevi varsa bundan sonra oralarından temin etmeye çalışalım. Postayla gönderme sorunu malumunuz! Posta panelleri bir hayli fazla. Sanırım bu konuda fazla süre gerek yoktur. Çünkü burası Türkiye ve bizler yabancı değiliz.

Kusura bakmayın, bu mektup, teşekkür mektubunun sınırlarını biraz aştı. Artık hoş görünüşe sığınıyorum.

Pekrar o güzel ve anlamlı jestiniz için teşekkür eder, en içten duygularla selam ve saygılarımı sunuyorum. Yapamınızda ve değerli çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Sevgiyle, Nostaljikla...

M. Can Arzbaç

Cano

Kapalı Ceraevi

A/2

70400 — Ermenek

Pürknye

NÜDEM

Beş yaşındaki filiz

Beş yıldır, bütün zorluklara rağmen hızla büyüyen bir filiz var. Adı: Nûdem. Kültür ve sanat dergisi. Üç ayda bir çıkıyor. Geçtiğimiz günlerde beşinci yaş günü kutlandı.

S.9

Kürtçe Nûdem dergisinin yeni sayısı

Kültür Servisi - İsveç'te üç ayda bir yayınlanan Kürtçe dergi Nûdem'in 8. sayısı çıktı. Sahipliğini ve sorumlu yazışmaları müdürlüğünü Fırat Cewerî'nin yaptığı Nûdem'in bu sayısında, 100. doğum yıldönümü nedeniyle yayımlanan dosya, birinci sırayı tutuyor. Dosyada, F. Cewerî, R. Barnas, Haviz Qazî, Malmisanîj, Rohat ve Mehmed Uzun'un, Kürt dilbilimcisi Celadet Ali Bedirxan üzerine çeşitli yazıları yer alıyor.

N. Hêcibî'nin Ehmedê Xanî'nin Mem û Zîn'inde Astro-nomi konusunu ele aldığı bir makalesi, Nacî Kutlay'ın tarihte Kürt ve Ermeni ilişkileri-

ni işlediği bir incelemesi ile Husên Hebeş'in 'Dilbilimci ve Filozof Meksimê Hemo'

başlıklı yazısının yer aldığı Nûdem'in bu sayısındaki diğer bellibaşlı yazılar şöyle sıralandı:

"Kürt Yazarlar Birliği Dihok Şubesi" Mehfûz Mayî, "Şêx Evdîlqadirê Gêlanî" Z. Zinar, "Awazên Xerîbiyê" Bedirxan Epozdemir, Fethula Huseynî, Rojen Barnas, Bedirxan Epozdemir, Mervanê Keleş, Rizoyê Xerzî ve Jan Dost, derginin bu sayısında şiirleriyle, Ş. Bekirê Soreklî "Kujtuna Rojê" (Güneşin Katli) adlı öyküsü ve Yılmaz Erdoğan da, "Tu İshaq î... Cemîlek î..." (Sen İshak'sın... Bir Cemil-sin...) başlıklı kısa oyunla yer alıyor.

Pîştî demekê êdî çapemeniya kurdan li ser Nûdemê rawestiya, gelek caran li ser Nûdemê bi Fırat Cewerî re hevpeyvîn kirin û çî bigire hemû hejmarên Nûdemê dane naskirin. Em li vir, bi minasebeta dehsaliyê bi tenê çend nimûneyan pêşkêş dikin.

Nûdem

OSMAN ÖZÇELİK

Nûdem navê kovareke kurdî ye. Kovara hunerî, edebî û çandî. Ez gelekî meraq dikim ku bê çend xwendevanên vî quncikî navê Kovara Nûdemê bihistine an jî kovar bi xwe xwendine.

Selehê xwediyê dikana kirêbên kurdî "Medya" ya li Galatasaray Stenbolê li dikanê ji min re got: "Ez dixwazim kovareke demsale ya bi kurdî derxînim, min xebata fîzîbîlîteyê qedandî ye." Min got: "Baş e." û min xwendina xwe ya Azadiya Welat nebîrî. Seleh got: "Xuya ye vê projeyê bala te nekişand." Min got: "Çima, te çawa fêm kirî?" Seleh got: "Ev çil sal in ku ez te nas dikim, kengê qala rojnameyek an kovareke bi kurdî bibe, destê te di nav xwîngê de be jî tu karê xwe berdîdî. Belê vê carê qet bala te nekişand."

*Azadiya Welat
1999, 9-15 Rêwaza*

Bêyî ku ez serê xwe ji xwendinê rakim, min got: "Rast e." Seleh dixwest bala min bikişîne ser projeya xwe û domand: "Ma tu dizanî wê navê kovarê çi be?" Bersiva min "Ma Seleh ezê ji ku zanibim" bû. "Avzelalk" wê navê kovarê Avzelalk bûya û wê zehf bi qalîte bûya. Seleh Kovara Nûdemê hejmara 27'an a payiza 1998'an da destê min. Got: "Ahal wê Avzelalk ne kêmî Nûdemê be." Seleh bi ser ketibû. Min xwendina rojnameyê kuta kir û xar bûm Nûdemê. Rojname her tim di çentê min de bû, lê Nûdem?

Nûdem ji adara 1992'yan û bi vir de, li Swêdê bi kedeke zehf bi qîmetî jî aliye birêz Firat Cewerî ve tê weşandin. Di heft salan de 27 hejmar... Kovar demsale ye. Ango kovar her tim di dema xwe de hatiye weşandin. Navê tu weşanê din ên kurdan nayê bîra min ku di demeke wiha dirêj de ewqas bi sistem hatibe weşandin. Ev serkeftî neke hêja ye ku divê mirov birêz F. Cewerî pîroz bike.

Ji ber ku kovar li Swêdê tê weşandin bi hêsanî nakeve destê mirov. Belê her car riyek peyda dibe û ez û Nûdem di-

gihêjin hev.

Berga hejmara 27'an ji tabloyeke wênesazekî mezîn ê kurd, birêz Remzî hatiye girtin. Remzî wênesazekî kurd ê li Ewropayê bi nav û deng e. Di Havina 95'an de min ew li atolya wî ya li Parisê ziyaret kiribû. Birêz Remzî kurdekî ji Kirikhaneya Antaayayê ye. Koçberêktî kevn ê polîtrîk e. Paşnavê malbata wan li Tirkiyeyê Paşa ye. Remzî Paşa.

Di berga Nûdemê de keçek li qehweyekê bi tena serê xwe rûniştîye, xemgîn e. Tablo rengên pastel, bi boya yaxa dohmî hatiye çêkirin. Remzî ji min re gotibû di vê dema paşîn de balê dikişîne ku jinên Ewropî çiqas di nava jiyaneke modern û civakî de bin jî dîsa bi tenê û xemgîn in. Di van salên dawîn de ji Kurdistanê pir koçber hatin. Koçberên kurd jî di nava jiyaneke biyanî de bi tenê û xemgîn in. Ev jin û mîrên bi tenê û xemgîn nagihêjin hev û din. Ez jî wêneyên wan çêdikim.

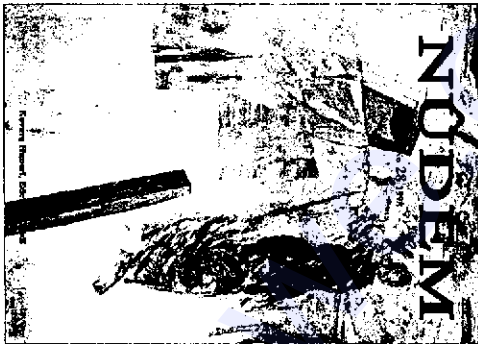
Bravo ji Firat Cewerî re ku tabloya Remzî ya keçek nîvazî bi cesaret ji Nûdemê re kiriye berg. Jiyan bi hunermend û rewşenbîran bêstîrs bi pêş dikeve.

Hejmara 28'an a Nûdemê derket

Kovara çand û hunerê Nûdem bi hejmarêke nû derket peşberî xwendevanan xwe. Ew hejmar jî bi sergotana ku ji hêla Firat Cewerî ve hatibe nivîsandin dest pê dike. Di vê sergotanê de Cewerî li ser rewşên ku Kurd Sedrî Bolani ku berî nîha bi demê-ke kin kora xwe ya dawîn kiribû, naxweste. Cewerî gefî têkîlîya xwe û Bolani di dîke û li ser rewşên biha Botanî, hevî û daxwazên wî çand lêbûnîyan rêz dike. Her wekî di zarin Botanî nivîskarêki Nûdemê bû û nivîsên wî yên li ser mijarên çur bi çur di nav rûpeletan kovarê de çin girîbû. Piştî vê gotarê wêneyekî Botanî û hebîstêke wî jî çin girîye.

Li peyê vê nivîsê çirokekê balêşî a Ferîhad Şakelîyê. Ew çirok jî hêla Elî: ser ve jî zaravayê Soranî bo zaravayê kumanaolî hatibe lêandin. Di nava çiroka bi sernavê "Tern" de serçêhatîya xortekî heye ku dipeyê hevê xwe dest bi rêwişiyekê dike û di rê de havê wî di-mina, ew jî bêgurtî ternê havê xwe bi xwe re digirne. Li dîwê ve nivîsê wergerrakêstêke êrîdî "Şerîtan Ahîqar" hatibe. Wergerra van şerîtan jî hêla Hemîdê Kîlîkaşan ve jî tîrîfî hatibe kirin.

Bîranînan Reîdî Hîmî di bûn sernavê "Bîranînan mirî" de di vê hejmarê de jî didomîn. Reîdî Hîmî di vê beşê de li ser ji yama Sêx Mahmûd dinivîse. Lêali-na ra vê nivîsê bo zaravayê kumanaolî jî hêla Zîya Avca ev hatibe kirin. Di ev nivîsê bo kesên ku dixwazin Sêx Mahmûd jî neziq ve bînasîn salavêar be. Bi tay-

Beatî têkîlîya di navbera havê Sêx Mahmûd Sêx Se'îd û Pedîşahê Osmanî Ebdulhemîd de hejrayê dabaskirine ye.

Di nava vê hejmarê kovarê de gurokyê Cîladet Aîf Bedîr-Xan jî çin girî-ye. Ew liheka bi navê "Herîmîr" jî hej-mara 29'an a kovara Hawarê hatibe wergirtin. Piştî vê nivîsê, N. Zakarwanî li ser "Felsefê û edebiyatê radiweste. Zan-xurani têkîlîya felsefê û edebiyatê hil-daye dest. Wî, di vî warê de çîin û ra-maênî filozofan rêz kirine û bi alîkan-

ya van mirov, lê digelheke ku di domana dîrokekê de ev têkîlîf bi çî awayî hatibe şîrovekirin. Bo çî nîmîne, Artistoyekî di Platonî hunerê mîha lasyûkîna di-yarîdeyan reng xwezayî dîbi-nîn. Piştî vê nivîsê huner-dî-lokîfîni, besa sêyemîn a da-nasîna Olof Palmê çin digire.

Her wekî nivîsênan berî mîha yê-n bi vî rengî, ew nivîs jî hêla Mî-hamed Delîsîwar ve hatibe a-maibkirin. Li dîwê ve nivîsê çî-roka Gûyê de Maqassasî a bi navê "Sîwan" tê. Ev çiroka ku li ser çîkîstîya jinokê û metê wê radiweste, jî hêla Serdar Roşan ve jî Swêdî hatibe wer-gerandin. Şîroveya Dîwana Melîyê Cîzîrî ku di hejmara dîna a Nûdemê de dest pê kirî-bû di vê hejmarê de jî didome. Emînî Nardozî xebatîna Melîc Ehmêdê Zîvîngî jî erêbî wer-digerîne.

Jî hîlî van nivîsan, nivîsa Dîhîlxwîn Dara ya bi navê "Di romanê de keyal û teswîr", nivîsa Lales Oso ya bi navê "Boşêkî jî romana şê sevî û şê roj", Çî-roka Şerîxan Cîzîrî ya bi navê "Mêrxasî-ya Mîso" çand nivîsênan hejrayê dabaskî-rîne ne. Helebîstên kesên mîha Cemîl Demîh, H. Kovayî Baqî, Rênasî Jîyan, A-rjen Arî û Edîp Çavşerî di vê hejmarê kovarê de hatibe wesanandin.

Di dawîya kovarê de danasîna ber-

hermîni nîhatîye heye. Rojên Bemasî di bîn sernavê "Şerîfaneya bi kumanaolî û bîra me ya mîlîr" de wergerra kumanaolî ya Şerîfaneyê danasîne. Bemasî bi taybetî balê dîkîştîne ser vê yekê ku ye-kerîna çar e ev berhemî li zaravayê kur-manaolî hatibe wergerrandin. Rojên Ber-nas digel mîxandîna berhemê, balê di-kîştîne ser nîrzen neteweyî yê-n mîha vê partîkê û hesên neteweyî. Ev wergerr-jî hêla Zîya Avca ev hatibe kirin. Xwen-devînan Nûdemê yê-n domdar dîzastî-n ku berê jî çand nivîsênan Avca li ser vê berhemê di nava rûpeletan kovarê de ha-tîbûn wesanandin.

Danasîna duyemîn jî hêla Şerîxan Cîzîrî ve hatibe kirin. Cîzîrî partîka Melhîmed Uzun a bi navê "Dengêjî-erîm" di bîn sernavê "Dengêjîyan Mêh-med Uzun" de, hilidide dest li hînek rex-neyan asasteyî berhemê û nivîsêkarê wê dike. Şerîxan Cîzîrî piştî rebaza nivî-sandîna berhemê rexne dike û dîde zanî-n ku Melhîmed Uzun jî dengêjîyan zêddetir, li ser têkîlîyên xwe yê-n bi zan-dengêjîyan re rawestîyaye. Her wîha, Cîzîrî balê dîkîştîne ser zîmanê ku pe-berhînan hatibe nivîsîn û pêwîstîya nivî-sandîna bi zîmanê kurdiî tîne zîran. Cî-zîrî di vê danasîne de gefî hînek agah-îyên çewî jî dike û bo vê yekê jî nivîs-ker rexne dike.

Jî hîlî van berhemên di dawîya kov-arê de danasîna gelekê berhemên dîrî jî heye.

SERWÎSA ÇANDÊ

Hejmara 29'an a kovara Nûdemê derket

Kovara hunerî, edebî û çandî Nûdem bi hejmara xwe ya 29'an derketê pêşberî xwendevanên xwe. Her wekî hejmarên berê ve hejmarê ji bi pêşka xwedî li berpusê kovarê Firat Cewerî dest pê kirîye.

Cewerî di vê nivîsa xwe de digel girîna Serokê Giştî yê PKK'ê Abdullah Öcalan, li ser helwesta tund a ravesdarên dewleta tirkî jî rawestiyaye. Wî diyar kirîye ku difikirtina Öcalan di nava kurdan de giyana yekîtiyê pêk anîye, lê li hemberî wê yekê di nava tirkan de jî heştan gove-nî û înkarkirina hebûna Kurdan jî bertê xurtir bûne. Di dawîya nivîsê de hatîye xwestin ku kurd li hemberî wê helwesta soven doza ziman û çanda xwe wekî a-tekê bilind bikin û li her cihî bi zimanê xwe bipeyirvin.

Di nava rûpelên vê hejmara Nûdemê de nivîsên ku pêşî balê dikişînin, nivîsên polemîka di navbera Murad Ciwan û Mehmed Uzun de ne. Murad Ciwan di nivîsa xwe ya bi sernavê "Nivîskarê swêdî yê ku zimanê kurdî afirand" de hi-nek ramana Mehmed Uzun ên ku wî di televîzyonekê swêdî de li ser çand û wêjeya kurdî nêşîşê kirine, reşne kirine. Bi qasî ku jî nivîsa Ciwan tê fêmkirin Mehmed Uzun her tişt jî xwe daye destpêkirin û kesên berî xwe bi tiştekî ne-hesibandine.

Mehmed Uzun di bin sernavê "Gene-rallê bêhefêr ku xwe tiştekî dihesibîne" de

bersiva Ciwan daye. Di destpêka nivîsa xwe de Mehmed Uzun bi şeweyekî tund bi ser Ciwan de çûye û piştrê jî daye zarinî ku wî bi qesî, gottinên wî berawaj kirine. Piştî wê yekê li gorî xwe şiroveya rast a wan gotinan pêşkêş kirîye. Di wan nivîsên polemîkî de tiştê ku mirov pê dişe şeweza M. Uzun e, lewre wî jî bersivê wêdeirê erşî kesayetiya Ciwan kirî-ye. Tiştekî din î balêşê jî di nivîsa Meh-med Uzun de navê Kurdistanê qet neha-

tiye bilêvirin û bakemî Kurdistanê wekî parçeyekî Tirki-yeyê hatîye pêşkêşkirin.

Ji bilîf wan nivîsan, di nav rûpelên kovarê de nivîsa Şerefran Cizîrî ya li ser wêjeya devkî û nivîsa Medeni Ferho ya li ser wênesazê kurd Bah-ram Haco balê dikişînin ser xwe. Şerefran Cizîrî di nivîsa an jî kultur" de digel taybet-mendiyên wêjeya devkî, lêkîllî û cudatîya wê ya ji wêjeya ni-vîskî jî li ber çavan radixe. Medeni Ferho jî digel danasî-na huncemendê kurdê navbo-rî, ketîye nava deriyayê hunerê û tê de noq bûye. Ferho li ser hunera Haco û rebazên hunerê agahiyên balkêş dane.

Di vê hejmara kovarê de nivîskekê şayranî bahêşê jî, nivîsa Hafîz Qazî ya bi sernavê "Serpêhatiya derxistina du kovaran" e. Her wekî jî sernavê wê diyar e, Qazî qa-la serpêhatiya derxistina kovarên Hwa û Ronahî ku di nivîska duymîn a salên 1950'yê de li Başûrê derketine, dike.

Di vê hejmara kovarê de ku kurtge-jî-rokan jî çê girayê. Çiroka yekemîn jî he-la Husên Muhammedê we hatîye nivî-sandin û çêli ji yama mirovekî esrî dike. Navê wê berîemê "Nemir" e, çirok

serpêhatiya mirovekî ku li ser nifra he-valakî xwe, bi nemirîne hatîye ezazkirin dike. Li gorî nifra ku li wî hatîye kirin hela ew zantîgehê neqedîne, dê nemirê û jî sala 1398 an bi vir de, lê dixebîne ku bo-şeke dibistare biqedîne, lê bi ser nakeve. Navê kurtçiroka duymîn "Dişewitiyê kulturê kurdî" û jî hêla Sîleman Alî ve hatîye nivîsandin. Di wê kurtçirokê de bi serpêhatiya huncemendekî xisleta kurdan a bi rengê "xwedîdemeketina li mirovên şareza di jiyana wan de" hatîye rexnekî-rîn.

Di vê hejmara Nûdemê de gelek hel-bestan jî çê girîye. Kesên ku helbestên wan di vê hejmarê de hatine weşandin, ev in: Çar şîr ji Sabah Kara, Rojen Bernas (Guno! Guno!), Rênas Fiyaz (Jan), Du şî-ir ji Osman, Mehmed, Kawa Nemir (Mî-irbêkê bajar da bev), Cemil Denîl (Piştî çîna te), Munzur Uzun (Ês), Remezan A-lan (Êşa kevîn), Zekî Seyda (Bîpe).

Di dawîya kovarê de jî danasîna hinek berhemên çê girîye. Di nava wan danasînan de mirov dikare danasîna pirtûka Konê Reş a bi navê "Jiyana û ramana Celadet Bedir-Xan" ku jî hêla N. Zirarî ve hatîye kirin, wekî nivîskekê sorbî-ranê ve binirxîne. Lewre ew nivîs jî qalibê danasîne derketîye û tê de gelekî bi ber-firehî li ser dirûka malbata Bedirxaniyan û Celadet Bedirxan hatîye rawestandin.

SAMI BERBANG

Nûdem dergisi beş yaşında

Kürtçe'yi yasak diller çerçevesinde ele aldığımızda, bu dilin yaşaması gerektiği konusunda Kürt aydınlarının kafaları son derece net olması gerekir. Kürtçenin bir ölümlük mücadelesi karşısında kaldığını, hatta çırpındığını da söyleyebiliriz.

▼ BÖHM ALAKOM

İsveç'in başkanı Stokholmda'te yayınlanan Nûdem dergisi gerçeğe Stockholm'de yapılan bir senlele bes yasma bası. Ya- ni Çağ veya Yeni Zamanlar anlamına gelen Nûdem sözlüğü. Kürtçede tü- telilen yeni bir sözcük. Kürt peryo- dik basın tarihinde kültürel içerikli dergilerin yaşantıları genellikle me- dersat uzunu soluklu olamıyor. Nû- dem bu kuralları horzama cabaalan bir yayın organı. Beynûdîstler kava- rana sadık bir dergi. Özetlikle yit- harın Türkçeye Kürtçe diye bir dil, Kürt kültürü diye bir kültürün olma- dığını ileri süren anlayışları mat edicesine düzenli çıkıyor. Bu yû- niyle önemli bir yayını organı.

Nûdem'in önerisi yalnız düzenli çıkışına sınırlı değil, Nûdem dergi- sinin en önemli özelliklerinden biri- si, hiç kuşkusuz ünlüye Kürtçe çı- kamı bir kültürel dergi olmasın. Kürt dili ve edebiyatının sağlıklı olarak gelişebilmesi, hiç kuşkusuz kerfî te- melatları ve kökleri üzerine gelişmesin- den geçmektedir. Nûdem dergisinin ünlüye Kürtçe çıkması, diğer yan- dan Kürtçenin bir dil olarak anılan- ma ne kadar yerli bir dil olduğuna somut olarak gösteriyor. Her türlü yusaklama ve güçlüklerle rağmen Kürtçe, son yıllarda bir sürü dil ola- rak bir nesir ve bir azgıtıma diti ola- rak büyük bir mesire kayırdı. Bu diti ve kültürel patlamama en iyi yansıdığı dergilerden birisi de Nû- demdir. Nûdem dergisi sayfa itiba-

ryıla şimdiki kadar çıkan Kürtçe dergilerin en kapsamlısı, hatırı sayı- lı bir kalınlıkta çıkan dergi, birim bakımından diğer Kürtçe dergilere göre kendisine daha fazla çek-it-til- zen vermesini bilen bir dergi. Kerkik- li kapağı ve her sayısını kapaklarında yer alan feminin çizgi, desen ve yağ- lıboya tablolarına okuyucunun karşı- nına çıkan Nûdem dergisi, birim ba- kımından kendisini sürekli yenile- yen Kürtçe dergilerin başını çek- mektedir diyebiliriz.

Ekki-yeni, çabasımsı her derginin alhyzası olmakla birlikte, bir dergi- nin kapağı, başlığı ve kımık sayfa- sıyla sık sık ortamının sakıncaları- nı, sorunları Nûdem Dergisi de yasa- maktadır. Bu konu, biraz da tekmilgin bize sunduğu yeni olanakları sinerji olarak kullanabilece serbestliğinden kaynaklanıyor, kamusıldayım. Ama her ne ve birim konusunda son nok- tada kararlı vererek olan elbette yine okuyucuyu olabekir, okuyucunun be- ğenisi, bir derginin daha doğrusu bir yaydın yaşaması için büyük bir önem kazanıyor. Nûdem dergisi, Kürt okuyucusunu bu beğenisiyle yakalanmaya çalımsı bir dergi olma çabası içinde ana bu beğeniyi ileri- de tam olarak kazanabileceğini in- aca- bır. Bu somunun yaydınını şimdiki ve- renimiyoruz ve sorunun yanıtını za- man aldyına onakıyor. Zamanın başyana Nûdem'in "Yeni Zamanlar" anlamına geldiğini belirtiriz. Öy- lence Nûdem'in geleceği kıcaklayın- yan yeni gültire de ayak uydurması ge- rekir.

Türkiye'den gelen Kürt aydınları veya politik bazı Kürt çevrelerin- de kararsız olduğu, Türkiye ve Kürtçe ikidilli dergilerin içinde bulundukla- rı kıtlım veya çikması aşan Nûdem dergisi, homojen bir Kürt okuyucu- sunun (gayri dili konuşan ve yazan) yaratılmasına gücü oranında katkıda bulunuyor.

Dergi yalnız Nûdem dergisi, bu kuralı yaşama geçiren veya geçirme- ye caba hacayan bir dizi diğer Kürt- çe yayın organının bulunduğunu da vurgulanak gerekir. Özetleğin, İs- veç te çıkan Çira, Dugar, Doğa Nu, Deming... gün diğer kalımlar ağır- hıktı yayın organlarının adını da ve- rebiliriz. Tüm bu yayın organları, sürgün koşullarında gelişen çağdaş Kürt edebiyatının gelişimine önemli katkılarına bulunuyor. Bu tür dergiler vasıtasıyla Kürtçe bir yazı dili olarak daha da geliştiyor ve yaşama diti ol- mayı devam ediyor. Ölü diller arası- na kanılmaya hiç de meyli olmayan bir dil. Bu durum, bazı şiyası gücüler ve kılıbrı dışımsan çevrelerin hesap- larını alt-ısı ediyor ve bu çevreler arasında büyük bir rahatsızlık yaratı- yor.

Kürtçe'yi yasak diller çerçevesinde ele aldığımızda, bu dilin yaşaması gerektiği konusunda Kürt aydınları- nın kılıbrarı son derece net olması gerekir. Kürtçenin bir ölümlük mü- cadelesi karşısında kaldığını, hatta çırpındığını da söyleyebiliriz. Asit- ma verilebilecek en iyi yanıt, tek cümle ile kamınca "Kürtler dilini is- tiriyor" yanıtı olmalıdır. Böyle bir ya-

Renkli ka- pağı ve her sayfa- nın kapa- ğında yer- alan femi- nin çizgi, desen ve yağlıboya resimlerle doludolula okuyucu- nun karşı- nına çıkan Nûdem dergisi, di- çim dok- mından kendisini sürekle yenileyen Kürtçe dergilerin başını çekmek- tedir. di- leyebiliriz.

ni, insan hakları konusunda Kürtle- rin ne kadar haklı olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Son olarak Nûdem dergisinin ge- lecekte de uzun soluklu olmasını is- tiriyor ve dergiyi çıkarmak için gece- şini-gündüzüne katılm, oraya buraya koşuram ve önüne beş yıl daha ko- yan Fırat Cevvri'ye büyük başarılar diliyoruz. 2002 yılında buluşmak di- leyiyor...

Beş yaşındaki filiz: Nûdem

Nesimi ADAY

Yazının başlığına bakıp, bir filizin nasıl beş yaşında olacağını sormayın. Bu farklı bir olgu. Sözkonusu olgu içerisinde Kürler olunca, hiç de yadırganacak bir durum olmadığı görülecektir. Çünkü Kürler, yıllardır ettikleri bütün fide'leri ya düşmanlarına yoldurdu ya da tam tersine kendileri büyümesine izin vermedi. Sürekli birbirini kuskandılar, sanat ve edebiyatı kendi dar politik çıkarlarına alet ettiler. Bunun o kadar çok örneği vardır ki, burada tekrarlamamızın bir anlamı yok.

Beş yıldır, bütün zorluklara rağmen hızla büyüyen bir filiz var. Adı: Nûdem. Kültür ve sanat dergisi. Üç ayda bir çı-

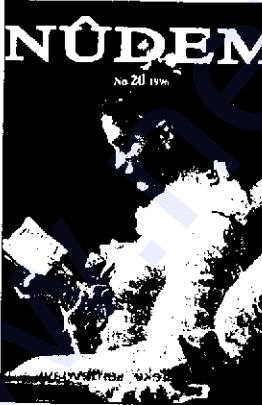

Nûdem dergisi editörü Fırat Ceweri zi değiştirmiyor. Genel olarak, bir fakirlik sözkonusu. Çoğu yayın organımız, siyasetin dar kulvarında (edebi anlamda) dönüp durmakta. Hep özgürlüklerden bahsetmelerine rağmen, kendi içlerinde özgürlüğü kanıksayamadan.. Fraksiyonel görüşler edebiyatın, genel olarak sanatın ve sanatçının ufkuna kilit vurdu, yasakladı, daralttı.

İnsanları diğer canlılardan ayıran en büyük fark, sosyal yapısıdır. İnsanlar bu sosyal yapı içerisinde farklı kategorilere ayrılırlar. Kimi varolanla yetinip, verili yapının dışına çıkamaz. Kadercidir daha çok. Fenomenlerin reaksiyonel durumuyla ilgilenmezler. Daha doğrusu ilgilencek kültürel altyapıya sahip değildirler. Hep küçük şeylerle uğraşmaya alışmışlardır. Kimi de, varolanı geliştirip, ileri götürmek için çalışır. Bilimsel prensiplerin perspektifi doğrultusunda olguları değerlendirir ve kendi fikirleri ışığında yaratım sürecine katkıda bulunurlar. Bu tip insanlar, üret-

tikleri değerler ölçütünde toplumsal refaha hizmet eder ve 'geriye' birşeyler bırakmanın bahtiyarlığını yaşarlar. Hz. Ali, "İnsanlar bir gün ölürlü. Fakat bilgi sahibi kimseler yaşar," diyor. Sanırım edebiyatçıları da bu sözün ışığında değerlendirmek gerekir. Tarih, tüccarları, patronları, politikacıları değil, filozofları, bilimadamları, müzisyenleri, şairleri, romancıları taşımıştır günümüze. Bu yapı toplumların sosyal yapısının dejenerasyonu değil, sürece de devam edecektir.

Bilgi sahibi kimselerin öldükten sonra yaşadıklarını söyleyen Hz. Ali'nin özdeyişini kendine rehber edinen insanlardan biri de Fırat Ceweri'dir. Ceweri, bu ölümcül dünyada geriye -toplum adına, halk adına- birşeyler bırakmanın çabası içerisinde. Ben kendimce bu tür çabaları onursal çabalar olarak görüyorum. Düşünün bir... yüzyılların ağırlığı altında ezilmemek için sürekli mücadele vermiş ve toplumsal mirasını sırtlayıp günümüze kadar gelmiş bir halkın kültürünü yaşatmak için çetin bir mücadele veriyor. Fırat Ceweri, Bedirhan'ların başlattığı kültür hareketine kendince, güçlü oranında bir katkıda bulunmak için kollarını sıvamış. Yıllardır edebiyat maratonunun, engelbeli etaplarında koşuyor. Etrafında yardımsever dostları (Mehmed Uzun, Rohat, Hüseyin Düzen, Naci Kutlay, Şahin B. Sorekli gibi...) olmasına rağmen, aslında o yalnızdır. Ceweri, tam beş yıldır, bütün sıkıntılara ve zorluklara aldırmadan Nûdem'i devam ettiriyor. Nûdem'in beşinci yaşını kutluyorum.. tabii Fırat Ceweri'nin de...

yor. Geçtiğimiz günlerde beşinci yaş günü kutlandı. Nûdem'i beş yaşında bir filiz olarak görüyorum. Çünkü Kültür edebiyatı halen ergenlik çağını aşmadı. Tek tek bu dönemi aşan yazarlarımız ve yayın organlarımız olsa da, bu, varolan gerçekliği-

Nûdem Dergisi ve Nûdem Yayınları sahibi Frut Cewerî.

Nûdem Dergisi FRUT CEWERÎ

Kürt edebiyatının köşe taşlarından biri olan Nûdem dergisinin sahibi ve editörü Frut Cewerî, yeni bir Kürtçe dergi çıkardı. Nûdem'in devami niteliğinde bir dergi olarak tanınıyor Cewerî. Dergi yolda iki sayı çıkacak. Uzun süredir çalışmalar sürdürülen derginin özelliği sadece çeviri yazılar yayınlaması. Bunun için de adı Nûdem Werger olmuş. Frut Cewerî,meden çeviri dergisi sorununu şöyle açıklıyor: "Değlîler, yazarların ve edebiyatçıları yetiştirilmesinde bir laboratuvar görevi üstleniler. Yazarlar ilk keşiflerini edebiyat dergilerinde yapırlar. Diyebiliriz ki

bu yeni dergimiz de, dünya edebiyatından çeviriler yaparak Kürt dilini, folklorunu dar gönlüğünden kurtaracağız" diyor. Derginin ilk sayısında yer alan başlıca yazılar ve yazarlar şunlar: "Sınt ve Edebiyat", Ivar-Lö Johansson, "2.000'li Yıllarda Şiir" Pablo Neru da, "Şiir Değerlendirmesi"-Seamus Heaney, "Yazının Cesedi"-Marguerite Duras, "Türkiye Üzerindeki Kara Bulutlar" - Yasar Kemal, "Bilgisayarlar Niyin Kitap Çeviremezler", Peter Gadenfors, "Gülden Alıp Sarmamın Zamanı Değildi"- Erdal Öz, "Murathan Muragan'la Ropotaj" vs. yazılar yerli-

miş.
Nûdem Werger Kürt edebiyatına kırmızı bir karefil niyetine verilmiş ve Kürt dilinin bağlanan yollarını açmak için yollara düşmüş bir hizmetli sevinç. Hizmetlili olmasının sebebi şu, insanların bilgisayarlara yarıştığı bir çağda Kürtlerin yeni yeni iletişim araçlarına sahip olması... Yani bir anlamda ağlanacak halimizde güllüyoruz. Frut Cewerî'nin çıkardığı dergiler, Bedrihan ailesinin çabalarını hatırlatıyor bize. Bu mirası sürdürülen bütün edebiyat dergilerimizi koruyup kollanmamız gerekiyor.
(SANAT SERVİSİ)

Nüdem dergisi genel yayın yönetmeni Fırat Cewerî: Kürt dilinin geliştirilmesi için düz yazı zorunlu

Mustafa Erdoğan

Üç ayda bir Kürtçe olarak yayınlanan kültür ve edebiyat dergisi Nüdem'in Genel Yayın Yönetmeni Fırat Cewerî 1980'den beri Kürtçe yazıyor. Kendisinin de içinde bulunduğu "80 sürgün kuşağının pasifizmine düşmemek" i çinse hep bir yanını ülkede bırakmış. Son yıllarda ülkedeki mücadelenin ve kültürel sıçrayışın kendisini de çektiğini söyleyen Cewerî, "Eriş Dikin", "Mezin di Bin", "De Şerine", adlı şiir kitaplarından sonra, "Kürt dilinin gelişimi için düz yazının zorunluluğuna" inandığı için "Girtî" adlı ilk öykü kitabını yazmış. En son kitabı ise "Kevoka Spi" adlı öykü kitabı. Fırat Cewerî ile Nüdem ve Kürt yayıncılığı üzerine konuştuk.

—Neden derginizin adı "Nüdem", "yeni zaman" ve "yeni çağ"dan kastettiğiniz nedir? Farklı olarak neyi amaçlıyor?

Cewerî: 1932'lerde Mir Celadet Bedir Xan tarafından Şam'da çıkarılan Kürtçe kültür, edebiyat dergisi "Hawar"ın bir devamı, ama ondan daha kapsamlı ve daha çağdaş nitelikte bir dergi çıkarma amacındayız. Ancak aradaki zaman farkını göz önünde bulundurarak Hawar'ı geçmiş düşüncesi ile yola çıkarak çağdaş Kürt edebiyatının oluşumuna katkılarda bulunmak düşüncesindeyiz. Bütün bunlara yanıt verecek bir adın ancak "Nüdem", "Yeni çağ" olacağını düşündük.

Kürtler gerçekten de yeni bir çağın eşgüdündeler. Bugün varolan ulusal uyanış ve bilinçlenme ister istemez Kürt kültür yaşamını da etkilemekte, onun serpilip gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bundan on beş yıl önce, Kürtçe yazmanın, Kürtçe konuşmanın gericilikle eş anlamlı olduğu görüşünü ileri süren kimi Kürt aydınları bugün ulusal gerçeği kavramış, Kürt diline, edebiyatına, kültürüne, folkloruna büyük bir önem vermektedirler. Bu süreçte Nüdem, Kürdistan'ın değişik parçalarında yaşamakta olan Kürt yazar ve sanatçıları arasında bir köprü

Fırat Cewerî

kurarken, klasik ve çağdaş Kürt edebiyatından sunulan örneklerin dışında, Kürtçe'yi geliştirip edebi bir dil statüsüne getirmek için dünya edebiyatından da çeviriler yapmaktadır.

—Kürdistan'ın derin tarihi, kökü bin yıllara dayanan sözlü edebiyat geleneği ve zengin folklorunun dışında, kültürel değerlerini kalıcı kılacak maddi taşıyıcıları yeterince geliştirmemiş. Bu yüzyıla özgü yayıncılık serüveni içerisinde, son on yıllık dönüşümü ve Türkiye'de çıkan yayınları da sayarsak Nüdem'i zorunlu ya da işlevsel kılan nedir?

Cewerî: Kültür, edebiyat ve sanatla sınırlı; içeriği ile forumuyla; tekniği ile Avrupa'daki sanat ve edebiyat dergilerinin düzeyinde bir dergi çıkarmak amacımız. Nüdem'in farklılığı onun sadece sanat, edebiyat ve kültürle sınırlı olup çok geniş ilişkiler içerisinde olmasıdır. İsviçre başta olmak üzere Danimarka, Almanya, Belçika, Fransa, Avusturya, Ermenistan, İran, Suriye, Irak ve Türkiye'de yazar ve sanatçı olarak ad yapmış bir çok ürettiğimiz gönüllü çalışanlarımız var. Böylelikle hem Kürtçe'nin değişik lehçelerini birbirine yaklaştırmak hemde standart bir Kürt dilinin oluşturulmasına katkıda bulunmak amacımız.

— 12 Eylül sonrası yurt dışına çıkan Kürtlerin kültürel alanda yaptıkları çalışmalar hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Cewerî: 12 Eylül sonrası yurt dışına politik sığınmacı olarak giden kesimden yeni bir kuşak oluştu. Kürt yazın tarihinde verimli bir kuşak, çok kültürlü bir kuşak olarak adlandırabileceğimiz, "1980 sürgün kuşağı" ortaya çıktı. 1980'den sonra İsviçre başta olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yüzden fazla Kürt kültür dernekleri kuruldu. Enstitü, federasyon, Hürnerkom, Kürt Pen'i, Kürt Yazarlar Birliği gene bu dönemde kuruldu. Otuzdan fazla Kürt yayınevi, yirmiden fazla Kürtçe, Kürtçe Türkçe gazete ve dergi çıktı. Kürtçe dil kursları, tercümanlık kursları, konserler, halkoyunları yarışmaları edebiyat ödülleri gene bu dönemde oldu. Kürt dili, romanı, şiiri, öyküsü burada gelişti. Ama ülkeden ve halkımızdan kopuk olduğumuz için kimimiz tükendi; pasifleşti kendi kabuğuna çekildi. Yayınlanan gazete ve dergilerin çoğu yayın yaşamına son vermek zorunda kaldı. Yazarlar üretkenliklerini yitirdiler. Daha sonra ülkede gelişen kültürel potansiyel, yurt dışındaki kendisine çekti.

— Kürdistan'da yeni gelişen kültürel sahiplenme ve oluşuma önderlik ya da katkıda bulunabilecek yeni oluşumlar ve kurumlaşmalar için bir yayınevinin yapacağı şeyler sizce nedir?

Cewerî: Kürt dili, edebiyatı ve kültürü ile içiçe olmalıdır. Hızla gelişen kapitalizm Kürt sözlü edebiyatını yok ediyor.

Yayınevleri bunun önüne geçmeli, Kürt sözlü edebiyatını yazıya dökmeye yardımcı olmalı, masal, klasik Kürt ezigileri, Kürt atasözleri, gülmeceleri, folklorunu derleyip basıma sunmalı.

Kürt dilinin bağımsız edebi bir dil olarak gelişmesi engellenmiştir. İmha edilmiş ve küçümsenmiş. Yeni filizlenmekte olan Kürt dilinin ne kadar romantik, şiirsel ve akıcı olduğunu, Kürtlere aktarmak ve onları bu konuda bilgilendirmek... Roman öykü ve şiir dalında yarışmalar düzenlemek, böylelikle Kürt gençlerini Kürtçe yazmaya teşvik etmek, başlıca görevlerimiz arasında gibi geliyor bana.

Özgür Gündem 1992

Nûdem dergisi ve Fırat Cewerî

Cemal Bender

Nûdem Dergisi kitap boyutunda ve birinci hamur kağıt üzerine basılmakla beraber ve bastı kalitesiyle daha ilk bakışta albenisi olan bir yayım. İsvetçe Kürtçe yayınılanıyor.

Son zamanlarda birçok yayın çıkmaya başladı. Burada dokümen her Kürt kanımın payı var. Arık her kan damlası, mabasa mültekkibiyle bitimleşiyor. Halkımızın sesi yükseliyor. Sanat ve edebiyat dünyamızdaki keremlikler yerini aydınlatma brakiyor. İşte Fırat Cewerî İsvetçe ile yazdığı bir yazıdır. Bir kültür savagçısı. Çünkü uzun yıllardır gözardı edilmiş Kürt edebiyat ve sanatını kendi dilimizle yeniden ele alarak onu çağdas bir gördümlere kavuşturmak için büyük bir sırayım veriyor. Fırat Cewerî, Nûdem dergisinin yanı sıra bir de "Girtî" ve "Xevoka Spr" adında iki öykü kitabı çıkardı.

Nûdem dergisi üç ayda bir yayımlanmakta. Nisan ayında beşinci sayısı çıktı. 128 sayfalık dergide Kürt yazarıtlarının ünlülerin, öykü ve romanlarının, şairlerinin Kürt ressamlarının eserleri, kankatirleri yer almış. Bunların yanı sıra söyleşilere de yer verilmiş. Fırat Cewerî başyazısında "Kürt Edebiyatı" başlığı altında özgün bir araştırmasını sunmuş. Yazar. Kürtçeden başta dillerle eser yazılan Kürt yazarıtların sayılıp sayılmadığını inceliyor. Bu araştırma yazın dünyasında 1992' nin başından beri sürüp gitmiştir. Soykırım ve dil yasağından sonra bu konunun artık ele alınması gerekmektedir. İşte bu başyazıdan hemen sonra dergi bir tartışma ararak Rohat, Naci Kutlay ve Hesenê Metê'ye söyleşiler yapıyor. Dört sonundan sonuncusu

Yazar Kemal'le ilgili. Rohat'ın görüşü şöyleydi:

"Yazar Kemal, Türkçe yazmış ve Türk edebiyatını güzelleştirmiştir. Kürt yazarıtlarını iki bölüme ayırmak: Eserlerini doğrudan Kültür yazarlarına, Türkçe yazıp Kürt kimliğini kabul edenler, Yazar Kemal'in durumunu hissetir. Eserleri, Yazar Kemal'in kabul ediliyor ama Kürt yazarıtlarını kabul ediliyor ama Kürt yazarıtlarını kabul ediliyor. Böylece Türk edebiyatı içinde kalıyor."

Hesenê Metê ise Yazar Kemal'in, romanlarında Kürt etkenlerini içlediğini ve bu zengin hazinayı kullanarak ünlendiğini, Kürt edebiyatına ve Kürt halkına hakaretlik etmemesi gerektiğini vurguluyor. Başka dillerde yazı yazmış yabancı ünlü yazarlardan adlar sıralayarak bunların kimliklerini yadsımadıklarını, kendisi ve kullandığı mülzemesi Kürt olan bir yazarıtların verildiği yabancı yazarlar gibi bütünümlü ünsal kimliğiyle

Yazar Naci Kutlay da sunulan söyleşide "Yazar Kemal Kürt olduğunu söylüyor. Kürtçesi zayıf, Türk dili ustasızdır. Eserlerinde Kürt karakterini ve folklorunu kıyor. Ünsal kimliğe sahip Kürt halkını tanıtır. Niçin Türkçe yazdığına öne sürmek bir haksızlıktır."

Dergide ayrıca Husein Duzan'ın Nizamedin Arç ile Kürt simensini üstüne yaptığı bir söyleşi yer alıyor. Ünsal demokrasî mütacedden günümüzde Kürtlerle ilgili çevreden tüm fikirler hakkında denem ve toplu bilgilerle, değerlendirmelerle karşılaşıyoruz. 4 üncü sayısında hyografilere yer verilen dergide bu kez de söyleşilere ağırlık verilmiş. Kürt

resim sanatında Rıza Polat'ın, Kürt müziginde Mihemed Ert Şakar'ın konuşmalarını okuyoruz. Ressam Rıza Polat'la geçtiğimiz Nisan ayında konferans vermek üzere geldik. Münih'te tanışık. Sohbetimize öykü ve roman yazarı Haydar Şak' da katıldı. 30 yıldır bu kenne yapıyoruz yazık sanıyor çevrim tüm odalarını büyük boy tablolarla doldurmuş. Bir ömür boyu çalışmış. Hepsi de birbirinden güzel. Kürt desen ve motifleri çağdas bir anlayışla yorumlamış. Yalnızca Kürtçe şifir de yazmış. Bunları yayınlama operimizi her yayınevini politik amaç taşıyor diye geri çevirdi. Onun tablolarını görünce -Kürt resim sanatı adına- büyük övgü ve gurur duyduk. "Diyarbakır Gerçeği", "Newrozabadık Şakalları" adlı kitapları yüzünden DGM'ce yatırılan Edip Polat'la noktalıyoruz söyleşi serisi. Bu değerli yazılarımız ülkedeki olumsuzlukları anlattır.

Ünlü Kürt romançısı arkadaşımız Mehmed Uzun bu sayıda Çaladê Ali Bedirxan'ı konu alan romanını "Bedirxan'ın torunu ile ilgili bölümünü "Garip Ülkenin Çocukları" başlığıyla yayımlanmış. Kürtçe yazan, Kürtçe düşünen ve Kürt büyüklerini konu yapan Mehmed Uzun bu çalışmalarıyla Kürt romançılığına önemli katkıları olduğunu İsvetçe gibi Nobel'e adayınan değerli bir ülkem yazarları akademisine seçilmesi onun roman dünyadaki büyük başarısını kanıtıyor.

Mehmed Uzun çağdas Avrupa yazarıtlarında yer almış ve ünlenmiş bir yazarıtlarımızdır ve detandın geliyor.

Nûdem'in bu sayısında Esşere Boyik, Medeni Fetho, Derwêş M. Fetho'nun Kürtçe şairleri Tosine Rêşid, Merwanê Keleş, Hesenê Metê, Nuri Aldur,

Nûdem dergisi Genel Yayın Yönetmeni Fırat Cewerî

Zeynelabidin Zinar, Şahine Bekirê Sorokê, Hesen Arif Lokman Polat'ın yazıları var. Fırat Cewerî'nin Alman filozofu Nietzsche'den Kürtçeye çevirdiği "Böyle Boyurdur Zerdeşt" adlı yazısıyla karşılaşıyoruz. Yabancı yazarıtların eserlerini Kürtçeye kazandırma eylemini ilk kez İsvetçe teki Kürt yazarıtlarımız başlatı. Bu yazarıtlarımızın içinde Fırat Cewerî de önemli bir yer tutuyor.

Nûdem dergisi bunların yanı sıra bu yıldan itibaren edebiyat ödülleri de vermeye başlayacak. Bu çok verimdirici bir girişim. Kürt halkının demokratik mütacedesine yitireken bugün Fırat Cewerî'yi ve tüm arkadaşlarını samansız çalışmalarından ötürü yürekli kutluyoruz.

Gündem, 1993

'EDEBİ KİMLİĞİ DİL BELİRLER'

19

CEMSİD BENDER

92 yıldan beri İsviçre'de Kürtçe olarak Nüdem dergisini yayımlamaktasınız. Son yıllarda her sayısı 150 sayfaya ulaşan bu dergi edebiyat çevrelerinde büyük yankılar uyandırdı. Hemen hemen tek başınıza sergilediğiniz bu uğruş pek çok yazar ve okuyucunun takdirinde de büyük rol oynadı. Derginiz hakkında okurlarımıza bilgi verir misiniz? Karşılığınız zorlukları ve bunları nasıl aşacağınızı da öğrenmek isteriz.

Nüdem dergisi 1992 yılının Mart ayında yayın yaşamına başladı. Ama Nüdem ile ilgili düşüncemin oluşum tarihine daha eskilere dayanıyor. 80'lerin başlarında, değişik Kürt dergilerinde yazıp, kimi dergilerin redaksiyonlarında çalıştığım dönemlerde, sanat ve edebiyat dünyasına özgü yazar ve sanatçıların özgürlüğünü temel alan, tümüyle Kürtçe bir edebiyat dergisinin eksikliği hep duydum. Ancak o günün koşullarında sözünü ettiğim düşünceler doğrultusunda eyleme geçiş güçleştiren birçok etken vardı. Onları aşmak ve bizi bugünlere ulaştıran ilk adımı atmayı sağlayacak koşullara sahip olmak için, bir ön hazırlık sürecinin yaşanması gerekiyordu. Sözünü ettiğim dönemin özgün koşulları ve Kürt toplumunun Kürtçeyi yazı alanındaki kullanma düzeyi dikkate alınırsa, düşüncelerimi o dönemde gerçekleştirimemin oldukça zor bir iş olduğu görülür. Hem öylesi bir dergiyi çıkarmak için ne maddi bir destek ne de geniş bir Kürt yazar kadrosu vardı. Fakat, 1990 yılının ilk aylarında düşüncemi eyleme geçirmemi engelleyen etmenler yavaş yavaş ortadan kalktı ve Nüdem büyük bir sorumlulukla yayın yaşamına başladı.

Biraz önce de dile getirdiğim gibi, çeşitli Kürt dergilerine zaten ilişkinim vardı. Buna bir de değişik ülkelerde yaşamakta olan Kürt yazarları ile iyi ilişkiler de eklendiince, yazı konusunda hiçbir sıkıntımız olmadı. Ama, sıkıntımız, yurtdışında (kaybolmuş) ülkede yaşayan okuyuculara kolaylıkla ulaşamamamız, Kürtlerin yaşadığı ülkelere demokrasinin olmaması, vb... Bütün olumsuzluklara ve engellere rağmen, gün geçtikçe geliyoruz. Bugün sayısal olarak az olmakla beraber, hemen hemen bütün Kürt aydınlarına ulaşıyoruz. Ayrıca azımsanmayacak derecede Türkiye cezaevlerinde yatan tutuklular da ulaşıyoruz. Biz bu tutuklardan herhangi bir abone ücreti almıyoruz. Posta masrafları da dahil, elimizden geldiğince onlara Nüdem dergisini göndermeye çalışıyoruz. Elimize gelen okuyucu mektupları arasında, cezaevlerinden gelen mektuplar hayli kabank. Bu mektupların çoğu Kürtçe yazılmış mektuplar. "Biz Kürtçeyi Nüdem'den öğrendik," diye yazıyorlar. "Nüdem bizim okulumuz" diyorlar. Bu ve buna ben-

"Kürt dilinin çeşitli güçlükleri olduğu bir gerçek. Özellikle bilim ve teknoloji konusunda. Ama buna karşın zengin bir edebiyat dili... Günümüzde Kürtçeyle çok güzel şiir, öykü, roman ve diğer edebî türler yazılıyor. Kürtçe üzerine bunca baskının olmasına rağmen; Kürtçenin bu denli zengin kalması, bu denli lirik ve edebiyata uygun bir dil olması, batılı dilbilimcileri bile hayretlere düşürmektedir."

zer sözler bizi büyük bir sorumluluk altına sokuyor. Tüm bunlar daha, tiz, daha duyarlı, daha ciddi ve daha sorumlu bir biçimde çalışmayı koşullandırıyor.

Nüdem, dilimizin edebiyat alanında gelişmesine yol açtı, bu konuda büyük yararlar sağladı... Günümüz Kürtçesinin bir sanat ve edebiyat dili olduğuna inanıyor musunuz?

Kürt dilinin çeşitli güçlükleri olduğu bir gerçek. Özellikle bilim ve teknoloji konusunda. Ama buna karşın zengin bir edebiyat dili... Günümüzde Kürtçeyle çok güzel şiir, öykü, roman ve diğer edebî türler yazılıyor. Kürtçe üzerine bunca baskının olmasına rağmen, Kürtçenin bu denli zengin kalması, bu denli lirik ve edebiyata uygun bir dil olması, batılı dilbilimcileri bile hayretlere düşürmektedir. Ben bunu Kürt sözlü edebiyatının zengin örneklerine ve kültürünün tarihi derinliğine bağlıyorum. Ama, teknik açıdan Kürtçenin pek gelişmediğini de itiraf etmeliyim. Ben burada, İddişçeyi yazan, Nobel edebiyat ödülü sahibi Isaac Bashevis Singer'in İddişçeli dil ile ilgili bir değerler-

dermesini aktarmak istiyordum. İddişçeli ölümün eşliğinde olan küçük bir dil. Isaac Bashevis Singer, İddişçeyi yazıyor. 1978'de Radio 5'te kendisiyle yapılan bir söyleşide, gazeteci Tobias Berggren'in "İddişçeli bir edebiyat dil mi?", sorusuna Singer şu yanıtları vermişti: "İddişçeli insan ilşkileri; insan kişiliği hakkında çok zengin, teknoloji açısından ise fakir bir dil. Eğer İddişçeyi atom bombasını betimlemeye ya kalkışsan çok zorlanırsın, ama bir dillenciyi, bir cimrini, bir budalayıcı, bir efendiyi vs. ele aldığın zaman yüzlerce terim ve deyim vardır".

Kürtçenin durumu da biraz böyledir, ama daha zengin ve din bir dildir Kürtçe. Eğer Kürtçede dünya standartlarında edebî eserlerin sayısı azsa, bu Kürtçenin şu dediği, Kürtçe üzerinde baskı uygulayanların suçudur.

Nüdem'i Kürtçe çıkarmamızın mutlaka bir nedeni var. Bunu bize açıklar mısınız? Kürtçenin yataklı bir dil olması, edebiyat Kürtçesinin gelişmesini uzun süre engelledi. Bu durum Nüdem'in geniş kalelere →

J. yarı Nû, sayı, 12, 27-27 Ocak 1995

Nûdem dergisi

Lokman POLAT

Mücadele tek boyutlu değildir. Her kurtuluş hareketi gibi, Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi de bünyesinde çok çeşitli mücadele ve çalışma biçimlerini barındırıyor. Mücadele tek düzey değil ve sadece bir kanalda gelişmiyor. Askeri, politik, kültürel, sanatsal tüm çalışma ve çabalar Kürt ve Kürdistan davasına hizmet ediyor. Bu bağlamda dil, kültür, sanat ve edebiyat alanında yoğun bir çalışma ve çaba vardır. Mücadele ve çalışma biçimlerinin çokluğu, ulusal kurtuluş mücadelesini bir bütün olarak zenginliğini oluşturur. Sarf edilen her çaba, her çalışma, her fedakarlık ulusal kurtuluş sürecine yapılan bir katkıdır. Bu çabalar, kurtuluş sürecini daha da geliştirir, zenginleştirir, olgunlaştırır. Ulusal kurtuluş mücadelesi bazında ele alındığında dil, kültür, sanat ve edebiyat alanındaki çalışmalar gerekli ve zorunlu çalışmalardır.

Kürt dili, kültürü sanatı ve edebiyatı üzerine üretken bir faaliyet gösteren Nûdem dergisi, bu alanda önemli bir boşluğu dolduruyor. 1992'den beri yayın hayatını sürdüren Nûdem dergisi üç ayda bir yayınlanıyor. Derginin her sayısı 100 sayfanın üzerinde. Sahibi ve yayın yönetmeni Fırat Cewerî'dir. Dergi, onlarca Kürt yazarının katkısıyla biçim ve içerik olarak çok zengin bir şekilde çıkıyor. Tüm sayıları Kürtçe. Nûdem dergisinde bir çok Kürtçe kitap ve derginin tanıtımını yapma fırsatını buldum.

Nûdem'in 12'inci sayısını da okuyunca kısaca tanıtmak istedim.

Nûdem sayı 12, geçmişteki sayılara nazaran biçim, içerik olarak daha gelişkin. Bu sayıda bazı yenilikler de var. Mizampaj tekniği, yazı stili daha bir geliştirilmiş.

Bu sayının ilk yazısı Fırat Cewerî'nin ve "Nûdem Üç Yaşında" başlıklı yazısı. Fırat Cewerî yazısında, derginin gelişim süreci ve dergideki içerik ve teknik alandaki değişimi açıklıyor. Dergideki değişimin salt biçim olarak değil, içerik olarak da süreceğini belirten Cewerî, bundan sonra her sayıda edebiyat sorunlarıyla ilgili olarak bir veya birkaç bilimsel, teorik yazının yayınlanacağını da belirtiyor.

Bu sayıda edebiyat ile ilgili iki teorik yazı var. "Edebiyat ve Eleştiri" başlıklı yazı, N.

...xorani imzalı. Yazar, Marksist metod doğrultusunda edebiyat sorunlarını değerlendiriyor ve Şerefhan Cizirî'nin görüşlerini eleştiriyor. Süleyman Sulevani'nin eleştirel yazısı da "Kürt Entellektüelleri ve Politika" üzerine. Bilimsel bir yazı olup, genel doğruları dile getiriyor.

Mehmet Uzun'un en son yazdığı ve halen bitirmediği "Bira Qederé - Kader Kuyusu" adlı romanın bir bölümü de bu sayıda yayımlanmış. Roman, altı bölümden oluşmuş. Taha Xelil ile M. Sait Alparslan'ın birer şiirleri

var. Necip Balayî'nin bu sayıda yer alan şiirinin başlığı "Min divê romaneke serkeftî birivîşînim- Başarlı bir roman yazmam gerekir". Ermenistan'daki Kürt yazarlardan Tosinê Reşid'in bir öyküsü de yer alıyor bu sayıda. Nobel Ödülü üzerine kısa bir haber yazısı ve Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Japon yazar Kenzaburo OE'nin eserleri tanıtılıyor. Xelil Dihoki, Kürt kadın şairi Hivi Berwari ile bir söyleşi yapmış.

Cemil Gündoğan'ın değerlendirme ve

eleştiri mektubunun başlığı, "Intellectüelên Kurd û Şerê Germ- Kürt Entellektüelleri ve Sıcak Savaş". Gündoğan mektubunda, Fırat Cewerî'nin bazı görüşlerini değerlendiriyor. Aza Ozmani, "Cejna Xidir Nebî - Hîdir Nebî Bayramı" üzerine bir araştırma yapmış. Süleyman Demir, Puşkin üzerine yazmış, ayrıca Puşkin'in bir şiirini de Kürtçeye çevirmiş. Nûdem'in bu sayısında Jack London'un bir öyküsü de yer alıyor. Yê Meksikalî- Meksikalî öyküyüsünü Kürtçeye Mustafa Aydoğan çevirmiş. Fırat Cewerî de "Girtiyê Şeva Reş- Karanlık Gecenin Tutsağı" adını taşıyan kısa bir öykü yazmış. Cewerî bu öyküsünde yeni bir yazım metodu kullanmış ve bana göre çok başarılı olmuş. Zeynelabidin Zinar, Şex Mahmudê Birîskani üzerine bir araştırma yapmış ve dört şiirini yer vermiş.

Kafka'nın birkaç mektubunun yer aldığı sayıda, Mehebad Qeredagî ve T. Marini'nin birer şiiri ile dergideki yazılar son buluyor. Nûdem'in bu sayı 114 sayfa. Kürtçesini geliştirmek isteyen ve edebiyat ile uğraşan her Kürdü'nü mutlaka okuması gereken bir dergi Nûdem.

Översätter litteratur till kurdiska

— Vi har fått en fristad i Sverige. Det innebär att vi kan utveckla vårt språk och vår kultur.

Firat Ceweri som tidigare hade lanthandeln i Vittinge, ser som sin livsuppgift att sprida god litteratur på det kurdiska språket.

Sedan han för två år sedan började som redaktör på den kurdiska litterära tidskriften Nudem, Den nya tiden, har förhoppningen funnits om att starta ett förlag.

Förlaget ska översätta världslitteraturens klassiker till kurdiska, och även en del svenska författare som intresserar kurder i Sverige.

— Arligt talat vet jag inte om det går. Men vi ska försöka att ge ut ett tiotal böcker. Det blir i så fall helt ideellt. Vi vill försöka att göra det kurdiska språket populärt bland kurder, deklarerar Firat Ceweri.

— Vi hoppades för två år sedan att det skulle bli bättre i Turkiet, men det blev sämre. Vi får se vad som händer nu. Det blir billigare om vi kan trycka och distribuera böckerna där. I Istanbul, där det bor ett par miljoner kurder, finns tidskrifter som ges ut på kurdiska, påpekar han.

Blir aldrig svensk

Redan nu översätter han och hans redaktionella medarbetare, som är spridda över hela världen, berömda författare, även svenska, till kurdiska som publiceras i Nudem.

Upplagan, omkring 1 000 exemplar, delas ut till redaktörer, författare och andra intellektuella. Tidskriften utkommer med fyra nummer per år, bland annat med hjälp av ett bidrag från Statens kulturråd på 25 000 kronor.

— För mig har skrivandet blivit en del av mitt liv. Om jag förlorar något har jag alltid skrivandet som tröst, säger Firat Ceweri.

När han kom till Sverige 1980 gav han ut några politiska dikter. Därefter har det blivit två novell-

— Här i Sverige kan vi kurder utveckla vårt språk och vår kultur, säger Firat Ceweri.

samlingar där berättelserna utgår från kurdernas situation i Turkiet och i Sverige.

— En skåning som flyttar till Uppsala blir aldrig uppsalabo. På samma sätt blir jag aldrig svensk. Men samtidigt som man förlorar sitt hemland blir man främmande för sig själv. Jag har inte längre släktingar i mitt hemland.

Universell

— Jag vill bli universell. Litteraturen är universell, och känslorna är desamma vare sig man är kurd eller svensk, säger han.

Under de första åren i exil förlorade han drivkraften i sitt skrivande som sprang ur känslan av förtryck.

Firat Ceweri fruktar ändå inte att drygt 20 miljoner kurder ska uppslukas av andra kulturer; att viljan till anpassning i de nya länderna går för långt.

— Tvärtom. I exil i Sverige har vi utvecklat vårt språk. Vi kan trycka våra böcker och läsa vårt modersmål. Det finns mer än 30 kurdiska författare i Sverige, säger han.

— Men i och med industrialiseringen och moderniteter som TV till exempel, tror jag att de lättare assimilerar kurder i Turkiet, säger han.

Fotnot:
I morgondagens SA berättar Eric Fylkesson om sin kommande roman

s. 111. Allekurda, onsdagen den 14 juni 1993

Moderna tider på kurdiska

Stockholm har blivit ett centrum för det kurdiska språket och litteraturen. Jean-Claude Hussais berättar här om Firat Ceweri, som ger ut tidskriften *Nûdem*. Det handlar om starka känslor för skönlitteraturen och om underbara planer på översättningsprojekt.

Namnet Firat Ceweri säger förmodligen inte en svensk läsare någonting, men det betyder desto mer för kurderna, inte alla, men för dem som är intresserade av böcker och skönlitteratur. Namnet Firat är en hänvisning till Euftrat, den bibliska floden som rinner upp i Kurdistans inre och långsamt och majestätiskt flyter mot hav och oceaner. Ceweri innebär en annan historia som återför mig till det lilla samhället Morgongåva nära Uppsala och vårt första möte som ägde rum där 1992.

1999 träffas vi på ett kafé i Stockholm. Jag inser att mycket vatten har flutit under Eufrats broar och Ceweri har mycket att förmedla som författare, översättare, tidskriftsredaktör och förläggare.

– Vintern 1992 firade jag i Morgongåva kvartals-tidskriften *Nûdem* (De moderna tiderna) ettårsdag. Jag hade tidigare publicerat tre diktsamlingar och två novellsamlingar, men ingenting gick upp mot min glädje denna dag. Jag är inte kvar i Morgongåva, men *Nûdem* kommer ut regelbundet och intar en viktig plats i den kurdiska journalistikens historia i Europa och i Kurdistan. Denna marsdag är jag inne på mitt 30:de nummer och det finns inget skäl att någonsin upphöra.

Tidskriften *Nûdem* har från starten tagit all hans

energi i anspråk och uppslukar all hans tid. Sedan 1992 har han endast givit ut en novellsamling *Kevo-ka spi* (Duvan) och en samlingsvolym intervjuer med kurdiska författare och intellektuella.

Innan han grundade *Nûdem*, översatte och publicerade Firat artiklar i kurdiska tidskrifter som sedan försvunnit. Förutom dessa artiklar har han till kurdiska översatt *Vita Nätter* (Dostojevskij), *Möss och människor* (Steinbeck), *I väntan på Godot* (Beckett), *Muren* (Sartre), *Körbårsträdgården* (Tjechov) och *Grenadjären* (Yasar Kemal). Dessutom utger han ett årligt specialnummer ägnat åt översättning.

Resurser fattas, men inte projekt. Ett tjugotal svenska och skandinaviska författarnamn står på tur. Bland dem kan nämnas Strindberg, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Eyvind Johnson, Torgny Lindgren, Lars Forssell, Karin Boye, Edith Södergran, Gunnar Ekelöf. Det är en lång lista och Firat beklagar att han inte kan mångfaldiga sig själv i det oändliga för att citera tusentals titlar och sedan översätta dem till kurdiska.

Vad beträffar *Nûdem* som förlag har det i hög grad berikat det kurdiska biblioteket. Biblioteket har hittills mottagit ett fyrtiotal titlar, skänkta av kurder från alla delar av Kurdistan.

ÄNDA FRÅN BÖRJAN hade Firat Ceweri föresatt sig att inte göra om de fel som hans landsmän gjort, nämligen att starta tidskrifter och sedan lägga ner dem. Han tänkte sig inte en provisorisk bana, än mindre en kortlivad.

– Det som skiljer *Nûdem* från så gott som alla kurdiska tidskrifter är att den är partipolitiskt obunden. *Nûdem* tjänar uteslutande det kurdiska språket och litteraturen. Detta oberoende har gett oss kontinuitet och vi har upplåtit våra spalter för alla litterära åsikter. Målet är att tidskriften skall tjäna som brygga mellan tradition och förnyelse. Den skall vara en länk mellan alla litterära genrer och strömningar.

Firat lägger ned ett herkulesarbete på att undvika ett skeppsbrott. Stormarna är många när man är kurd och seglar på exilens ocean. Han tycker om stora utmaningar, men inte galna äventyr eller omåttlighet. Det är väsentligt för honom att ro iland ett projekt som han påbörjat. Han siktar förstås högt och långt, men han förblir medveten om svårigheterna, vilka han undanröjer tack vare sin ihärdighet och en daglig och enveten kamp.

På tal om den kurdiska bokens framtid återvänder Firat ständigt till den politiska situationen i Kurdistan. Det är en kniv som vrids om i såret.

– Allt hänger på fosterlandet. Hur kan man satsa på den kurdiska boken om undervisning på kurdiska är förbjuden nästan överallt inom Kurdistan? Utomlands har Sverige som Nobelprisets land, och

särskilt Stockholm, blivit centrum för det kurdiska språket och litteraturen.

Firat kom till Sverige 1980. På kaféet konstaterar han att han bött halva livet i sitt nya land Sverige. Han tycker att Sverige med mera kraft borde försvara det fria ordet i hela världen och engagera sig hårdare i stödet för fängslade kurdiska författare.

På kaféet står servitrisen framför oss som kommandörens stenstod i *Don Giovanni* av Da Ponte och Mozart. Vi bestämmer oss för att fortsätta utomhus. Det är mars månad och Stockholms gator öppnar sig som genom ett trolleri och viskar i våra öron några försiktiga ord om den annalkande våren.

Då vi går mot Sveavägen passerar vi kyrkogården där Olof Palme ligger begravnen. Det var en man som vi båda älskar. Vi utslungar en utmaning mot mördarnas vansinne samtidigt som vi angriper det absurda i förföljandet av det fria ordet. Vi glömmer att framsäga en bön för Olof Palmes själ och för de kurdiska martyrerna, för vi har framtidsplaner och det är bråttom. Synd att Firat inte längre bor i det löftesrikt klingande Morgongåva!

Vi hoppas att *Nûdem*, de moderna tiderna, arbetar för oss och att vi i Stockholm och på andra orter ska få inhösta många framtida morgongåvor!

Jean-Claude Hussais

Översättning Marianne Levander

*Stormarna
är många
när man seglar
på exilens ocean*

Xebata deh salan û çil hejmarên Nûdemê

No: 1 1992, 106 rûpel

- 3 ÇEND GOTIN ♦ Firat CEWERÎ
5 RONDİKÊN ÇAVAN, BIHARA HELEPÇE ♦
H. KILIÇ
8 ÇEND WÊNE JI XWELIBAKIRINA HELBEST
♦ VANEKÎ ÇAR SALÎ- Ehmed HUSEYÎ
16 BEYAN ♦ Arthur RIMBAUD
18 MORİKÊN ŞÎN ... EWR Û DÛRBÛN ♦ Mihe-
med Effî HUSEYÎ
21 EVÎN ♦ Derwêş M. FERHO
24 PERUK ♦ Lokman POLAT
26 ELA' EDDÎN SICCADÎ DI DERHEQA MELE-
YÊ CIZIRÎ DE ♦ M. MAYÎ
29 TERMÊN EDEBÎ ♦ Rojen BARNAS
37 EDEBIYATA KURDÎ YA SURGUNÊ ♦
Firat CEWERÎ
52 CIHEKÎ PAKIJ Û ROHNÎ ♦ HEMINGWAY- /
Dr. POLOÇO
55 DI BASÊ DE ♦ Hussên HEBEŞ
57 NISÊBÎNÊ ♦ Musa ANTER
58 MEZOPOTAMYA ♦ Edward PETÊŞKA-Werger:
Loran CENGİN
61 ŞEV Û ROJ Û XOZÎ ♦ B. AKREYÎ
65 VICTOR HUGO ♦ Werger: Firat CEWERÎ
68 ŞERÊ AZADIYÊ ♦ Barêş BATTE
71 EHMEDÊ XANÊ ♦ Zeynelabid'n ZINAR
77 YÊN BAWERMEND Û "HINDIYÊN SOR" ♦ Ş.
B. SOREKÎ
80 BAYÊ PAYIZÊ ♦ Arjen ARÎ
82 KURDINO, BI KURDÎ BIXWÎNIN ♦
Îbrahîm AL
84 ETNOGRAFI Û FOLKLORÎST FARUK HAFÎD
♦ D. MÊQERÎ
88 QAMÎŞLOKA BAVÊ FELEK ♦ Mervanê KELEŞ
91 YILMAZ GUNAY ♦ Koyo BERZ
100 J.P. SARTRE Û EST BÎYAYENI ♦ Fanuk YAKÛP
103 KARÎN BOYE ♦ Wergerneyişî: Faruk YAKÛP

No: 2 1992, 110 rûpel

- 3 ÇEND GOTIN ♦ Firat Cewerî

- 6 REMZÎ, RESAMÊ RENGÊ GIRTÎ ♦
Mehmet Uzun
13 NAV Û DABÊŞKIRINA XEWNÊN HÎRO ♦
Ehmed Huseynî
17 SIWARÊ HESPÊ KIMÊD ♦ H. Kiliç
23 ÇÎROKA SÊZDEH ROJ Û SÊZDEH ŞEVAN ♦
Arjen Arî
26 TEYRIKÊ ÇEMÊ XERZAN ♦ F. Cewerî
33 PAYÎZ ♦ Şahinê Bekirê Sorekî
37 YÊN RAKETÎ ♦ Hussên Hebeş
39 MELE EHMEDE CIZIRÎ ♦ Zeynelabid'n Zinar
52 MIRINA MIRÎŞKA SPÎ ♦ Dr. Cemşîd Bender
55 ŞEVÊN SPÎ - Dostoyevskî ♦ Werger: Firat Cewerî
63 AHMED ARIF - Şîrin Bozarslan
65 SÎ Û SÊ GULE- Ahmed Arif ♦ Werger: Hatice Al
69 DARAHINARÊ ♦ Yaşar Kemal-
Werger: Dr. Poloço
82 FATIHA MEDERES ♦ Dilover Mêqerî
85 ARAMÊ TÎGRAN ♦ Derwêş M. Ferho
89 KEÇIKA KIBRÎTFIROŞ ♦ H. C. Andersen -
Werger: B. Segman
92 HEVPEYVÎN BI H. SILÊVANÎ RE ♦
Xelil Duhokî
97 KABM BÎ EDITH SÖDERGRAN ♦ Fanuk Ya-
kup
99 Zefrê kî çorşmeyê Sêwreği, çermûgi û Aldoşî ♦
Koyo Berz
105 Danasîna pirtûkan, lêkolîn ♦ Hussên Dozen
108 Danasîna pirtûkan ♦ Arnadekar: E. Huseynî

No: 3 1992, 112 rûpel

- 3 ÇEND GOTIN ♦ Firat Cewerî
6 TIVINGA RÊNCBER ♦ Cemşîd Bender
10 MAHCIR ♦ A. Hicrî özgören
12 BÎRANÎNA CEGERXWÎN ♦ H. Kiliç
20 CEGERXWÎN Û LERZA BÎRANÎNÊ ♦
Ehmed Huseynî
24 ÇAR ŞÎR JI ♦ Eskerê Boyik
26 DADMEND ♦ Ferhad Çelebî
28 SIYA EVÎNÊ ♦ Xelil Duhokî
36 SIBEHA ÎLONÊ ♦ Arjen Arî

- 39 ESMÂ OCAK ♦ Husên Dozen
 41 NAMEYA KU HATE GUND ♦ Esmâ Ocak
 45 SÎNG Û POSTAL ♦ Mucyed Teyib
 46 HEVPEYVÎN BI D. ÎZOLÎ RE ♦
 Derwêş M. Ferho
 49 AZADÎ ♦ Laleş Qaso
 50 ANTON ÇEKOV ♦ F. Cewerî
 53 YÊN SERXWEŞ ♦ Anton Çexov
 57 EZ GIRTÎ ME ♦ Bareş Batê
 58 KURDEKÎ BI RÛMET, YILMAZ GUNEY ♦
 Dr. Poloço
 61 MÊVANÊ BÊWEXT ♦ Tosinê Reşîd
 67 NE TE Û NE MIN ♦ Mervanê Keleş
 68 MERCÊN DÎROKÎ Û DERKETINA HAWARÊ
 ♦ Husên Hebeş
 72 BÎRANÎNA KIRALEKÎ CIWAN ♦
 H. Bîlî Wergêr. Ş. B. Soreklî
 77 XWÎN Û BERF, KOVANIYA TE ♦ Ziya Şeker
 78 GEREKE AGAHÎ... ♦ Dilower Mêqerî
 82 ZANÎN JI NÛDEMÊ RE... ♦ Selah Berwarî
 84 FEQIYÊ TEYRAN ♦ Zeynelabidin Zinar
 87 DENG NIVÎSARÊ SAZBENDIYA KURDÎ ♦
 Nûra Cewarî
 89 ŞAR ♦ Şîrîn Bozarlan
 93 DI ÇAVKANIYÊN SWÊDÎ DE - Nûdem
 96 KURD Û KURDISTAN ♦ Tîmûrê Xelîl
 97 R. QUDBEDÎN ♦ Amadekar. F. Pîrbal
 100 LE ŞÎRÎ MEWLEWÎ KURD DA ♦ Ehmed Şerîfî
 105 LE SER SAKOYEKÎ SARD DA ♦ Ferhad Pîrbal
 108 SIYAMED Û XECÊ ♦ Koyo Berz
 112 GEDEDÊ WETATÎ RÊ ♦ Mihem Hîmbêlij

No: 4 1992, 156 rûpel

- 3 ÇEND GOTIN ♦ F. Cewerî
 6 JI BO MUSA BEG ♦ Can Yûcel
 7 DI STRANÊN KURDÎ DE NAVÇEKE EROTÎK
 ♦ Rohar
 29 STRANA MEZRA BOTAN ♦ Medenî Ayhan
 32 EVÎNEKE MELODRAMÎK ♦ Hesenê Metê
 38 RIYA HÊVIYÊ ♦ Hazim Kiliç
 43 PAYÎZA ÇIYAN BÛKA AGIR ♦ Ehmed Huseynî
 46 JI AUSTRALYA ROJBAŞ ♦ Şahînê B. Soreklî
 60 KULÛLKÊN BÊRONÎ ♦ M. Eflî Huseynî
 62 DARÂ HINARÊ ♦ Yaşar Kemal
 Wergêr: Dr. Poloço
 72 LI WELATÊ MIN ♦ Medenî Ferho

- 73 ŞORBE ♦ Edîp Polar
 77 KENGÊ ♦ Eskerê Boyik
 78 ÇÎROKA JIYANA MIN ♦ A. Hicrî Îzgören,
 Wergêr: M. Baran
 82 ELIYÊ HERÎRÎ ♦ Zeynelabidin Zinar
 89 TU ÇÛYÎ ♦ Fêrikê Ûsiv
 90 XELATA NOBELÊ ♦ F. Cewerî
 104 ŞÎREK JI ♦ Laleş Qaso
 105 ÇÎROKA JIYANA MIN ♦ Cemşîd Bender
 108 AZAD ŞEWQÎ ♦ Amadekar. D. Mêqerî
 110 EV XWÎN ♦ Arvatn Werra, Wergêr: Mervanê
 Keleş
 111 KURTEJİYAN Û HELBEST ♦ Derwêş M. Ferho
 113 TABLOYEK RENGÎN JI KURDISTANA ŞÊRÎN
 ♦ Mucyed Teyib
 116 APÊ HORO ♦ Husên Hebeş
 119 DU ŞÎR JI ♦ Erc Fylkeson
 121 JIYAN Û HEVPEYVÎN ♦ Xelîl Duhokî
 124 DUBARE MIRAR BÛNE ♦ Fazîl Humer Zalih
 126 HEVPEYVÎN BI HAFIZ QAZÎ RE ♦
 Revdar Mizûrî
 128 GEREK AGAHÎ... ♦ Dilower Mêqerî
 132 DÎ SENEMA KURDÎ DE 135 BÛYEREK NAV-
 NETEWÎ ♦ Husên Dozen
 135 NÛDEM FORUMA HEMÛ NIVÎSKARAN E
 ♦ Petra Wergêl
 136 KOMPETENS ♦ Nûrî Aldûr
 138 DANASÎNA KOVARAN ♦ Lokman Polar
 144 GERAN BUDWAYÎ WELATEKÎ TEZE ♦
 Ferhad Pîrbal
 150 GEDEDÊ WETDATÎ RE ♦ Mihem Hîmbêlij
 151 BI ZEHMETEY AMEYO ♦ Koyo Berz

No: 5 1993, 128 rûpel

- 3 EDEBIYATA KURDÎ ♦ Fîraz Cewerî
 10 XERÎBÎ ♦ Eskerê Boyik
 12 BÎRA QEDERÊ ♦ Mehmed Uzun
 24 EW ROMÎ YE ♦ Medenî Ferho
 26 HEVPEYVÎN BI N. ARÎÇ RE ♦ Husên Dozen
 48 RASTHATINA LI LAÇÎNÊ ♦ Tosinê Reşîd
 52 BÎRANÎNA MIHEMED ŞÊXO ♦ Mervanê Keleş
 62 NAKOKÎ ♦ Hesenê Metê
 66 XEBATÊN HÊJA ♦ Nûrî Aldûr
 69 MELE EHMEDÊ BATÊYÎ ♦ Z. Zinar
 75 HELEBÇE ♦ Derwêş M. Ferho
 84 HUNERMEND... ♦ Siyamend Birahîm
 86 HUNERMENDÊ PIRRHÊL, RIZA TOPAL

- 92 GOTINA PÊŞI YA ZERDEŞT ♦ NIETZSCHE
/ F. Cewerî
- 103 XWÎN ♦ Cemîd Bender
- 105 ÇAME, O. Paz Wergêr: E. Huseynî û Mehdî
- 113 HEVPEYVÎN BI EDÎP POLAT RE
- 118 ÇEND GOTIN LI SER FÎLEKÎ BAŞ ♦
Ş. B. Soreklî
- 122 ŞEFEQ ♦ Husên Arîf
- 124 HEJAR ♦ Amadekar: Ferhad Pîrbal
- 126 DANASÎNA KOVARAN ♦ Lokman Polat
- 133 DANASÎNA PRTÜKAN

No: 6 1993, 112 rûpel

- 3 ENSTÎTUYÊN KURDÎ ♦ Fîrat Cewerî
- 5 BERSIV 1 Kendal Nezan
- 12 BERSIV II Feqî Husên
- 17 BERSIV III Derwêş M. Ferho
- 20 SÊ HELBEST ♦ Rojen Barnas
- 25 QESRA XEWNAN ♦ Fawaz Husên
- 31 QURFA PIŞTÊ ŞIKEST ♦ Omer Okumuş
- 36 HUNER SELÎM ♦ Mehmed Uzun
- 44 HATÎNA TE BENDEMANA MIN ♦
Mervanê Keleş
- 47 MADMAZEL CLAUD ♦ Henry Miller -
Wergêr: F. Cewerî
- 55 NÜDEM ♦ Ferhad Pîrbal
- 56 DESTANÊN KURDÎ ♦ Rohat
- 76 ROLA EDEBIYATÊ ♦ Mehîfûz Mayî
- 84 DU HELBEST ♦ Bedirxan Epözdemîr
- 87 LI SER HOZAN Û HELBESTAN ♦
Medenî Ferho
- 92 HELBESTVANÊ KURD SÎNAN SABRÎ ♦
Ziya Şeker
- 94 PERTEW BEGÊ HEKARÎ ♦ Zeynelabidîn Zinar
- 99 SEYDO GORANÎ ♦ Siyamehd Bîrahîm
- 104 HUNERMENDÊ XWE BINASE ♦ Havîz Qazî
- 107 MÎRÊ BIÇÛK, A. S. Exupéry ♦
Wergêr: Şahînê B. Soreklî

No: 7 1993, 124 rûpel

- 3 KOVAR Û ROJNAEYÊN KURDÎ ♦ F. Cewerî
- 5 BERSIV 1 ♦ M. Elî
- 8 BERSIV II - Remzî Bîlge
- 12 BERSIV III ♦ İkrametîn Oguz
- 15 BERSIV IV ♦ Sabah Kara
- 18 SÊ HELBEST ♦ Rojen Barnas

- 20 YAŞAR KEMAL ♦ Rohat
- 38 HETAV BÛN ♦ Mervanê Keleş
- 40 ÇÎROKA EVÎNEKE BÊMIRAD ♦ Felat Dilgeş
- 44 BENDEWRÎ ♦ Rezoîyê Xerzî
- 45 NEYNIKA BINEFŞÎ ♦ Dilower Mêqerî
- 51 JACK LONDON Û XWÊDANA ENIYÊ ♦
Mustafa Aydogan
- 68 SEYDAYÊ KELEŞ ♦ Bedirxan Epözdemîr
- 73 ALBERT CAMUS Û BIYANÎ ♦ Fawaz Husên
- 84 SEDSALIYA MAYAKOVSKÎ ♦ Suleyman Demir
- 87 FEDÎ ♦ Edîp Polat
- 89 ŞEVBUHÊRKEK LI MALA MUSA ANTER ♦
Jan Dost
- 93 ŞAHÊ NEXŞEBEND ♦ Zeynelabidîn Zinar
- 103 STRANA GULANÊ ♦ J. W. Gothe -
Wergêr: Husên Hebeş
- 105 ŞEREFNAME ♦ Havîz Qazî
- 110 GORISTANA BÊGOR Û RÛXWEŞÊ ZÎVAR ♦
-Heyder Omer
- 116 MEHKEMEKIRINA SELEHEDÎNÊ EYÛBÎ ♦ -
Ahmed Cantekîn
- 118 BAYÊ HAVÎN ♦ Larîf Epözdemîr
- 122 DANASÎNA PIRTÜKAN

No: 8 1993, 116 rûpel

- 3 SEDSALIYA CELADET ALÎ BEDIR-XAN ♦
Fîrat Cewerî,
- 14 MÎR CELADET ALÎ BEDIR-XAN ♦
Rojen Barnas
- 16 ŞAHSIWARÊ QADA ZANÎNÊ ♦ Havîz Qazî
- 17 ROLA CELADET BEDIRXA ♦ M. Malmîsanîj
- 19 PIYONEREKÎ ZIMANÊ KURDÎ ♦ ROHAT
- 20 RONAKBÎREKÎ BÊHEMPA, C. ALÎ BEDIR-
XAN ♦ M. UZUN
- 21 EZ XWÎNA XWE NADIM TE ♦ Fehula Husey-
nî
- 22 PÊNC HELBEST JI ♦ Rojen BARNAS,
- 26 SÊ RENGÊN KESKESORÊ ♦ Mehmed UZUN
- 33 AWAZÊN XERÎBIYÊ ♦ Bedirxan EPÖZDEMÎR
- 35 DI MEM Û ZÎNÊ DE ASTRONOMÎ ♦
N. Hêcibî
- 39 BEHRAM ♦ Zagrosê Haco
- E. MIZÛRÎ ♦ Xelîl Duhokî
- 41 RÛPELA DAWÎ DI AVESTA DE ♦ Jan Dost
- 44 KUŞTINA ROYÊ ♦ Şahînê B. Soreklî
- 48 DELAVÊ EWRAN ♦ Mervanê Keleş
- 48 NAZELÎNÊ ♦ Rizoyê Xerzî

- 49 KURD Û ERMENÎ ♦ Nacî Kutlay
 57 TONI MORRISON ♦ Mustafa Aydoğan
 60 SÊ HELBEST JI ♦ Alî Biçer
 62 MEKSÎMÊ HEMÎ ♦ H. Hebeş
 70 YEKÎTIYA NIVÎSKARÊN KURD ♦ Mehîfûz
 Mayî
 75 TU ÎSHAQÎ... CEMÎLEKÎ ♦ Yılmaz Erdoğan
 84 ŞÊX EVDILQADIRÊ GÊLANÎ ♦ Z. Zinar
 DANASÎNA PIRTÛKAN:
 88 Ahmed Canrekin
 92 Lokman Polat
 97 Dilower Mêqerî
 101 Medenî Ferho
 103 Ferhad Pirbal
 110 AGORA ♦ Mustafa Aydoğan
 114 LI MALA OSMAN SEBRÎ ♦ F. Cewerî

No: 9 1994, 112 rûpel

- 3 CÛMHÛRIYETA KURDÎ YA MEHABADÊ ♦
 F. Cewerî
 7 CÛMHÛRIYETA KURDISTANÊ ♦ Hesenê
 Qazî
 9 CÛMHÛRIYETA KURDISTANÊ ♦
 Kerîm Husamî
 11 CÛMHÛRIYETA KURDISTANÊ ♦ Mola Ezat
 13 NIHA NE WEXTÊ MIRINÊ YE ♦ Rojen Barnas
 15 KELA DIMDIMÊ ♦ Havîz Qazî
 27 DU HELBEST JI ♦ Xelîl Baû
 28 DU HELBEST JI ♦ Şîrîn Bozarlan
 29 KEÇA KURD ZENGÊ ♦ Cemşîd Bender
 34 SÊ HELBEST JI ♦ Orhan Velî
 36 REŞAMÊN KURD ♦ Xelîl Duhokî
 39 HILKIŞÎNA BAJAREKÎ ♦ Dilower Mêqerî
 40 XALIT AXAYÊ ZÊBARÎ ♦ Z. Zinar
 45 ÇIRÛSKIN ♦ Dersêmemo
 48 KEÇIKA BIÇÛK ♦ M. A. Kut
 51 DU ŞEHÎD DU JIYAN - Nûrî Aldûr
 53 EVÎNDARA JI HELEBÇEYÊ HATÎ ♦
 Suzan Samanci
 57 JI BO YEZDAN ♦ Medenî Ferho
 62 JANA GEL ♦ Sebrî Botanî
 67 EM XERÎB IN ♦ C. Alî Bedir-Xan
 68 HELBESTÊN EMERÎKA LATÎNÎ ♦
 B. Epözdemîr
 70 MAHCIRTÎ Û REWŞA KEÇAN ♦ Ş. B. Soreklî
 77 DÎWAR ♦ Sartre
 92 EVÎN ♦ Mayakovskî

- 94 SÊ HELBEST JI ♦ J. Eşpar
 98 LI SER SÊ PIRTÛKÊN BEŞÎKÇÎ ♦ Gabar Çiyan
 100 KOVARÊN KURDÎ ♦ Lokman Polat
 106 AGORA ♦ Mustafa Aydoğan

No: 10 1994, 112 rûpel

- 3 REWŞA EDEBIYATA KURDÎ ♦ F. Cewerî
 6 DÊMÊ HER EDEBIYATÊ BI PEŞŞANA WÊ
 XUYA DIBE ♦ Tosinê Reşîd
 11 FELSEFE EVÎN BI XWE YE ♦ Şerefxan Cizîrtî
 15 EZ JI BER PÊŞEROJA EDEBIYATA KURDÎ NE
 XEMGÎN IM ♦ Nacî Kutlay
 19 EDEBIYAT' DIVÊ DI NAVA XELKÊ DE BIJÎ ♦
 Şahinê Bekirê Soreklî
 23 PÊŞEROJA EDEBIYATA KURDÎ GIRÊDAYÎ PÊ-
 ŞEROJA GELÊ KURD E ♦ Rojen Barnas
 26 EDEBIYAT JI NÛ VE AFIRANDINEKE ESTE-
 TÎK E ♦ Rohar
 28 EDEBIYATA KURDÎ XWE SERAST NEKIRI-
 YE ♦ Hesenê Merê
 30 HER STRANEKE KURDÎ ROMANEK E ♦
 Mehmûd Bakstî
 31 ROMAN HUNERA CIVATÊN PÊŞKETÎ Û MO-
 DERN E ♦ Mehmed Uzun
 40 DU HELBEST JI ♦ Arjen Arî
 41 RÊWINGÊ BÊ NAV ♦ Rojan H.
 47 TÊ BÎRA TE - Mervanê Keleş
 50 MÎR CELADET ALÎ BEDIR-XAN ♦
 Sebrî Botanî
 53 DU HELBEST JI ♦ Jan Dost
 54 PHYTHAGORAS ♦ Mutafa Duzgun
 57 SEXTIYAN ♦ Murathan Mungan,
 Wenger: Muhsîn Kizilkaya û M. Uzun
 63 FESTÎVALA HELBESTA KURDÎ ♦
 Heyderê Omer
 71 MALVA SÎMFONTIYEKE TARÎ YE ♦
 Siwan A. Mustafa
 76 SÊ HELBEST JI ♦ Necîb Balayî
 77 EZ Û HEZ ♦ Siûd Kiliç
 81 AZADÎ ♦ Kemal Akay
 82 MELE MENSÛRÊ GÊRGAŞÎ ♦ Z. Zinar
 84 ROJNAMEGERIYA KURDÎ ♦ Mehîfûz Mayî
 89 TERORÎST ♦ M. Alî K.
 94 FEDÎ ♦ Rojhat
 95 KARİKATORVANÊ KURD ♦ M. Hemo
 96 DU KLASÎKÊN BI KURDÎ ♦ Medenî Ferho
 99 DI FOLKLORA KURDÎ DE SERDESTIYEKE

JINAN ♦ Naci Kutlay
104 SİMİRNOF ♦ Xelil Duhokî
108 KURD Û MÎTTOLOJÎ ♦ Lokman Polat
110 ROMANEKE SOSYO-PSÎKOLOJİK ♦ Rohat

No: 11 1994, 112 rûpel

3 MÛSA ANTER - F. Cewerî
15 JI BO KEKÊ MÛSA ANTER - Yaşar Kaya
18 WEYLÊ APÊ MÛSA ANTER - Medenî Ferho
24 HAWARA MIN - Margereta
26 BİRANÎNA CEGERXWÎN - Sebrî Botanî
40 DU HELBEST JI - Arjen Arî
47 WELLE - Hesenê Merê
45 HELBESTVANEK Û PÊNC HELBEST -
M. Bêkes
46 KÛTO - Şahinê Bekirê Sorekî
50 ŞAGIRTÊ JÎR - Karwan Haco
52 ÇEND TEKST JI YUNANA ANTÎK -
Werger: Mustafa Duzgun
59 EDNAN ŞÎNO - Xelil Duhokî
62 VEDÎTIN - Varlin Stansev - Werger: Zagrosê Haco
64 BÊDENGİYA KEVİRÊN DEMÊ - Mervanê Keleş
66 BAYÊ AZADIYÊ - Rojhat Azadî
69 MARKS Û EDEBİYAT - Paule Lafargue-
Werger: Dr. Poloço
72 HEVPEYVÎN BI FEQÎ HUSEYN RE -
Bedîxan Epözdemîr
76 QÎZA GENERAL - Xelilê Çaçan
80 SED Û DU NIVÎSKARÊN KURD - Z. Zinar
84 ALAV ALATLI - Abdullah Keskîn
94 TEVGERA HUNERÎ LI ZAXO BEHDÎNAN -
Beşîr Botanî
96 HEVPEYVÎN BI XORTEKÎ 75 SALÎ RE -
F. Cewerî
100 BÎBLİOGRAFIYA HAWARÊ - Ferhad Pirbal
109 SIWARÊN ÊŞÊ - Rohat
110 SAZEK JI ÇAVÊN KURDISTANÊ RE -
Fethulla Huseynî
111 PALA BÊŞOP - Lokman Polat

No: 13 1995, 114 rûpel

4 BERPIRSIYARIYA NIVÎSKAR u Firat Cewerî
6 SEREDANÎ u Seydoyê Kûso
7 SÎNOR u Tosinê Reşid
10 MALCOLM X u Mihemed Dehsîwar
18 SELÎM BEREKAT - Mervanê Keleş
21 MÊRXASIYA BI TIRSÊ VE RAPÊÇAYÎ -

M. Aydogan
31 GUNNAR EKELÖF - Werger: M. Ali Kut
35 BEND Û METELOKÊN KURDÎ - Haviz Qazî
37 DEMA RONAHİYÊ - Şerefxan Cizîrî
44 DIVÊ TURKIYE... - Werger: Şefik Kaya
46 ROMANA THE DIPLOMAT - Sebrî Botanî
48 BILA ZULMA TE ZÊDE BIBE -
YAŞAR KEMAL
59 BÊJINGA GÛMANAN - Rûxweş
60 MIROV ÇAWA HELBESTAN DINIVÎSÎNE -
Mayakovskî
65 ÇAR MIST XWELLÎ - Şahinê B. Sorekî
69 ŞÎRETÊN EHMEDE XANÎ - Nûredîn Zaza
70 SÊ JINÊN KURD - Zeynelabidin Zinar
78 EMPEDOKLES - Mustafa Düzgün
84 HEVPEYVÎN BI CAN YÜCEL RE - F. Cewerî
95 DİLÊN ŞIKESTÎ ... - Xelil Duhokî
102 KOVARÊN KURDÎ LI SÛRIYÊ - Lokman Polat
105 TEPŞÎRA QURANÊ YA BI KURDÎ - Z. Zinar
107 ... DANASÎNA PIRTÛKAN

No: 14 1995, 114 rûpel

4 KA EM Ê KENGÎ VEGERIN - Firat Cewerî
6 DO - Felat Dilgeş
7 DERPIYÊ SOR Û ALA TIRK - Edîp Polat
11 CAN YÜCEL - Werger: Mahmûd Lewendî
14 EZ DIFIKIRIM LOMA EZ HEME -
Şerefxan Cizîrî
20 MILKÊ EVÎNÊ - Rojen Barnas
21 MAHATMA GANDÎ - Mihemed Dehsîwar
40 DIVÊ - Latif Özdemir
41 PINÎKÊR - Mustafa Aydogan
53 EVÎNA CIZÎRÎ Û CEGERXWÎN -
Heyderê Omer
58 EZ Û BAZ - Xemgînê Temê
61 HEVPEYVÎN BI VEDAT TÛRALÎ RE u
Firat Cewerî
69 MIROV ÇAWA HELBESTAN DINIVÎSÎNE -
Mayakovskî / Werger: Süleyman Demir
75 MELE SEÎDÊ KURDÎ - Zeynelabidin Zinar
81 HÎZAR - Nacî Taha Berwarî
82 MAMOSTA BÊRENG - Şahinê B. Sorekî
94 HOZAN Û MUEYID TEYIB - Haviz Qazî
97 LI BENDA GODOT - Zehra İpsiroglu /
Werger: Şefik Kaya
101 GIRTÎ - Husên Duzen
106 NÛREDÎN ZAZA Û KURTEÇIROKÊN WÎ -

F. Cewerî

No: 15 1995, 114 rûpel

- 4 BİRANİNÊN MEZİNÊN KURDAN - F. Cewerî
6 PÊNC HELBEST - Rojen Barnas
12 MÎR KAMIRAN ALÎ BEDİR-XAN - Rojan Hazim
26 ÇIROKA BÛNA MIN - Mehîfûz Mayî
28 GALILEO Û GALILE - Şerefxan Cizîrî
32 JI WE RE - Can Gülşenoğlu
33 EHMEDÊ XANÎ - Felat Dilgeş
56 HELBEST JI - Mervanê Keleş
60 EZIDIYÊN ÇIYAYÊ SINCARÊ - Ingmar Karlsson
-Werger: M. Dehsîwar
69 SEYDAYÊ TÎRÊJ - Şefîk Kaya
74 SEBRIYE HEKARÎ - Xelîl Duhokî
76 ROMANSEKE ÇILMÎŞÎ - F. Çilmîşî
81 ŞÎREK JI - M. Emîn Pencewînî
84 DEMEKE KU HATE KUŞTIN -
Suleyman Demîr
103 HIŞÊ XWE PÊŞ DE BIBIN - Ezîz Nesîn - Werger:
M. Aydoğan
106 HELBESTEK JI - Hoşeng Biroka
108 PÊWÎSTIYA PİSPORIYÊ - Lokman Polat
110 REWŞEN BEDİR-XAN - F. Cewerî
114 SEROKÊ KARÊ DIYANETÊ - Sabah Kara

No: 16 1995, 114 rûpel

- 4 NÛSALA WE PÎROZ BE - Fîrat Cewerî
6 SEYÊN ME HENE - Rojen Barnas
7 MONSIEUR ET MADAME N. - Hesenê Metê
12 TOVREŞÎN IM - Arjen Artî
13 GENERAL ŞERÎF PAŞA - Rohar Alakom
27 YILMAZ GÜNEY - Mihemed Dehsîwar
40 LI SER GÜNEY - Baran Fundermann
46 RADYOYA YERÎVANÊ - Wezîrê Eşo
49 LI WÊ DERÊ - Seydoyê Kûso
50 FÎLOZOFÊ DESTHILATÊ - Şerefxan Cizîrî
54 DU ŞÎR JI - Can Gülşenoğlu
55 RASTHATIN - Tosinê Reşîd
60 JINA KURD - Xelîl Duhokî
62 TIRSA MIRINÊ Û KEÇA MUXTÊR -
Bêyhanî Şahîn
67 HEVPEYVÎN BI GINA JAKOBI RE -
Hesenê Qazî
70 HEVPEYVÎN BI GULÎSTAN RE - Nûdem
76 HEVPEYVÎN BI MERZIYE RE - Mustafâ Cizîrî
78 HEVPEYVÎN BI NASIR REZAZÎ RE - M. Cizîrî

- 81 HEVPEYVÎN BI TEMO RE - Derwêş M. Ferho
84 HEVPEYVÎN BI SEÎD YÛSÛF RE - Nûdem
91 NE TU BÛ - Abidin Azad
92 ÇEND NAMEYÊN NÛREDÎN ZAZA JI
F. CEWERÎ RE
96 EV JI BER XWE WILO YE - Mayakovskî
97 ZERDEŞT PÊXEMBER - Zeynelabîdîn Zinar
112 HEVPEYVÎN BI RONALD HARWOOD RE -
Ş. B. Soreklî
114 XELATGIRÊ NOBELÊ YÊ ÎSAL
SEAMUS HEANEY

No: 17 1996, 114 rûpel

- 4 ŞÎIRA KURDÎ - Fîrat Cewerî
6 HEREKOL - Arjen Artî
7 ŞÎIRA KURDÎ LI YEKÎTIYA SOVYETÊ -
Tosinê Reşîd
10 HELBESTA KURDÎ LI SÛRIYÊ -
Heyderê Omer
16 BEHDÎNA HÊLÎNA HELBESTA KURDÎ YE -
Mehîfûz mayî
22 GOTIN Û PEYVÎNA BEDEW, ŞÎ'R -
Rojen Barnas
27 HELBEST ÇI YE, HELBESTVAN KÎ YE? -
A. Bali
30 KEÇIK - N. Hikmet Werger: B. Epözdemir
31 SÊ STÊRÊN GEŞ - Xelîl Duhokî
36 TU ÇAWA YÎ U Î. Omerî
37 HELBEST Û HELBESTVAN - Can Gülşenoğlu
40 MIROV ÇAWA HELBESTAN DINIVÎSÎNE -
Mayakovskî Werger: Suleyman Demîr
60 HEVPEYVÎN BI Şêrko Bêkes re
71 HEVPEYVÎN BI Kemal Burkay re
76 SÎNORÊ GIRTÎ - Havîz Qazî
78 METODEDEKE ZANYARÎ YA EDEBIYATÊ -
Şerefxan Cizîrî
83 AVAKIRÊ KURDISH ROCK - Ciwan Haco
87 LI AZADIYÊ BIGERE - Sharock Kamyar
87 WERGER Û WERGERVANÎ -
Derwêş M. Ferho
92 DU HELBEST JI ALÎ BIÇER Werger: M. Uzun
94 TIRS - Kekkê Xelîl
98 HÊ DÊRSIM - H. Sefican
100 YILMAZ GÜNEY II - Mihemed Dehsîwar
110 CÎHANA YÊ MEKSÎKÎ - Şefîk Kaya
113 CÎHANA WEŞANAN

No: 18 1996, 114 rûpel

- 4 GIRÎNGIYA ZIMANÊ KURDÎ - Firat Cewerî
6 DU ŞÎR JI - Rojen Barnas
8 FERHAD SHAKELY: "ŞÎRA BAŞ ..."
22 AZADÎ - Suleyman Demir
24 MIN BI TENÊ NEHÊLIN - Sidqî Hirorî
41 BIRÇÎ - Bûbê Eser
47 ARÎF DAMAR:
"EZ DOSTÊ MÛSA ANTER BÛM"
52 SÊ XWÎŞK - Edith Södergran
53 CELAD - Gunnar Ekelöf
54 DILÊ DINYAYÊ - Karin Boye
55 ROMANA KURDÎ - Nacî Kutlay
65 REFÎQ SABIR - Xelîl Duhokî
78 SEYDAYÊ TÎRÊJ - Konê Reş
80 SENFONIYA ME - Beyhant Şahîn
81 PISÎK JÎ XEWNAN DIBÎNIN -
Şahîneh Bekirê Sorekî
78 J. J. ROUSSEAU - Felat Dîlgeş
93 MARTIN LUTHER KING - Mihemed Dehsîwar
107 JÎNENÎGARIYA CEGERXWÎN - Şerefxan Cizirî
113 JI WEŞANÊN NÛ

No: 19 1996, 114 rûpel

- 4 ÎNTELLEKTUELIYA KURDÎ - Firat Cewerî
12 RONAKBÎR Û RONAKBÎRÎ - Rojan Hazim
22 ÎNTELLEKTUEL Û ÎNTELLEKTUELÎZM -
Ş. Bekirê Sorekî
27 ÎNTELLEKTUEL... - Edîp Polar
32 ROLA REWŞENBÎRIYÊ - Derwêş M. Ferho
36 PIRSGIRÊKA ÎNTELLEKTUELIYA KURDÎ -
Cemşîd Bender
40 REWŞENBÎRÊN POLÎTİK - Şerefxan Cizirî
46 BÊDENGÎ MIRINA REWŞENBÎRAN E -
Medenî Ferho
50 ÎNTELLEKTUEL - Riza Polar
52 ŞÎREK JI - Yawer
55 KOMUTAN - Serdar Roşan
59 ŞÎREKE SÊWÎ
60 XEWNA ÇELENGÊ KOÇER - Sebrî Botanî
63 HEWÎ - Xemgîn Temê
69 MAMOSTE, MAMOSTE! - Nizar Agirî
71 HEMESEÎD HESEN - Xelîl Duhî
87 NELSON MANDELA - Mihemed Dehsîwar
99 AZAR MAHLOUJIAN - F. Cewerî
102 60 SALIYA WEZÎRÊ EŞO -
Têmûrê Xelîl û Emerekê Serdar

- 107 XEZAL - Lokman Polar
109 ROJEK JI ROJÊN EVDALÊ ZEYNIKÊ -
Adil Dûran
112 ÇÎROKÊN SUZAN SAMANCI...

No: 20, 1996, 185 rûpel

- 4 NÛDEM ♦ Firat Cewerî
6 SÊ ŞÎR JI ♦ Rojen Barnas
9 PANORAMA ♦ Wezîrê Eşo
10 PANORAMA ♦ Hesenê Metê
16 ŞÎREK JI ♦ Hivî Berwarî
19 DÎROKA EDEBIYATA FRANŞÎ ♦ Fawaz Husên
31 TIŞTEK JI GIYAN ♦ Dêrsim-Memo
34 TOLSTOY ♦ Carolina De Maegd
Werger: Derwêş M. Ferho
39 LI ÇANDA XWEDÎ DERKEVIN ♦ Nûtra Cewarî
51 SIGMUND FERUD ♦ Laleş Qaso
52 KEÇA TUMAS ♦ Migirdîç Margosyan Werger:
Zinarê Xarno
62 NÛJENTÎ Û NÛDEM ♦ Cemil Gundogan
64 DEMSALA NEQÎŞANDÎ ♦ Abbas Alkan
73 DU ŞÎR JI ♦ Arjen Art
75 ESPERANTO ♦
Lars Forsman û Suleyman Demir
78 NÛDEMÎ ♦ Haviz Qazî
79 DU ŞÎR JI ♦ Tosinê Reşîd
87 XEMÊ Û XEMGÎN ♦ Şefîk Kaya
102 NELSON MANDELA ♦ Mihemed Dehsîwar
116 EZ Û ŞALÛL ♦ Abbas M. Abbas
102 LERMANTOV ♦ Husên Hebeş
123 AFRÎKA... ♦ Werger: Şahîneh B. Sorekî
127 ŞEVA SAR ♦ Beyhant Şahîn
136 SOSYALÎZM ♦ Şerefxan Cizirî
143 LETÎF HELMET ♦ Xelîl Duhokî

No: 21, 1997, 146 rûpel

- 4Çarsedsaliya Şerefnameyê ♦ Firat Cewerî
6 Ez û min ♦ Ergûn Şen
8 Şerefname ♦ Şerefxanê Bedlîsî Werger: Z. Avcî
15 Şerefname hunername ye... ♦ E. Hejar
22 Şerefname ♦ Mehemed 'Elî 'Ewnî
26 Şerefname neynika dîroka kurdan e ♦ Zirnaw
33 Şîrek ji ♦ Serkan Bîrîşk
34 Stîrana berxwedanê ♦ Sidqî Hirorî
39 Eyye Şan ♦
40 Stîrana kurdî ♦ Zeynelabîdîn Zinar
47 Ji bo giramiya Mirado ♦ Suleyman Demir

- 62 Bûyer, huner û hunermend ♦ Şerefxan Cizîrî
 71 Mêvandarî ♦ Mehmet Aktaş
 72 Sê şîr ji ♦ Rojen Barnas
 76 Corneille û Racine ♦ Fawaz Husên
 90 Keşfkirina kurdan ya Amerîkayê ♦ Rohat Alakom
 101 Dilodîn ♦ Arjen Arî
 102 Prometheus ♦ Wergen: Zinarê Xamo
 105 Şaîr Husayîn Yetkîn ♦
 111 Xernê û Xemgîn ♦ Şefîk Kaya
 120 Azad û Bapîrê xwe ♦ Mihemed Dehstwar
 131 Li ser zîranê R. Hazim ♦ Laleş Qaso
 135 Du şîr ji ♦ Mustafa Aladag
 136 Li ser Bira Qederê ♦ Maruf Yilmaz
 139 Ji Stenbolê sê kovarên kurdî ♦ Nûdem
 142 Ji çîrokên kurdî metînsin ♦ Jürgen M. Berth
 144 Ji nav weşanên nû ♦ Nûdem

No: 22, 1997, 160 rûpel

- 4 Ji bo çi kurd bi kurdî naxwînin ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Hemîd Bedîxan ♦ HEYDERÊ OMER
 13 Du şîr ji ♦ SABAH KARA
 15 Moliêr ♦ FAWAZ HUSÊN
 23 Du şîr ji ♦ BADAL RAVO
 24 Necîb Mehfûz ♦ EMÎN NAROZÎ
 26 Cihana Xwedê ♦ NECÎB MEHFÛZ
 37 Du şîr ji ♦ ROJEN BARNAS
 39 Bîranîneke dîrokî ♦ ROHAT ALAKOM
 42 Şerefname ♦ K. MAZHAR EHMED
 Wergen: ZIYA AVCI
 52 Her warek... ♦ Î. OMERÎ
 54 Şeva sar ♦ BEYHANÎ ŞAHÎN
 63 Wênene ji rojên zarotiyê ♦
 ŞAHÎNÊ B. SOREKLÎ
 67 Ronî mîna evîne... ♦ MEHMED UZUN
 84 Marks û Manifesto ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 90 Delal: Musîk ji bo mîn jîyan e ♦ NÛDEM
 98 Çend şîr ji ♦ XEBAT ARIF
 101 Xernê û Xemgîn ♦ ŞEFİK KAYA
 113 Du şîr ji ♦ SERKAN BRÛSK
 114 Minaqeyşa li ser "î" û "i" ye... ♦
 ARIF ZÊREVAN
 125 Cihana Sofê ♦ J. GAARDER
 Wergen: F. CEWERÎ
 149 Eytî û Madonna û Xelata Polar ♦
 SULEYMAN DEMÎR
 154 Turkîskîr kaffe ♦ MIHEMED DEHSTWAR

No: 23, 1997, 172 rûpel

- 4 Nameyên xwendevanan ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Yilmaz Güney ♦ MAHMÛD BAKSÎ
 12 Şîrêk ji ♦ ROJEN BARNAS
 13 Ez rebenê te me ♦ DR. CUWAN BATÛ
 19 Ma tu dikarî kirêbekê bixwîne ♦
 ARTUR LUNDKVIST Wergen: ZINARÊ XAMO
 30 Pascal û Descartes ♦ FAWAZ HUSÊN
 35 Ji bo Evdalê Zeynêk ♦ VEYSEL ÇAMLİBEL
 36 Ronî mîna evîne... ♦ MEHMED UZUN
 50 Kurd di weşanên Polonî de v
 MARIA PARADOWSKA Wergen: SIDQÎ HIRORÎ
 58 Gula Mehabadê ♦ ADIL DURAN
 59 Cesaret ♦ SÛLEYMAN DEMİR
 67 Hunera xwendinê ♦ OLOF LAGERCRANTZ
 Wergen: F. CEWERÎ
 70 Tayek nane ♦ FATİH EL-MUDDARIS
 Wergen: SERDAR ROŞAN
 76 Çend şîr ji ♦ XEBAT ARIF
 79 Edebiyat û jîngeha wê ♦
 BORIS EJCHENBUM Wergen: M. DEHSTWAR
 82 Hevpeyvîn bi Kendal re ♦ Nûdem
 89 Hewî, beş: 2 ♦ XEMGÎN TEMÊ
 95 Xebata sivil ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 100 Devjenkek bi Melayê Cizîrî re ♦ LALEŞ QASO
 103 Hêsanîkirina alfabe yê ♦ CELADET ÇELİKER
 114 Bersive Çelîker ♦ ARIF ZÊREVAN
 116 Hevpeyvîn bi A. Aras re ♦ MUSTAFA ALADAG
 126 Çend şîr ji ♦ FERÎT EDGÛ
 Wergen: ABIDÎN AZAD
 128 Wendakirina şevkê ♦
 ŞAHÎNÊ BEKİRÊ SOREKLÎ
 132 Du şîr ji ♦ SABAH KARA
 134 Çend şîr ji ♦ FERHAD SHAKELY
 138 Hunera Serhad Bapîr ♦ KOSTAS LAXAS
 141 Bi Serhad Bapîr re hevpeyvîn ♦ Nûdem

No: 24, 1997, 158 rûpel

- 4 Jiyana surgunê ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Du şîr ji ♦ ARJEN ARÎ
 8 Hefteya Dotmîrê ♦ CATULLE MANDÉS
 Wergen: S. ROŞAN
 12 Ronî mîna evîne, tarî mîna mîrinê, beş: 5 (Roman)
 ♦ M. UZUN
 24 Charles Perrault ♦ FAWAZ HUSÊN
 29 Hevalî ♦ MIHEMED DEHSTWAR
 39 Rezê gewr de çişt nema ♦ ROJEN BARNAS

- 40 Hewl, Beç: 3 ♦ XEMGINÊ TEMÊ
 43 Xezal li kurê xwe digere ♦ SIDQÎ HIRORI
 50 Merheba hêviya min ♦ ZEYNEL ABIDÎN
 52 Kîrîkerî û erik ♦ ROJAN HAZIM
 75 Du şîr ji ♦ JACQUE PRÉVERT Wergêr:
 CAN GULŞENOGLU
 78 Çima Stalinîzm ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 87 Eyye Şan ♦ MUSTAFA ALADAG
 93 Xarûna şerê xwe ♦ TÊMÛRÊ XELÎL
 95 Daxwazên min ji edebiyatê çî ne ♦ ARTUR
 LUNDKVIST Wergêr: MUSTAFA CIZÎRÎ
 99 Ez bi xeyalan şiyar dibim ♦ SUZAN SAMANCI
 103 Bi Mehdî Zana re hevpeyvîn ♦ NÛDEM
 111 Edebiyat û ziman ♦ N. ZAXURANÎ
 118 Werin birano ♦ ÛSO KURDMAN
 119 Mirovan ji helbestvanan hez kirine ♦
 SÛLEYMAN DEMIR
 125 Çend şîr ji ♦ XEBAT ARIF
 127 Sê kurteçîrok ♦ HELÎM YÛSIV
 133 Vate ♦ MAHMÛD LEWENDÎ
 139 Efkîrîna ne karê herkesî ye ♦ ZINARÊ XAMO
 144 Ronakbîrêk û rojnâmeçêk ♦ MUSTAFA AYDO-
 GAN

No: 25, 1998, 226 rûpel

- 4 Sedsaliya rojnâmeçerîya kurdî ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Pêşgotîna KURDISTANÊ ♦ MIQDAT MITHEÐ
 BEDIRXAN Wergêr: Z. ZINAR
 12 Rojnâmeçerîya kurdî û dirêk ♦ K. M. EHMED
 Wergêr: Elîşêr
 24 Rojnâmeçerîya KURDISTAN û sed saliya wê ♦
 ROJAN HAZIM
 43 Xopan ♦ ZEYNEL ABIDÎN
 44 Îsa Şans û rojnâmeçerîya "Silvan Sesi" ♦
 ROJEN BARNAS
 49 Kurdîbûyîna ne şerm e ♦ ÎSA ŞANS
 Wergêr: S. ROŞAN
 54 DAXUYANIYÊK JI NÛDEMÊ ♦
 55 Ji bo çî em derdikevin ♦ EDÎP KARAHAN
 59 ... Dîkle-Firat ♦ MUSTAFA AYDOGAN
 72 Medya Güneşî... ♦ OSMAN AYTAR
 75 Pîrsîgîrêkên rojnâmeçerîya kurdî ♦
 CAN GULŞENOGLU
 77 Zahmetiyên rojnâmeçerîya kurdî ♦
 SÛLEYMAN ÇEVİK
 81 Rojnâmeçerîya kurdî ya piştî 12ê îlonê ♦
 FEHÎM IŞIK

- 84 Şîrêk ji ♦ ŞÛKRÛ ERBAŞ Wergêr: ABIDÎN
 85 Rojnâmeçerîya kurdî li başûrê Kurdistanê... ♦
 SIDQÎ HIRORI
 99 Xizmeta Xelîfê Çeçan û malbara wî ♦
 WEZÎRÊ EŞO
 102 Derdê bêdawî ♦ KEMAL FEWZÎ
 Wergêr: M. DEHSIWAR
 105 Şîrêk ji ♦ BÊWAR ÎBRAHÎM
 106 Rojên me yê tenê taybetî ♦ M. SELÎM BEG
 Wergêr: ZINARÊ XAMO
 110 Xwe binas... ♦ CELAÐET ALÎ BEDIR-XAN
 118 Jiyana û ramanên Celadet Bedir-Xan ♦
 ZERDEŞT HACO
 129 Xendek ♦ E. H. MIHEMED
 137 Hevpeyvîn bi Brader re ♦ NÛDEM
 141 Nuho an jî Kalo ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 155 Kurdistanê enfalîkîrî ♦ XELÎL DUHOKÎ
 172 Hevpeyvîn bi Îhsan Culemêgî re ♦
 MUSTAFA ALADAG
 183 Dîsa çend gotin li ser zîmanê R. Hazim ♦
 LALEŞ QASO
 194 Rexne û rexnegîrî ♦ N. ZAXURANÎ
 197 Civaka IT û pîrsa kurdî ♦ MÛRAD CIWAN
 212 La Rochefoucault ♦ FAWAZ HÛSÊN
 214 Kovar û rojnâmeçerîya kurdî ♦ LOKMAN POLAT

No: 26, 1998, 140 rûpel

- 4 Aboriya NÛDEMÊ ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Riya Teze ♦ WEZÎRÊ EŞO
 15 Ew ê min wînda bikin ♦ ZEYNEL ABIDÎN
 16 Û çavên te ♦ ÎBRAHÎM SEYDO AYDOGAN
 17 Hevpeyvîn bi Ahmet Altan re ♦ NAÎLE ARAS
 23 Civaka IT û pîrsa kurdî ♦ MÛRAD CIWAN
 38 Pênc şîr ji ♦ SABAH KARA
 40 Seyra Gulîsor ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 54 Here dera dilê te te dibîyê ♦ SUSANNA TAMA-
 RO
 Wergêr: ZINARÊ XAMO
 61 Wekhevîya jin û mêran ♦
 ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
 66 Êş ♦ RÊNAS JIYAN
 67 Çik wilo ♦ KAWA NEMIR
 68 Rehîmo v RINDÊ ÇAÇAN
 71 Olof Palme ♦ MIHEMED DEHSIWAR
 83 Salên Şerîf Paşa yê dawîn ♦ ROHAT ALAKOM
 87 HAWAR hat hawara me ♦ F. CEWERÎ
 91 Elyêzêrê kurd ♦ MUSTAFA AYDOGAN

- 93 Li ser Hawarê v
DERWÊŞ M. FERHO
SEBRÎ BOTANÎ
PERVÎN CEMÎL
HESENÊ METÊ
ROJEN BARNAS
MEHMED UZUN
- 105 Agahdariyek ji bo aboneyên NÛDEME
106 Romana tarîti û ronahiyê ♦ LOKMAN POLAT
114 "Kultur û Raman" ♦ N. ZAXURANÎ
119 Li ser Şerefnamê û çapa wê ya nû ♦ ZIYA AVCI
124 Weşanên nû bi kurtî
134 Titanic ♦ SULEYMAN DEMÎR

No: 27, 1998, 140 rûpel

- 4 Hawara neweyî ♦ FIRAT CEWERÎ
6 Li gomistanek Amedê ♦ OSMAN SEBRÎ
12 Bîranînên min ♦ REFÎQ HILMÎ
Werger: ZIYA AVCI
24 Sê şîr ji ♦ JAQUES PRÉVERT
Werger: CAN GULŞENOGLU
28 Seyra Gulşor (2) ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
32 Navnîşana Piçûk ♦ H. BAQÎ KOVAN
35 Pirsên Yezdan v F. CEWERÎ
36 Hevpeyvîn bi Rohar Alakom re ♦ NÛDEM
52 Serlêdanekê Çînê ♦ ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
61 Notên yekî dinyayî ♦ ÖZKAN MERT
Werger: S. DEMÎR
67 Serpêhatiyên Hayqar ♦
Werger: HEMÎD KILIÇASLAN
79 Xewn ji qedexê ne ♦ SIDQÎ HIRORÎ
85 Hevpeyvîn bi Ebdilmecît Şexo re ♦
HEYDERÊ OMER
94 Sê şîr ji ♦ HUSEYÎN ELÇÎ
96 Du şîr ji ♦ HÎCRÎ İZGÖREN
99 Du şîr ji ♦ İHSAN FİKRET BİÇÎCÎ
103 Şê şîr ji ♦ YILMAZ ODABAŞI
Werger: MEHMED UZUN
106 Şîroveya Dîwana Melayê Cizîrî ♦ MELE EH-
MEDÊ ZIVINGÎ Werger: EMÎN NAROZÎ
119 Olof Palme (2) ♦ MIHEMED DEHSIWAR
129 Ji beşçeyê talankirî ♦
İBRAHÎM SEYDO AYDOĞAN
131 Çend gotin li ser "Mêrê Avis" ♦ N. ZAXURANÎ
135 Pênc pirtûkên Sabah Kara ♦ NÛDEM

No. 28, 1998, 150 rûpel

- 4 Sebrî Botanî ji çû ♦ FIRAT CEWERÎ
7 Peyman ♦ SEBRÎ BOTANÎ
8 Term v FERHAD SHAKELY Werger: Elîşer
23 Çarîn çarenûsek ♦ H. KOVAN BAQÎ
24 Şîretên Ahîqar ♦ Werger: HEMÎD KILIÇASLAN
37 Tol v ALAN OSMAN
38 Bîranînên min (2) ♦ REFÎQ HILMÎ
Werger: ZIYA AVCI
52 Bigirtî hibira pêrûsa min ♦ RÊNAS JIYAN
53 Hevind ♦ CELADET ALÎ BEDİR-XAN
71 Name ♦ ARJEN ARÎ
72 Felsefe û edebiyat ♦ N. ZAXURANÎ
80 Xûmam ♦ CEMÎL DENLÎ
81 Olof Palme (3) ♦ MIHEMED DEHSIWAR
86 Ma dibêjin mirî ♦ EDIP CANSEVER
Werger: ABIDÎN
90 Sîwan ♦ GUY de MAUPASSANT
Werger: SERDAR ROŞAN
98 Şîroveya Dîwana Melayê Cizîrî ♦ MELE EHME-
DÊ ZIVINGÎ Werger: EMÎN NAROZÎ
105 Di romanê de xeyal û taswîr ♦
DILBIXWÎN DARA
109 XELATA NOBEL YA EDEBIYATÊ
110 Sê şev û sê roj ♦ LALEŞ QASO
116 Mêrxasiya Mûso v ŞEREFXAN CIZÎRÎ
130 Şerefnameya bi kurmancî û bîra milî ♦
ROJEN BARNAS
135 DANASÎNA KITÊBAN

No: 29, 1999, 126 rûpel

- 4 Zîmanê kurdî nasnava kurdan e ♦ FIRAT CEWERÎ
8 Çar şîr ji ♦ SABAH KARA
13 Keçika Misilman ♦ IVAR LO-JOHANSSON
Werger: SERDAR ROŞAN
28 Guno! Guno! ♦ ROJEN BARNAS
29 Jan ♦ RÊNAS JIYAN
35 Edebiyat an jî kultur ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
50 Du şîr ji ♦ OSMAN MEHMED
55 Du kovar ♦ HAFIZ QAZÎ
58 Mitirbekê bajar da hev ♦ KAWA NEMIR
59 Nemir ♦ HUSEIN MUHAMMED
63 Xwe bibexşîne ♦ Umay Umay
Werger: DILDAR ŞEKO
65 Bahram Haco ♦ MEDENÎ FERHO
76 Pişî çûna te ♦ CEMÎL DENLÎ

- 77 Êş ♦ MUNZUR UZUN
 78 Dilşewitiyê kultura kurdî ♦ SILÊMAN ALÎ
 85 Êşa kevin ♦ REMEZAN ALAN
 86 Nivîskarê swêdî yê ku zimanê kurdî afirand ♦
 MÛRAD CIWAN
 90 Generalê benerê ku xwe tiştekî dihesibîne ♦
 MEHMED UZUN
 97 Bipê ♦ ZEKÎ SEYDA
 98 Jiyan û ramanên Celadet Bedir-Xan ♦
 N. ZAXURANÎ
 114 Peyzamberê Ummeî Hz. Muhemmed ♦
 Z. ZINAR
 118 Kurdên Stenbola kevin ♦ MEHMET AKTAŞ
 122 Granatäpplblomning ♦
 INGMAR BJÖRKSTÉN
 125 Bi kurdî danasna hin weşanan ♦ NÛDEM

No: 30, 1999, 137 rûpel

- 4 Sebri Botanî jî çû ♦ FIRAT CEWERÎ
 7 Peyman ♦ SEBRÎ BOTANÎ
 8 Term ♦ FERHAD ŞHAKELÛ Wergêr: Elîfêr
 23 Çarîn çarenûsek ♦ H. KOVAN BAQÎ
 24 Şîretên Ahîqar ♦ Wergêr: HEMÎD KILIÇASLAN
 37 Tol v ALAN OSMAN
 38 Biranînên min (2) ♦ REFÎQ HILMÎ
 Wergêr: ZIYA AVCI
 52 Bigirî hibira pênsa min ♦ RÊNAS JIYAN
 53 Hevind v CELADET ALÎ BEDIR-XAN
 71 Name ♦ ARJEN ARÎ
 72 Felsefe û edebiyar ♦ N. ZAXURANÎ
 80 Xûmam CEMÎL DENLÎ
 81 Olof Palme (3) ♦ MIHEMED DEHSIWAR
 86 Ma dibêjin mirî ♦ EDIP CANSEVER
 Wergêr: ABIDÎN
 90 Siwan ♦ GUY de MAUPASSANT
 Wergêr: SERDAR ROŞAN
 98 Şiroveya Diwana Melayê Cizirî ♦ MELE EHME-
 DÊ ZIVINGÎ Wergêr: EMÎN NAROZÎ
 105 Di romanê de xeyal û taswîr ♦
 DILBIXWÎN DARÂ
 109 XELATA NOBEL YA EDEBIYATÊ
 110 Sê şev û sê roj ♦ LALEŞ QASO
 116 Mêxasiya Mûso ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 130 Şerefnameya bi kurmançî û bîra mîlî ♦
 ROJEN BARNAS
 135 DANASÎNA KITÊBAN

No. 31, 1999, 162 rûpel

- 4 Kurdên kevnesovyetê ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Dîroka kurdên Sovyeta kevin ♦ WEZÎRÊ EŞO
 32 Yêrêvan xeber dide guhdarêd ezîz ♦
 ROJEN BARNAS
 39 Li ser sinorê welêt li Ermenistanê ♦
 MEHMET AKTAŞ
 49 Sazbendiya kurdên Ermenistanê ♦
 NÛRA CEWARÎ
 56 Melkesvano ♦ ARJEN ARÎ
 57 Şîra kurdî li kevnesovyetê ♦ TOSINÊ REŞÎT
 64 Ger tu neçiya ♦ CAN GULŞENOGLU
 65 Serdana Laçînê, paytexta Kurdistana Sor ♦
 SILÊMAN ALÎ
 69 Lorandina evînekê û Estîka Qadir ♦
 MEDENÎ FERHO
 79 Du nameyên QANATÊ KURDO
 ji F. CEWERÎ re ♦
 83 Qesîda qedexê ♦ RÊNAS JIYAN
 86 Dil bû mecnûnê evîne ♦ HÊVÎDAR ZANA
 96 Hawara dilê min, Hezîrî ♦ ABIDÎN
 97 Hatî v ZEYNEL ABIDÎN
 98 Afirandina hunerî û edebî ♦ N. ZAXURANÎ
 105 Ducan ♦ EMÎN BOZAN
 106 Rêwitiya tenêtiyê ♦ BERKEN BEREH
 107 Li ser Kevoka Spî ♦ A. AMEDÎ
 111 Kevoka Spî ♦ FIRAT CEWERÎ
 119 Xezeba Azadiyê ♦ LALEŞ QASO
 133 Pîrê, Baxçe û Adar ♦ KAWA NEMIR
 134 Pêwendiyên kurd û vîkingan ♦
 ROHAT ALAKOM

No. 32, 1999, 138 rûpel

- 4 Kurdên kevnesovyetê ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Çarîn ♦ ROJEN BARNAS / 9, 26, 35
 7 Agirê welatê perçekirî v SELAHATTÎN BULUT
 10 Du şîr ji ♦ SABAH KARA
 11 Modela Skandinavyayê ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 22 Sê şîr ji ♦ REMEZAN ALAN
 24 Nameyên ji aşê min ♦ ALPHONSE DAUDET
 Wergêr ji fransî: AZAD ŞATEHÎ
 27 Du şîr ji ♦ ARJEN ARÎ
 28 Du şîr ji ♦ DOST ÇIYAYÎ
 29 Çend gotin li ser felsefa huner ♦ N. ZAXURANÎ
 36 Deryavanê pîr ♦ JUHANÎ HINKANEN
 Wergêr ji fîrî: HESEIN MUHAMMED

- 46 Ronesaşa çanda kurdî li Sovyeta berê ♦
WEZÎRÊ EŞO
- 56 Bo NÛDEME ♦ ELEND DARVIN
- 57 Mebrûre ♦ FELAT DILGEŞ
- 64 Ne Hollywood lê Hol-i-Tor ♦ BRADER
- 68 Dîlbera min ♦ YAQOB TILERMENÎ
- 71 Du şîtr ji ♦ KAWA NEMIR
- 73 Hunermend Xalid Sitar ♦ S. SULEVANÎ
- 82 Di zîmanê kurdî de tewanga sernavan ♦
ZEKÎ BOZARSLAN
- 106 Fala Nûrikê ♦ FIRAT CEWERÎ
- 114 Günter Grass bû xwendiyê xelata Nobelê ♦
NÛDEM
- 119 Reş û Spî ♦ ENWER KARAHAN
- 123 "Danasîna kovartên kurdî yên li Kurdistanê Sûriyê
v ELÎ CEFER
- 128 Danasîna kirêban bi kurdî ♦ NÛDEM

No.33, 2000, 138 rûpel

- 4 NÛDEM di riya xwe de berdewam e ♦
FIRAT CEWERÎ
- 6 Kurd in ♦ MERVANÊ KELEŞ
- 9 Berpîrsiyariya intelektualên kurd ♦ S. SULEVANÎ
- 17 Du şîtr ji ♦ ROJEN BARNAS û çarîn 8, 86, 111,
118
- 18 Ez ji çîyan tîm ♦ NÎLGÛN DEMÎRKAYA
- 21 Hevpeyvîn bi Zerdeşt Haco re ♦ NÛDEM
- 29 Li gor Şeref Xan kurdî û Kurdistan ♦
ŞAKIR EPÖZDEMÎR
- 32 Diryanên li devê tî ♦ REMEZAN ALAN
- 33 Rêwiyo ♦ KONÊ REŞ
- 34 Mêrdinê ♦ JÎR DILOVAN
- 35 Karapetê Xaço ♦ MEHMET AKTAŞ
- 49 Hilweştina Yekîtîya Sovyetê ... ♦ WEZÎRÊ EŞO
- 59 Gava tu radikevî ♦ JACQUES PRÉVERT Werger:
AHMET AKIN
- 61 Hevpeyvîn bi Hicrî Izzîgören re ♦ ABIDÎN
- 65 Sê şîtr ji ♦ SABAH KARA
- 67 Şkefî ♦ HUESIN MUHAMMED
- 72 Çarîn ♦ SABAH KARA
- 73 Xewnên xwîn-lîxwekirî ♦ DOST ÇIYAYÎ
- 74 Du şîtr ji ♦ BEDIRXAN EPÖZDEMÎR
- 75 Rev ♦ SİLÊMAN DEMIR
- 84 Hevpeyvîn bi Yusuf Yeşîlöz re ♦ NÛDEM
- 87 Çîtroka 2000 salan ♦ LALEŞ QASO
- 88 Gerdent ♦ GUY DE MAUPASSANT
Werger: SERDAR ROŞAN

- 96 Edebiyara kurdî ya surgunê ♦ FIRAT CEWERÎ
- 106 Hezkirina yekalî çênabe ♦
YAQOB TILERMENÎ
- 112 Bayên xwîrîfî ♦ SALAHATTÎN BULUT
- 115 Pautos ♦ AHMET ALTAN Werger:
ENWER KARAHAN
- 119 Ferhad û Şêrin an Şêrin û Xisro ♦
EBDULBAQÎ HUSEYNÎ
- 124 Dawiya bêdawi ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
- 126 Dengên xwendevanên kurd ♦
ELEND DARVIN
- 128 Eşqa Nûdemê gihaye sinorê Hawarê ♦
ŞAKIR EPÖZDEMÎR
- 131 Nameyek û bersivê ♦
- 133 Danasîna kirêban ♦ F. C.

No. 34, 2000, 140 rûpel

- 4 Rola Cafêyên kulturî ♦ FIRAT CEWERÎ
- 6 Cafê Nûdem ♦ SOHBETEK LI SER WERGERÊ
- 24 Kengê em ê bêne ba hev ♦ BERKEN BEREH
- 25 Bê ravekirin ♦ ROJEN BARNAS
- 26 Intelektuelên kurd û lobîzm ♦ S. SULEVANÎ
- 31 Welatê kurdan ♦ ŞAKIR EPÖZDEMÎR
- 34 Berê min kerîye Xozarê ♦ ARJEN ARJ
- 36 Ergatîv ♦ S. UNUS
- 43 Piçik piçik dijim ♦ ÎRFAN AMÎDA
- 45 Zîman xweş be ♦ ŞAKIRÊ B. SOREKLÎ
- 46 Tewang di zîmanê kurdî de ♦ MÛRAD CIWAN
- 60 Strana biharê ♦ KAWA NEMIR
- 61 Di bêdengiya şevê de ♦ LORÎN STRAN
- 63 Li Bahdînan havîneke germ ♦
NEJDET BULDAN
- 72 Yekîtîya kurdan ♦ SİLÊMAN ALÎ
- 76 Gundo ♦ SERKAN BIRÛSK
- 79 Bîra Dinyayê ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
- 89 Zerê min de mendê rêçê awiranê to ♦
ROŞAN LEZGÎN
- 90 Hevpeyvîn bi Sûzan Samancı re ♦ ABIDÎN
- 94 Dayîka Hivda ♦ SUZAN SAMANCI
Werger: SERKAN BIRÛSK
- 97 Gaziyek ji qederê ♦ BÊWAR ÎBRAHÎM
- 99 Hechecikên payevaniya te ne ♦
MERVANÊ KELEŞ
- 105 Ewê reş ♦ FIRAT CEWERÎ
- 109 Rev -2- ♦ SİLÊMAN DEMIR
- 119 Jana hezar salan ♦ JÎR DILOVAN
- 120 Rênasans ♦ RÊNAS JIYAN

- 122 Derbe ♦ SALAHATTİN BULUT
 125 Keça delal Mereş ♦ ZERDEŞT HACO
 126 Ij we ra wîr ♦ PERWÎZ CÎHANÎ
 130 Beşa pêşîn: Qirden ♦ YAQOB TILERMENÎ
 136 Kirêba Arjen Arî ♦ S. DEMIR
 139 Bi kurtî danasîna kirêban ♦ NÛDEM

No.35, 2000, 150 rûpel

- 4 Ziman nasnava edebiyarê ye ♦ FIRAT CEWERÎ
 6 Mêvanê Cafê Nûdemê ♦
 Ebdulla Peşew, Ferhad Shakely, Refîq Sabir
 28 Qedera kurmanciyê heranî sala 2100î ♦
 ROJEN BARNAS
 33 Em şivanê êşa xwe bûn ♦ SABAH KARA
 36 Di zimanê kurdî de Ergatî ♦ S. UNUS
 43 Êdî hûn ne siwarê hespê hoz in ♦ CEMÎL DENLÎ
 45 Çend gotin li ser nivîsa S. Unus û... ♦
 ZEKÎ BOZARSLAN
 55 Çarîn ♦ ARJEN ARÎ
 56 Texwekustîneka Heremî ♦ REMEZAN ALAN
 57 Jana dil ♦ RONÎ PARLTI
 60 Hûner û civaka kurdî ♦ SEÎD YUSIF
 64 Bapêşa çavan ♦ RODÎ ZERYA
 66 Xwedanê labararûwara biçûk ♦
 H. KOVAN BAQÎ
 70 Du şîr ji ♦ BERKEN BEREH
 71 Şerbik ♦ SELAHATTİN BULUT
 77 Hekîmê Loqman û nexweşê esil ♦
 MUSTAFA CIZÎRÎ
 79 Enwer Qadir ♦ XELÎL DUHOKÎ
 87 Çitroka welatê Kalo ♦ SERKAN BIRÛSK
 91 Întelektuelên kurd ♦ S. SULEVANÎ
 99 Di xewneke bihara re de şîyar bûm ♦
 RUKIYE ÖZMEN
 100 Çend helbest ♦ FERHAD ÎÇMO
 101 Zerdest bi avê re çû ♦ FELAT DILGEŞ
 106 Welaro bigirî ♦ ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
 107 Du şîr ji ♦ ABIDÎN
 108 Disa got şanê wî pîroz be ♦
 MELE EHMEDE ZIVINGÎ
 Werge: EMÎN NAROZÎ
 113 Rev ♦ SILÊMAN DEMIR
 119 Çil ♦ NÎLGÛN DEMIRKAYA
 121 Errik ♦ SUZAN SAMANCI
 Werge: ROŞAN LEZGÎN
 125 Di keskên çavên te de wenda bûm ♦
 MERVANÊ KELEŞ

- 127 Dante û "Şanoya Xwedayî" ♦ TYNYI TUULIO
 Werge: HUSEIN MUHAMMED
 131 Li berbenanê ♦ FIRAT CEWERÎ
 135 Pirsîrêkên estetîkî yên du romanên ♦
 REMEZAN ALAN
 143 Marê di tûr de ♦ LOKMAN POLAT
 145 Zimanê helbestan ♦ ŞEREFXAN CIZÎRÎ
 149 Danasîna kirêban bi kurtî ♦ NÛDEM

No: .36,2000, 140 rûpel

- 4 Bi hêviya geşkirina baxçeyê edebiyata kurdî ♦
 FIRAT CEWERÎ
 6 Mêvanê Cafê Nûdemê ♦ KEMAL BURKAY
 26 Li rojavayê Kurdistanê tevgera siyasî û çapemeniyê
 ya bi zimanê kurdî ♦ KEÇA KURD
 31 Du şîr ji ♦ ARJEN ARÎ
 32 Çend şayîyên ku di kurmançî de tên bikaranîn ♦
 ROJEN BARNAS
 38 Zerdest bi avê re çû ♦ FELAT DILGEŞ
 44 Du şîr ji ♦ LAL LALEŞ
 46 Eynike de venge me nimite ♦ ROŞAN LEZGÎN
 47 Jinên kurd li Konstantînoplê ♦
 ROHAT ALAKOM
 70 Evîna ku bi minê şa bû ♦ RUKIYE ÖZMEN
 73 Hêza zimên hêza meji ye ♦ SILÊMAN DEMIR
 77 Kulên xwe didirûm ♦ SERKAN BIRÛSK
 80 Hevpeyvîn bi Selahattîn Bulur re ♦
 SALIHÊ KEVIRBIRÎ
 85 De were ♦ BERKEN BEREH
 86 Kurtepirsîyar ♦ SALIH KOBANÎ
 87 Xwedanê labararûwara biçûk ♦
 H. KOVAN BAQÎ
 93 Meş ♦ TOSINÊ REŞID
 99 Dante û "Şanoya Xwedayî" ♦ TYNYI TUULIO
 Werge: HUSSEIN MUHAMMED
 106 Milet, bédengi û bitanînek ♦
 BÊWAR ÎBRAHÎM
 110 Wêneyê taliyê ye dinyayê ♦
 ÎBRAHÎM SEYDO AYDOGAN
 116 Rexneya edebî û zanîyari ♦ N. ZAXURANÎ
 122 Ergatîf -3- ♦ S. UNUS
 129 Di edebiyatê de Kanon û fonksiyona edebiyatê ♦
 LOKMAN POLAT
 133 Pirsîrêkên estetîkî yên du romanên ♦
 REMEZAN ALAN

No.37, 2001, 140 rûpel

- 4 Kurdên Swêdê ♦ FIRAT CEWERÎ
6 Mêvanên Cafê Nûdemê, li ser kurdên Swêdê ♦
UMER ŞEXMÛS, OSMAN AYTAZ,
HEYDER DILJEN
24 Tirek buhîrî, çû ♦ ROJEN BARNAS
25 Bavo, ka ji min re bawîne ♦ SILÊMAN DEMIR
31 Şiirek ji ♦ SABAH KARA
33 Pêwîstiya ramanên rexnegir ♦
ŞEREFXAN CIZÎRÎ
43 Tu neyê ji ez li wir im ♦ ÇIYA MAZÎ
45 Berfa hevrişim ♦ EVDILE KOÇER
51 Mepirse ♦ ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
52 Du şîir û peşanek ji ♦ ARJEN ARÎ
56 Armand Gattî ♦ FAWAZ HUSÊN
58 Perçîn ♦ ARMAND GATTI
74 Helepe ♦ BERKEN BEREH
76 Tûtek ♦ ROŞAN LEZGÎN
78 Li rojavayê Kurdistanê... ♦ KEÇA KURD
82 Çend perçe ji romana Wêran ♦ LALEŞ QASO
91 Weberhênana Kulan ♦ KAWA NEMIR
92 Mirina di ber nêçîra evîna serberdayî de ♦
SERKAN BIRÛSK
98 Mexdûrên sala par ♦ FERÎD HAN
100 Qedişînasi... ♦ ŞAKIR EPÛZDEMÎR
108 Dara di avê de ♦
ÎBRAHÎM SEYDO AYDOGAN
115 Dr. Yusuf Azizoglu ♦ SALIHÊ KEVIRBIRÎ
118 Ber bi ronahiyê ve ♦ RONÎ WAR
120 Melayê Cizîrî ♦ M. EHMEDE ZIVINGÎ
Werger: E. NAROZÎ
123 Helbesteke Melayê Cizîrî ♦
ZEYNELABIDÎN ZINAR
127 Hêviyêke ji mirinê vegeryayî ♦
RUKIYE ÖZMEN
130 Hîwa Qadir xaça xwe digertine ♦
XELÎL DUHOKÎ
135 Rewşa Hewayê ♦ SELAHATTÎN BULUT
139 Danasîna kitêban ♦ NÛDEM

No.38, 2001, 154 rûpel

- 4 Dîsa li ser zimên ♦ FIRAT CEWERÎ
6 Li pey Şiyar ♦ ROJEN BARNAS
7 Mêvanên Cafê Nûdemê ♦
ARJEN ARÎ, BERKEN BEREH,
REMEZAN ALAN, ROŞAN LEZGÎN

- 21 Omeriya ♦ SERKAN BIRÛSK
25 7.777.777 ♦ RÊNAS JIYAN
27 Garebête Bidê ♦ SELAHATTÎN BÛLÛT
32 Mirinn...! ♦ SERKEFT BOTAN
33 Edîb Karahan ♦ ROJEN BARNAS
39 Hêwirin ♦ KAWA NEMIR
40 Gazînda xencera min ♦
CELADET ALÎ BEDIR-XAN
44 Şiroyeya dîwana Melayê Cizîrî ♦
M. EHMEDE ZIVINGÎ
Werger: EMÎN NAROZÎ
60 Çîka zer ♦ EVÎN AYDAR
61 Gundê Nûava ♦ QEDRÎ CAN
63 Cuhaba Dayikê ♦ HAWAR
64 Xewna hişyariyê ♦ QEDRÎ CAN
66 Şîna xalê min ♦ QEDRÎ CAN
68 Me bi siya xwe germ bike ♦ MERVANÊ KELEŞ
71 Qeweta me di yekîtiya me de ye ♦
ASLÎKA QADIR
76 Derew ♦ REŞXAN MAHMÛDÎ
84 Efsûnbaz ♦ FEWZÎ BÎLGE
89 Pêşangeha Fewiz Bîlge ♦ ÇIYA MAZÎ
93 Pepûk ♦ ENWER KARAHAN
98 Hevpeyvîn bi Zana Farqînî re ♦
SALIHÊ KEVIRBIRÎ
102 Dîyalektîka tenêtiyê ♦ OCTAVIO PAZ
Werger: FIRAT CEWERÎ
106 Werger hinerk e ♦ MUSTAFA AYDOGAN
123 Name ji yekî komunist re ♦
HERMANN HESSE
Werger: HUSÊN DÛZEN
139 Seydayê Mela Ebdulsermed ♦
BEDIRXAN EPÛZDEMÎR
141 Di edebiyatê de bûyerên dîrokî ♦
ŞEREFXAN CIZÎRÎ
151 Li ser helbesteke Melayê Cizîrî ♦
153 Rewşenbîrê kurd Edîp Karahan ♦

No: 39-40, 2001, 208 rûpel

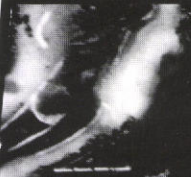
- 4 Çiroka min û Nûdemê ♦ FIRAT CEWERÎ
29 Dehsaliya Nûdemê ♦ ROJEN BARNAS
31 NÛDEM malbatek e ♦ ENWER KARAHAN
35 NÛDEM ji bo nivîskaran bû pêpelûk û
dergehok ♦ BERKEN BEREH
38 Kovara NÛDEMê bi awayekî xurt li hembert pêla
asîmilasyonê radiweste ♦ WEZÎRÊ EŞO
42 Ji bo kovara NÛDEMê ♦ XELÎL DUHOKÎ

- 43 Dehsaliya NÜDEMê pîroz be ♦
 ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
- 46 NÜDEM bûye ekolek ♦ EVDILE KOÇER
- 49 Ez bi xêra NÜDEMê hînfî zimanê xwe bûm ♦
 ABIDÎN
- 51 NÜDEM rêxistinêke kurdî ye ♦
 NEJDET BULDAN
- 53 NÜDEM:
 kulîlkeke nûbîşkivî li ser rîya Diyarbekirê
 ÎBRAHÎM SEYDO AYDOĞAN
- 55 Bi dîtina min NÜDEM ♦ SIDQÎ HIRORÎ
- 57 Di dîroka edebiyata kurdî de
 NÜDEM xwediyê cihekî bilind e ♦ CANKURD
- 58 Kovara NÜDEMê ya li dû şopa HAWARÊ li dû
 xewna Mîrê nemir C. Bedir-Xan e ♦ S. UNUS
- 61 Berdewamî, naverok û xeta NÜDEMê di edebiyata
 kurdî de cihekî girîng digire ♦
 SİRACETTÎN KIRICI
- 64 Mizgîniya xêrê: NÜDEM ♦
 SALIHÊ KEVIRBIRÎ
- 66 Bi NÜDEMê nûdemek ♦
 ZEYNELABIDÎN ZINAR
- 69 Deriyekî zimanê kurdî: NÜDEM ♦
 YAQOB TILERMENÎ
- 71 10 salia kovara NÜDEMê pîroz be ♦
 NECÎB BALAYÎ
- 73 Kelchên parastina zimên ♦ ROŞAN LEZGÎN
- 77 NÜDEM di xizmeta ziman û çanda kurdî de ye
 ♦ YAKUB KARADEMIR
- 78 Ziman û wêje nasname netewan e ♦
 RUKIYE OZMEN
- 80 NÜDEM herdem hat seredana me ♦
 ŞERMÎN BOZARSLAN
- 82 NÜDEM zarokek deh salî ♦
 MERVANÊ KELEŞ
- 86 NÜDEM ji her aliyê ve kovareke nûjen e ♦
 ZANA FARQÎNÎ
- 88 Di dehsaliya NÜDEMê de em gurek nêrgiz
 ji Firat Cewerî re pêşkêş bikin ♦ KONÊ REŞ
- 90 Kovara NÜDEMê mîna sibeheke buharê ye
 ♦ EBDULBAQÎ HUSEYNÎ
- 92 NÜDEM bi dema nû re dimeşe ♦
 ASLÎKA QADIR
- 94 NÜDEM wek miqnatîsekê evîndarên ziman,
 edebiyat û hunera kurdî ber bi xwe ve kişand ♦
 SERHAD BAPÎR
- 97 NÜDEM siwareke serbixwe ye, dide pey siwarên
 revonek û kelchên parastinê ji zimanê kurdî re ava
 dîke ♦ BÊWAR ÎBRAHÎM
- 100 Mîrkuç ♦ ROJEN BARNAS
- 101 Her ji deh rojan zimanek dimire ♦
 SILÊMAN DEMIR
- 106 Rojîn ♦ ŞAHÎNÊ BEKIRÊ SOREKLÎ
- 109 Îstîqbal çî ye, pêşeroj an paşeroj e? ♦
 ROJEN BARNAS
- 112 Li Nisêbînê Qeptan û li Cizîrê heywan e ♦
 MUSTAFA CIZÎRÎ
- 114 Li ser çapa berhemên edebî ♦ N. ZAXURANÎ
- 119 Bavo televizyonê neşikîne, wê bide min ♦
 SERKAN BIRÜSK
- 125 Li ser nivîskariyê ♦ FIRAT CEWERÎ
- 129 Şiroveya dîwana Melayê Cizîrî ♦
 MELE EHMEDÊ ZIVINGÎ
- Wenger: EMÎN NAROZÎ
- 139 Mirîna Baldassarre Silvande... ♦
 MARCEL PROUST
- Wenger: HUSEIN MUHAMMED
- 156 Edebiyata kurdî ya klasîk ♦
 ÎSMET KILIÇASLAN
- 167 Çend nimûne ji nameyan ♦
- 179 Çend nimûne ji çapemeniyê ♦
- 192 Xebata deh salan û çil hejmarên Nûdemê ♦

Weşanên Nûdemê

- Bingehên Gramera Kurmancî/ Celadet Ali Bedir-Xan
- Dê û Dêmarî/ Egidê Xudo /roman
- Keskesor/ Nûredîn Zaza / çîrok
- Di Folklorê Kurdî de Serdestiyê Jinan/ Rohat/ lêkolîn
- Hêz û Bedewiya Pênûsê/ Mehmed Uzun / gotar
- Mîrza Mehmed/ Medenî Ferho/ roman
- Milkê Evînê/ Rojen Barnas / şîr
- Zaroka Şevê/ Jack London / werger: Mustafa Aydoğan
- Biyanî/ Albert Camus/ werger: Fawaz Husên
- Mîrziyê Biçûk/ A. de Saint-Eksupéry/ werger: Fawaz Husên
- Gotin/ Yaşar Kaya / gotar
- Antolojiya Çîroka Nû ya Kurmancên Başûr/ Xelîl Duhokî
- Şevên Spî/ Dostoyevskî/ werger: Firat Cewerî
- Mişk û Mîrov/ John Steinbeck/ werger: Firat Cewerî
- Bexçeyê Vişne/ Çexov/ werger: Firat Cewerî
- Gotinên Navdaran/ Firat Cewerî / aforîsma
- Girtî/ Firat Cewerî / çîrok
- Kevoka Spî/ Firat Cewerî / çîrok
- Kultur, Huner û Edebiyat/ Firat Cewerî
- Dara Hinarê / Yaşar Kemal / Werger: Firat Cewerî
- Dîwar / Sartre / Werger: Firat Cewerî
- Çîroka Malbata Evdo / Firat Cewerî
- Li mala mîr Celadet Ali Bedir-Xan/ Firat Cewerî
- Xezal/ Sîma Semend / çîrok
- Evîna Reben/ Derwêş M. Ferho / şîr

- Banga Hawarê/ Medenî Ferho / şiîr
- Kultur û Raman/ Şerefexan Cizîrî / gotar
- Kurê Zinarê Serbilind/ Sidqî Hirorî / roman
- Şiîrên Bijarte/ Mayakovskî/ werger: Süleyman Demir
- Pêlên Bêrîkirinê/ Mustafa Aydoğan / roman
- Şerefa Wendabûyî ya Katharina Blum/ H. Böll/ werger: Şahînê B. Soreklî
- Hingê/ Rojen Barnas / çîrok
- Sorê Gulê / Süleyman Demir / roman
- Pêşmerge/ Rehîmê Qazî/ werger: Ziya Avci
- Keça Kurd Zengê/ Cemşîd Bender/ werger: F. Cewerî û S. Demir
- Epîlog/ Hesenê Metê / çîrok
- Siltanê Filan / Yaşar Kemal/ Werger: Mustafa Aydoğan
- Evîn û Şewat Sidqî Hirorî / roman
- Çîrokên Hezar û Şevkê/ Werger: Serdar Roşan
- Sê roj û sê şev / Laleş Qaso / roman
- Kultur û edebiyata devkî / Şerefexan Cizîrî / gotar
- Lawikê Xerzî / Mahmûd Baksî / roman
- Mircana Qelew / Maupassant / werger: Serdar Roşan
- Bi xatirê sîlehan / Hemingway / werger Serdar Roşan
- Pêlên derya reş / Fîrat Cewerî / Gername
- Emîl li Lönnebergayê / Astrîd Lîndgren / werger: Fîrat Cewerî
- Şûmiyên Emîl yên nû / Astrîd Lîndgren / werger: Fîrat Cewerî
- Emîl hê jî li Lönnebergayê diji / Astrîd Lîndgren / werger: Fîrat Cewerî
- Çîroka apoyê hûrik / Barbro Lîndgren / werger: Fîrat Cewerî
- Ronya / Astrîd Lîndgren / werger: N. Zaxurani
- Birayên dilşêr / Astrîd Lîndgren / werger: N. Zaxurani
- Çîroka apoyê hûrik / Barbro Lîndgren / werger: Fîrat Cewerî
- Moa û Pelle / Kerstin Johansson/ werger: Serkan Birûsk
- Matîlda / Annika Holm / Werger: N. Zaxurani
- Kûçikê ku ber bi stêrkekê ve baz da / Henning Mankell / Werger: Mihemed Dehsîwar
- Hawar 2 cild
- Nûdem WERGER

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

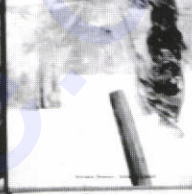
NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

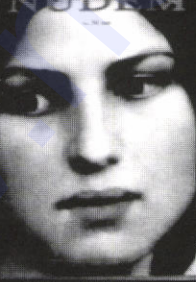
NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

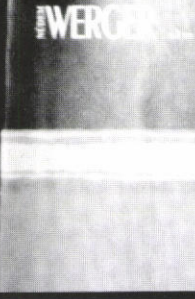
NÜDEM

NÜDEM

NÜDEM

THE WERCKER

